

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

THYRA JENSEN
FRA GAMLE
PRÆSTEGÅRDE

II

H · HAGERUP · KØBENHAVN

1931

FRA GAMLE PRÆSTEGÅRDE

II

THYRA JENSEN

FRA GAMLE PRÆSTEGÅRDE

II

VIGSNÆS — SØLLESTED

MED PORTRÆTTER OG BILLEDER

ANDET OPLAG

KØBENHAVN
H. HAGERUPS FORLAG

1931

PRINTED IN DENMARK
KØBENHAVN - GRÆEES BOGTRYKKERI

Vore Venner på Lolland

tilegnet!

FORORD

I September 1806 skriver den 23årige N. F. S. Grundtvig:
»Intet Menneskes Liv er så ubetydeligt, at Han kan forklare sig det uden Antagelsen af en højere Styrelse.

Jeg mener ikke her Løsningen af de store Problemer: hvorfra og hvorhen, der i Følge deres Natur er umulig for Os; men blot den ganske ordentlige Gang af Menneskets indre Liv, som bestemt ved de efter Udseende ubetydeligste Omstændigheder.

Det kan synes, som jeg enten beviser for meget eller for lidet ved at vælge mit eget Liv til Exempel, men det er nødvendigt, da jeg ej kan kende nogen Andens.«

INDLEDNING

PRÆSTEGÅRDSÅNDEN

Ånden lignes allerbedst
her i Støvets Dale
ved en sær og fremmed Gæst
underlig i Tale,
i hvis Stemme dog med Fryd
Hjærtet hører Hjemmets Lyd.

Grundtvig.

DET var Pinseferiens sidste Aften i den gamle Præstegård; man havde drøftet Underet: Åndens Komme til Menigheden og den enkelte. En havde sagt, at den, der ikke troede på Folkeånden, manglede Forudsætning for at tro på Helligånden.

»Folkeånden«? spurgte en af de halvvoxne, — og så faldt Talen naturligvis paa Holger Danske. Han der til daglig forholder sig så roligt nede i Kronborgs Kassematter, så hans Skæg er groet fast i Stenbordet, men som jo så snart Danmark er i virkelig Fare, — lige ved at udvikle sig helt forkert, løfter Hovedet, så det høres og kendes over hele Landet, at nu vælter han Bordet, og nu samler han de tolvårs Drengene om sig for at frelse Danmark.

Og der sendes et venligt Blik ud af Vinduet mod Vest til England, der har skænket os Spejderbevægelsen. Man indrømmer, at sammen med at den danske Højskolebevægelse går sin Sejrsgang ud over Jorden, er der en voksende Forstaelse af, at intet er så vigtigt for Folkeånden i alle Lande som det at værne de tolvårs Drengene.

Men nogle har hentet Højskolesangbøgerne, for nu vil man

synge Ingemanns Holger Danske Sange — alle de dejlige Sange og slutte med: »I alle de Riger og Lande« — dansk Ungdoms folkelige Troesbekendelse.

Præstekonen sagde pludseligt: »Ja, men så Præstegårdsånden, hvad siger I til den?«

Man lo og råbte: »Ja, hvordan ser den ud?« Hun svarer — men nu ret stilfærdigt: — »Når den er mig så kær, må jeg jo også være blevet så klog på den, så jeg kan vise jer den, selv om det altid kun har været i små, flygtige Øjeblikke, jeg har sanset den, — ja, det er ikke for meget sagt, med alle fem Sanser har jeg opfattet den!«

»Har Du også lugtet den, Mor?« kvadrede en meget ungdommelig, lys, skalkagtig Stemme.

»Ih ja, Præstegårdsånden lugter af friske Blomster, Gemmeæbler og så Kaffe — grumme meget af Kaffe.«

»Hvoraf lugter så Folkeånden?« blev der råbt. »Af Muld og Saltvand,« lød Svaret.

Man trængte ind på Præstekonen, at hun skulde forklare sig tydeligere angående Præstegårdsånden.

»Ja, jo, men det er nu svært, jeg mindes et Vers af Grundtvig:

»Menneskeånden, det er et Ord
som ingen af os kan udgrunde,
Menneskelivet dog er dens Værk
med Ordet i Menneskemunde.«

Sådan er det også med Præstegårdsånden, udgrundes — det kan den ikke; men i små Glimt af Menneskelivet kan den ses. Så hør da: »Der var en lang Dreng, der havde holdt Somnerferie hjemme i sin Faders Præstegård; men nu var det den sidste Dag. Han sad uden for Havestuedøren og så bedrøvet ud; for den store Skole, han gik i, lå så langt borte.

Han vendte sig og så ind i den kønne, gamle Havestue og derpå atter ud i Haven. Så op mod Akazietræets bævende Top og så hen mod det skjulte Lysthus i Toppen af det høje Lindetræ; — da lige med et ringedes Solen ned

— og nu græd han, ingen måtte se ham, men jeg så både ham og Præstegårdsånden.«

Så er der et andet lille Glimt: »Det var to små Søstre, der skændtes inde i Spisestuen, i en hel Time tror jeg næsten, sådan som kun Søstre kan skændes, bare om en rød Klud med en Perlemorsknap i (til Duketøj naturligvis). Til sidst fik de Ordre til at gå ud i Haven, man vilde ikke mere høre på dem. Ude i den kære, gamle Have skinnede Solen så vidunderligt, de stod pludseligt ved et Blomsterbed, hvor små gule Krokus flammede lige op af den mørke, brune Muld. Og Bierne kom flyvende og morede sig med Blomsterne. De små Piger holdt pludselig op med at skændes, for det måtte de se på, og da de lidt efter så på hinanden, opdagede de, at de ikke længere var vrede, og så tog de hinanden om Halsen og begyndte at klappe og kysse hinanden, som kun Søstre kan det.«

Præstekonen holdt bevæget inde, men en besindig Gæst mente, at det var noget uretfærdigt og ensidigt set, hvis man troede, at kun Menigheden, Danmark og Præstegårdene var åndsprægede; de to Eksempler kunde være fra så mange Hjem. Hun var ikke fra en Præstegård; men hendes Barn-domshjems yndige, gode, fredelige Ånd var en uomtvistelig Virkelighed. Hun skildrede, hvor hjerteskerende det kunde være, når der kom Gæster, der forsyndede sig mod Hjemmets Ånd, hvis rolige Skønhed da for en Tid kunde blive som et forvirret Krimskrams.«

Flere af de ældre sagde nu smukke Ting om Hjemmets Ånd, som Ungdommen skulde være øm og lydhør overfor, komme i Forhold til, så den kunde følge dem ud i Verden og være nær, når de blev bange, bedrøvede, ensomme og fristede.«

Samtalen var ved at dø hen, da Præstekonen — der elskede at få det sidste Ord — fortsatte:

»Ja, det er altsammen sandt, men dette med Præstegårdsånden er nu alligevel en ejendommelig Virkelighed iblandt os.« Og så fortsatte hun: »Jeg har engang hørt om en Kvinde, der med god Grund var blevet stærkt fortørnet på Præstens.

Så gik hun en Mørkningsstund hen for at sige dem sin oprigtige Mening i den Sag.

Angdøren var uafåset, så hun gik lige ind, og da ingen besvarede hendes Banken, gik hun derfra ind i Stuen. Men her standsede hun, for der blev sunget Jusesalmer af Børn og Voksne i den inderste Stue.

Men som hun nu stod og lyttede, listede Præstegårdsånden sig ind i hendes Sind, og hun mumlede: »Ja, ja, jeg får vente, til de er færdige med at synge,« og hun satte sig.

Men Salme kom efter Salme, og da Børnestemmerne begyndte på: »I denne søde Juletid«, var hendes Vrede borte, — »det klarede sig nok allsammen på en bedre Måde end ved Vrede« — og hun listede stille hjem og blev siden Præstegårdsånden en trofast Ven.«

Eller et andet lille Billede:

»Det var en Flok Konfirmander, der havde været sidste Gang hos Præsten, og nu stod de stille udenfor på Vejen og så tilbage mod den gamle Præstegård. De var den Dag for første Gang helt stille. Drengene forsøgte vel en lille rask Spøg som sædvanlig, men det blev ikke til mere, for Pigerne lo ikke. Hvem var det vel andre end Præstegårdsånden, der den Dag ligesom gik iblandt dem, klappede dem på Kinden og trykkede dem i Hånden, sådan som man gør, når Folk skal på en lang og farefuld Rejse, og man gerne vil give dem det allerbedste, man har, med på Rejsen!«

Og nu det sidste Billede:

»Ja, det var en gammel, træt og bekymret Kone, som syntes, at hun vist helst selv måtte gå op i Præstegården efter den Attest.

Da hun nu kom ind og fik Kaffe — megen Kaffe — så svandt Trætheden, og da hun fik fortalt om sit Livs Genvordigheder, så blev de ligesom mindre, og Bekymringerne skrumpede helt ind. Da hun til sidst brød op og havde sagt så inderlig pænt Farvel og Tak til både Præsten og Fruen, følte hun, at der var noget, som fulgte hende helt hjem, over det høje, besværlige Dørtrin, fik hende i Seng som ingen Verdens Ting og satte sig på hendes Sengekant og begyndte at minde hende om så mange Ting fra hendes Barndom, som

hun troede, hun havde glemt: lange, skønne Salmer, muntre Viser og Remser og kraftige Skriftsteder, som hun nu endelig — endelig syntes, at hun forstod.«

Nu tog Præsten Ordet: »Det, du tænker på, tror jeg, stammer helt fra Luther. Jeg husker et Brudstykke af et gammelt Sølvbryllupstelegram: »I Børneopdragelse og megen Forsagelse, Jer vil vi ære, af Jer vil vi lære!«

Den Hilsen kunde godt være sendt til alle de gamle, børnerige, lutherske Præstegårde. I min Barndom læste og hørte man så meget smukt om Luthers Familieliv, hans Vennekreds, hans Bordtaler, hans ømme Forståelse og dybe Kærlighed til Hustru og Børn, det har jeg aldrig kunnet glemme.

Luthers og hans Hustrus Hjem blev Præstgårdsåndens Vugge.

NÅDENSÅRET 1902

ET Hjem rykkes op med Rode og plantes om (omtrent fra Skagen til Gedser), ikke i økonomisk Trang, men som Trækfuglene i en uforklarlig Trang til Luftforandring.

Jeg læser i min Mands gamle Breve fra Foråret 1902.

»Skallerup ²⁴/₃ 02. — Så flytter vi altså til Vignæs på Lolland. Det hele er falden så naturligt og roligt, fra første Færd lagt i Vor Herres Hånd, vi bad ham styre og råde, så vi vil så gerne tro, at det ikke blot er Kongen, men Kongernes Konge, som har kaldet mig.

Det har en underlig Tilfredsstillelse, at det ikke har været Pengene, der har været Drivhjulet, således som da jeg i sin Tid søgte Saltum-Hune (jeg skammer mig næsten ved at tænke derpå). Vignæs er lidt mindre for Tiden end Skallerup, og vel stiger det lidt efter lidt, 1000 Kr. i Løbet af 8 År, men hverken så hurtigt eller så meget som Skallerup stiger; men vi synes, der er nok til os, vi er jo ikke forvante og vil gerne ofre noget for at komme til Øernes herlige Naturforhold.

Dejligt er der (læs Trap). Hav til tre Sider, 10 Tdr. Land Skov og dejlig Have med megen Frugt.

Om de kirkelige Forhold har jeg skevet til Pastor Wagner i Saksøbing (han var min Faders Kappellan i Holstebro, mens Fader var i Rigsdagen).

Han tegner vel ikke noget lyst Billede af Forholdene på Lolland, dog siger han, at de i Vignæs nok vil gå i Kirke og er velvillige overfor Præsten, og det er da noget!

En Skole med en grundtvigsk, omgængelig Lærer. Nyere stor, smuk Kirke med Harmonium. Og så har Pastor Wagner udtrykt sit varme Ønske om at få os til Vignæs. Det Ønske deles af min Grantante: Fru Caroline Bojsen i Saksøbing.

Enke efter min Bedstefaders Broder: Pastor Harald Bojsen, der i sin Tid først var Præst i Vignæs, siden i Saksjøbing, hvor han døde.« — —

»Vignæs $\frac{2}{5}$ 02. Nu sidder jeg her i Vignæs Præstegård og føler mig rigtig godt tilpas og tænker både på Fortid og Fremtid, især dog på alle de lyse, gode Minder fra Skallerup.

Vendelboerne er et mærkeligt Folkefærd, al den indestængte Følelse og Lidenskab, som åbenbarer sig, når Død eller anden Slags Skilsmisse sprænger Muren, er forunderlig at blive Vidne til og endnu mere forunderlig at blive Genstand for, og det er ikke fri, at jeg har været det; og Thyra vil ogsaa blive Genstand derfor, når hendes Tur kommer til at rejse. Det var næsten overvældende, de sidste Dage især, — nu står de som lyse, dejlige Minder, velsignede at tænke tilbage på.

Da vi skulde saa langt bort, blev der Afsked med Vennekredse både her og der. Vi var i Bjergby-Mygdal, hvor jeg talte i Forsamlingshuset og modtog mange Beviser på Vendelboernes kærlige Tanker overfor os. Derefter i Råbjerg, et gribende Besøg hos Jensenius' og mange andre og så over Bunken til Peter Hjorts og Lærer Wirings. En Tur til Skagen hvorfra Thyras Broder Læge Åage Lauesgaard og Hustru tog med os til Gudstjeneste i Jerup, hvor vi alle gik til Alters hos vor gode Ven Pastor Petersen. Om Eftermiddagen holdt jeg Møde, og der mødte mange gamle Venner nordfra — I skulde set Peter Hjorts Ansigt, da han sang: »Så vil vi nu sige hverandre Farvel«, mon vi nogensinde ser ham mere her på Jorden? Ja, det blev et dejligt Møde, og jeg følte, at ogsaa i Jerup har vi begge virkelige Venner, der er fælles med os om det, som knytter Bånd, der ikke brister.

Aftenen tilbragte vi sammen med mange gode Venner i Elling Præstegård.

Thyra har vist fortalt om alle de smukke Gaver. Den egentlige Afsked fra Skallerup og Vennebjerg kan jeg ikke beskrive, den sætter Hjærtet i for stærk Bevægelse — —. Den 28. rejste alle mine Bistader og nødvendigeste Bagage som Ilgods til Saksjøbing. Signe skulde følges med mig til Vordingborg, hvor hun, til vi alle kan samles i Vignæs, skal

være hos sin Onkel og Tante på Seminariet. Thyra og Børnene fulgte os til Hjørring, hvor vi alle skulde fotograferes for mangfoldigt at skænkes til gode Venner.

Den samlede Familie inden Afrejsen fra Vendsyssel.

Det var morsomt at rejse med lille Signe, hvor hun ligner sin Mor og Mormor med at ville sørge for al Ting og passe moderligt bekymret på mig, snart syntes hun, jeg skulde tage min Frakke på, snart af igen o. s. v., huskede ikke blot sine egne, men mine Sager med, agerede bestandigt, og da jeg

udmattet sank hen i en Krog, underholdt hun sig livligt den hele Nat med to unge Damer fra Bergen, så de var ganske væk i hende, altsammen meget vel, når blot Nerverne kan holde, for Søvn var der næsten ingen Tid til.

I Vordingborg kom Halse og Marie med lyse Smil og venlige Ord og tog mod vor lille Pige.

Mine kære Bier og jeg kom samtidigt til Sakskebøbing, og i Småregn rullede vi så på en vældig Mejerivogn til Vigsnæs.

Skønt jeg kom som Fører for en mægtig, bevæbnet Hær, lod Præstefruen ikke til at finde mig synderlig imponerende og var straks meget uvillig til at give mine små forkomne Rejsekammerater en beskeden Plads i Haven. Men Forpagter Mortensen var lige så lidt imponeret af hende, som hun at mig, og snart var de anbragt i en afsides Krog, hvor de ingen kan fortrædige. De har lidt meget på den Tur; men kan vi blot snart få lidt Sol og Varme, tror jeg, de står sig. Endnu er der et Stykke til Forår og Løvspring også her; men dejligt er her alligevel, det svarer fuldt ud til vore lyseste Drømme om Idyl og Skønhed. En herlig gammel Præstegård med grønne og blaa Druer i Mængde op ad Muren, og en dejlig Have med den skønneste Lindeallè og Mængder af Frugttræer.

Da Regnen var holdt op, måtte jeg straks hen i Kirken, der ligger midt i den lille venlige Landsby med Udsigt over Havet og Øerne derude. Det er bedårende dejligt. Endnu har jeg kun truffet Elskværdighed hos Befolkningen. Lærer Hansens er meget tiltalende og har en sød lille Astrid på 14 År.

Gud give nu, at Kristi Himmelfartsdag må blive en rigtig velsignet Dag, han hjælpe mig til at finde den rette Tone, den Dag og fremefter, jeg glæder mig til at stå i den smukke Kirke og tale til Mennesker, der dog har både Samvittighed og Hjærte, Synd og Sorg og Savn og meget mere, som Vor Herres Ord har Bud til.

Tænk, her er en Andelstelefon, så jeg kan såmænd stå og snakke både med lille Signe og dem deroppe, når de en Dag kommer til Hjørring.« — — —

Da min Mand og jeg to Gange havde oplevet at komme

til en tom Præstegård, troede vi nærmest, at dette med Nådensåret, hvori Formandens Hustru eller Enke fastholdt sin Ret til at blive boende i Præstegården Året ud, var en noget forældet Overlevering, der ikke mere var i Brug.

Kort efter min Mands Afrejse begyndte jeg at pakke vore Ting og stille dem sammen til senere Forsendelse, og så snart min Mands Eftermand, Pastor Rambusch, var udnævnt, tog Børnene, den unge Pige og jeg på Besøg i mit Barndomshjem, Yding Skole.

Dette Besøg blev meget længere end nogen af os havde tænkt. Hvor lagde vi dog den Sommer stærkt Beslag på mit gamle Hjems Gæstfrihed.

Sådan et gammelt Hjem, hvorfra Ungerne forlængst var fløjet bort.

Men hvert År i Høst, når Luften var klar og stille, kom vi dragende fra hver sin Kant af Landet og slog os ned i den gamle Rede.

Vi kom fra alle Verdenhjørner, og alt som vi nærmede os det gamle Hjem, gled Årets Travlhed og Bekymring af os som en tung Kappe, og vi blev Børn.

Vi kom rullende ad de gamle kendte Veje — Riber-Landevvej — Kongevejen. Nu så vi den store Landsby i det fjerne. Solens Stråler blev så lange og lavede Strålekrans om Kirken, om hver Gård og hvert Hus. Vi forlangte at køre langsomt gennem Byen. I en Port stod en gammel Mand med sin Fredspibe og så ud på Gaden i den hældende Dag. Han var en kraftig, virksom Mand, da jeg var Barn, nu var han gammel — hvidhåret — Aftægtsmand.

Jeg så ham ind i Øjnene, og der kom et Udtryk i hans Ansigt, som jeg elskede — det sagde: »Ih! men det er jo Thyra av æ Dejns, hin' kinner a'«.

Hvor kunde det fryde mig så overmåde, føles som den højeste Udmærkelse, at han så sådan på mig? Det, han huskede om mig, var jo dog kun, at han havde set mig som en lille, tyk Pige, der rød næset skred om Kap med hans egne Børn på det frosne Gadekær eller stod med Hænderne under Forklædet udenfor Skolehaven, når han kørte de store Hølæs hjem.

Han glemtes, for nu var vi ved det gamle Hjem.

Det var sådan et yndigt gammelt Hjem, med Blomster og Billeder, forunderlige gamle Bøger, hyggelige Minder i hver en Krog. Og for hvert År var Slægten blevet større; men altid var der Plads, og dog var det kun en lille beskeden Landsbyskole. En Svigersøn havde engang smilet og sunget:

»Til Flokken nu er der kommet mange,
De fem sig hentede' en Mage alt.
Nu sover vi rundt om på Trapper og Gange, —
Ad Åre får næppe vi Slægten talt.
Da redes den vældigste Søsterseng
I Lade, i Have, i Mark og Eng;
Til Bords vi tager
Bestemt en Ager,
På Hjørterum aldrig det bliver skralte.«

Mest Plads var der i Høstferien, når Skolen stod tom. Derinde havde den gamle Moder dækket et festligt Bord, og der samledes den hele Slægt så glade og pyntede, som hver især formæede, og Taler og Sange vekslede.

Men når Aftenen faldt på, og de mindste Børnebørn var bragt til Ro, da spillede Faderen på det gamle Klaver, som ny Medlemmer i Familien fandt så slemt, men som man efterhånden holdt af som af intet andet Instrument på Jorden.

Det var de gamle Melodier fra Barndommen, Folkedansene i Berggrens tykke Nodebog — og pludselig gav de store, halvgamle Brødre og Søstre sig til at danse med hinanden, som de havde gjort for tredive År siden.

De gik sammen i Haven. Da de var små, blev disse Træer plantede; i mange År voksede Børnene og Træerne omkap. Nu sås det ikke mere på Træerne, at de voksede, og vi så vemodigt på hinanden — »var også vor Vækst standset?«

Vi måtte nu ind til vor gamle, svage Moder; når hun så på os med sine milde, klare Øjne, da forstod vi, at her var noget, der udviklede sig på tværs af al Forstand.

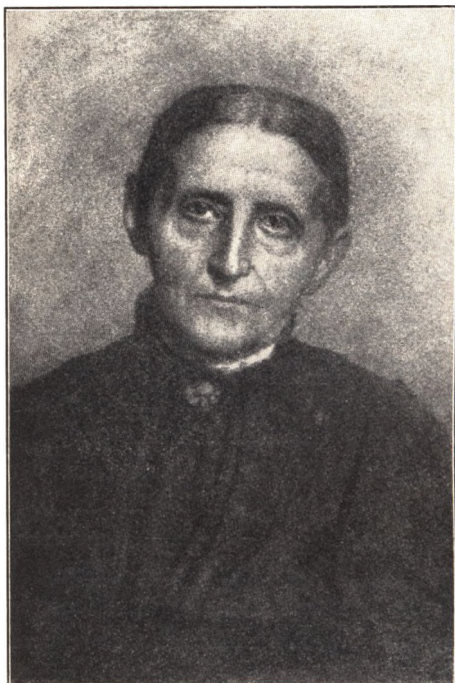
Vi måtte hviske til hende:

»Lille Mor, det er så meningsløst strengt at se dig være

så svag og lidende, du, som aldrig har gjort os andet end godt i alle vort Livs Dage.«

Jeg kan huske hende svare ganske stille:

»Jeg havde så forfærdelig travlt med mange Ting, så måtte Gud gøre mig stille. Alle I Børn er så stærke, strenge og overmodige på samme Vis, som jeg var; men nu tvinges I til at se min Svaghed og mine Lidelser, det må dog standse jeres Fod på Vejen frem mod de tusinde Mål. Var jeg ikke så svag, kom I måske ikke hver Høst den lange Rejse herhjem til Barndomshjemmet, og den Rejse kan I ikke undvære. Det meget stygge, der vil gro mellem jer og i jer, får sit Knæk herhjemme, når I har sænket jer i Barndomsminde og set mig Trin for Trin stige ned i min Grav.

Fru Laura Lauesgård.

Jeg kan sidde her så stille i min Stol og drømme om den Tid, når jeg forlængst er samlet i Lade, og det er Høstens Tid for mine Børn, — da de skal komme fra alle Egne og samles i det større Hjem, åh lad ikke det onde have fået fastere Tag i jer, end at I vil sige det Farvel, sådan som jeg føler, I vil det nu — —«.

Ja, sådan talte hun til os direkte og indirekte hele sit Liv.

YNDIGE VIGSNÆS

DET var en Lykke for mig, at jeg i Forsommeren 1902 havde min kære Stilling som Konsulent i Håndgerning ved Højskolerne — kunde tjene lidt Penge til Hjælp i det vanskelige Nådensår og gøre nogle Rejser, der bragte mig i Nærheden af Vignæs.

Så vidt jeg husker, var jeg paa Nørre Ørslev, Nysted og Hjørunde Højskoler den Sommer, i hvert Fald husker jeg levende fra Hjørunde en ung lollandsk Pige, Frk. Agnes Skafte. Selvfølgelig blev hun mig kær, da hun var fra Lolland; men hun blev mere end det, hun blev ligesom Symbolet på den lollandske Kvinde: blid og venlig, flittig, besindig og skønhedselskende. Skønt hendes Hjem var så langt som vel muligt fra Vignæs, skulde forunderligt nok vore Veje stedse mødes og vor Godhed for hinanden altid være levende.

Så skulde jeg da tilbringe Pinsen sammen med min Mand i vort Fremtidshjem.

Med et Nattog kom jeg til Saksjøbing, det var en Aftale mellem os, at min Mand skulde gå Vognen i Møde, og så vilde vi sammen gå det sidste Stykke Vej.

Det var en forunderlig Nat, Måneskinnet var så klart, så hele Guldborgland lå som badet i en Sølvdis. Jeg stirrede med Henrykkelse på de gamle, lollandske Bøndergårde med Bindingsværk og tjærede Stolper, hvad var dog det? De lignede grangiveligt de gamle Gårde på Fyn, jeg havde elsket så højt i min første Ungdom, — de lave Længer, de mange morsomme Udskud. Den Nat forstod jeg det ikke, nu ved jeg gennem Musæumsinspektør Zangenberg, at det har sin Rigtighed: Herren til Guldborgland havde også været Ejer af Lehn på Fyn. Derfor førtes den fynske Skik over på de lollandske Gårde på denne Kant af Øen.

Det stærkeste Indtryk af Lolland i denne Æventyrnat var dog Nattergalesangen fra Skov og Have og den bedøvende Vellugt. Jeg, der nu i 13 År havde indsuget Vestjyllands og Vendsyssels rene, nøgterne Saltvandsluft, blev som fortryllet af den balsamiske Duft, der slog sammen om mig.

Fladt var her vel, og Vejene gik mærkværdigt lige, jeg havde vist kørt en Mil ud i en lige Linie. Flere Steder langs Vejen havde jeg beundret de store Pyramidepoplers monumentale Skønhed, men nu så jeg pludselig de to største og skønneste, jeg nogensinde har set. Forpagteren sagtede Farten: »Det er Jørgen Brandts Gård, her begynder Vignæs!« Og der stod min Mand! Vi havde ikke siden vort Bryllup været adskilt så længe som i dette Forår.

Jeg ser i et gammelt Brev fra ham til min Moder, at han skriver: »Kl. 2 Natten mellem Torsdag og Fredag gik jeg ud for at tage mod Thyra i dejligt klart Måneskin og mærkede til min store Glæde, at jeg endnu var ung nok til med bankende Hjerte og med ganske de samme ungdommelige Følelser som for mange År siden at høre Vognens Rullen i det fjerne. Det var dejlige Dage, vi tilbragte sammen. Præstefruens Søn kom hjem fra Sorø med nogle Kammerater. Lille Signe kom sammen med dem. Thyra og hun fandt alt dejligt — Naturen og Menneskene. Også Boligen kan blive smuk, men som den er, gjorde den Thyra forfærdet«.

— Grundtvig siger et Sted: »Ting røre os imidlertid ikke, som de er store, men som de er nær til«, og det er sandt. Ak, hvor kom den gamle forfaldne Præstegård mig nær ind på Livet under dette Pinsebesøg, hvor blev jeg dog forelsket i den, og hvor længtes jeg efter at få fat, ret forskønne den og blive samlet med Mand og Børn, men foreløbig var der lange Udsigter.

Men lægge Planer for vort Arbejde i Menigheden, det kunde vi da.

Først skulde der oprettes en Foredragsforening, dengang ukendt på disse Kanter. Min Mand, Lærer Hansen og Sognefoged Ottosen var straks ivrige derfor, og jeg skulde formå Højskoleforstander Albrechtsen, Hjørlande, til for gode Ord, venlig Behandling i Præstegården og en meget lille Betaling

at komme og holde Efterårsmøde sammen med min Mand.

Jeg må med det samme sige lidt om denne Foredragsforening. Den begyndte meget småt med en halv Snes Mennesker til det første Efterårsmøde, men voksede sig hurtigt stor og holdt sig smukt gennem Årene til sand Oplysning, Opbyggelse og Glæde.

Hvem har ikke talt i den Forening: Dr. Moltesen, Falk Rønne, Sceneinstruktør Neergård, Holger Rosenberg, Åge Meyer Benediktson, Skuespiller Bernt Jensen og Frue, Komponisten Emborg, Seminariefors­tander Halse, Fruerne Jutta Møller, Astrid Stampe-Feddersen, Laura Kieler, Thora Daugård og Anna Larssen, Pastor Monrad fra Norge, Stiftamtmand Oxholm, Professor Vilh. Andersen, o. m. m. fl., også min Mands Præstevenner: Th. Elmkvist, August Kristensen, Lundby, Mygind, Widding, Grell, Stenstrup, Jakobsen, Skovgård o. m. m. flere. Ikke at tale om os selv, ofte har min Mand holdt en Prædiken som kristeligt Foredrag i Forsamlingssalen, fordi han vidste, at han der fik flere Tilhørere, deriblandt enkelte som slet ikke kom i Kirken.

Hvor var vi spændt på, hvad godt der kunde komme ud af dette. Vi kunde sige til Gud, som der står i Bibelselskabets ny Oversættelse af det gamle Testamente (Ps. 5—4): »Årle bringer jeg Dig min Sag og spejder«.

Men en sådan Spejden kunde nok bringe en og anden Ydmygelse, som engang da man sagde os, at der var dem, der troede, at vi havde lavet alt dette Postyr med Foredragsforeningen for at få vore Venner gratis kørt ud til Præstegården. Gårdejerne kørte på Omgang gratis Talerne til og fra Præstegården, hvor enhver Taler boede som Gæst hos os, og det var jo ofte, når Pengekassen var tom, min Mands uegennyttige Præstevenner! Ak ja, Verden er fyldt med Motivforfalskninger, men man kan dog gøre Skarn Uret!

Engang var vi højt oppe, vi havde fået Professor Vilh. Andersen til Vignæs, hvor han mesterligt tolkede H. C. Andersens Eventyr. Jeg fik højst uventet en Slat koldt Vand i Blodet, da en Kone selvsikkert erklærede, at sådant Barnepjat var ikke værd at gå efter!! Hvem af de to Herrer Andersen det var mest nedslående for, får stå hen.

Til Planerne hørte også, at Præstegårdens første Selskab skulde være et Julegilde for Sognets gamle. Aldrig havde vi set så mange kønne, gode og fornøjelige gamle Mennesker samlet på en lille Plet som i Vignæs Sogn.

Det var dengang endnu ikke blevet Skik og Brug at tænke på de gamles Juleglæde, men vi havde lært det af Provst Harboes i Hjørring.

Og så kom endelig den skønne Efterårsdag, da vi strålende lykkelige kunde samles i den æventyrlige gamle Præstegård med de utallige Rum og Kamre og den lidt urskovsagtige Have — hvor der endnu var Masser af Frugt.

Ikke gennem en Allé, men gennem to fede Møddinger kørte vi ind ad den lave Port. Den største Bakke, vi endnu havde set hernede, fandt vi ved Stuehusets østre Gavl. Den Havemødding besteg Børnene straks under glade Jubelraab, de vilde se langt omkring, som de var vant til; det lykkedes dog først, da min Mand fik dem op i Kirketårnet.

Fluer og Rotter, ak, hvor der dog var meget af alt.

Fru Jutta Møller sagde engang, at man altid burde flytte en Blomst fra den gamle Præstegårdshave med til den ny — endnu langt bedre er det dog, når man kan flytte en trofast huslig Medhjælp fra det gamle Hjem til det ny — kære — »Jensine« — det kunde vi!

HANNE GÅRD

VI havde så inderligt og længe levet i Pagt med dansk Højskoleliv, så vi nu også her nede snarest søgte at komme i Forbindelse dermed.

Forstander Hansen og Frue på Nysted Højskole havde så mange Betingelser for at gøre god Fyldest; men de længtes bort, og så var det klart, at den Højskole vilde gå ind.

Højskolen i Guldborg blev drevet i Indre-Missions Ånd, og selv om vi altid stod i det venligste Forhold til Forstander Petersens, så kunde vi gensidig ikke helt tilfredsstille hinanden, — og Søllested Højskole var endnu ikke født.

Så vendte vi os da forventningsfuldt mod Nørre-Ørslev på Falster. Forstander Schmidt havde jeg tilmed ved et Konsulentbesøg på Bælum Højskole lært at kende som en sympatisk og ideel ung Højskolemand.

Det har altid interesseret mig at grave og lede efter Oprindelsen til de forskellige Højskoler.

Forstander Schmidt fortalte mig da om Hanne Gård og hendes Mand Niels Gård. Jeg bed Mærke i, at hun blev nævnet først, og at han blev nævnet som hendes Mand. Da jeg senere lærte hende at kende og hørte hendes Livshistorie, forstod jeg det, selv om han var lige så betydelig som Mand, som hun var som Kvinde.

Det er min Opfattelse, at dette Ægtepars alvorlige Søgen efter et Liv i Gud er den første Spire til det Liv, der senere skulde udfolde sig og sætte sin Blomst i Nørre-Ørslev Højskole og Valgmenighed.

Hanne Gård er født i Nørre-Ørslev d. 8. Marts 1840. Det bedste, lille Hanne og hendes Søsken vidste, var at gå over i Farmors Stue. Den gamle satte Fadet med Mælkebrød i sit Skød, og Børnene lagde sig på Knæ rundt om hende og

langede til. Og mens de spiste, havde hun så meget smukt at fortælle.

Men når Fadet var tømt, og det lakkede ad Aften, da samlede hun dem endnu tættere ind til sig, og så sang hun gamle Viser og fortalte Æventyr; men allerbedst var det at høre hende fortælle Bibelhistorie, det var, som hun selv havde oplevet det altsammen.

Hver Søndag gik hun i Kirke, og tidligt fik lille Hanne Lov at følge hende. De nejede sammen, når Klokkerne ringede, og når Jesu Navn nævnedes.

Men før de gik, gjorde Bedstemoder Forsøg på at få Karlene med i Kirke, i Stedet for at ligge Søndagen hen ad Bænkene.

Når de om Aftenen var kommet til Ro, hørte Hanne hende fra den lukkede Alkove, hvordan den gamle Bedstemoder bad og sukkede til Gud. »Hjertesuk« kaldte hun altid sin Aftenandagt. Og den lille Pige undrede sig over, at Bedstemoder sådan kunde tale sammen med Gud.

Undertiden blev Bedstemoderen syg. Det kaldte hun »Hjærtetænder«. Da var der noget at gøre for Hanne. Uldne Klude skulde varmes, og Bedstemoderen skulde gnides på Brystet. Efter den Omgang var hun altid ligesom kommet Bedstemoderen nærmere og kunde bedre dele med hende alt det dejlige og vidunderlige, som denne levede i sammen med sin Gud, og som for den lille Pige stod i den stærkeste Modsætning til al den grove Materialisme, der omgav hende til alle Sider.

— — Årene gik. Bedstemoder var død, Hanne var voksen Pige og havde givet sit Hjærte bort. Men inden hun sagde ja til Niels Gård, havde hun en Nat i Drømme en Samtale med den elskede gamle om hendes Ven og deres Fremtid.

De havde holdt af hinanden fra Skoledagene, så Ungdomsglæden var stor over at komme sammen. Hanne Gård kunde ikke tænke sig andet, end at den Lykkefølelse måtte kunne vare Livet ud, men hun mærkede snart, at det kunde den ikke.

Et forunderligt Tungsind kunde der komme over hende, og Børn kom der ikke, som kunde optage og sprede de mørke

Tanker. Da købte hun, hvad hun kunde få fat på af små gudelige Skrifter. Med dem lukkede hun sig inde og læste dem aldeles betaget. Det blev hendes stadige Tanke at blive som et af disse fromme Mennesker, hun læste om. Men hun så ingen Vej.

Tungsindet knugede hende og kom med Angst og onde Syner, især når hendes Mand var borte.

I en af Nabobyerne var der imidlertid kommet en grundtvigsk Lærer, som havde vakt Liv og Røre, og dør — som så ofte før og siden — vakte det ny Liv andre Rørelser. Hun hørte om Baptister og især om Møllerianere fra Bornholm, en Nabokone fortalte hende om deres Møder og vilde have hende med derover.

Hun talte med sin Mand derom, og betegnende for hans Kærlighed til hende og hans Takt og Æresfølelse overfor Verden var det Svar, han gav: »Jeg vil ikke være bekendt, at du ene gaar til Møder, lad os så hellere følges ad.«

Det blev drøje Vandringer for ham, hans milde, lyse Sind følte sig nedtrykt og knuget af den Forkyndelse. Men hun glædede sig, der var blevet peget på Jesus Kristus, og hun syntes, hun nu vidste, hvad hun manglede, nu kunde hun ved ham finde frem i Bøn til sin Gud og tvinge Tungsindet bort.

Hendes Religiositet er isprængt med megen Overtro. Man brugte i mange Hjem at opbevare et såkaldt »Himmelbrev« — en Slags Trylleformular; man troede, at den Soldat der bar det på Brystet, kunde ikke falde i Krigen, og lå det gemt på Kistebunden, slog Lynilden ikke ned i den Gård. En Aften, hun var ene hjemme, satte hun sig til at afskrive et sådant »Himmelbrev«.

Da var det i Aftenens Ensomhed og Stilhed, som om al hendes Barndoms og Ungdoms Overtro tog Skikkelse som en grinende Nisse, der bøjede sig frem over hendes Skulder, og i Angst og Væmmelse rejste hun sig og brændte Papiret.

Stadig læste hun i Møllerianernes Blad »Budskab fra Nådens Rige«, men sand Lykke og Fred havde hun endnu ikke fundet.

Endnu mindre hendes Mand, der slet ikke kunde forsone sig med den Forkyndelse.

Et af de smukkeste Minder fra hin Tid er de Besøg, som de to velstillede, ansete Gårdmandsfolk i sene Aftentimer i Hemmelighed aflagde hos en from, gammel Kone, der var »på Sognet«.

De kom så bedrøvede med hinanden, bekymrede for deres Sjæles Frelse, men hun prisede dem lykkelige, at de så unge og Hånd i Hånd var på så god en Vej — »jeg fandt ham så sent«, sagde den gamle, »jeg har så meget at svare til.«

En Aften foreslår hendes Mand, at de åbent og ærligt skal gå til deres Sognepræst og tale med ham om, hvordan de har det. De taler især om det lille Blad, og Præsten indrømmer, at der er meget kønt i det, men at det dog ligesom svæver i Luften uden Forhold til Dåb og Nadver.

Blandt Venner og Bekendte blev de stadig advarede imod at komme i Berøring med Grundtvigianerne; men det er, som alle disse Advarsler og Bagtalelser mere og mere vækker Niels Gårds Længsel efter at lære dem at kende, de andre har jo dog ikke Føde for ham.

Fem År efter Brylluppet flyttede de Gården ud fra Landsbyen og gav den Navnet Luenhøj.

Hun er i stor Våde den Dag, Grundstenen skal lægges. Hun vil dog så gerne sammen med sin Mand bede en Bøn for det nye Hjem. Hun går ud til ham i Marken, men kan ikke få sagt til ham det, hun gerne vilde.

Men Bygningen skrider frem, og den Dag, den bliver rejst, hjælper Gud Sukket i hendes Bryst frem til en inderlig Bøn om, at hun i hans det store Hus må blive som den ringeste Tjenestekvinde, må få en lille Gerning at røgte — må af Guds Velsignelse opsamle de Smuler, der falder fra hans Bord.

Som Årene går, drages de begge mere og mere i grundtvigsk Retning. Hun mærker med usigelig Glæde, at hendes Mand nu fuldt og helt er med hende, glade rejser de sammen til Møder og begynder at samle Folk til Møder i deres eget Hjem og skønne Have. Dog kom det først ret til Udvikling hos dem og andre, da der kom en ung Lærer til Sognet, med

hvem de kunde dele alt det nye, velsignede, de var kommet ind i. Snart er der flere Familier, der slutter sig til dem, og de skiftes til at komme til hinanden hver Mandag og synge og læse.

Men stadig er der også stærk Modstand. Da er der en Kone, der siger: »Nej, hellere end at mine Sønner sådan skulde blive hellige, måtte de da — Fa'en han gale mig — drikke sig en Knægt.«

Det er der pludselig mange, der synes lyder ilde, og da hun senere i rigt Mål fik sit Ønske opfyldt, synes de endnu mer, at det er ilde; Stemningen i Sognet vender sig nu mere og mere.

Hvad der er af uhyre Betydning er, at de er dygtige Folk. Niels Gård var tillige noget af en Førernatur. Han havde den fødte Førers Evne til at sige rammende og afgørende Ord, han kunde se Fremskridtets Veje, og han havde Evne til at lede Folk ind på dem.

Der var mange, der gerne vilde have deres Børn i Huset hos dem, og ingen kom forgæves. De opkøbte Mælk fra flere Gårde og drev stort Mejeri, og mange af Egnens unge Kvinder lærte Mejeri og Husholdning hos Hanne. Men hun ejede ikke sin Mands sjældne Evne til at tale med de unge Mennesker, han var en forunderlig lys Natur, der hellere roste end skændte og altid søgte at lokke Evnerne frem ved Tillid og Mildhed. Der er vist ingen unge Mennesker rejst fra ham uden at have et godt Ord fra ham at gemme på.

Der kom senere en udpræget Missionspræst til Nørre-Ørslev, og da viste Ægteparret, at de kunde bringe Ofre for at få en Præst at høre, hvis Vidnesbyrd kunde opbygge dem; thi da løste de Sognebånd til Pastor Christiani i Nysted. Mangen Søndag er Vognen fra Luenhøj kørt den lange, lange Vej til Nysted med Kirkegæster.

Tidligt, tidligt om Morgenen måtte man af Sted for at nå frem til Kirketid, og sent, sent blev det, inden man nåede hjem igen, — hele Søndagen gik med den Kirkefærd, men for dem var det den velsignede, gode Indledning til de søgne Dages Arbejde.

Folkehøjskolens Folk kom de i Berøring med dels gennem de store Pinsemøder, som i de Dage holdtes i Sdr. Kirkeby, og dels gennem Deltagelse i de rigtige, gode, gammeldags Efterårsmøder på Vallekilde Højskole.

Det var så tungt et Slag for Hanne Gård, da hun i 1889 pludselig mistede sin Mand. Han sad i sin Stol ved et Mejeri-regnskab, da han pludselig sank sammen og var død. Hele Egnen sørgede, og det så ud, som de tunge, mørke Tanker atter skulde tvinge Hanne Gård i Knæ. Hun længtes så forfærdeligt efter sin Ungdoms Ven og pintes ved Tanken om de Gange, da hun havde gjort ham Uret og nedtrykt ham ved sit Tungsind.

Da hjælpes hun ved en Drøm. Hun ser ham så levende, og han ligner ganske sig selv fra Ungdomsdagene, hun beder ham så bønligt om Tilgivelse for hver Gang, hun har bedrøvet ham, da ser han så lyst og mildt på hende og siger: »Det er jo mig, der har så meget at bede om Tilgivelse for.«

Man synes snarere »at sige Tak for«, så sandt hendes stærke, levende Søgen efter Frelseren havde været det oprindelige, været det, som havde draget ham med.

— Jeg besøgte hende en Dag, mens hun endnu boede i sit gamle Hjem, den store, smukke, veldrevne Gård.

Forbavsende dygtig havde hun været i sin Enkestand.

Vi sad i den kønne Have, hvor hvert Træ var plantet af hende og hendes Mand.

Der var et så ualmindeligt Flor af ægte Roser i den Have, så jeg måtte undres.

»Ja, jeg har selv indpodet dem allesammen. Hvor jeg kom hos Slægt og Venner og så en smuk Rosenbusk, bad jeg om en Kvist, og når jeg kom hjem, indpodede jeg dem så i en vild Rose. Derfor holder jeg vist mere af mine Roser, end andre Mennesker gør.«

Vi talte om Landbokvindens Gerning. Hun udtrykte sin Sorg over, at de unge Kvinder foragtede Malkearbejdet. »Det er dog så nyttigt, så nødvendigt, og hvad Skam skulde det være for en Kvinde at udføre et nyttigt Arbejde i en Stald,

vor Frelser holdt sig ikke for god til at fødes i en Stald, det glemmer de«; en karakteristisk Udtalelse for Hanne Gård.

Kort efter solgte hun Gården, hun havde bygget sig et lille Hus tæt ved sin kære Nørre-Ørlev Højskole.

GULDBORGLAND

AT komme fra det demokratiske Vendsyssel til Guldborgland var en mærkelig Oplevelse.

Hvor meget der dog hørte ind under Baronens på Orebygård. Han ejede Kirker, Huse, Gårde og Skove.

Skovrideren, Skovfogden, Skovløberen og de mange Skovarbejdere var jo alle i Baronens Tjeneste.

Venstresind, som vi havde elsket det fra vore Hjem, mødte vi ikke meget af; hernede var de allerfleste enten højresindede eller venstre-radikale med en mere eller mindre fast Streg hen imod Socialdemokratiet.

Vi følte os straks noget hjemløse i dette, men forstod, at det var vor Pligt at blive forstående.

Der var ingen Tvivl om, at de højresindede Gårdmandsfamilier gennemgående var mest kirkeligsindede, og hvor var de smukt repræsenteret af den elskværdige, rettænkende Sognefoged Ottosen. Han var den, der ud af en stor Børneflokk havde fået Fødegården; men meget smukt vedblev han at være en sand Broder for sin store Slægt. Tidligt mistede han sin første Hustru, og selv gik han gennem Livet med et vaklende Helbred; var det derigennem, at hans Sind blev frommere end de flestes? Jeg ved det ikke, ved kun, at hans Plads i Kirken aldrig stod tom.

Stor og kraftig så han ud. Jeg husker, at min Svigerinde, Fru Inga Lønborg Jensen, engang smilende sagde: »Hvor den Mand dog fylder smukt i en Kirke.« Og det var sandt, han fyldte smukt og godt, ikke alene i Kirken, men i hele det lille Vignæs Samfund.

Han var en usnobbet Mand, intet imponerede ham som Godhed og Mildhed. Han holdt en Tale ved vort Sølvbryllup, som jeg aldrig har kunnet glemme. Han vidste fra sine

svage Lunger, hvad Solskin var værd. Nu havde han ved denne Fest set sig glad på min yngste Søster, Kirstine Laesgård, der med et mildt Ansigt ømt og utrætteligt plejede vor svage, hjælpeløse Moder. Så talte han da for hende, sammenlignede hende med Solskin, »og hver Solstråle kvitterer en Sygedag« — en ægte Ole Ottosensk Tale.

Han var uendelig folkekirkelig indstillet. Vi havde omtalt ham og hans kære Hustru så smukt til Frimenighedspræst Niels Dahl i Høve, så de sammen med os blev indbudt til den skønne, berømmelige Fest, hvor Pastor Niels Dahl for en stor og forstående Forsamling fik levendegjort Tanken om Menigheds-skolen på Liselund. Men selv dette var alligevel ikke rigtig noget for Sognefoged Ottosen. For ham var det religiøse så nøje forbundet med hans egen Sognekirke og Sognepræst, det skulde gået ham hårdt på Klingen, før han i mindste Måde svigtede der. Han var en af den gamle Folke- og Sognekirkes trofaste Sønner.

Sognefoged Ottosen.

Det er fristende at fremdrage en Uendelighed af Navne på endnu levende og forlængst afdøde — Begrænsningens og Udvælgelsens Kunst falder mig mer end vanskelig.

Hvor så vi meget smukt og godt i Vignæs: Trofast, livslang, opofrende Søsterkærlighed i vort Nabolag. Der er i den lollandske Folkekarakter megen stilfærdig Tålmod, vi så det så skønt hos den yndige Ida Brandt, der i sin fejreste Ungdom lærte at forstå, at hun skulde dø fra denne Verden, der var hende så kær, fordi hun kendte dens Skønhed, som hendes Fader Gårdejer Jørgen Brandt havde lært hende at se

den, ligefra det største i Skabningen til den mindste Blomst i Mark og Have.

Som den skønneste Prædiken så vi denne milde, unge Pige bøje sig og tage sit Kors op i en Lydighed, hun havde lært af sin Moder.

I den hyggelige Hillesvig Skovridergård boede den unge Skovrider Koch, hans Hustru f. Rørdam var Søster til Kredens Folketingsmand Holger Rørdam, der tillige var gift med Skovriderens Søster.

Skønt Skovrideren kun levede et Årsted efter vor Ankomst til Vignæs, har vi dog en levende Erindring om dette gæstfri, interessante Hjem.

Skovrideren var en ubeskrivelig levende og frodig Natur, meget elsket af Befolkningen. At han sammen med sin Svoger svingede fra højre til venstre og derefter endnu lidt mer til venstre, fik, tror jeg, en betydelig Indflydelse især på Fiskerbefolkningen i Vestermark. At han — Sønnen af den gamle, ansete, aristokratiske Forstråd — i hvertfald i Meninger og Anskuelse blev som én af deres egne, var dem en stor og grødefuld Oplevelse. Og Svogeren Holger Rørdam, som havde været Læge i Saksøbing, — jeg har aldrig hørt en Læge smukkere omtalt i fattige Hjem end han, intet Under at han havde så fast et Tag i sin Vælgerbefolkning.

Det interessanteste politiske Møde, jeg nogensinde har overværet, var i Saksøbing med Rørdam og Redaktør Chr. Reventlow som Talere.

Jeg erindrer tydeligt, at jeg syntes, Reventlow talte klart og bedst, det samme syntes øjensynligt en fattig klædt, ældre Mand, der sad ved Siden af mig, men hvor det pinte ham, jeg kunde se på hans Udtryk, at han elskede Rørdam.

I Diskussionen bagefter kom Reventlow med nogle klare, skarpe Angreb, da mumlede den gamle Mand Gang på Gang bittert og uvilligt: »Ja, do æ klow — se, se, som do ka'«!

— I Vignæs Vestermark boede de fleste Husmænd og Fiskere. Vestermarkerne var af Temperament et frisk Folkefærd. Der var så uendelig smukt derude med den nærliggende lille henrivende, ubeboede Ø, Vigsø, som de ældgamle

Hvidtjørnstræer, de utallige Mågereder og Champignon gjorde til et fortryllende Udflugtssted.

Men lovlig barsk var vel Vinden, eller var der noget med Drikkevandet, adskillige Kvinder i Vestermark var svage, især stærkt gigtlidende.

— Pastor emer. Paludan-Müller i Hillerød sagde en Aften til mig: »Skriv endelig om de ganske jævne Mennesker, De har kendt, de som i Stilhed har gavnet Guds Rige i vort Folk«.

Ja, der er intet, jeg hellere vil. Det er min Overbevisning, at som Kristus for 1900 År siden gik omkring i Jødeland og kaldte på sine Apostle — de jævne Folk der skulde blive hans Lærlinge og Medarbejdere, sådan går han den Dag i Dag ud over Verden og kalder jævne Mænd og Kvinder til sine Lærlinge og Hjælpere, som oftest gennem Sygdom, Sorg og Savn lyder hans Stemme: Følg mig!

Sådan havde det lydt til Anna Råbuk i Vestermark, og hun fulgte Stemmen, så godt hun formåede, og blev, tror jeg, til større Velsignelse på denne afsides Plet, end nogen Præst eller Missionær kunde være blevet.

Hendes Gudsfrygt, store Tålmod, beskedne Taknemmelighed og små og store Livserfaringer talte forunderligt indtrængende til alle os, der var så lykkelige at lære hende at kende.

Historien om Anna Råbuk er kort fortalt denne, at hun som ung Pige på Fejø var forlovet med en ung Mand fra Vestermark.

Han vilde for at besøge hende gå over Isen fra Vestermark til Fejø, men druknede.

Senere kom hun til at tjene i Vignæs og blev da gift med sin afdøde Kærestes Broder, Husejer Peter Råbuk i Vestermark.

De var begge flittige og stræbsomme. Anna tog en Malkeplads på en af Gårdene oppe i Vignæs By, hun mente selv, at Spiren til hendes frygtelige Gigtlidelser blev lagt, ved at hun i de tidlige Sommermorgener gik gennem det høje, dugvåde Græs og så sad med våde Fødder og Klæder og mal-

kede. Da vi kom til Vignæs, sad hun ganske hjælpeløs og værkbruden i sin Stol.

Ved vort første Besøg hos Anna Råbuk, blev vi meget forundrede ved at høre hende udtale sin Taknemmelighed over et københavnsk Hospitalsophold, hvor hun havde lidt meget og sluttelig fået at vide, at hun ikke måtte gøre sig Håb om Helbredelse. Vi så forbavsede på hende, og så vedblev hun: »Jeg sad jo herhjemme og troede næsten, at der var ikke andre syge i hele Verden end Anna Råbuk, men nu har jeg set ind i så megen Nød og Elendighed, der er større end min egen, så nu kan jeg meget bedre glemme mig selv og være taknemmelig, end jeg har kunnet før — —«.

Hun vidste ikke, at hun selv sad iblandt os og havde den samme Mission.

Vi kom for at trøste og adsprede, men fik langt mer, end vi gav.

Da hun jo af Lægerne nu var opgivet og overladt til sig selv, tog vi ikke i Betænkning at hjælpe hende til at prøve forskellige Kure. Jeg huskede således en Kur, som en ældre Herre offentligt erklærede havde helbredet ham for Leddegigt, den bestod i udelukkende at spise røget Skinke med megen Rødvin till Rødvinen skulde min Mand præstere.

Anna gik tillidsfuldt i Lag med den sære Kost, men erklærede efter nogen Tids Forløb, at Bedringen helt udeblev. Det var en Skuffelse, men så udpønskede vi andre Ting for hende.

Den bedste Opmuntring var, da hendes Slægtninge hjalp hende til en Sygevojn, som min Mand fik til Opgave at købe til hende. Nu kunde hun i nogle År komme omkring på Småbesøg, var endog i Kirke.

Hun elskede Ungdom — sin Plejedatter og dennes Veninder. Men Plejedatteren blev gift, og nu fik hun forskellige Kvinder til at styre Huset og pleje sig, snart en ældre Enke, snart en ung Pige med et Barn. Ak, hvor kunde hun ømt og moderligt knytte sig til sådant et lille Barn, der for nogle År kom ind i hendes Hjem.

Sådan et lille Hjem hvor der sad en syg Kvinde, hvis »bedste År« bragte stedse større Pine og Hjælpeløshed, og

dog er hendes Stue i min Erindring som fyldt med Solskin og Fred.

Blomsterne trivedes i Vindueskarmen, Kanariefuglen sang, og snart kom der Besøg: Naboen, den gamle Fynbo, kommer smilende ind ad Døren med en Ret Ål, »nå, lille Anna,

Paa Besøg hos Anna Råbuk.

hvordan går det så i Dag?» Og snart kom Naboens Datter til den anden Side, Murer Rasmussens Hansine, med sin Harmonika. Hun syede jo ellers og havde travlt nok, men hun måtte dog ind for at spille lidt for Anna. Så stod pludselig én af de unge Præstedøtre i Døren og befalede, at Anna, Husholdersken, Præsten og Præstekonen øjeblikkeligt, mens Solen skinnede, måtte udenfor Døren for at fotograferes.

Peter Råbuk kørte Mælkevogn og var aldrig hjemme midt på Dagen, så han kunde jo ikke være med.

DEN GAMLE BARONESSE

JA, som den »gamle Baronesse« vil hun kendes på Guldborgland, så længe der endnu er Mennesker, der har kendt hende og været inde under hendes moderlige Omsorg og Godhed.

Men da vi i Begyndelsen af Århundredet kom til Vignæs, hed hun slet og ret Baronessen, mere højtideligt Enkebaronessen. For Egnens Bevidsthed var der kun denne ene Baronesse i hele Verden.

Baronesse Benedikte Rosenørn-Lehn f. Comtesse Knuth havde fra Faderen, den kendte Politiker og Statsmand Frederik Markus Knuth til Knuthenborg, arvet fin Kultur og megen menneskelig Forståelse parret med stor Hjærtensgodhed.

Uden at være så politisk frisindet som sin Fader, bevarede hun dog altid den skønne Egenskab at kunne unde andre Frihed til at være den, de var, så meget mere beundringsværdigt, som der i hendes Karakter var en stor Tilbøjelighed til at råde, hjælpe og vejlede, men disse Egenskaber kom først frem, når hun så, at man rent menneskeligt trængte til hendes Bistand, og på det Punkt var hun særdeles skarpsynet.

Den kendte Gartner Jens Kr. Jørgensen (nylig død som Haveselskabets beundrede Overgartner) var dengang Gartner på Orebygård. Min Mand og jeg talte engang med ham om Baronessen — vor Undren over hendes store omsorgsfulde Indsigt i menneskelige Forhold og over alt, hvad hun kunde overkomme at gøre for sine Medmennesker.

»Ja,« sagde han, »hendes Arbejdsdag er lang — —, men hun er jo også Guldborglands lille Mor!«

Det Udtryk er ofte dukket op i min Erindring.

Jeg synes, jeg kunde skrive en hel Bog om denne hendes på én Gang kraftige og ømme Moderlighed; men dels vilde

hun ikke have syntes om det, og dels tegner nogle få Træk hende lige så levende som mange.

Hun havde straks sat sig i Forbindelse med os, og de skønne Fester, vi har oplevet på Orebygård, vil vi aldrig glemme, og at vi ofte fik Lov at tage tilrejsende Slægt og Venner med derned for at se al Herligheden er helt fantastisk at tænke på.

Dog er der et Par Oplevelser med hende, jeg erindrer frem for noget andet.

Opbrudet fra Vendsyssel, Indretningen af det nye Hjem, en Sorg og Bekymring i min nærmeste Slægt, Tilvænningen til den noget tunge, lollandske Luft — alt dette havde slidt på mine Nerver, og jeg kom engang i Baronessens Nærværelse til — halvt i Spøg — at sige, at det endte såmænd nok med, at jeg før eller senere måtte tage en Tur på en Nerveklinik.

Da sagde hun pludselig strengt:

»Så er det Deres egen Skyld, gå hver Dag en lang Tur på flere Timer, så kommer De over det.«

»Ja,« sagde jeg, „når man bare kunde overvinde sig dertil; men jeg kan ikke gå, uden der er noget bestemt at gå efter, og Sognet er så lille, der er kun få, som trænger til mit Besøg, jeg får jo også frisk Luft, når jeg slider i Haven.«

»Ja, det er nu ikke det samme som at gå langt og roligt ud ad en Landevej,« — hun så halvt strengt og halvt venligt på mig og mumlede noget om, at der blev vel en Udvej.

Kort efter fik jeg Brev fra hende. Hun vilde oprette et Sygeplejekursus med den kendte fhv. Plejemoder og Oversygeplejerske Fru Dorteia Secher-Leth som Lærerinde. Det skulde afholdes på Orebygård, og jeg blev i en ret bestemt Tone indbudt som Deltager sammen med en Del andre Damer fra Egnen. Hun tilføjede, at jeg jo nok daglig kunde gå den Tur fra Vignæs til Oreby og tilbage igen.

Jeg studsede, for det vilde sige en daglig Spadseretur på tre Mil, men sagde dog Tak og fik det også sat igennem, skønt det kneb at komme hjemmefra, og adskillige i Sognet kritiserede at se mig sådan trave af Sted hver Dag i fjorten Dage.

For mig blev det den Kur, jeg trængte til.

Stærk og glad følte jeg mig efter de fjorten Dages Forløb og skrev straks Børnebogen »Store Bror og lille mej«, som jeg fik megen Glæde af.

En Regnvejrsdag var jeg blevet temmelig våd og måtte låne Baronessens Kjole til næste Dag.

Det var en mærkelig Nederdel med to dybe, stærke Lommer, så dybe og stærke, så de kunde skjule og bære en langhalset Vinflaske og meget andet godt. Sådan var de Nederdele, hun milevidt spadserede omkring i, besøgende syge og gamle, betroede hendes Plejebarn og Selskabsdame, den unge Frk. Sigrid Tobiesen mig.

Baronessen var helt glad ved mig efter denne min Kraftanstrengelse, og en Dag nogle Måneder efter kom Vognen fra Orebygård med en henrivende lille hvid Empiresofa, hvor Hynderne var betrukket med blomstret Sirts, Mage til én, jeg en Dag havde beundret på Slottet.

Men jeg tror jo rigtignok, at om jeg havde undslået mig dengang med det Sygeplejekursus, så havde det været forbi med hendes Godhed — i hvert Fald overfor mig.

Det var Baronessen meget om at gøre, at hendes Folk gik i Kirke.

En Søndag Morgen erklærede de, at de var nogle Stykker, der nok vilde i Kirke, hvis de kunde blive kørt.

Ja, det kunde de da godt.

Men som de nu nærmede sig Taars Kirke, velfornøjede, i rask Trav, saa de forude en sortklædt Kvindeskikkelse stride sig op mod Vinden. Det var Baronessen, som de måtte køre forbi.

Om Eksemplet virkede gavnligt på Kirkegangen, fortæller Historien ikke noget om.

I de første År efter at vi var kommet fra Vendsyssel, var min Mand hvert År en længere Foredragsrejse deroppe.

Jeg havde lige kørt ham til Toget og skulde nu ikke se ham i henved tre Uger.

Inden Hjemkørslen gik jeg til Lægen med vor eneste lille Søn, der havde skrantet lidt i den sidste Tid. Efter Under-

søgelsen erklærede Lægen, at det var Tuberkulose i Underlivet og selvsagt meget alvorligt, dog kunde jeg godt forholde mig roligt, til min Mand kom tilbage.

Dybt fortvivlet kom jeg hjem.

Baronessen vidste altid alt.

Endnu samme Aften kom hun kørende for at trøste mig.

Hvor var hun mild og øm, hun havde jo selv kun én eneste Søn; hun ødslede sikkert aldrig med Kærtegn, men den Aften kyssede hun mig og min lille Dreng, og til slut sagde hun: »En Læge er dog kun et Menneske, han kan tage fejl, — jeg er tilbøjelig til at tro, at han har taget fejl. Tilmed tror jeg, at der skal meget til, før Gud tager en Moders eneste Søn.«

Nu var hun selv bevæget og tog meget hurtigt Afsked.

At Lægen havde taget fejl, det erklærede Dr. Monrad, da jeg en Månedstid efter søgte ham i København med min Dreng.

Men Angsten, Fantasierne og Glæden bagefter blev senere til min tredie — sidste og mest yndede Børnebog, Blømmestenen.

Foruden sin eneste Søn havde Baronessen tre Plejebørn: de tre forældreløse Broderbørn fra Knuthenborg.

Særlig den yngste, Grev Erik Knuth, forekom mig at være hendes Øjesten, man kan vist ikke frikende hende for en vis Svaghed overfor ham, charmerende, rigt musikalsk begavet som han var.

Ved et Juleselskab på Orebygård havde jeg mærket, at han i ungdommeligt Overmod så sit Snit til at slå sig til Rids på mit beskedne Forfatterskab. Det kunde jeg nok både forstå og tilgive; men jeg syntes dog, jeg skyldte mig selv, at han gennem Frk. Sigrid Tobiesen skulde have at vide, at jeg havde opfattet det; så enfoldig, som han troede, var jeg nu heller ikke.

Det gav Stødet til et meget smukt Brev fra ham, og senere blev vi gode Venner. Det var min Mands store Glæde,

når han kom og spillede for os, også sine egne Kompositioner.

Bedst husker jeg en Aften (samme År som han døde), da bragte han min Mand sin nylig komponerede Melodi til den skønne, gamle Salme:

»O Herre Jesus, mit Levned's Lys,
Min eneste Trøst i Nattens Gys!
I Verden er jeg en fremmed Gæst,
Det evige Hjem mig tjener bedst.«

O Herre Jesus - mit Levned's Lys - Erik Knudtz

O Herre Jesus mit Levned's Lys min eneste
Trøst i Nattens Gys i Verden er jeg en fremmed
Gæst det evige Hjem mig tjener bedst

Vi forstod pludselig, at ikke alene dette Vers, men hele Salmen var mere for ham, end vi havde kunnet ane.

Min Mand lovede at få Melodien indført i Vignæs Kirke, hvilket rørte ham, han blev mere åben og fortrolig, end vi før havde kendt ham, vi så ind i en ung, urolig Sjæl, der tumlede med en større Angst for Livet end for Døden, og vi indså, at hans Tante og Plejemoder, Baronessen, måtte elske ham med en brændende, ængstelig Æmhed.

Få Måneder efter døde han efter et kort Sygeleje i Berlin.

Der var på Begravelsesdagen det over Baronessen, der kunde minde om den Moder, der lykkeligt har fået sit urolige Barn til Hvile, stoppet ned om det og med usigelig Æmhed beroliget lyttet til dets sunde Søvn.

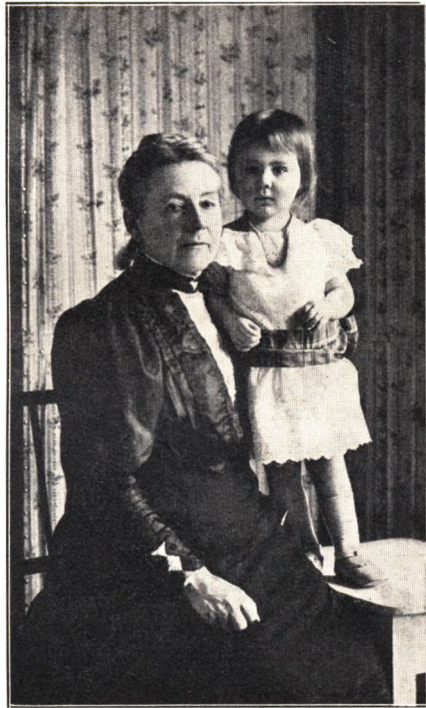
Hun vilde sikkert helst, at han skulde dø før hun selv.

Det var jo endnu ikke dengang »den gamle Baronesse«, men dog så vi tydeligt den Dag, at Baronessen var ved at blive gammel.

Men lyse, glade Dage kom der til hende, da hendes eneste, elskede Søn hjemførte sin Brud fra en af de mest ansete Slægter i det Land (Sverrig), som Baronessen vist elskede lige så højt som Danmark, der hvor hun havde levet som ung Hustru og Moder, før hun blev Baronessen på Orebygård.

Og da hun så blev Bedstemoder til en lille Benedikte, hvor var hun lykkelig, men altid sig selv lig i moderlig Om-sorg: »Ja, jeg har såmænd i Dag indtegnet hende til Vallø, Fremtiden er så usikker for os alle.«

Ved den skønne Bryllupsfest forleden i Saks-købing Kirke, hvor den unge Baronesse Benedikte Rosenørn-Lehn blev givet tilbage til sin Moders Land, gik mine Tanker ustandseligt tilbage til hendes prægtige Bedstemoder: »Den gamle Baronesse«.

Baronesse B. Rosenørn-Lehn med sit Barnebarn.

FRØKEN LAURA MØLLER PÅ »SAXKJØBING DAMPMØLLE«

LIGESOM der er Navne i Kvindesagens Historie, der har Klang ud over et Land eller en Verden, så er der heldigvis også Navne, der for en enkelt Landsdels Vedkommende bliver Nævneren, hvori vi andre mindre Størrelser naturligt og beredvilligt går op.

Det blev til Held for Kvindesag og Kvindeanseelse på Østlolland, at den unge 25årige ubemidlede Randersjyde, Kontrist Frk. Laura Møller, i 1891 fik Plads hos Dampmøller Blickfeldt på »Saxskjøbing Dampmølle«.

Da Hr. Blichfeldt i 1895 rejste fra Møllen for at overtage en større Virksomhed i København, havde den unge Pige vist sine rige Evner og helt vundet Familiens Kærlighed, så hendes Principal ikke tog i Betænkning at anbefale hende som sin Efterfølger til Møllens Ejer, Baron Rosenørn-Lehn, Orebygård. Særlig Baronessen, der var i Besiddelse af den sikreste Opfattelse af Menneskeværd, havde set, at der var ingen Grund til Ængstelse for at gøre den 28årige Kvinde til Bestyrer på Dampmøllen, en Tillid der altid blev bevaret i den taknemmeligste Erindring.

Allerede fire År efter, i 1899, kunde Frøken Møller købe Dampmøllen af Baronen, og da hun så i 1908 købte Rosengården — en stor Naboejendom og lagde den til det Landeri, der hørte til Møllen, stod hun vel nok i de nærmest følgende År i materiel Henseende på sin Lykkes Tinde.

Livet var ikke begyndt let for Frk. Laura Møller. Da hun som ganske ung skulde ud i Verden og klare sig selv, var det som Hjælp i Huset hos en uforstandig Husmoder, hvis Ordenssans gav sig det Udslag, at det store Bryggersgulv af

gule Teglsten hver Uge skulde gnides — for ikke at sige pole-res — med en anden Sten, til det var skinnende lysegult og klart.

Frk. Møllers højre Håndled blev i den Plads svagt og deformt for hele Livet. Men som hun der havde ligget på sine Knæ, og mens hun indåndede det gule Teglstøv slidt så meningsløst, havde alt, hvad der var i hende af god Forstand og sund, stærk Villie, ran- ket sig. Kærligheden til husligt Arbejde havde fået et Knæk, men nu gjaldt det i den næste Plads gennem Aften- skole og anden Under- visning at blive så dyg- tig, så hun kunde få en Kontorplads.

Vort første Indtryk af Frk. Laura Møller var ikke egentligt tilta- lende, en lille, meget svær Kvinde med et rundt (ved første Øje- kast) retudtryksløst An- sigt, heller ikke sær- lig godt skåret for Tun- gebåndet, — en Mand-

Frøken Laura Møller.

folkehat på Hovedet og som oftest en stor Cigar i Munden.

Men som i det gamle Folkeeventyr Kong Lindorm skyder den ene Ham efter den anden, og efter at syvende Ham er faldet, står som den dejlige Prins, således kunde man ikke være sammen med Frk. Møller, uden at der faldt den ene Ham efter den anden, og tilsidst så man hende som den kær- ligste, klogeste, dygtigste, mest beskedne Kvinde, man nogen- sinde havde mødt.

Vi så hende første Gang ved et Selskab paa én af Eg- nens Herregårde, hvor hun i en Kreds af Herrer kortfattet, men med en vis Vægt, talte for Kvindens Valgret og Valg-

barhed. Det er, som jeg kan høre hende sige: »Det føles uretfærdigt og unaturligt for mig, der har så mange Mænd under mig, som jeg antager, sætter i Arbejde, lønner og om fornødent — afskediger, at se disse Mænd på Valgdagen gå hen for at afgive deres Stemme, mens jeg selv må sidde hjemme.«

Det var morsomt at iagttage det Indtryk hendes Ord gjorde paa de tilstedeværende, hele hendes Virksomhed var jo det mest slående Bevis på, at hun havde Ret, og så dette velgørende, at alle — Herrer som Damer — kunde lide hende, ja, holdt inderligt af hende.

Min Mand og jeg så til hinanden: »Jo, her var den Kvinde, der mer end nogen anden fortjente at opleve den ny Tid!«

Og da den ny Tid så kom, ja, da var en Kvinde af hendes Støbning og Anseelse selvfølgelig selvskreven til alle de Tilidshverv, hun vilde modtage, men hun ønskede dem ikke.

Hun, der var Leder og Ejer af en omfattende Industri, Handels- og Landbrugsvirksomhed, havde mer at tage Vare end ret mange dygtige Mænd havde kunnet klare, men som hun engang halvt vemodigt sagde til mig: »Vil man prøve at være Foregangskvinde i dette Land, da må man foruden en Mands Arbejde tillige kunne udføre en Kvindes Arbejde, og det sidste forekommer mig at være det sværeste.«

Så var da hendes Hus og Have så smukt og velpasset som nogen anden Kvindes, og hendes Bord så veldækket, hendes Mad så velmagende, som ingen af vi andres, og hun, der vidste, hvad Tid er værd i rede Penge, var dog det mest gæstfri Menneske, vi nogensinde har mødt, der er vist ingen, der har oplevet at komme som uventet Gæst til Frk. Møller og ikke være blevet vel modtagen.

Et af vore Børn sagde engang: »Frøken Møller på Dampmøllen ligner hun ikke Majorinden på Ekeby?« (vi havde just om Aftenen læst Gøsta Berlings Saga højt).

»Jo sikkert,« måtte jeg svare, »kun er det ikke en Samling tilfældige Kavalerer som på Ekeby, man møder på Dampmøllen, der møder man altid to Slags Mennesker, enten dem, der engang har været gode mod Frøken Møller, eller dem,

hun engang har været god imod, og de sidste er i Flertal, men alle bevares de lige trofast i hendes Hjærte.

Frk. Møller var en stor Børneven, men jo ikke Moder, på dette Felt endnu uforsøgt.

Da kommer en Dag rejsende til hende ovre fra Jylland en dødsmerket Mand. Det er hendes Svoger, der ved, at han snart skal dø fra sin Hustru og deres store Børneflokk. Nu kommer han for at bede hende, såsnart han er død, da at tage sig af hele Flokken, hans Hustru og Børn, og stå dem bi med Råd og Dåd.

Hun lovede det, og han rejste trøstet tilbage for at dø. Det vilde føre for vidt at skildre, hvor vidunderligt klogt og kærligt hun opfyldte dette Løfte, med den Opgave kom vel nok den største Rigdom og Mening ind i hendes Tilværelse.

Om hendes Gavnildhed — der dog aldrig var tossegod — kunde der skrives vidt og bredt.

Der er et Stykke Vej udenfor Sakskøbing, der hedder Møllevejen, de fleste små Hjem, der kranser den Vej, kan fortælle en Saga om hendes Gavnildhed og Hjælpsomhed i Lyst og Nød — Hellig og Søgn.

Hendes største Fejl var, tror jeg, hendes pludselige Hidsighed. Da kunde hendes lille svage Hånd uddele en smældende Lussing til et stort, kraftigt Mandfolk (jeg har aldrig hørt, at hun har slået en Kvinde). Der er sikkert ingen — heller ikke rette Vedkommende — der tvivlede om, at den Lussing var velfortjent, men der var heller ingen — allermindst rette Vedkommende — der noget Øjeblik betvivlede, at den vilde blive indbringende. Hun angrede hurtigt, stærkt og godgørende.

Dansk Kvinde-Samfund elskede hun, men hun vægrede sig dog stedse ved at modtage Formandsstillingen i Sakskøbing-Kredsen, men i det stille gjorde hun uendelig meget for Foreningen. Ved Foreningens Jubilæum blev hun da også Æresmedlem.

For mange stod Frk. Møller som ret mandhaftig, uforknyt overfor alt og alle. Vi, der kendte hende nøjere, vidste, at hun — om end ualmindelig alsidig — dog var så fuldt og helt Kvinde.

Jeg husker c. 25 År tilbage i Tiden, at hun selv som Kusk kom kørende med et Læs Gæster til Vignæs Præstegård.

Djærv og modig så hun ud, som hun sad på Bukken, men da hun sent om Aftenen skulde køre hjem, bad hun — pludselig dybt urolig, min Mand, om han vilde formå Forpagterens unge Søn til at være Kusk for hende hjem til Møllen, — »det forekommer mig at være mørkt, og vi er mange på Vognen, jeg er bange for Ansvarret!«

Dette: At det kunde blive mørkt for hende, og så Angsten for Ansvarret, skulde blive hendes Skæbne i Krigsårene (de robuste Samvittigheders Eldorado).

Nu var Chancen (i en Virksomhed som hendes) til at samle den store Formue, men de utallige Love, Hensyn og Forpligtelser gjorde hende pludselig nervøs og angst, og hvor var den unge, kraftige Mand, der kunde køre hende gennem Mørket, til hendes kære Gærning atter lå for hende i Dagens klare Lys? Han viste sig ikke.

Så solgte hun alt det, der havde været hendes Liv og Lyst.

En kort Tid drømte hun vel om atter at købe en større Landejendom, men snart var det klart, at Helbred og Kræfter var opbrugt.

I en lille yndig Villa på Orebyvejen blev det nu: »Sol i Aftensvale, lær mig den Kunst at dale«.

Kong Lindorm kastede den syvende og sidste Ham.

Der var så meget at beundre hos hende, da hun stod på sit Livs Middagshøjde, men vi — hendes Venner — vil vidne, at mest uforglemmelig var hun nu til sidst i sit Livs Solnedgangsskær — så ren af Hjærte.

Hendes Livs smukke Eventyr fik dog først sin Afslutning, da hendes Testamente blev bekendt.

Enhver, der havde været god mod hende, var husket. Enhver hun havde fået Lejlighed til at være god imod — og det var usigelig mange — var husket.

Også Dansk Kvinde-Samfund var blandt hendes Arvinger, hun mente jo altid, at hun havde så meget at sige

D. K. S. Tak for, og det er nok sandt, men jeg er dog lige ved at synes, at D. K. S. har endnu mere at sige den fattige unge, jyske Pige Tak for, hun der i Kraft af sin Hjærtensgodhed og Dygtighed kom og underlagde sig en hel Landsdel i Agtelse og Taknemmelighed.

Men Mindet om Frk. Møller har ført mig alt for vidt — helt ned til vore Dage, mens jeg endnu burde befinde mig i Århundredets Begyndelse i den gamle Vignæs Præstegård.

PRÆSTEKONER

EN intelligent yngre Mand sagde forleden til en gammel Præst: »Ja, jeg mener jo, vi ikke i Fremtiden skulde have Præster!«

Bemærkningen er blevet ved at bore i mit Sind.

Pludselig husker jeg, at en moderne indstillet Kvinde udtalte i Anledning af min Forlovelse i 1884: »Ja, ser du, jeg synes, det er et dårligt Parti, du har gjort, inden din Kæreste om 5—6 År får sin Embedseksamen, er det sikkert afskaffet med Præster her i Landet.«

Hun var også et intelligent Menneske, men havde dog taget fejl, Betimeligheden af den intelligente Mands Udtalelse kan måske også bero på en Fejltagelse. Men der er jo en Anklage med en Brod i hans Bemærkning, og den fortæller os, at mangfoldige Mennesker går rundt og mener, at de mærker ikke Spor til hvad Nytte, Præsterne gør.

Om de vil sige det samme om Kristendommen, ved jeg ikke, måske de mener, at Kristendommen klarede sig allerbedst uden Præsterne, og det gør jo kun Anklagen så meget alvorligere.

Jeg har ikke set ind i de ca. 1200 Præstehjem, vi har i Danmark, jeg har dog set ind i en Del, og jeg prøver på at se ind i — tilbage over — vort eget, og jeg kan godt se, at med den strenge Dom, den fine Vægt, det nøjeste Mål er der Fallitbo over hele Linien — men alligevel, jeg vover Præsterne og Præstegårdsånden trods alt! Sålænge Gerningen tages op blot med en Gnist af ærlig Villie til i Kristi Ånd at få Lov at vidne, tjene og hjælpe, så vil der vedblive at ske mærkeligt rige Ting ud fra de gamle Præstegårde. »I Ydmyghed« vilde jeg gerne skrive, men det er sådant et

mægtigt Ord — men så længe der endda blot vil blive arbejdet »i Beskedenhed« ud fra Præstegårdene, vil de være til stor og øjensynlig Velsignelse.

Det vil dog sige noget, at der er ca. 1200 Hjem her i Landet, hvoraf man i en Del i hvert Fald lever et virkeligt ideelt Liv, og hvor vi i de andre aldrig har været fri for den ideelle Målestok over os og vor Vandel.

Alle Mennesker har en Samvittighed, som de burde adlyde, vi har foruden vor egen Samvittighed Folkesamvittigheden, der ofte er virkelig streng mod Præsten og hans Familie. Og så kommer den svære Konflikt, når Folkesamvittigheden og vor egen Samvittighed ikke er enige.

Folket ud over Landet vil slet ikke af med Præsterne, Præstegårdene, ja, end ikke med Præstekonerne.

Jeg hørte forleden om en ung, ugift Præst; Menighedsrådets Formand havde spøgende sagt til ham: »Ja, nu får De et År til, men så må De også give os en Præstekone!« (Selvfølgelig virkede det). Og ved Præstevalg på Landet spørges der næsten lige så meget om Præstekonen som om Præsten.

Hvad fortæller det?

Jeg mener, at det fortæller os, at Flertallet af Præstekonerne gør et virkeligt tjenende — ofte også opmuntrende Arbejde i vort Folk.

Og dette er dog virkelig helt godt gjort. Præsten har selv valgt sin Gærning, studeret til den i mange År og kan ved at prædike, forrette de kirkelige Handlinger, undervise Konfirmanderne og ved at gå de nødvendigeste Sygebesøg have en Slags Følelse af at have gjort, hvad han skal.

Jeg kender mangfoldige Præstekoner, der hele Livet går rundt med en utilfredsstillet Samvittighed — thi ak! hvor er Grænsen for det, hun burde udrette, og så er hun dog kommet ret uskyldig ind i disse Opgaver, ved at hun elskede den Mand.

At enkelte så slår til Skaglerne og slet intet gør, eller gør det modsatte af, hvad de burde, har sikkert en overmåde psykologisk Forklaring.

Som noget lyst og glædeligt mindes jeg min Søndags-skolegerning i Vignæs.

Jeg har aldrig selv gået i Søndagsskole og aldrig set, hvordan Indre-Mission arbejder med den Sag.

I en Onkels Hjem så jeg som Barn en Bog oversat fra Engelsk med sødladne Søndagsskolefortællinger. Min Fader havde lært mig at skønne på smukt Tryk og god Indbinding, denne Bog var ret prunkende, men tarvelig udstyret. Jeg fik den gærne stukket ud, når jeg skulde tie stille, den fyldte mig altid med en ubeskrivelig Kedsomhedens Ånd, der atter meldte sig hos mig, når jeg senere i Livet hørte Ordet Søndagsskole.

Da kom jeg til at læse i Peder Palladius's Visitatsbog: »Udi Tyskland, der som Guds Qrd er længer prædiket end her i Danmark, der ere de vel kommen for med deres Børnetugt og have dejlige Skik derpå. —

Jeg vaar en Tid udi Jen¹⁾ i Landte Dørringen²⁾ så vel som mange Studenter, som fare derhen for Wittenberg; der have de sådan en Sædvan med deres unge Børn, Dreng og Piger, som er inden fire eller sex År gammel; hver Tirsdag og hver Torsdag efter Middag, når Klokken er ved eet, da komme alle små Børn, som i Byen er, til Kirke, somme liede de og somme bære de frem, og sætte dem så i Koret på hine Trapper to eller tre, som er gjorde til Gang op til Alteret, så at de vende dem ned ad Kirken. Der går Kapellanen iblandt dem frem og tilbage og haver en liden Ris eller Kvist udi sin Hånd og læser så Børnelærdom for dem, og de læse allesammen efter hannem; han sjunger så godt og siger »Fader unser«, og hine spæde Børn efter hannem med klinger Røst; så forfølger han Børnelærdom med dem ud til Enden; siden beder stundom en Dreng, stundom en Pige stå op og læse højt for sig selv; hvad de fare vild udi, der retter han dem straks udi og hoder dem med Riset og truer dem, at de skulde få Utak, når de komme igen, om de kunne ikke de bedre; men ingen slår han på, ikkun hoder dem.

1) Jena.

2) Thüringen.

aleneste med Riset. Desimellom står Klokkeren ved Alteret og skær Peberkage til Børnene, det skifter Kapellanen imellem dem, så hver får et Stykke, så stor som en Finger; dermed holdes de til hannem og komme gerne igen, fordi de vente dem Peberkage.« Senere skriver han videre aldeles fortryllende, at han selv har set: »Om Sommer, når det er blank Veder¹⁾, at Børn kunne være ude, da sanke de dem til Hobe udi Gaderne hos deres Forældres Døre, og under Vinduer sætte de dem ned, og en ung liden Dreng gør sig til Kapellan og får en Ris og læser for de andre og de efter hannem, så skifter han små Stykker Brød heller små Stene blandt dem, det skal være Peberkage; ligesom de se, at Kapellanen bærer sig ad i Kirken, så gør de dem en Leg af på Gaden; i den Sted vor Børn løbe som Dagtyve og slå Vinduer ud og gøre anden Skalkhed, da gør de dem en Leg af deres Børnelærdom og drikker den så i dem med Leg, Lyst og Glæde.«

Ja, Udhævelsen er af mig, og jeg vover at komme med det lange Citat i det Håb, at det vil friste andre, som det fristede mig at forsøge på lignende Måde.

Så blev da Sognets Børn indbudt til at komme i Kirken Søndag Eftermiddag, de blev også anbragt på og foran Knæfaldet vendende ned mod mig. Jeg »hødede« dem ikke med Riset, men de mærkede jo nok, håber jeg, at det var Alvor for mig.

Klokkeren stod ikke for Alteret og skar Peberkage til dem, men en Bolsjepose havde jeg altid i Lommen.

Det var mig en stor Glæde, at Børnene kom så talrigt, også de helt store Dreng og Piger, der ofte tog deres ganske små Søkende med. Hvor havde vi det godt og fortroligt med hinanden. Ofte kom de i god Tid og legede da omkring Kirken, — det blev kritiseret, ligesom det blev sagt, at det sled på Knæfaldet!!

En Søndag spurgte jeg Børnene: »Hvorfor tror I, at jeg så gerne vil samle jer i Kirken?«

En lille Asta Hansen svarede uden Betænkning: »For at

¹⁾ Vejr.

vi skal blive glade ved at komme i Kirken, når vi bli'r større.»

Ja, det var jo sandt. Skønt både Biskop Wegener og min Mand så mildt til, at jeg benyttede Kirken, bøjede jeg dog af for den gnavne Kritik, hvad jeg ikke skulde have gjort; Børnene kom så efterhånden hen i Præstegården og Præstegårdshaven, men Linien fra Peder Palladius bøjede jeg ikke bort fra, der blev stedse bevaret et Præg af Leg, Lyst og Glæde midt i Alvoren.

LOLLANDSK FORÅR

DET var en smuk Tid på Lolland i Begyndelsen af Århundredet. Der var mange Steder spirende Liv med Trang til at høre. Man forsøgte med store Sommermøder med flere Talere, først i Christianssæde Skov ved Træet Adam og siden mange forskellige Steder. Disse Møder var i Reglen så overordentlig godt besøgt, så det endog vakte Opmærksomhed omkring i Landet. Ved et Par af disse Christianssædemøder slog Pastor Lundby, der i 1900 var kaldet som Præst til Søllested, stærkt til Lyd for en lollandsk Højskole. Der havde dog tidligere, mens Welding var Præst i Søllested, været Planer fremme om en Højskole, så Tanken var i nogen Måde forberedt.

Der var over den unge Lundby og hans Hustru, som vi mødte dem i disse År, noget, der kun kan betegnes med det skønne Ord Ildhu.

Lundby havde som ung teologisk Kandidat straks viet sine Kræfter i Højskolens Tjeneste, først som Lærer på Galtrup Højskole på Mors og senere i fem År som Lærer på Høng Højskole på Sjælland.

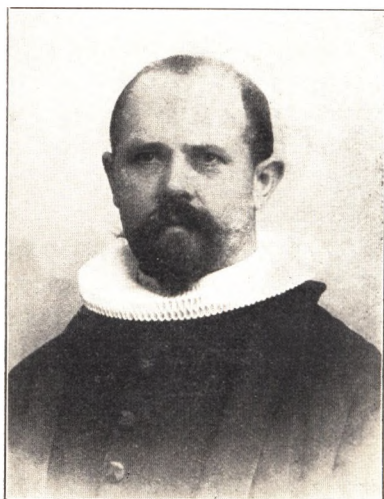
Både hans Konfirmandundervisning og de Møder, han næsten øjeblikkelig begyndte for Ungdommen i Præstegården gjorde ham straks til de Unges Ven.

Men om selve Højskolens Oprettelse vil vi give Ordet til fhv. Gårdejer, Direktør R. H. Skaftø, én af Lollands ansete, trofaste Sønner, der altid har været Formand for Højskolens Bestyrelse:¹⁾

»Interessen for Sagen voksede mere og mere, og den 1.

¹⁾ Dels efter mundtlig Meddelelse, dels efter Lollands Højskoles Elevforenings Julehilsen 1930.

Febr. 1905 blev der holdt et større Møde på Harmonien i Nakskov, hvor der vistes en stærk Stemning for at arbejde for Oprettelsen af en Højskole med Lundby som Forstander; der vedtoges at nedsætte et Udvalg på 12 Medlemmer til at arbejde for Sagen. De fleste af dem er døde nu, men Gård-

Pastor Lundby.

ejer Niels Kristjansen i Vols-have¹⁾ er da spillevende og er i Bestyrelsen endnu den Dag i Dag, af de øvrige er vist kun P. Petersen, Thirsted og Th. Skaftø i Live foruden mig.

Adskillige Mænd på Vest-Lålland påtog sig at ombære Aktielisterne i Sognene. Der blev tegnet 27,000 Kr., der blev indbetalt kontant uden Fordring på Rente af Beløbet. Hermed var Højskolen sikret, og den opførtes i Sommeren 1905 under Ledelse af Arkitekt Ejvind Mørch, og blev ind-

viet med fyldt Elevtal d. 22. Okt. 1905 af Biskop Sørensen.

Lundby var antaget som Forstander, fhv. Lærer ved Galtrup Højskole, Rasmus Bording²⁾, var antaget som Lærer og Økonom ved Skolen, samt Landbrugskandidat N. P. Pedersen og J. K. Jensen til Lærer i Gymnastik og Sang.«

Vi — de nye Præstefolk i Vignæs — glædede os usigeligt og gav Højskolen den lille Malmklokke, der daglig skulde kalde de unge ind til åndelig og materiel Føde. Tillige lovede vi os selv, at vi, så længe og så godt vi formåede, skulde være med at slå til Lyd for denne kære Skole, der har den aller største Betydning for hele Landsdelen.

Men Lundby kunde sætte mere i Gang. Allerede i 1881

¹⁾ Fhv. Folketingsmand.

²⁾ Senere Forstander for Ry Højskole.

var der oprettet en lille Foredragsforening for Gurreby¹⁾ og Omegn med R. H. Skaftø, Gårdejer Peder Sørensen og Forvalter Bigum som Bestyrelse; det var i det små med Gurreby Skole som Forsamlingslokale, men der var god Tilslutning og mange gode Foredragsholdere. Derfor var der stor Sorg, da Kultusminister Scavenius (vistnok i 1885) udsendte et Cirkulære om, at Skolerne ikke måtte bruges til Foredragsmøder, dog — hvor det kunde godtgøres, at der ikke blev holdt politiske Møder — kunde vedkommende Skoledirektion give Tilladelse til at fortsætte.

Den Tilladelse fik man i Gurreby, men allerede Året efter kom et nyt Cirkulære, som helt forbød at holde Møder i Skolerne, kun Sognerådene måtte fremdeles holde deres Møder der.

Men dette Forbud skulde blive Grunden til, at der i de følgende År blev rejst det ene Forsamlingshus efter det andet.

Ved en Festlighed d. 28. Novb. 1890 blev Gurreby Forsamlingshus indviet, og Foredragsforeningen blev nu kaldt til Live igen i en noget udvidet Form.

På den Tid var Pastor Welding²⁾ Præst i Søllested, mange vil endnu huske hans udmærkede, kirkehistoriske Foredrag, hvoraf han holdt det sidste få Dage, før han rejste bort.

R. H. Skaftø fortæller:

»Vistnok 1891 blev Welding indbudt til et Møde i Saks-købing til Forhandling om Oprettelse af en Højskole her. Han anmodede mig om at tage med derhen. Det viste sig, at det var en Indre Missionskreds samlet hos Distriktslæge Krohn. Efter nogen Forhandling vedtoges et Opråd til Bladene om et større Møde i Gurreby Forsamlingshus til Forhandling om Oprettelse af en Højskole her med Pastor Welding som Forstander. Da Sagen kom til mig til Underskrift, vilde jeg ikke skrive under, fordi jeg var uenig med dem om Anlægget af Højskolens Drift. Forsamlingen faldt jo noget over mig, men Pastor Welding forsvarede mig godt. — Mødet blev så holdt i Gurreby Forsamlingshus, og der var mødt

¹⁾ Nabosogn til Søllested.

²⁾ Præst ved Helligåndskirken i Kbh.

mange. Distriktslæge Krohn forelagde Sagen, og under Forhandlingerne viste det sig, at der var ingen Stemning for Sagen i den foreslåede Form, og Pastor Welding erklærede til sidst, at han ikke vilde være Forstander, når Skolen skulde ledes i Indre Missions Ånd; hermed endte Mødet uden Resultat.

Efter Pastor Welding kom Pastor Vollquarts som Præst i Søllested, han var i mange Måder en mærkelig Mand, men han kunde tale smukt og åndfuldt, og han blev en god Støtte for Foredragssagen. I de År, han var her, begyndte vi på at holde 2 Dages Efterårsmøder i Forsamlingshuset, der altid samlede fuldt Hus, og der var altid en vis Højtidelighed over dem; på et af de sidste Møder, før Vollquarts rejste i 1900, var Lundby, der da var Lærer på Høng Højskole, indbudt til at holde 2 Foredrag. Efter det første sagde Vollquarts til ham — ikke i Forsamlingens Påhør, — at han kom til at holde et bedre Foredrag i Morgen, det, han havde holdt i Dag, var for tyndt til den Forsamling. Lundby blev lidt fornærmet, men holdt et ganske udmærket Foredrag næste Dag.«

Kort efter var Lundby Præst i Søllested.

Jeg føler Lyst til at sige noget mindre poetisk, men jeg synes så træffende om Lundby: »Han kom herved som et Gærstof, på en Tid, hvor der var gået en vis Beredelse forud, og nu hævdede og udfoldede det sig, hvorhen man så.«

Det blev af Betydning, at han snart blev valgt som Formand for 30 samvirkende Foredrags- og Ungdomsforeninger. Det gav ham et stort Virkefelt og en hel Del Magt. Han kom derigennem så meget ud at tale, som han kunde overkomme, dels på selve Øen og dels ud over Landet, hvor forskellige betydelige Talere (Mænd med Indflydelse) benyttede ham og han dem igen. På den Måde lykkedes det ham at skaffe Elever til Lollands Højskole, ikke alene rundt fra Øen, men også fra andre Egne af Landet.

Lolland lå med ét som i en Forårsdag med Grøde og Vækst. Bierne sværmede, og Lundby havde en lykkelig Hånd til at få dem i Kuben. Han var i Besiddelse af en utrolig Arbejdsevne, så længe han havde Medbør, men skønt Jyde

var han egentlig ikke i Besiddelse af Jydens Sejghed. Da Elevantallet senere dalede, tabte han i nogen Måde Lysten, og det skulde blive de senere Højskoleforstanderes slet ikke så lette Opgave — for at blive i Billedet — at tage mod den hævede Dejg og få Brødet godt bagt.

Man har undertiden hørt (særlig Præster) fordybe sig i, hvad Lundby manglede, og det kunde jo også være fristende nok, når de så ham fylde ikke alene sin egen, men måske også deres Kirke til sidste Plads. Det er nu min Overbevisning, at han dengang var Guds Sendebud til Lolland. Min Mand og jeg vil mindes ham med Tak for megen uegennyttig Kærlighed. Det blev vor store Trøst og Glæde, at Lundby benyttede min Mand så meget i Foredragsforeningerne.

I min Mands gamle Regnskabsbog læser jeg på må og få:
Utterslev d. $\frac{2}{3}$ 1903 (og følgende Dage): Om Længsel.
Tillitze: Bondeopstanden på Falster 1768.

Dannemarre: Skyggen.

Vestenskov: Den barmhjertige Samaritan.

Holeby: Skyggen (Oplæsning af min Hustru) o. s. v. —

Når dertil kom Foredragsrejserne til Jylland, Fyn og andre Steder i Landet, så havde min Mand jo åndeligt Arbejde nok, hvilket også var nødvendigt for ikke at gå i Stå.

Da vi rejste fra Vendsyssel til Lolland sagde jeg begejstret til Valgmenighedspræst Jens Bertelsen: »I Vignæs er der kun 350 Mennesker, vi kan hurtigt lære dem allesammen at kende og besøge dem flittigt!« Han svarede smilende: »Hvis de bryder sig om så mange Besøg.« Ja, det var Sagen. Komende fra Jylland kunde jeg næppe tænke den Tanke, at en Præst og Præstekone kunde komme for ofte.

Jeg hørte virkelig på Lolland Præstefamilier omtale, der gik så ofte ud, så Befolkningen troede, de kom for Madens Skyld.

Vi blev forsigtige og spejdede efter andre Veje.

KVINDEBEVÆGELSE I MUSSE HERRED

OGSÅ Kvindernes Frigørelsestrang rørte stærkt på sig på Østlolland i Århundredets Begyndelse.

Dansk Kvindesamfund for Saksjøbing og Omegn var allerede stiftet og havde ført en ideel, men noget tilbagetrukket Tilværelse.

Fru Mathilde Nielsen.

At den dygtige, ansete Frk. Laura Møller vedkendte sig og elskede den hjælp selvfølgelig en Del, og så må jeg også fremhæve Fru Mathilde Nielsen, gift med Inspektør Nielsen på Saksjøbing Pleje- og Tvangsarbejdsanstalt. Hun havde fra første Færd taget denne Sag ind til sit moderlige Hjærte og var trods adskillig Modstand vedblevet med at elske den med en egen stilfærdig sejt Standhaftighed.

Hun var Foreningens Formand, da vi kom til Østlolland.

Enkebaronessen på Oreby var også Sagen bevågen, og så kom i 1903 Fru Astrid Stampe-Feddersen til Nykøbing. Det er bleven sagt om hendes Mand, at langt bedre end det halvtyske Amtmand vilde det nordiske Landshøvding have passet til hans skønne, stoute Fremtræden. At hans kloge Frue passede ind i den samme Ramme turde være alle danske Kvinder bekendt.

Kvindebevægelsen på Lolland-Falster fik øjeblikkelig i hende

sin General med sin Adjutant i den friske, for alt menneskelig godt dybt interesserede Fru Amtsforvalter Ida Holck i Maribo, der næppe ankommet til Egnen fik ordnet en Håndgerningsudstilling af gamle, skønne Håndarbejder, hvoraf der endnu er en Mængde paa Lolland lige fra Slottene til de mindste Hjem.

Denne Udstilling vakte den allerstørste Interesse i alle Samfundslag, og under Indtrykket deraf var det naturligt for mig at få Kvinderne i Vignæs til at indse det uforvarlige i, at Sognets Småpiger ingen Håndgerningsundervisning nød.

Til Sognets eneste Skole var der hverken knyttet Poge eller Håndgerningsundervisning.

Om alt dette fik jeg nogle År efter et taknemmeligt rørende lille Digt undertegnet »Kvinder i Vignæs«; jeg ved nu, at det var digtet af en Husmandskone, Fru Karen-Stine Larsen. Jeg kan ikke modstå at citere enkelte Vers:

»Syskolen i Vignæs«.

Syskole ej vi havde, og Lærerinde ej
til dem at undervise og hjælpe lidt på Vej,
vi Savnet alle følte, mens alting gik som før,
da åbned' her en Dame paa Klem sin Hjærtedør.

Hun så vor Nød og rakte os straks en hjælpsom Hånd,
hun er for hele Sognet en god og virksom Ånd,
hun har det rige Hjærte, Fru Thyra Jensen her,
som ej sit eget søger, men gavne vil enhver.

Så kaldte hun os sammen hver Kvinde i vor By,
det straks stod os klart, til hende må vi ty,
så danned vi Forening, og hun vor Formand ble',
af andre gode Kvinder vi fik Bestyrelse.

Men straks da Fru Jensen nu fanged en Idè:
»Ej for store vil vi være, men alle venligt be'
at støtte os med Gaver, i hvad som helst en Stil,
alt som enhver har Evner og Hjærte dertil.«

Og af alle de Gaver, som sådan skænket var,
vi lavede straks så vellykket en Bazar.
Og Folkedansene især de gjorde megen Lykke —
at se vore Småpiger med Folkedragter smykked.

Og Bazar har nu nylig for anden Gang vi holdt,
 at det gik så godt har stor Glæde os forvoldt,
 og nu iår er vort Ønske helt opnået,
 vi har hertil en fast Lærerinde fået.

Dette Samarbejde med Kvinderne i Vignæs, som jeg senere skal komme tilbage til, hører til mine lykkeligste Minder. —

Det er J. C. Christensens uvisnelige Ære, at han ved Menighedsrådsloven af 1904 gav Kvinden ubetinget Valgret og Valgbarhed sammen med Manden.

Der står i Skabelsesberetningen: »Gud skabte Mennesket i sit Billede, i Guds Billede skabte han det; Mand og Kvinde skabte han dem —«.

Man skulde jo synes, at her straks er angivet det rette: Mand og Kvinde er Mennesket, Mand og Kvinde har hver fået sit af Guds Væsen og Billede at afspejle; det burde kun være latterligt at skændes om, hvad der er størst, og hvad der er vigtigst her på Jorden.

Hvor forslået en Tanke, at vi Kvinder er sat ind i Verden for at afspejle en Del af hans Væsen, Gud er ikke Mand mer en Kvinde.

Hvorfor er dette dybe, skønne Forhold stedse blevet så forkludret også indenfor Kristenheden, hvor dog selv Paulus har sagt: »Han er ikke Mand og ikke Kvinde« — nej, også der var det Mennesket! Så var vi ogsaa blevet fri for den Uhyrlighed, at så mange af Kvinderne, da de begyndte i Samling at rejse sig, mente det nødvendigt for at blive anset for et ret Menneske, da at efterligne Manden i alt. Mon der forekommer en ligeså latterlig Sprogbrug i andre Lande, som her i Danmark, hvor man ved Benævnelsen »et ungt Menneske« kun tænker sig et Menneske af Hankøn!

Men efter Menighedsrådsloven 1904 gjaldt det nu altså Mennesket. Vi husker, med hvilken forventningsfuld Glæde man rundt i Sognene gik til dette Valg, og hvor det ligefrem glædede Mændene at få Kvinderne ind, sådan var det også i det lille Vignæs, hvor blandt andre jeg (takket være Fru Lærer Hansen og Sognefoged Ottosen) blev valgt.

Men så kom det næste Skridt — Valg af Valgmænd til det første kirkelige Udvalg.

Jeg glemmer nok aldrig den Forårsdag i 1904, da Menighedsrådene for Musse Herreds Provsti var samlede til Valgmandsmøde i Saksøbing Kirke.

Frk. Møller, Dampmøllen, og jeg — der dengang kendte hinanden grumme lidt — sad tilfældigvis sammen.

Det var en offentlig Hemmelighed, at Provsten, der nok ikke var nogen Ynder af kvindelige Menighedsrådsmedlemmer, havde valgt dette højtidelige Sted til Prøvevalget for at sætte en forsvarlig Lås for vor Mund, og havde nu Provsten været ligeså besindig som andre Provster omkring i Landet, var der sikkert heller ikke sket noget, men han var så uklog at gå for vidt, idet han i sin Indledning fra Kordøren udtalte, at han anså det for en Selvfølge, at Kvinder ikke kunde vælges som Valgmænd.

Vi Kvinder, der sad omkring i Kirken, så lynsnart og krænkede til hinanden.

Jeg, der dengang aldrig havde talt et eneste Ord offentligt, hviskede til Frk. Laura Møller: »Vil De ikke svare herpå!« Hun nikkede dybt alvorligt, og så snart Provsten tav, rejste hun sig straks og udtalte på sin beskedne, men vægtige Måde, at når Loven uden nogen Art Begrænsning var givet også til og for os Kvinder, så måtte det vel være Mening, at den skulde bruges, hun vilde anbefale Fru Thyra Jensen, Vignæs!¹

Man havde næppe sundet sig efter denne Bombe, før endnu en Kvinde, Fru Lærer Kirkegård i Herridslev ved Nysted, rejste sig, også anbefalende Fru Thyra Jensen.

Nu så mit genert, skulende Blik, at Provstiets mere ansete gejstlige, der havde samlet sig i de øverste Stole, urolige og ivrige begyndte at stikke Hovederne sammen, men inden der fra den Side var sket noget, rejste en stor, flot Mand, Sognerådsformand Sørensen i Rørbæk, sig.

Provsten så forventningsfuldt på ham, men Ak og Vel

¹) Hun tilføjede nogle rosende Udtalelser.

han udtalte højt og klart, at han fuldt ud kunde slutte sig til de to foregående Talere.

Men nu kom der Slag i Slag Forslag fra andre Sider, og snart skred Provsten til det, der måske var nødvendigt, men for mig var den første kirkepolitiske, skurrende Mislyd: Vi, der var bragt i Forslag, skulde rejse os og sige i hvilken Retning (Bås), vi hørte hjemme — højkirkelig, indremissionsk eller grundtvigiansk.

Fortumlet rejste jeg mig og mumlede: Grundtvigianer. Ak, hvor vilde jeg Dagen i Dag have været glad ved at mindes mig selv, om jeg havde haft Udvikling og Åndsnærværelse til at sige: Kristent Menneske.

Det udviklede jeg allerede samme Aften for min Mand, jeg vidste så lidt, hvor jeg egentlig stod, jeg husker, at jeg sagde til ham, at hvis det havde været ham, så var det en anden Sag, han var grundtvigsk indstillet i hele sit Livssyn, det havde jeg altid følt, men det var jeg vist egentlig ikke.

»Hvad du ikke er, kan du jo blive« — sagde han fortrøstningsfuldt.

Min Mand og Frk. Møller satte sig grundigt ind i Forholdstalsvalgmodens Finesser, hvad de mange, der nødigt så en Kvinde valgt, øjensynligt ikke gav sig Tid til. Deres Stemmer blev splittet på Liste A. og B. hvorved C fik et Forspring.

De gamle Minder bliver så levende, mens jeg sidder og ser på den gamle Kandidatliste med Forslagsstillernes Navne:

1. Fru Thyra Jensen Vignæs,
2. Lærer Johannesen, Oreby,
3. Gårdejer Rude, Kettinge.

Foreslået af:

Gårdejer C. Sørensen, Rørbæk
Frøken Laura Møller, Rørbæk
Dyrlæge Koch, Sakskøbing
Lærer Hansen, Vignæs
Fru Margrethe Ottosen Vignæs.

Nogle Dage før Valgmandsrejsen ind til København kom min Mand ind til mig og sagde:

»Er du klar over, at når der kunde komme en Kvinde ind som Valgmand fra Lolland, så vil der også kunne sættes Kvinder ind i selve det kirkelige Udvalg, har du ingen, du kan foreslå, du er dog nærmest dertil«. Vi blev enige om, at to så velbegavede Kvinder, veltalende, alvorlige, — ret en Pryd for danske Kvinder — som Fru Astrid Hostrup f. Bojsen på Ry Højskole og Fru Ingeborg Appel f. Schrøder på Askov, vilde sikkert kunne gøre Fyldest.

Jeg skrev straks til dem begge, og da Tiden var så fremrykket, bad jeg dem sende deres Svar til mit Logi i København.

Men nu var der kommet en underlig Ængstelse over mig, og jeg bad indstændigt min Mand rejse med derind. Skulde det helt slå Klik for mig, så jeg ikke fik de to Kvinder ordentlig anbefalet, kunde han dog måske træde til, og måtte han ikke selv, så måske formå en anden Mand f. Exp. hans gamle Lærer Professor Rønning til at få deres Valg sat igennem.

Denne Rejse står underlig dunkelt for mig.

I mit Logi lå Brev fra de to Fruer, de var begge forhindrede. Professor Schrøder var da allerede valgt ind i Jylland, Fru Appel mente, at Højskolen ikke kunde undvære dem begge.

Fru Hostrup var ligeså stærkt forhindret, ejheller tilstrækkelig interesseret i et sådant Arbejde, spøjte sluttelig med, hvorledes jeg pludselig var kommet i Besiddelse af en sådan Magtfuldkommenhed, så jeg kunde komme med en sådan Opfordring.

Ved Valgmandsmødet, hvor hver Retning forhandlede for sig, var jeg ene Kvinde. Efter længe tålmodigt at have hørt på Mændenes Forhandling, kom der pludselig et sært, desperat Mod over mig, og jeg gik frem og spurgte Forsamlingen, »om de dog helt havde glemt, at de stod også for at repræsentere Kvinderne — om de syntes, det vilde være urimeligt at vælge en Kvinde — om ikke den danske Kvinde var lige så kirkelig interesseret som den danske Mand —« noget i den Retning fik jeg sagt, og så lidet og ubetydeligt det var, gjorde det straks sin Virkning i den Forsamling af udmærkede, grundt-

vigske Mænd, der jo bare intet Øjeblik havde tænkt sig den Mulighed!

Som gennem en Tåge skimter jeg en Del ivrige Mandsansigter: Lensbaron F. Reedtz-Thott, der lod til at more sig fortræffeligt over denne nye Situation, min Svoger Seminarieforst. Halse, Professor Rønning, Højskoleforstanderne Kristensen Randers, Schmidt Nørre-Ørlev, Pastor Lundby fra Søllested og mange flere.

Jeg mærkede let, at jeg ikke var faldet blandt Røvere, der var øjeblikkelig Stemning for at imødekomme mit Ønske — men hvem?

Ja, her stod jeg nu som Fattig Per Eriksen og havde ingen, jeg bestemt turde anbefale som villig til at tage mod Valg. Hvem det var, der foreslog mig selv, husker jeg ikke, men jeg husker, at både Halse, Kristensen Randers og Højskoleforstander Schmidt anbefalede mig varmt, den sidste (ud fra mine Børnebøger) som Børnenes Repræsentant.

Havde min Mand hele Tiden anet det. Jeg ved det ikke. Men i det afgørende Øjeblik var han i hvert Fald ved min Side, (hvor han egentlig slet ikke måtte være) og bestyrkede mig kærligt og stærkt i at tage mod Valget.

Baron Reedtz-Thott kom og bad mig selv udpege min kvindelige Suppleant. Jeg havde lige hørt gamle Fru Hanne Gårds smukke Livshistorie og syntes, at hun værdigt kunde repræsentere den gamle Folkekirke.

Helt gennemtænkt var dog hverken dette eller noget andet, jeg den Dag foretog mig. Men Baronen tog hjærteligt Affære og satte Fru Hannegård, som han udtalte det, som Suppleant.

Inden vi forlod Forsamlingen, husker jeg, at Lundby omfavnede mig og sagde: »Ved du, lille Thyra, at i dette Øjeblik skynder Danmarks Telegrafister sig med at fortælle til hver en Krog, at du er valgt ind i det kirkel. Udvalg?«

Jeg vidste ikke ret meget af mig selv at sige, men når jeg nu så mange År efter dvæler så udførligt ved den hele Begivenhed, så er det, fordi det jo dog var en lille Nybegyndelse i Kvindesagens Historie. Et Telegram, jeg modtog d. 4. August 1904, udtaler det:

»En Forsamling af Kvinder og Mænd, der er samlede

til Fest med Højesteretssagfører Svend Høgsbro på Skansen i Nørresundby, bringer Fruen vor Lykønskning til, at de er den første danske Kvinde, der har Sæde i en folkevalgt Forsamling, og udtaler Håbet om, at denne Gang den ene Svale må bringe Sommeren.

Bestyrelsen for Kvinden og Samfundet i Ålborg og Nørresundby.

I KIRKELIGT UDVALG

DET første Resultat af, hvad der var sket, var, at jeg fragsagde mig min dyrebare Stilling som Konsulent i Håndgøring ved Højskolerne, idet jeg gik ud fra, at en anden og måske dygtigere snarest med Glæde vilde tage den op; det er endnu ikke sket. I ni År havde jeg — takket være Docent Ludvig Feilberg rejst rundt til de Skoler, der ønskede det, og dels hjulpet Håndgøringslærere til mere Indsigt og dels selv undervist Højskoleeleverne.

Nu havde jeg just dette År fået bevilget en Sum (vist 300 Kr.) af Minister J. C. Christensen for at studere Håndarbejde i Udlandet, men han gav mig beredvilligt Lov til under de nye Forhold at anvende Pengene til at studere de kirkelige Forhold i Svejts (Statskirke — Frikirke).

Når jeg fordyber mig i de bindstærke Referater fra dette første kirkelige Udvalgs syv Samlinger (fra 31. Maj 1904 til d. 12. Oktober 1907) påkommer der mig en dyb Beundring for det danske Folks Tålmodighed (og denne Beundring er selvfølgelig endnu mer grænseløs, når jeg tænker på vort — i Forhold til Landets Størrelse — talstærke Folke- og Lands-ting).

Al denne Tid (hver Samling 4 Uger), alle disse mange Ord og Udviklinger for at overbevise hinanden — egentlig så ulogisk; thi sker det, at en lader sig overbevise og vedkender sig det offentligt, det tilgives ham næsten aldrig, enten be-
tragtes han fra nu af som udenfor Nummer, eller politiske Modstandere vil ved enhver Lejlighed lade ham høre: »Sådan og sådan sagde du dengang og dengang.«

Men stadig betaler det danske Folk — selv nu, det er så stærkt på Knæene — Masser af Penge til en Mængde

Mennesker, der skal tale og tale for at overbevise og forandre hinandens Anskuelse — hvem forstår det?

Det kirkelige Udvalg af 1904—07 klarede sig udmærket, jeg uværdige var vist den eneste, der forandrede Anskuelse.

Allerede i 1. Samling pippede jeg nogle overflødige Ord, for at Vælgerne hjemme i det korte, daglige Avisreferat kunde se, at jeg agerede med.

Det er frygteligt for mig at læse en Tale, jeg holdt ved den foreløbige Behandling af Kirkeforfatningssagen — indbildsk og intetsigende! Det er tydeligt, at jeg anser en Kirkedag for en Selvfølge, og nu er det så for mig at få slået fast, hvor stor en Repræsentation Kvinderne da kan få, jeg foreslaar 6 Kvinder — måske to for hver Retning. Jeg truer med Katolicisme, Teosofi, og jeg ved ikke hvad, hvis Mændene ikke tager Hensyn til dette Mindstekrav!!

Jeg var inderlig godt tilfreds med dette gyselige Makværk og mærkede ikke andet end høffig Venlighed hos Udvalgets øvrige Medlemmer.

Der er næsten ikke andet godt at sige om mig fra den gang, end at det den første Dag, da vi skulde indtage vore Pladser ved Bordene i den hyggelige Sal i Helligåndshuset, var mig magtpåliggende at få Plads mellem Valgmenighedspræst Morten Larsen, Holstebro, og Gårdbestyrer Peder Pedersen, Vester-Tirsted ved Rødby, sidstnævnte var mig som et Symbol på den kære Befolkning, der havde valgt mig ind, og Morten Larsen var mig vist Symbolet på min Sjæls inderste, godt gemte Idealisme.

Jeg tænker med Gru på, om jeg på den Måde havde fremturet gennem alle syv Samlinger.

Efter min gamle, svage Moders indstændige Bøn rejste jeg efter Samlingens Slutning sidst i Juni nogle Dage til mit Hjem i Jylland. Jeg var højt oppe og vel til Mode og gav en malerisk Skildring af alt dette interessante, jeg var kommet ind i.

Moder havde som ofte før, når et længe savnet Barn var kommet hjem, besluttet, at Fader skulde flytte ud af Soveværelset, og jeg sove inde hos hende.

Det var en forunderlig dejlig Aften, vi havde passieret

hyggeligt sammen, bedt Aftenbønnen, og snart efter hørte jeg, at min gamle Moder sov trygt.

En egen Uro drev mig ud af Sengen hen til det åbne Vindue, den lyse Sommernat var så skøn.

Og nu vil jeg prøve at beskrive mit Livs forunderligste Oplevelse, ikke for at gøre mig interessant og derigennem åndelig ublufærdig, men for at være til Trøst og måske lidt Hjælp for andre, som har oplevet noget lignende, og som frygter, det aldrig mere kan blive lyst og godt for dem her på Jorden.

Jeg stod og så op mod Stjernehimlen, aldrig havde den forekommet mig så almægtig stor og vidunderlig. Men da, uden nogen som helst ydre Foranledning kom pludselig en ganske ukendt Rædsel over mig, som var større, end den kan beskrives. Hvis Ord skal sige det, da må det være Rædselen over at være til, en frygtelig Følelse af, at slet intet Menneske nu kunde hjælpe mig — kun Gud — og vilde det være mig muligt at råbe ham op.

Mine Ben kunde ikke bære mig, jeg krøb tilbage til min Seng. Her blev jeg liggende på Knæ og forsøgte at bede, men både Trosbekendelsen og Fadervor var taget fra mig, ligesom jeg umuligt kunde samle egne Ord.

»Sådan er det altså at blive sindssyg,« tænkte jeg i ubeskrivelig Ynk med mig selv, om det varede kort eller længe, ved jeg ikke, men på engang blev min Medlidenhed med mine fem små Børn, min Mand og gamle Forældre større end Medlidenheden med mig selv, et dybt Suk efter at kunne dø fyldte mig helt, og nu var det, som der faldt en Lysstråle ind i mit Sind, og jeg kunde sige: »Hjælp mig Gud Fader, hjælp mig Gud Søn, hjælp mig Gud Helligånd, Amen«, — det var Trosbekendelsen i Svøb.

Hvor mange Gange mon jeg bad sådan? Ud i Dagningen kunde jeg også bede Fadervor og lægge mig i min Seng. Jeg turde ikke et eneste Nu holde op med at bede af Angst for, at den overmægtige Rædsel skulde vende tilbage.

Det var blevet helt lyst, og jeg kunde mærke, at min Moder var vågen. Da hun hørte min Stemme, blev hun aldeles forfærdet: »Du er jo syg« — »ja Moder, jeg har

været det, men nu er det bedre.« Og nu fortalte jeg hende, så dårligt og afbrudt det end var, Nattens Forløb.

Hun var mere for mig den Morgenstund, end det er muligt at sige i Ord, sådan en Tro på Guds strenge Storhed og ømme Almagt har jeg aldrig truffet hos noget andet Menneske end hos denne jævne, svage, gamle Kvinde.

Angsten for at blive sindssyg tog hun fra mig, men hun sagde omtrent således: »Derimod er der noget i dit Gudsforhold, du ligesom må begynde forfra, jeg tror også, du vil få det strengt, men du vil komme til at takke for det.«

Åndeligt talt har jeg aldrig forvundet den Nat og ønsker heller ikke, at det må ske. Det har (ikke ofte, men dog) hændt nogle Gange, at Mennesker har tiltroet mig noget ret gement, jeg har altid måttet tænke, »de aner ikke, hvad jeg engang har oplevet sammen med den alvidende, strenge Gud, så vilde de ikke tro det om mig.«

Det varede flere År, før jeg helt overvandt de legemlige Følger af denne Nat. Søvnløsheden varede længst, Angstfølelserne varede et Par År — sjældnere og svagere.

Jeg søgte aldrig Læge, ikke af Hovmod overfor Lægestanden, som jeg næsten elsker, men fordi jeg følte, at min Svaghed kun helt kunde helbredes hos Gud. Jeg kom aldrig ind på at tage Sovemidler og fik — selv i den strengeste Tid — altid så meget Søvn, så det lige kunde gå.

Et udmærket Lægemediel blev det mig at komme den Rejse til Svejts sammen med min Mand. Bjergluften blev mig den vidunderligste Medicin, den skaffede mig den første Nats vederkvægende Søvn.

Gennem min Broder, Kontorchef Lauesgård, var jeg ført sammen med Politikeren Fredrik Bajer. Han gav mig en Anbefalingskrivelse til den svejtsiske Læge Dr. Uberr og Fru. Hendes Moder var født Kornerup og stammede fra Roskilde.

Fru Anna Uberr nærede (og nærer), samtidig med at være stærkt tysk påvirket gennem sin Fader, en levende Kærlighed til alt, hvad der var dansk. Tillige stærkt litterært interesseret havde hun oversat og skænket den svejtsiske Bogverden flere af Pastor Richard Petersens litteraturhistoriske

Bøger, hvoraf hun især havde haft Glæde af Bogen om Jens Baggesen og hans Hustru, Svejtsersinden Sofie v. Haller.

Dr. Ubert og Frue viste sig at være stærkt religiøst interesserede. De gav os mange interessante Oplysninger, dels om den svejtsiske Statskirke, dels om den reformerte Frikirke, hvis trofaste Tilhængere de var.

Min Moder havde været imod mit Valg ind i det kirkelige Udvalg, men nu, da jeg kun var stemt for at trække mig tilbage, havde hun sagt med inderlig Alvor: »Nej, nu vil jeg gerne vide dig derinde.«

Så tog jeg allerede samme Efterår ind til 2. Samling.

Søvnløsheden, der havde fortaget sig noget i Sommerens Løb, tog nu fat påny. Særlig foran en efter min Opfattelse betydningsfuld Afstemning vidste jeg, at der ventede mig en helt søvnløs Nat.

Jeg boede altid på Missionshotellet i Løngangsstræde, og det hændte i Efteråret 1904, at jeg efter at være gået til Ro atter klædte mig på og gik ud på Gaderne. Jeg gik gerne gennem Strøget ned på Kongens Nytorv, og der har jeg vandret omkring »Hesten«, indtil jeg gennem Bøn og den skarpeste Samvittighedsprøvelse var blevet klar over, hvordan jeg burde stemme. Så gik jeg gennem de natteøde Gader hjem til Hotellet uden Tanke for, hvad Nattevagten måtte tænke om mig.

Særlig første Gang jeg (såvidt jeg husker) selvtredje stemte yderlig frisindet for Pastor Morten Larsens Forslag om den tålsomme Folkekirke — mod alt, hvad der hed Kirkedag, var der gået flere af den Slags Nætter forud, indtil det pludselig gik op for mig, at der i min Uro og Ubeslutsomhed klæbede en god Portion Ulyst til at forarge de mange udmærkede Mænd, jeg daglig var sammen med: Biskop Rørdam, Professor Peder Madsen, Stiftsprovst Zeuthen, Gårdejer Hans Hansen Snøde og mange flere, som jeg agtede og holdt så meget af.

Det hjalp mig.

I det Efterår var det særlig: Almindelig borgerligt Ægteskab, der var til Behandling.

Angående den Sag var der for og imod i alle Partier, men Flertallet var imod, og det var jeg også, og det var jeg glad ved, for det var jo Flertallet af Landets Kvinder, deriblandt mine egne Vælgere, den Sag skulde heldigvis ikke gøre mig søvnløs.

Da får jeg en Nat en Drøm, der er så tydelig og klar, så den vækker mig og står som mejslet i min Bevidsthed. Den går kort og godt ud på, at jeg skal sige i det kirkel. Udvalg, »at når der er så stor Uvillie mod denne Lov, da er det, fordi man ikke forstår den. Ligesom Menighedsrådsloven er givet som en foreløbig Lov på 10 År, sådan bør man nu som noget foreløbigt have almindelig borgerlig Ægteskabsindgåelse i 10 År, dog skal den, der vil ansøge derom, kunne blive viet som hidtil, og denne Ansøgning måtte intet koste. På Grundlag af de i disse År indhentede Oplysninger skulde så Loven endelig vedtages eller pure forkastes. I 10 År vilde meget klare sig, først og fremmest om Loven var en Gave eller et utåleligt Åg for vort Folk, thi derom var det jo, at Uenigheden stod. Var det en Gave, der vilde give mere kristelig og menneskelig Klarhed, så var det jo sådan, at en éngang givet Gave kunde vanskeligt tages tilbage.

Allerede Dagen efter holdt jeg lydigt denne Tale, jeg ser i Referatet, at jeg sluttede med at sige: »Der er her i Salen fra alle Sider blevet talt om Tillid til det menige Folk, deres Fromhed, deres sunde Sans; her er, synes jeg, Lejlighed til at give Tilliden Udtryk.«

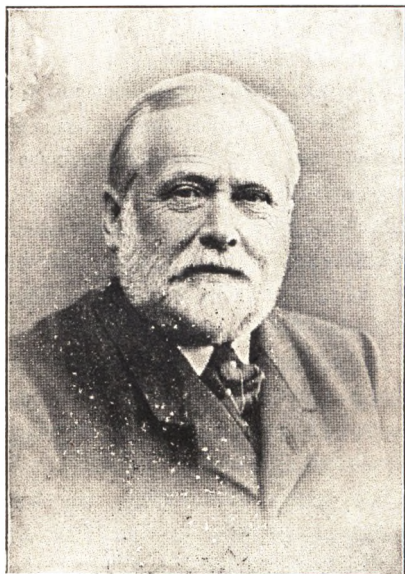
Allerede samme Dag udtalte Pastor Morten Larsen: »Jeg for mit Vedkommende turde godt stille mig ved Dr. Nørrgårds Side og tilråde Gennemførelsen af den almindelige borgerlige Ægteforening; men jeg vil sige: Gør det forsigtigt og gør det langsomt. Jeg gad vide, om det ikke kunde være heldigt at indføre f. Exp. noget i Retning af det, Fru Thyra Jensen talte om. Mon det ikke var en Vej, man kunde komme frem ad? Man fik for det første fastslået det, der bør være Grundregel, almindelig borgerligt Ægteskab, og man påtvinger Folk så lidt som muligt. Så kunde Folk prøve det; det er højst rimeligt, at de så indså, at det dog ikke var så slemt. Man kom dog ikke til at krænke dem, der helst vilde vies på

den gamle Måde, når de så grumme nemt kunde få Lov dertil.«

Kort efter udtalte Biskop Rørdam: — — »men er der gået en lille Tid, vil Folk, navnlig alle de, der har og bekymrer sig om at have kristelig Forstand og Indsigt, sige: »Det er i Grunden det rigtige; forunderligt nok, vi ikke før kunde

se det, men vi ser det nu.«

Forøvrigt vilde jeg slet ikke sætte mig imod den Foranstaltning, som jo ikke vi, men Rigsdagen måtte afgøre, at man indførte almindelig borgerligt Ægteskab på Prøve i 10 År og derefter atter optog Spørgsmålet til Forhandling. Jeg er sikker på, at når de 10 År var gået, beholdt man det almindelig borgerlige Ægteskab.«

Dr. Jens Nørregård.

Efter Mødets Slutning kom Kontorchef Damkier hen og spurgte mig:

»Hvorfra har De den Idé?«

Selvfølgelig manglede jeg Mod til at sige Sandheden og svarede (det man kalder åndelig blufærdigt): »Fra mig selv!«

Fra den Dag var Dr. Jens Nørregård min ridderlige Ven, han og Borgmester Rosenørn fik mig valgt ind i det Underudvalg på 7, der skulde lave Betænkning angående Sagen om borgerligt Ægteskab, borgerlig Begravelse og Sognebøger (Civilstandsregistre).

Her stod han først sammen med Valgmenighedspræst Laursen om Indførelsen af borgerlig Ægteforening som eneste gyldige Form, men derefter subsidiært sammen med mig om følgende Forslag:

»Et andet Mindretal tilråder en Lov om Indførelse af borgerlig Ægteforening, men med det udtrykkelige Forbehold, at 1) det i 15 År tillades alle, der ønske det, hos Amtet at erholde Bevilling uden Betaling til at indgå Ægteskab i den nugældende Form, og 2) at Loven om Ægteskabs Indgåelse på Grundlag af de i dette Tidsrum gjorte Erfaringer revideres efter disse 15 Års Forløb.«

Ved 2den Behandling talte Dr. Nørregård aldeles glimrende for mit Forligsforslag, hvilket han mente kunde tilfredsstille til alle Sider.

Vi var blevet enige om at forlænge de 10 År til 15 for at få længere Tidsfrist som Grundvold for den endelige Lov. Han sagde bl. m. a., at man havde indvendt, at det vilde være første Gang i Kristenheden, at man havde set Regler om Ægteskabets Indgåelse med den Bestemmelse; selv om det nu var sådan — han troede det ikke — var der jo ikke noget i Vejen for og ikke noget mærkeligt i, at man undertiden tog noget nyt frem i Kristenheden. Det kunde Kristenheden have godt af somme Tider, og navnlig når der var Sammenstød mellem Statsmagten og den kirkelige Magt — —.«

Jeg var aldeles henrykt over ham.

Det faldt uhjælpeligt!

De mange, der talte så højt og overbevisende om Folkets store Forbitrelse overfor Almindelig borgerlig Ægteforening, turde dog ikke indanke Spørgsmålet for Folkets Domstol. Kirkemagten troede vel, her var en Skanse, der burde holdes til det yderste.

Man siger, at det første Indtryk af et Menneske er så afgørende, mit første Indtryk af Hr. Kontorchef Damkier var, at han var både gnaven og hoven, det var saa forkert som vel muligt.

Han forenede med en utrolig Arbejdsevne stor Elskværdighed. Han kunde også ofte være spøjefuld. Således husker jeg en Dag, at Gulvets lysegrå Filt var skæmmet af nogle forfærdeligt store, snavsede Fodspor, der dog ikke kunde føres hen til nogen bestemt Plads. Ingen vilde vedkende sig dem; vi var nogle Stykker, der selvretfærdige stod og betragtede

dem. Pludselig siger Damkier gravalvorligt: »Jeg er tilbøjelig til at tro, det er Fru Thyra Jensens!«

Da jeg Gang på Gang ofte halvt grædende havde stemt yderligt frisindet i Forfatnings sagen uden at have talt et eneste Ord, der kunde forklare mit Standpunkt, sagde han en Dag privat og gudsindet til mig:

»De skulde sige lidt om den Sag«, hvortil jeg svarede: »Pastor Morten Larsen har sagt alt, hvad der kan siges for den Sag, så klart og inderligt, så jeg synes, det må kunne overbevise enhver, min Følelse siger mig, at han har Ret, men jeg kan kun så dårligt udtrykke det.«

»Gør det alligevel, det ser bedst ud!«

Den gamle Strid er endnu standende. Jeg hørte nylig i Radioen fra et Møde i Grundtvigs Hus Pastor Th. Poulsen (fhv. Kirkeminister) og Pastor Axel Rosenstand mod dygtige Modstandere så dygtigt forsvare de frisindede kirkelige Anskuelser, så mit gamle Hjærte bankede af Glæde. Havde jeg været til Stede, vilde jeg have sagt det samme, som jeg sagde i det kirkel. Udvalg d. 24. Okt. 1906: (Jeg vil nødigt være forstokket, men intet af, hvad jeg har hørt og set, har rokket mit Standpunkt fra den Gang).

(Brudstykke).

»Man har fra den konservative Side i Salen endnu i Dag privat sagt til mig, at det må være slemt for mig som Kvinde at stå på et så yderliggående Standpunkt, og at jeg burde betænke, at jeg står som Kvindernes Repræsentant. Den Tale forstår jeg ikke. Jeg kunde ønske for den Mand¹⁾, der søgte at ængste mig med en sådan Udtalelse, at han engang måtte prøve at stå i en Forsamling som denne kun som Mændenes Repræsentant. Jeg kom herind næsten kun som Kvindernes Repræsentant, men jeg havde ikke været her længe, før det blev min Bøn at blive min Samvittigheds Repræsentant. Derefter har jeg stræbt. Jeg har undertiden syntes, at det har været knugende, men jeg har aldrig haft Mod til at knibe ud.

Jeg er dog ikke større Helt, end at jeg, hvis jeg i dette Øjeblik mente, at et Kirkeråd ikke vilde være til Skade,

¹⁾ Biskop Frederik Nielsen.

vilde stemme for det, men jeg tror, det vil gøre Skade, og så må jeg stemme imod. For ikke at gentage, hvad der allerede er blevet sagt fra vor Side, vil jeg indskrænke mig til et Par små Grunde, som har været medbestemmende for mig, thi selv om Grundtvigs Autoritet er stor for mig, så er det dog, det tør jeg sige, mine egne jævne Overvejelser, der har gjort Udslaget.

Først er der nu de mange Afstemninger, ved hvilke jeg har været med til at stå sammen med så kummerlig få. Det har gjort mig så trist og ængstelig, thi jeg har måttet sige til mig selv: »Flertallet i denne Forsamling har Gang på Gang strakt sig så vidt, som de formår, det har de selv udtalt, og jeg i hvert Fald har hele Tiden forstået denne Imødekommenhed som et Offer for at nå et Resultat — en Kirkeforfatning — som de så brændende ønsker.

Men tænker vi os så ind i Fremtiden, at Kirkerådet er vedtaget og i Virksomhed, vil det da være ulogisk at vente, at der til den Tid vil fares frem med mindre Imødekommenhed, og at Afstemningerne vil blive endnu hårdere overfor alt det, jeg har Kærlighed til og Tro på? Kan det siges at være urimeligt af mig at tænke sådan?

Så er der en anden Betænkelighed. Jeg husker, at Provst Tobiesen engang udtalte, at denne Forsamling manglede åndelig Myndighed og Styrke til at tale i et Sprog, som de gamle Reformationshelte her i Landet havde gjort, og han anførte som Eksempel Sproget i Peder Palladius's Visitatsbog, og, såvidt jeg husker, citerede Provsten også Danske Lov. Denne Udtalelse slog mig ved sin Sandhed, men jeg måtte dog samtidig sige til mig selv, at det var ubilligt at vente det af en så forskelligt farvet Forsamling. Jeg var så optaget af dette, at jeg samme Aften skrev en lang Tale, der gik ud på, at når Forsamlingen her havde forhandlet et Lovforslag, så skulde bagefter hver Retning for sig have Lov til at udarbejde sit eget Forslag, ligeså ensidigt og kraftigt som de kunde, og det skulde så være Regerings og Rigsdags Sag at vælge det bedste af sådanne udmærkede Forslag. Da jeg havde sovet på det, var jeg så fornuftig at brænde den Tale. Det Forslag var jeg sikkert blevet helt ene om, (Provst Zeuthen: Nej, det var De

ikke). Ikke? Men endnu tror jeg fuldt og fast, at et Lovforslag, der angår de rent indre Anliggender, vil blive bedst, når det fremkommer ved, at en eller anden udpræget Retning i vort Folk ud af sin Vånde kræver en Lov. Sådant en Lov kan måske ved sin Fremkomst vække Bestyrtelse og Uvillie hos de andre Retninger, men er den af Sandhed og fremkaldt ved, at et Lem har lidt ilde, da vil, tror jeg, engang det hele Legeme føle, at den Lov dog var god. Jeg blev så bestyrket i den Tanke forleden Dag, da Professor Madsen talte så forstående om Valgmenighedsloven. For mit eget Vedkommende har jeg følt noget lignende over for Indre Missions Krav om Andenpræsten — —. Den gamle Askov-Adresse har i mine Øren både Myndighed og Styrke. Og hvorfor? Jo, fordi det er en Enhed, der har formet den (Biskop Nielsen: Der var to Askov-Adresser). Lige så heldig Alsidighed kan være i praktiske Spørgsmål, ligeså tarvelig er den alsidige Bedømmelse af et levende åndeligt Krav.

Med sådanne Anskuelser er det mere og mere blevet mig umuligt at stemme for et Kirkeråd, hvis Opgave fornuftigvis jo dog skal være den at gøre ethvert ejendommeligt udpræget Forslag så skikkeligt og tamt, at intet af de andre Partier i Salen kan føle sig brøsthødent derved. Jeg har undertiden tænkt, at den dårlige Stemning, som man jo til Tider har sporet herinde, har hængt sammen med den Følelse hos mange, at noget af det bedste og ejendommeligste hos dem, det var egentlig noget, ingen her havde Brug for. Og det kan jo gøre et Menneske noget bitter, thi ejendommelige Mennesker har vi jo ellers nok Brug for og Plads til i Livet, som vi lever det; men i et Kirkeråd, der skal opnå enige Resultater, der er de ikke på deres Plads. Hellere gennem Rigsdagen med mange Års Mellemrum få Lovforslag, som er Resultatet af en Retnings virkelig brændende Ønsker, end de mange Lovforslag, som ingen er fuldt og helt glad ved.«

NOGLE SPREDTE MINDER

NOGET der i Begyndelsen gjorde stærkt Indtryk på mig, var de mange Penge, jeg tjente. Oprindeligt var det 6 Kr. om Dagen, men en af de få Ting, vi alle var enige om, var en Henstilling om at få Diæterne sat op til 10 Kr. pr. Dag. Vi rejste jo næsten alle hjem fra Fredag Aften til Mandag Morgen og havde ikke fri Rejse, så det kunde egentlig ikke godt være mindre, men dengang syntes jeg, det var forskrækkelig mange Penge, vi kostede Landet til liden Nytte.

En Dag, da jeg som én af de sidste forlod Helligånds-huset, blev jeg udenfor på Gaden tiltalt i en uvenlig Tone af en nærmest fattigklædt Kvinde. »Om jeg var Fru Thyra Jensen?« »Ja, ja« — »ja hun havde læst i et Blad, at da der var blevet valgt en Kvinde ind i dette Udvalg, så havde man ment, at Toiletforholdene ikke var fine nok til en Dame, og i en Fart fået dem forbedret, og det havde kostet Landet 5000 Kr., om jeg syntes, jeg kunde være det bekendt, så mange Penge for en så ringe Ting!«

Jeg blev noget benovet, en anden Kvinde, der stod lidt derfra, skulde øjensynligt høre, hvordan det hele spændte af. Jeg kunde se på hendes Ansigt, der havde tiltalt mig, at hun egentlig ikke syntes, jeg så så fordringsfuld ud, som hun havde tænkt, — hun mønstrede mig, — men nu ikke så uvenligt.

»Vil De ikke med op og se det hele,« sagde jeg hurtigt. Hun gik straks med, idet hun halvt triumferende smilede til Veninden.

»Ja, her er Salen, den er jo meget hyggelig, men slet ikke overdådig, her er min Plads, De kan tro, det har ofte været underligt at sidde her ene Kvinde — — og se, her er jo så det, De nævnede, der er egentlig ikke nogen Pragt ved

det; har det virkelig, som De siger, kostet 5000 Kr., så synes jeg, det er Oprækkeri af Håndværkerne.

Hun gik nu over til at udtale, at det var kun en Dame af Overklassen, der kunde få »en sådan Plads«. »Enhver Kvinde, der har Interesse for Sagerne og tilstrækkelig mange Vælgere i Ryggen, kunde være kommet ind, sådan er Loven nu, og bliver nok snart endnu bedre; inden der er gået 30 År, kan måske en Kvinde fra Deres Parti være Minister i Danmark!« »Åh mon,« lo hun.

Vi forlod Helligåndshuset i bedste Stemning og kunde for så vidt længe have forlystet os i hinandens Selskab.

Efterhånden blev jeg mere forhærdet overfor den Slags Tanker.

Lensbaron T. Reedtz-Thott havde omtrent forsømt en hel Samling. Han, for hvem et Døgn også kun indeholdt 24 Timer, var foruden at være Medlem af det kirkelige Udvalg også Medlem af Forsvarskommissionen, Landstingsmand, Forstander for Herlufsholm og vist endnu meget mere. Nylig havde han været rundt ved de europæiske Hoffer og meddelt, at Kong Christian d. IX var død, en stilfuld men jo ret middelalderlig Foranstaltning. Nu stod vi den sidste Dag Side om Side og modtog vore Diæter. Den Dag tav min økonomiske Samvittighed bomstille.

Mit jævne, ubetydelige Udseende var undertiden helt generende, det hjalp ikke, at jeg satte mit Hår højt, og hvad jeg sådan ellers kunde finde på.

Der blev, jeg husker ikke når, holdt et stort Møde i Koncertpalæet i Anledning af Prostitutionens Ophævelse. Vinhandler Johannes Schrøder havde indstændigt opfordret mig til at tale sammen med flere andre, vi skulde hver tale i 10 Minutter efter den egentlige Hovedtaler. Mit Emne skulde være: »Børnene og det seksuelle Spørgsmål«.

Selve Mødets Forløb har jeg glemt, men jeg husker, at Folk strømmede til Hovedindgangen, da jeg kom til en Indgang hen til venstre, som jeg havde fået Ordre på. Her stod en Dørvogter og forment mig Adgang. Da jeg sagde: »Ja, men jeg skal tale,« blev hans Udtryk ubeskriveligt, han lagde Hovedet på Siden, og idet han godmodigt smilende mønstrede

mig, sagde han: »Nå, så De skal tale, lille Frue, nej, det må De længere ud på Landet med!«

Nu blev jeg meget vred: »Måske De er så god at hente Hr. Vinhandler Schrøder!«

Hr. Schrøder kom heldigvis i det samme.

Kvindernes Arbejde indenfor Frelsens Hær har jeg altid beundret. Undertiden tænkte jeg, mens jeg gik derinde: »Hvorfor kan du, der jo dog undertiden taler til Landets betydeligste Mænd, ikke lige så godt som Kvinderne i Frelsens Hær gå ned i én eller anden modbydelig Knejspe og aflægge et troværdigt og kærligt Vidnesbyrd. Fra min gamle Moder havde jeg arvet megen Godhed for Sømændene. Så gik jeg da en Aften ned i en Sømandsbeværtning — i Nyhavn såvidt jeg husker — Sang og Skrål af rå Stemmer havde vist mig Vej.

Nøje havde jeg over tænkt alt, hvad jeg vilde sige.

Da jeg kom derned, blev man et Øjeblik stille og iagttog mig forbavset. Havde de — ja, jeg er lige ved at sige truet mig på Liv og Lemmer, jeg var — ja, det tror jeg, oprådt modigt og målbevidst, men — de tog mig godmodigt-humoristisk, dukkede sig fnisende med enkelte Eksplotioner.

Da forlod mit høje Mod mig, og for at forberede et hæderligt Tilbagetog bad jeg spagfærdigt Værten om at måtte låne en Vejviser.

Efter at have bladet lidt i den, tog jeg høfligt Afsked.

»Sikken en Madunna,« hørte jeg, idet jeg gik ud af Døren, og oppe fra Gaden hørte jeg den mest overdådige Latterkoncert, og lød det egentlig så råt?

Men min Ærbødighed steg adskillige Grader for Frelsens Hær og enhver anden alvorlig Kristen, der kan trodse og bryde igennem dette at være til Grin, det der for en Normaldanser er værre end at blive slået halvt ihjel.

Det hændte, at Længselen efter dem derhjemme blev mig for stærk. Så fik jeg min eneste lille 4—5 Års Dreng ind til mig på Missionshotellet.

Bestyreren var en elskelig, ældre Mand, der fandt sig i at have ham løbende omkring sig, mens jeg var til Møde. Det

var en Fryd at komme hjem til ham. Foruden mig boede 4 andre Medlemmer på Missionshotellet: Pastor Sofus Balslev, Indremissionær Bech, Gårdejer Knud Jensen og Højskoleforstander Jens Lund.

Vi havde det meget hyggeligt og fornøjeligt sammen, havde vi måske slået hinanden ned ved Mødet — ankommen til vort Valhal (Missionshotellet) levede vi glade og fornøjede op igen.

Min lille Boje nød godt af deres Elskværdighed, særlig Pastor Balslevs Leg med ham huskede han længe.

Men $3\frac{1}{2}$ År er jo en lang Tid, de halvvoxne Døtre var begyndt at blive voksne og vilde også gerne besøge deres Moder i København.

Den ældste Signe havde været et År i Huset hos Dr. Uberts i Neuchatel, den næstældste, Nanna, gik på Realskolen i Saksøbing, optaget i Frk. Laura Møllers hyggelige, gæstfri Hjem.

Jeg husker et Besøg i København af den 16årige Signe. Hun blev af min elskværdige Familie indbudt til Vinterens fornemste Karneval, jeg husker hverken når, hvor, eller hvad det hed. Da jeg var ængstelig ved Tanken, indbød de også mig, og sådan kom jeg på stort københavnsk Karneval.

Jeg har glemt det altsammen, husker kun, at ret sent — efter at Maskerne var faldet — kom en meget smuk Kvinde i Følge med to lige så smukke unge Mænd ind i Salen.

Mit landlige Præstekonesind fik som et Chok, noget på engang så dejligt og ublufærdigt havde jeg aldrig set. Hun var kun iført et broget Sjal, der øjensynlig var syet på hende, og det på en Måde, så hendes Legeme så mere nøgent ud, end om hun virkelig havde været nøgen.

»Hetære,« tænkte jeg, »sådan må en Nutids Hetære se ud!«

»Hvem er hun dog?« sagde jeg til min Svigerinde.

»Det er Fru Anna Larssen og Brødrene Poulsen.«

Fra den Stund så jeg næppe andet end hende. Jeg husker en Situation: Hun sad i ivrig Samtale med en Herre, da anbragte en anden Herre sig bag dem, og her sad han længe

og kyskede hendes nøgne Ryg. Hun sendte ham undertiden over Skulderen et Blik, der forsøgte ligesom at knipse ham væk, men han vedblev, indtil hun atter dansede ud.

»Hvem var så han?« »Hendes fraskilte Mand.«

En kvalmende Følelse bemægtigede sig mig, og jeg var glad, da vi kort efter brød op.

En Dag blev jeg kaldt ud fra Mødet i Helligåndshuset, en ældre Dame stod udenfor og vilde hilse på mig. Det var Frk. Sofie Gad. Fru Anna Ubert var en Halvniece af hende, gennem Breve fra hende havde hun fået Lyst til at stifte nyt Bekendtskab.

Fra nu af tilbragte jeg mangen interessant Aften i det lille hyggelige, præstegårdslignende Hjem, hun havde skabt sammen med sin trofaste Ungdomsveninde Frk. Kamilla Hagemejster ude i Jonstrups Allé.

Fra min tidligste Ungdom havde jeg næret en vis sværmerisk Kærlighed til Fruen på Egelykke, Grundtvigs Ungdomskærlighed, Fru Constance Leth f. Fabritius de Tengnagel.

Jeg havde tilbragt År af min Ungdom i det Sogn på Fyn, hvor hun var født, jeg havde hørt så meget smukt om hendes Karakter, mest gennem min Moders Slægt, Bayerne fra Langeland. Når hun tit og ofte i grundtvigske Kredse blev omtalt som et lille Vedhæng i Grundtvigs Historie, havde det dæmret for mig, at jeg engang vilde skrive en Bog til hendes Ære.

Det viste sig til vor fælles, glade Forbavselse, at Frøken Sofie Gad var lige så indtaget i hende som jeg og havde megen Kendskab til hende gennem sin Fader, den kendte Præst Jørgen Gad, der havde været Grundtvigs Afløser som Huslærer og Hovmester på Egelykke.

Hun læste for mig, og siden forærede hun mig mange Breve fra Fru Leth til Jørgen Gad, de kastede næsten alle et endnu skønnere Lys over det Billede, jeg havde dannet mig af hendes Karakter og ofte så vanskelige Livsførelse. Jeg er ganske klar over, at uden Mødet med Frk. Sofie Gad

havde jeg aldrig kunnet skrive Bogen om Fru Constance Leth¹⁾.

Allerede under første Samling blev nøjagtig Halvdelen (i Kvantitet og Kvalitet!) af det kirkelige Udvalgs Medlemmer indbudt til Taffel hos Kong Frederik d. VIII. Vi, der ikke var indbudt, ventede, at det vilde ske senere, særlig Dr. Nørregård talte undertiden ret forventningsfuldt om det forestående.

Vi ventede og ventede, men det kom aldrig.

Da hed det sig på engang ganske gehejmt, at det skyldtes Dronningen, der ikke billigede, at en Kvinde var blevet Medlem af Udvalget, og ikke ønskede at se mig. Det ved jeg nu ikke, men jeg var ked af, om så mange brave Dannemænd måtte undgælde for min Skyld.

En Gæstfrihed der aldrig glippede, fandt vi hos Biskop Rørdams og Professor Peder Madsens. Hvor står de mange hyggelige Selskaber yndigt og festligt for Erindringen.

Ved et af disse Selskaber var der en Herre, der i Anledning af al denne Gæstfrihed kaldte Bispinde Rørdam og Professorinde Madsen: »Det kirkelige Udvalgs Damer«. Det drak vi alle begejstret på, men umiddelbart derefter rejste Dr. Nørregård sig og udtalte, at med den allerstørste Ærbødighed for de to Damer, så kunde de ikke få den Titel, det kirkelige Udvalg havde kun én Dame, og det var Fru Thyra Jensen.«

Hvor meget kønt og betydningsfuldt i Livet man dog har glemt, men ingen Kvinde glemmer nogensinde en sådan ridderlig Åndsnærværelse. Der er snart gået en Menneskealder siden den Aften, men jeg ser ham endnu i dette Øjeblik stå der så smuk og rank og hilse på mig.

Desværre var jeg endnu dengang meget nervesvækket, til min Ærgrelse blev jeg så bevæget over Dr. Nørregårds Ord, så jeg Resten af Måltidet ikke kunde overkomme andet end såvidt muligt at skjule mine dryppende Tårer for min Bordherre, daværende Professor Ammundsen.

Havde Professor Madsen set mig på Gaden sammen med en ung Datter (som jeg modstandsløst lod få det sidste

¹⁾ Hagerups Forlag 1922.

Skrig i Hat) kom han ofte ved næste Møde med en Indbydelse til hende og mig.

Sådan kom den unge Signe og jeg først til hyggelig Middag og bagefter i den dejlige Forårsaften en Tur i Frederiksberg Have med Professorens, hvor vi sluttede med Chokolade hos Josty.

Samme heldige unge Datter var også engang til ungt Selskab hos Biskop Rørdams, hvor både han og hans stadselige gamle Frue var livlige Deltagere i de unges Leg.

Jeg var dog vist mest rørt over Professor Peder Madsens usvækkede, elskværdige Godhed mod mig og mine. Så godt som aldrig var vi enige i det kirkepolitiske, jeg har ofte set i hans Blik, at det berørte ham ilde, men altid var han lige hjærtelig elskværdig, idet han lod mig føle, at i det dybeste, det egentlige, der var vi enige.

Vor Datter Signe.

Vistnok ved det sidste Selskab for os hos Professor Madsens var min Mand også indbudt.

Og som min Mand nu sad ved Bordet og så på sin Ungdoms to Professorer, Frederik Nielsen og Peder Madsen, hvoraf Frederik Nielsen havde været ham så hård ved Eksamensbordet, da Professoren opdagede, at han kun havde læst »Kurtz« i Stedet for Frederik Niensens store, ny Kirkehistorie — og også senere i Vendsyssel (efter vor Opfattelse) havde været ham en stram og uforstående Biskop og så: Peder Madsen, der havde gjort det ny Testamente dyrebart for ham og vist så stor Gæstfrihed mod ham og så mange andre unge, fattige, ensomme Studenter, der glædede sig så inder-

ligt til de hyggelige Aftener med teologisk Diskussion og The og dejligt Smørrebrød i Professorboligen, og som, hvad han jo aldrig havde glemt, ved Eksamenbordet elskværdigt beroligende havde fået ham på ret Køl, efter at Frederik Nielsen så totalt havde kuldsejlet ham. Og nu al Professor Peder Madsens Elskelighed mod hans (kirkepolitisk så radikale) Kone og mod deres unge Datter — — ja, da blev hans Hjærte så fuldt, så han glemte al Generthed og stod op og tolkede sin Kærlighed og Taknemmelighed mod Professor Peder Madsen, og selv om han også omtalte hele den gamle Eksamenssituation, så fik han gjort det så elskværdigt spøgefuldt, så selv Biskop Frederik Nielsen kunde smile af det.

Jeg var lykkelig over at se, at det tydelig nok glædede Professor Madsen.

Da vi gik fra Selskabet, ønskede Biskop Frederik Nielsen øjensynlig at følges med os.

Han var i en mærkelig blød Stemning, kunde vi mærke.

»Er De lykkelig dernede på Lolland?«

»Åh jo.«

»Ligeså lykkelig som De var i Vendsyssel?«

»Nej, det er jeg vist ikke, de forstod mig bedre i Vendsyssel.«

»Tranebjerg på Samsø er ledigt, der er Mennesker, der vil kunne forstå Dem; vil De søge det, skal jeg sørge for, at De får det.«

»Nej Tak, jeg synes, jeg har været så meningsløst kort i Vignæs — om nogle År måske.«

»Ja, nogle År, men da kan jeg nok ikke hjælpe Dem!«

Han havde fulgt os helt til Missionshotellet. Der var noget over ham, som vi aldrig før havde opdaget.

Så tog han os varmt og længe i Hånden: »Gud velsigne Fremtiden for Dem begge.«

Det var vort sidste Møde med Biskop Frederik Nielsen. Han døde d. 24—3—1907, to Dage efter det kirkelige Udvalgs endelige Afslutning.

Det er den sidste Dag.

Jeg hører slet ikke efter, hvad der bliver forhandlet. Tankerne går egne Veje.

Ved ethvert betydningsfuldt Afsnit af mit Liv, når noget er uigenkaldeligt forbi, dukker Brorsons gamle Kærnesalme op i min Sjæl:

»Kom Hjærte, tag dit Regnebræt.
Skriv op dit Livets Dage,
Se til, at du kan sanse ret
Og tænke lidt tilbage; — —«

Ja, så sad jeg da og søgte at sanse ret. Jeg forstod, at ingen i dette Udvalg havde talt og arbejdet så lidt som jeg, men jeg havde (med Undtagelse af første Samling) kun talt, når noget brændte mig på Læben og efter min Samvittighed.

Jeg prøvede at samle det lidt: Der var nu Brevene fra den udmærkede, ældre, sjællandske Bondekone¹⁾, hun der senere rejste ind for at tale med mig, og som var med mig hos Pastor P. M. Larsen for at tale med ham om en Kirkelig Samfunds-Kreds hjemme i hendes Sogn. Hun var så ivrig for de folkekirkelige Forhold, vilde, at jeg skulde tale for, at Biskopperne altid og hos alle Præster skulde komme uanmeldt, når de kom som Tilsyn. Det skulde være som i gamle Dage, hvor Kongerne, ja Vor Herre selv, forklædt som Tigger gik omkring og så, hvordan Folk havde det. Om én og anden helt uduelig Præst derved »røg af Pinden« så meget des bedre, »som det nu er ordnet, skal det nok altid tage sig godt ud!«

»Ja, men det festlige ved den nuværende Bispevisitats, det har vel også sin Betydning for Befolkningen,« indvendte jeg.

»Ih jo, men det kunde jo ske en anden Gang, når Menigheden sendte Bud efter Biskoppen, fordi man længtes efter ham, så kunde vi jo pynte Kirken, og Præstens kunde gøre det så festligt for ham, som de magtede.«

»Nu glemmer De helt, at der også er noget, der hedder Skolevisitats.«

¹⁾ Gid jeg kunde huske hendes Navn; hendes Breve gik tabt med vort Hjems Brand i 1918.

»Nej, slet ikke, når Biskoppen kom om Søndagen, traf han både Præst og Kirkesanger, der som Regel er én af Egnens Lærere, så nogen Skolevisitats vilde der dog nok kunne blive om Mandagen, og det kunde også nok være muligt at samle Menighedsrådet — man måtte dog kunne gå ud fra, at i hvert Fald nogle af dem var i Kirken og kunde skaffe Bud til de andre — --«.

Jeg havde været hendes nøjagtige Talerør derinde. Men først og fremmest havde jeg fået talt om den Sag, der havde brændt i mig, så langt jeg kunde huske tilbage: Børnealtergang, det som jeg troede vilde kunne blive et Fornyelsens Bad for den gamle Folkekirke. Jeg havde i disse År jævnlige overværet Irvingianernes Gudstjeneste og overbevist mig om, at Børnealtergang kunde praktiseres, uden at Gudstjenestens Sømmelighed og Orden blev forstyrret.

Der var talt for Kontorchef Damkier og Professor Westergård i Anledning af det store Arbejde, de havde udført.

Biskop Rørdam meddelte os fra Bispinde Nielsen, at hendes Mands Tilstand var dybt alvorlig, hvorefter han med den ham egne, stille, jævne Myndighed udredede alt, hvad vi havde arbejdet med. Sluttelig fremhævede han Professor P. Madsens store betydningsfulde Arbejde.

Professor Schrøder (som den ældste næst efter Formanden) sluttede med en inderlig Tak til Biskop Rørdam for hans udholdende, trofaste og sagtmodige Ledelse af Forhandlingerne.

Så sang vi stående: Alt står i Guds Faderhånd, og tog hjærteligt Afsked med hinanden.

Så mange havde fået Tak. Pastor Morten Larsen som for mig at se havde ydet den allerstørste Indsats, idet han åndfuldt og uforfærdet havde søgt at vise os de sande, dybe, virkelige Vanskeligheder i småt og stort og gennem et stort Arbejde søgt at vise os nye Veje — ja, han fik ingen Tak. Men vi er dog nogle Stykker, som aldrig har svigtet hans Påvirkning fra disse År, og det er jo også en Tak.

HELT HJEMME IGEN

HVORDAN havde man i Vignæs syntes om Præstekonens udadvendte Liv?

Jeg mærkede aldrig andet end alt godt fra Kvindernes Side. En ældre Kone sagde meget frisindet: »Det må jo blive en Sag mellem hende og hendes Mand.«

Mændene derimod tilgav mig det vist aldrig helt og fuldt, så længe jeg var iblandt dem. Jeg tror, de mente, at jeg nu stadig pønskede på at blive valgt ind i både det ene og det andet i selve Sognet, og det skulde de nok meget have sig frabedt.

Endog Syskolen med de friske unge Lærerinder, med sin Gymnastik og Folkedans var vist en Tid ikke helt ufarlig, når det var under min Ledelse. Det ved jeg bl. a., fordi en Kvinde engang glædestrålende kom og fortalte mig, at nu havde hendes Mand ikke længere noget imod, at deres Småpiger deltog.

En Gårdmand i Sognet vilde engang hos vor unge Pige have nøje Rede på, når jeg stod op om Morgen — desværre et svagt Punkt i min Livsførelse. Jeg havde Følelsen af, at de havde mig lidt »i Kikkerten« og ikke altid så ind i Kikkertens rigtige Ende.

Nå, min egen Mand var tilfreds med mig, og det var jo dog det vigtigste.

Vil man gerne udrette noget, støtte en god Sag — må der skaffes Penge og atter Penge, og det er så svært at tigge i det uendelige, særlig i et så lille Sogn som Vignæs. Jeg har så ofte mærket, hvor det har pint min Mand. Ja, så griber man til Bazarer og kunstneriske Aftener.

¹⁾ altså gratis.

Mangfoldige fine, gode, uegennyttige Mennesker har hjulpet os på den Måde; jeg kan ikke nævne dem alle, så griber jeg én i Flokken, — den der gennem Årene har stået os nærmest og oftest været os til Hjælp. Det er min Broderdatter, kgl. Balletinstruktrice og Solodanserinde Fru Elna Jørgen-

Elna Lauesgård.

Jensen. Som noget fremmedartet lyst og smukt virkede hun iblandt os.

Først husker jeg hende som den lille Elna Lauesgård, der oppe i Skallerup Præstegård ved et Børneselskab præcist og samvittighedsfuldt viste os, hvad hun havde lært. Hun afsluttede sin Flagren med at falde ned mod Gulvet med bøjet Hoved og Ben og Arme vidt spredt. Det skulde være tragisk, men nogle meget landlige små Tilskuere fandt det komisk og lo hjærteligt. Da blev det tragisk, for den lille Kunstnersjæl løftede Hovedet og så grædende på os, det havde været så

svært, det hun udførte, og hun havde følt så meget ved det — hvor kunde de dog?

Hun spillede ustandseligt Komædie med sine Kusiner, de små Præstedøtre. Som oftest var det »Der var engang« eller »Napoli«, hvor den ældste, Signe, var Prinsen eller den bedårende unge Fisker, altid nedadtil i de samme blå Gymnastikbukser, og hun selv Prinsessen, de tre andre Hofdamer, og det var idel Glæde.

Jeg husker dog, at der i »Napoli« blev klaget over den niårige Nanna, hun var tildelt Rollen som hårdhjærtet, uforsonlig Fader; men næppe havde Elna hulkende og vridende sine Hænder kastet sig på Knæ for hende, før »Faderen« græd med og straks gav sig over — og det kunde jo ikke skaffe nogen langtrukken dramatisk Konflikt.

Men undertiden måtte hun jo forny sig. Hun tildelte nu sig selv en hovmodig, bydende Rolle, strakte Foden frem og råbte til den syvårige Laura: »Kys min Tå, Agnetel«

Da blev der Uro og Krænkelser blandt Præstedøtrene, det kunde de dog ikke tage imod!

Ak, hvor ofte er vi voksne lige så naive og ved Siden af — i al vor indbildte Krænkelser.

Jeg ser hende som ganske ung i Tableauer i Vignæs Præstegårdshave dø som Jeanne d'Arc på Bålet.

Og senere som ung Frue synge sine Sange og danse i Teatersalen i Sakskøbing til Fordel for — ja, jeg husker ikke hvad.

Og nu for få År siden vise sin overlegne Kunst på Gæstgivergården i Søllested! altid til Fordel for noget godt, der lå os på Hjærte.

Ja, hun kom til at spille en Rolle også i vort Liv. Endnu fornylig hørte jeg en Datter sige: »Kommer jeg i det kgl. Teater, kan jeg gribe mig i at finde det meningsløst, hvis Elna ikke optræder.«

Hvori levede og åndede en sådan grundtvigsk indstillet Præstefamilie på Landet Dag ud og Dag ind i den sidste svundne Menneskealder.

Min Mand var altid Familiens mest trofaste Brevskriver,

jeg sidder og læser i hans mange kærlige Breve til mit gamle Hjem, og så piller jeg ud små Bidder hist og her af Brevene for at danne et lille Mosaikbillede af vore første ti Års Præstegårdsliv på Lolland:

»Ja, hvilken Glæde, Svigerfader, at se dig hernede, når Vignæs til Sommer står i sin Stråledragt. Der er også en gammel sød Frue i Sakskeborg¹⁾, der taler om dit Besøg, og for hendes Skyld må det ikke vente for længe, da hendes Lys snart vil være udbændt — —.«

»Vi har nylig været i Nakskov, som Pastor Thorvald Elmkvist's Gæster, mageløs elskværdige Mennesker med hvem vi kan dele det allerbedste. Jeg holdt Aftengudstjeneste i den dejlige Nakskov Kirke — — —.«

»Mere og mere kommer Glæden ved at være her, men vi synes også, vi arbejder, det vi kan. På Jensines (den unge Pige der fulgte os fra Vendsyssel) Fødselsdag d. 16/12 havde vi stort Pigemøde, der var mødt alle de, der er i hele Sognet på nær to med lovligt Forfald — 33 ialt. De fyldte hele Dagligstuen (med Klaveret), så tog vi Gangen med, der var ganske varmt af alle de mange Mennesker. Så har vi gennem vore Børn først indsamlet en lille Julegave fra Skolebørnene til Læreren, bare 6—7 Kr. til en køn lille Lampe. Dernæst indsamlet til Børnenes Juletræ og til Lys og Juletræ i Kirken Juleaften 4^{1/2}. Ved den Lejlighed skal de bedste små Sangere blandt Skolebørnene synge sammen med Lærer Hansen oppe ved Orgelet — —, og så strider vi hårdt for at få det lidt hyggeligt herhjemme, uden at det må koste de Penge, vi ikke har, vi maler og tapetserer selv —.«

»Tænk, vi har haft Besøg af Kærestefolkene: Svend og Helga.²⁾ De kom på Skøjter fra Vordingborg, forbundet med et langt, tyndt Reb (nærmest Sejlgarn) om Livet, for hvis den ene skulde falde i en Væge! Det var dumdrigt, men et herligt Besøg. De kom, som de var kaldede, jeg trængte til al den Lykke, Friskhed og Ungdom, som de udstrålede. Jeg

¹⁾ min Mands Grantante, Enke efter Pastor Harald Bojsen, hos hvem min Fader som ung havde været Huslærer.

²⁾ min Broder stud. med. Svend Lauesgård og Frøken Helga Zerlang.

var bleven en Smule tung i det, hvorover? Ja, hvad andet vel, end at Livets Alvor var rykket mig en Del nærmere i en dæmrende Forståelse af, hvorfor jeg skulde her til dette stille, afsides Vignæs, men så kom dette lyse, smilende Par en mørk Aftenstund og bankede på Ruderne. Nu er Fuglene fløjet igen — —«.

»I Menigheden går det lidt fremad, synes vi. Idag var der i hvert Fald c. 50 i Kirke, og det er meget her. Nu har vi også haft de unge Karle, men det gik bedre med de unge Piger. De unge Karle kom med en så utrolig stor Bunke Generthed, så det gjorde mig genert med, og dertil var jeg så uheldig at få Mødet anlagt for alvorligt, men ganske godt gik det da — —«.

»Ja, vi vilde begge gerne være et Genskin af jer, men det bliver kun et lille Brød, vi får bagt, i Sammenligning med jer, men Brød er dog Brød, og med god Villie og Bøn til ham, der velsignede de fem Brød og de to Fisk, kan det også blive til Velsignelse for Mennesker — —«.

»9. Marts havde vi stort og godt besøgt Møde i Foredragsforeningen i Vignæs med Præsterne Lundby og Elmkvist. I Dag kom en Adresse (182 Underskrifter) fra Lumby på Fyn for at få mig til at søge det ledige Præsteembede, det er mest Småfolk, de store har samlet sig om Provst Balslev. Der er slet ingen Rimelighed for, at jeg kan få det, dog rejser der en Deputation ind til Ministeriet, så får vi se. Der er god, gammel, grundtvigsk Vækkelse, Friskolelærer Madsens i Elholm er mine rigtig gode Venner — —«.

»Her er forfærdelig koldt, men Træerne løves, den gamle Birk ved Gavlen er så skøn og skær, men fryser i sin lette Forårsdragt — vor lille Hest skal ikke ud endnu, den skal blive i sin lune Stald, skønt jeg har farligt Bras med alt det, som skal ind i den ene Ende og fjernes fra den anden. Den er for Resten indbudt til at komme på Græs hos vor Nabo Urmagerens og æde det Græs, som hans Ko ikke vil have. »Det er jo sådan,« siger Urmageren, at Hest vil æde det Græs, som er vokset op af Komøg og ligeså omvendt, men ingen vil æde det, som er vokset op af Dyrene har vel en lignende Fornemmelse som vi Mennesker, når vi skal æde

vore egne Ord i os igen eller høre på, at andre udtaler vore gamle Dybsindigheder, uha!« — —

»Min gamle Nabopræst, Hofgård i Tårs, og jeg hjælper altid hinanden af et godt og villigt Sind, når det gælder Sygdom, Rejser og desl., Afslag er udelukket. Forleden kom vi temmelig galt af Sted.

Han ansøgte Biskoppen om Rejsetilladelse og skrev, at jeg havde lovet at passe hans Embede imens — og så rejste han.

Jeg ansøgte samme Dag om det samme og skrev, at Pastor Hofgård havde lovet at passe mit Embede, og så rejste jeg! Det var et kirkeligt Møde i København, der fristede os.

I en Sporvogn sad vi pludselig Ansigt til Ansigt. Tableau! Jeg tror aldrig, nogen Sporvogn er blevet gennemrystet således af Latter, som da vi to Forbrydere mødtes der, alt, hvad der smagte af ond Samvittighed, forsvandt derved, at vi var to om den samme Forbrydelse. Hvor stor og farlig er ikke Samfundsfølelsens Magt!

Men nu venter vi begge en Næse fra Bispekontoret — «.

»Thyra og jeg har i Aften siddet og talt om de Ord i Menighedsråds-Loven¹⁾: »vitterligt føre et forargeligt Levned«, de Ord er falden os for Brystet. For hvad er vitterligt?

Lad os tænke os Usædelighed, skal det da være Rygter og Sladder, der skal gås frem efter.

Hvor mange samstemmende Sladderhistorier mod en Kvinde, skal der til, før det er vitterligt? Og hvad så de Mænd, måske ældre, gifte Mænd, der er hendes Medskyldige, hvem har Lyst at opspore dem, så også de kan blive slettet af Listen, der skulde jo dog være System i Galskaben. Og skal det kun være den Mand, der gående dingler en Rus hjem, skal det ikke snarere være ham, der til Livsfare for sig selv og andre susende biler af Sted med den? Og hvem skal her i Landet afgøre, hvad Forargelse er? Min fromme, gamle Morfader (Budstikke Bojsen) dansede på rette Tid og Sted med Liv og Lyst, hvor mange vilde ikke kunne forarge sig herover, og Valgmenighedspræsten Vilh. Mallings spillede Komædie,

¹⁾ dette måske fra en senere Periode i vort Liv.

vist især dem han selv skrev, der kunde måske adskillige Steder i Landet blive et Flertal, der vilde forarge sig.

Pastor Lundby fortalte engang så pudsigt, at han en Aften, han var kommet i Seng, lå og disputerede!! med sin Kone og kunde ikke stå sig, just derfor skulde det slås fast, at han havde Ret. Hans Hånd faldt da med Vægt, desværre ikke på en Bordplade, men i en Dyne —! Hun imponeredes ikke, hun lo, og han var så klog at le med.

Mon ikke en sådan uigennemførlig Paragraf i Menighedsrådsloven let kan blive et Slag i en Dyne til mere Morskab end Alvor! — — Vi synes, Landsretssagfører Krebs har fuldstændig Ret, når han påberåber sig Jesu Kristi Opførsel her på Jorden. Selv Farisæerne vilde sikkert ikke et Øjeblik være forarget over, at Jesus gik omkring mellem Toldere og Syndere »for ved sin Personligheds Indflydelse at bringe dem til Omvendelse« det forstår jo enhver, at det er udmærket, og det har de også forstået i hine fjerne Tider, noget så selvfølgelig kan det ikke være, at Jesus vil sige os, nej, denne hans af al moralsk Vedtægt uimponerede Optræden pegede langt dybere.

Thyra har Ret, når hun siger, at Børn ofte er i Besiddelse af en hel Del af Kristi Ånd i den Slags Forhold. Den lille Pige, der er luset og skyet og forknyt, kan Barnehjertet pludselig brænde efter at gøre til sin Veninde. Og den lille pjaltede Dreng, der er så bundulykkelig midt i sin grænseløse Uartighed, kan samme Hjærte få Trang til at holde med.

Og hvor kunde der i Modsætning hertil blive en nagende Brod tilbage i Sjælen, når man havde været med til i Flok og Følge at være selvgod og dømmende overfor den enkelte — —«.

»Børnene stiller nu store Krav til vor Pengepung, men der må vist være en Lykkeskilling i den, thi skønt vi øser mer ud, end vist de fleste i vor Stilling, er der dog stadig noget i den — —«.

»Tænk, den unge, syge Kone døde, en Time før jeg nåede hjem fra København, men hun havde lige fået Brev fra sin Familie i St. Kongensgade, at jeg havde været hos dem for at hilse fra »Thea« og få Hilsen med tilbage, og det havde glædet

hende meget, hvor var det godt, at jeg kom derhen. Hendes Begravelse var en af de skønneste, der har været her i Vignæs i min Tid, hun var blevet os så kær, den lille fremmede Fugl — —«.

»Nu er den første ny Håndgernings og Gymnastiklærerinde kommet her til Byen (fra Søllested Højskole). Sognefoged Ottosens giver hende Ophold, vi giver Lokale (vor Spisestue) Lys og Varme til Håndgerningsskolen. Ved Bazaren fik vi Penge til Gymnastikapparaterne i Brugsforeningens Sal, og hendes Løn betales af de Penge, Elna hjalp os til i Sommer på Sakskeborg Teater. Det er dog en Begyndelse, nu får vi se, hvad der kan komme ud af det — —«.

»Thomas¹⁾ og Boje er i dette Øjeblik struttende af Selvfølelse vandret ud med Indbydelse til Sognets gamle og svage til vort årlige Julegilde (der på Grund af indtrufne Omstændigheder i Aar er blevet et Nytårsgilde). At de ved den Lejlighed agter at futte lidt til de gamles Overraskelse, har jeg opdaget, men det er jo kun som det sig hør og bør en Nytårs-aften. Thomas er dog en kærlig, meget velbegavet lille Dreng — —«.

»Sneen er endnu kun som Strø sukker, men Isen kan bære, undtagen på Møddingpølen, hvilket Thomas og Boje har afgivet utvetydigt Bevis for — —«.

»Om vi kommer over at besøge jer afhænger af, om vi får Kræfter til lidt Foretagsvirksomhed samtidig, ellers bliver der ikke Råd dertil — —«.

»Og så sukker jeg, at Julens Engle vil komme med Paradisgrønt også til mig i Skikkelse af nogle gode Juletanker, dem, vi Præster hvert År sukker efter, fordi de aldrig kan blive gode nok. Her skal være Gudstjeneste som sædvanlig Juleaften, det er Folk blevet så glade for, men først skal jeg jo ud med mit sædvanlige Juletræ, (der gror i en stor Urtepotte) til vor lille Anna Råbuk i Vestermark — synge for hende og læse min Juleaftensprædiken. Det er så henrivende

¹⁾ Søn af min Mands Søster og Svoger: Arkitekt Harald Lønborg Jensen, der havde fået Store Guldmedalje med et c. toårigt Stipendium; mens Forældrene rejste, var den dejlige lille Dreng hos os.

dejligt at se hendes Glæde. Og så som Nr. 3 kommer til sidst vort eget. Tre forskellige Juletræer på én Aften, hver på sit Sted — synes I, at det er noget rigelig? Nej, det er ikke for meget, det giver Kræfter i Stedet for at trætte — —«.

»Vi skulde en Foredragsrejse til Vestjylland i Vinter, men jeg har ikke ret meget Mod. Jeg skulde have noget nyt at rejse med, men Livsånderne kan ligesom ikke rigtig komme i Arbejde. Uagtet det er så mild en Vinter, og Solen skinner, så er det dog som: »Kulden knuger Støvet, og Tonen dør på Tungen af Stormen overdøvet« — jeg vilde være gladere, om jeg kunde få Lov at udrette noget mere her i Sognet eller finde mig en ny Virkeplads — —«.

»For at være i god Tid lod jeg indrykke et lille beskedent Avertissement om Bortforpagtning eller Salg af Vignæs Præstegård i Folkebladet og Stiftst. Og samme Dag møder en meget pæn ung Gårdmandssøn fra »Udstolpe« pr. Saksjøbing her i Præstegården. I den Tanke, at samme Dag kom der da ingen, er jeg taget til Saksjøbing og træffer inde hos Fru Thorvildsen Fru Forpagter Olsen fra Rosnæs, der siger, at hendes Mands Brodersøn er Liebhaber til Forpagtningen, og Olsen ligger på Tur ud til mig desangående hurtigst muligt. Men i samme Stund er den unge Udstolpe-mand i Vignæs og sidder og drøfter Sagen med Fru Pastorinde, Råd og Forfatterinden. Enden blev, at i Løbet af et Par Dage bød de to Konkurrenter akkurat lige meget, og Spørgsmålet blev nu: hvem er kommet først? Ja, hvad mener I? den gamle Tid vil måske mene, at Rosnæsmanden kom først, fordi Manden er mere end Kvinden, den ny Tid måske omvendt; men hvem, tror I, gik af med Sejren, naturligvis Udstolpen, som havde siddet og gjort sig lækker for Fruen. Nu står kun tilbage, at han skal skaffe den fornødne Kaution, kan han det, er Jorden hans. Forpagtningsafgiften er blevet meget forhøjet. Når så den gamle Gæld bortfalder, behøver jeg ikke af økonomiske Grunde nogen Sinde at flytte, derfor gør jeg det ganske alligevel! Hvor har der været forhandlet og trasket rundt på Markerne, men det er morsomt at mærke, hvilken Værdi Forpagtningen har — —«.

SOMMERGÆSTER

EN Dag kom Fru Mathilde Nielsen (Tvangs-, Arbejds- og Plejeanstalten i Saksøbing) kørende ind i Præstegården.

Hun vilde, at jeg skulde gå ind på at overtage hendes Stilling som Formand for Dansk Kvindesamfund i Saksøbing.

Jeg ydede megen Modstand, da jeg vidste, at min Hovedinteresse for D. K. S. nærmest vilde være udløst, når vi nu forhåbentlig snart fik Valgretten.

Af en Slags Hovmod på mit Køns Vegne vilde jeg synes, at med den fulde og hele Valgret og Valgbarhed skulde vi kunne hjælpe os selv fremad uden nogen som helst særlig Art af Påvirkning — hurtigt eller langsomt lå da i vor egen Hånd.

Fru Nielsen er et af de mest stilfærdigt beskedne Mennesker, jeg har kendt, men med en egen sejt Uimodståelighed, når hun vil have noget fremmet.

Det blev, som hun vilde, til Gengæld blev hun fra den Dag som en Moder for vor lille yngste Datter, Inga, der just da skulde begynde sin Skolegang i Saksøbing. Dette Moderforhold lever endnu Dagen i Dag, idet vor Datter forlængst blev Inspektør Niensens Svigerdatter.

Jeg havde altid fundet det beklageligt og uretfærdigt, at D. K. S. trods al Agtelse ikke var egentlig yndet af Befolkningen i Almindelighed, og tog det derfor som en Opgave om muligt at ændre lidt derved. Således talte jeg med de udmærkede Damer i Bestyrelsen om at få en Julefest for Saksøbing By og Landsogns ældre, alderdomsunderstøttede og andre ubemidlede Mennesker.

Det syntes de godt om, og disse Fester, der dengang var

noget ganske nyt og ukendt, blev til megen Glæde ikke alene for de gamle Gæster, men også for Bestyrelsen.

Det hed sig endog, at Byrådet var lidt skinsygt over, at de ikke var kommet først med den Idé, der jo nu er almindelig i alle Egne af Landet, vist især i alle D. K. S. Kredse, og som min Mand og jeg allerførst havde set og hørt hos Provst Harboes i Hjørring.

Vi stræbte at gøre disse Aftener så festligt højtidelige, som vi formåede.

Provst Prior talte ved Juletræet, Salmesangen tonede, — Kaffen duftede! i Hotellets store Sal. På de lange, smukt pyntede Borde bughede de rige Gaver af Bagværk og små Poser med Godter til hver især, men det allersmukkeste var jo dog de gamle, glade Ansigter.

Efter Kaffen kom den muntre Afdeling: Små Komedier, Film af skønne Landskaber og af Dyrenes Liv, (det enestående Syn af en Gedebuk eller små Grise kunde vække stormende Munterhed). Levende Billeder især af Byens egne yndige Småbørn, hvem kan glemme Agnete Prior som »den lille Pige med Svovlstikkerne« »tilsneet« med groft Køkkensalt på de små bare Fødder — — eller Oplæsning. Afdøde Dommerfuldmægtig Thorvildsens af den fineste, tørre Humor prægede Oplæsning af H. C. Andersens Eventyr blev År efter År stærkt og forstående påskønnet af de gamle. Og vi Kvinder i Bestyrelsen gik stadig rundt og var elskværdige og hjælpsomme.

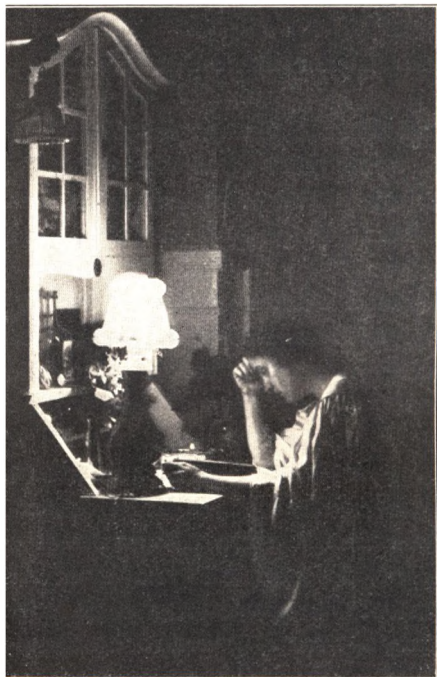
Og så sluttede min Mand til allersidst med nogle alvorlige Ord og en Aftenbøn — endnu en Julesalme til Fru Kocks Spil, og så skiltes vi, d. v. s. nu havde Bestyrelsen atter travlt med at få de gamle i Tøjet og de skrøbeligste i de ventende Vogne, der hvert Ar så beredvilligt blev stillet til vor Rådighed.

Dernæst forsøgte vi også at bryde Mændenes passive Modstand lidt ved at forsøge på at gøre dem til vore Medarbejdere. Vi opfordrede begavede Mænd på Egnen til at tale i vor Forening.

Jeg husker således blandt flere andre, at Forpagter Sonne,

Borgmester Gandil og Doktor Fugl holdt interessante Foredrag for os. Doktor Fugl, der er Søn af en kendt Dansk-Argentinere, talte malende om dette fjerne Land, der er blevet så mangen Danskers andet Fædreland.

Men ellers var min Indsats for D. K. S. kun ringe, og jeg trak mig i 1912 uigenkaldeligt tilbage fra Formandsstillingen i Saksøbing, hvorimod jeg indtil Præstegårdens Brand i 1918 (da så meget gik i Skudder-Mudder for mig) fremdeles var Formand for den lille Kreds i Vigs-næs.

Fru Anna Larssen.

I 1909 — Året før jeg var blevet Formand for Saksøbingkredsen — hørte og læste man om den berømte Skuespillerinde Fru Anna Larssens religiøse Gennembrud og Afsked med Skuespil-kunsten.

Det gjorde et næsten overvældende Indtryk på mig. Jeg anskaffede straks

Maria Corellis: To Verden, som Fru Anna Larssen havde oversat og i Fortalen (såvidt jeg husker) kaldt en vidunderlig Bog medvirkende til hendes Omvendelse.

Jeg fandt, at Bogen var en på engang ret kedelig og over-spændt Knaldroman og fyldtes med endnu større Undren.

I min Iver for at skaffe Talere til D. K. S. fik jeg let Bestyrelsens Billigelse til at opfordre Fru Anna Larssen til at komme ned at tale for os, der var dengang endnu ikke Tale om Gendøberi.

På en Københavnsrejse opsøgte jeg hende hos Fru Hennings, og Fru Larssen var straks villig, dog mod èn efter de Tider

høj Betaling og mod at tale flere Steder, men jeg betingede mig så, at hun for samme Pris skulde tale i Vignæs, d. v. s. nøjes med, hvad der kom ind, når Udgifterne til Vognen var dækket. Jeg husker hun sagde: »Nu har jeg jo ikke andet at leve af, end hvad Folk giver mig«, — det rørte mig inderligt.

Under sit Ophold i Sakskøbing boede hun hos Fru Mathilde Nielsen på Anstalten, hvor hun interesserede sig levende for at iagttage de sindssyge og udtalte, at havde hun forhen så indgående kunnet iagttage dem, havde hun nok spillet flere af sine Roller f. Eks. Ophelia — langt bedre.

Om hendes Besøg i Vignæs skriver min Mand i et Brev til mine Forældre:

»Enden blev, at vi lejede lukket Vogn til Fru Anna Larssen i Sakskøbing, idet hun skulde tilbage samme Aften for at komme med Nattog til Maribo. Så havde vi hende fra Kl. 3, og det var hyggeligt, hun fortalte om sit Liv og især om sin Omvendelse, så det var gribende at høre derpå og sang for os i Mørkningen Sange af Sanky til Gitar, som hun førte med, men bortset fra den Hjertens Inderlighed og Troværdighed, hvormed hun sang disse så simple og enfoldige Sange, hvori der jo næppe er mange, virkelige Tanker, var der intet som helst kunstnerisk deri, intet udover hvad så mangan Frelserpige kunde have gjort lige så godt. Men det var ganske umulig andet, end at synes godt om hende, så sjælfuld og inderlig i sin Følelse og så køn at se på, livlig og elskværdig. Sært var det at høre hende forsvare »Tungetalen«, som hun selv har erfaret! Tænk, at hun, som har optrådt for Tusinder på Scenen, må, hver Gang hun nu optræder for en Forsamling, bede til Gud om at fritage hende for Ængstelse, og hun bliver først helt fri for den, lige når hun skal frem, da føler hun altid som en varm Hånd stryger al hendes Ængstelse bort.

Også overfor Vignæserne havde hun det sådan.

Salen i Brugsen var stopfuld (så vi fik nok ind til Dækning af Udgifterne både til hende og Vognen). Hun læste desværre kun et ganske kort Brudstykke af en fra Engelsk oversat Prædiken, ikke Abels Død, som er det, hun ellers rejser med, og så sang hun de samme små Sange som hjemme hos os

og fortalte ganske kort lidt om sig selv og om en »Helbredelse af en blind ved Håndspåbyggelse og Bøn«, som hun selv havde været Vidne til. Det var kun ganske kort, meget lidt i sig selv og dog meget ved det personlige Vidnesbyrd, det var. Jeg har ikke hørt nogen udtale sig om Aftenen, man ved vist ikke, hvordan man skal mene, og hvad man tør sige derom, og så tier man ganske.

Os to gamle var det en Glæde at have et så ejendommeligt Menneske med så mærkelig en Livsoplevelse hos os. Der var noget på en Gang naivt og klogt over hende, hun går fuldt og helt op i den store Glæde, hun siger at eje, og for hvis Skyld hun har ofret så meget.

Da vor Mor mindede hende om den Aften på Karnevallet, hvor hun havde været i en Dragt, der måtte være beregnet på at beruse Mændene, og hendes den Gang fraskilte (nu nylig afdøde) Mand havde siddet og kysset hendes blottede Ryg, mens hun koketterede med en anden ung Mand, lo hun hjerteligt, helt barnligt: »Ja, det var den Gang, hvilken Forskel på da og nu«. Det lød lidt underligt.

Hun ytrede Lyst til at besøge os engang til Sommer.«

Da vi engang i Forsommeren læste i et Blad, at »Fru Anna Larssen agtede at tilbringe en Del af Sommeren i en lollandsk Præstegård, hvor Præsten havde indrettet et Lysthus til hende i Havens højeste Linde, hvor hun vilde sidde og skrive sine Erindringer,« forstod vi, at vi kunde vente hendes Besøg og glædede os til Gensynet, selv om det var en Misforståelse med Lysthuset, som forlængst var lavet til os selv.

Blandt de mange unge, der Tid efter anden i Ferien kom til Vignæs, var min Svigerindes Broder stud. mag. Leon Zerlang en af mine særlige Yndlinge. Hans Skæmte digte og fine Sonetter beundrede jeg meget, og nu syntes jeg, han skulde have den Oplevelse daglig at være sammen med Fru Anna Larssen, og han blev indbudt.

Hans Svar giver et så morsomt Billede af det daglige Liv i den gamle, lollandske Præstegård, så jeg kan ikke modstå at citere et Brudstykke:

Vignæs Præstegård set fra Haven efter Akvarel af Th. Svendsen.

»Med Glæde tager jeg til Vignæs Fjære;
 thi længst jeg lærte: der er godt at være.
 I Haven er der Grønsvær for den trætte,
 den lækkersultne Skouboe¹⁾jordbær mætte,
 fra Bænken højt i Poplen Øjet fanger
 et Blink af Solen, når til Havs den ganger,
 og af skøn Laura, der i Træets Skygge
 mader en Myg og blæser Mor et Stykke.
 I Aftens Stilhed Kirkeklokken melder:
 Solen sank, og Laura Ho'det hælder —
 Alt bliver tyst, og Nattens Ånder viger,
 medens Præstens Sang mod Himlen stiger.
 Al Naturen sover, vågen er kun Himlen,
 hist og her en Stjerne bryder ud af Vrimlen —
 se hvor rask den smutter til sin Elsktes Bolig,
 mens i Præstegården alle sove rolig. — —

¹⁾ En af hans Forfædre Pastor Skouboe havde været Præst i Vignæs, nogle halvville Jordbær mentes at stamme fra hans Tid.

Når Solens Pile gennem Sprækker trænge,
 da gi'r Spiralen sig i Præstens Senge,
 og der blir Røre i den gamle Rede.
 Et Sted man høre kan et søvnigt »Frede«!
 fra Dybet kommer der et: »Thyra faure«!
 og Præsten får Parolen: »Op med Laura«!
 Snart klapres der med Tøfler, Spande skramler,
 og Frøken Hovgård¹⁾ efter Hodet famler,
 hvor straks de kloge Tanker frem nu tropper,
 og i sit Vandfad Svampen ned hun propper.
 — — Et helligt Sted med rene, hvide Døre,
 langt fjernt fra Pigestøj og verdsligt Røre,
 står blege Frue²⁾ i de sorte Klæder
 og smiler ad en Fugl, der henrykt kvæder.
 — — Nyfigent hist en Brombærranke kikker
 ad Vindvet ind, bag hvilket Nanna ligger,
 fra Sengen Ingalil med Undren skæver,
 da Søst'ren pludselig i Luften svæver
 og med et Luftspring fra Madratsen farer
 til Rædsel for de sorte Fluers Skarer.
 — — For længst har Boje hilst på sine Duer,
 mens i Spiraler snoet Z. stadig snuer,
 da springer Døren op, ind stormer Præsten
 og svinger Morgenbakken over Gæsten.
 Kort sagt, til Liv er vågnet Præstegården,
 og Solen alle hilser varmt Godmorgen. —
 Skin Sol! og farv de blege Bybørns Kinder,
 en rig Belønning for dit Smil du finder.
 Lok ud de unge i Naturens Have
 og lad mig nyde Jordens bedste Gave:
 Naturens Spil og Gårdens unge Kvinder.
 — Ja, De i Sandhed meget har at byde,
 der Hjærtet glæde kan og Øjet nyde:
 De store Skove bag de flade Enge,
 og Sundets kølige, men lave Senge,
 hvor ned man lægge må sig på sin Mave,
 hvis over Hovedet man Vand vil have:
 man Hals og Øre vadsker i sit Vandfad,
 og Fødderne man skyller i et Strandbad.
 Dog ned til Guldborg Vejen som et Tov går,
 der følger ud til Bad jeg Frøken Hovgård,
 mens Laura spuler Gulv og skårer Stellet,
 Husfruen våger over Almenvellet,

¹⁾ En anden Feriegæst.

²⁾ Fru Anna Larssen.

og Lillefruen¹⁾ skriver på Annaler,
 og Søndagspræknen volder Præsten Kvaler.
 — — Når Solens Ildregn over Vignæs øser,
 spredt rundt i Haven Præstefolket døser,
 kun jeg med Livslyst stiger på min Ganger
 af Sted — indtil jeg store Z.²⁾ erlanger.
 Hvad mere Dagens Skød for Lyset bringer
 med sød Forventning for mit Øre ringer — —◄

Blev Fru Anna Larssens Besøg os en Skuffelse?
 Måske nok tildels.

Jeg mener nu, at vi forstod hende langt bedre, end hun os, vort stiltfærdige Præstegårdsliv imponerede hende ikke. En meget smuk lille Skolesang af Frk. Eva Mørk udtrykker i sit første Vers vort inderste Syn på Gerningen i Vignæs:

»Som Sædekorn i sorten Jord
 Sig gemmer dybt og længe,
 Så kan og mer et fattigt Ord
 Til Tålmods Grøde trænge;
 Men ser vi ingen Glimmerhøst,
 Så har vi dog en stille Trøst:
 Vorherre trofast lover:
 Det vokser, mens vi sover³⁾.◄

Men når jeg prøvede på at udtrykke det Syn, var hun ret uforstående.

Det blev i den Tid, hun var hos os, mest hendes Sange, der kom til at præge Hjemmet, det var så fristende, men min Mands Klaverspil til vore skønne Salmer og Sange forstummede helt, og det var forkert af os.

Hun var dengang (er det måske endnu) stærkt inde på Syndefrihedslæren. Som omvendt Menneske forfægtede hun uforfærdet sin egen Syndefrihed!

Det var os umuligt hverken rent abstrakt eller i dette Tilfælde at gå med til det, men hun, der var forberedt og helt indstillet på Diskussionen, havde fra Bibelen en hel Mængde Skriftsteder til Bevis for sin Opfattelse.

¹⁾ Fru Anna Larssen.

²⁾ Hans Broder Dommerfuldmægtig i Sakskøbing.

³⁾ Markus Evg. 4. Kap. 26. V.

Hun havde kørt os i Stå, da fik vi pludselig på den pudsigste Måde uventet Hjælp.

I Stuen ved Siden af sad vor 11årige Søn og læste med høj og gennemtrængende Lektiestemme på sine Skriftsteder til Religionstimen på Saksøbing Realskole: »Dersom vi sige, at vi ikke have Synd, bedrage vi os selv, og Sandheden er ikke i os.«¹⁾ En Gang — to Gange — tre Gange hørte vi hans gennemtrængende Barnestemme.

Det kom næsten mirakuløst. »Hører De, hvad han siger?« »Ja, jeg hører ham nok,« svarede hun lidt ærgerligt, — vi talte aldrig senere om den Sag.

Men stadig var jeg dybt betaget af de mirakuløse Helbredelser, Fru Anna talte om.

Egentlig længtes jeg ikke efter at se dem, det Ord hos Matthæus 12. Kap. 39. V.: »En ond og utro Slægt forlanger Tegn, men der skal intet Tegn gives den uden Profeten Jonas's Tegn« — havde altid indgydt mig Uro og Ængstelse. Mit eget Liv forekom mig underfuldt nok.

Men nu de mange der var syge og lidende gennem et langt Liv. Mine Tanker gik så ofte til Anna Råbuk ude i Vestermark. Vi var omtrent lige gamle, men for mig lå Livet rigt og mangfoldigt, mens hun i Pine sad lænket til sin Stol opgivet af Lægerne, selv så ofte bekymret for, om hendes Mand kunde bevare Tålmodigheden og Kærligheden gennem al den Elendighed.

Var det Sandhed, hvad Fru Anna Larssen fortalte, og havde jeg Lov til at tvivle, hvorfor førte jeg dem så ikke sammen, disse to Annaer, der var fælles i en barnlig, inderlig Tro på Vor Herre og Frelser.

Min Mand vilde hverken sige ja eller nej, kunde jeg gøre det, eller rettere, kunde jeg ikke lade det være, vilde han ikke lægge nogen Hindring i Vejen.

Så talte jeg med Fru Anna Larssen om vor syge Veninde, og hun var straks villig til at gå med mig ud til Anna Råbuk og bede med hende for hendes Helbredelse.

Det var en forunderlig Dag.

¹⁾ Johannes 1. Brev 1—8.

Hvordan det hele blev indledet, husker jeg ikke længere, men pludselig ser jeg Anna Larssen på Knæ ved Anna Råbuks Stol i glødende, inderlig Bøn. Vi græd alle, hun bad længe, engang under Bønnen så jeg på Anna Råbuk og blev næsten forskrækket ved det Udtryk, hun sad med, nok bevæget, men så mærkelig mildt og overbærende, fredfyldt. I Modsætning til os andre var hun ganske rolig, hun sad og så ned på Anna Larssen med et Udtryk, som naar en gammel klog Moder ser på et elskeligt, men ufornuftigt Barn.

Miraklet skete ikke, og Anna Larssen var stille og noget medtaget efter Besøget.

»Hun troede jo ikke, så kunde jeg ikke hjælpe hende«, sagde hun.

Om det var samme Dag eller senere, at jeg talte med Anna Råbuk om Begivenheden, husker jeg ikke, men jeg husker tydeligt, at hun sagde: »Den Fru Larssen er vist en rar og kærlig Dame, men hun er rigtignok ikke nået ret vidt, hun har ligesom slet ingen Forstand på det, som jeg nu i så mange År har gjort mig stor Umage med at få lært: Herre, ske ikke min, men din Villie — og så lå hun jo og vilde ligesom være bedre end Vor Herre selv, han ved da nok, hvad der er bedst for mig.«

En Aften i Præstegården blev der — tror jeg — spillet en lille Tarantel, da skød Fru Anna Larssen pludselig Skoene af og dansede på Tæppet foran os, dansede spanske Danse i den skønne Sommeraftens Dæmringsbelysning, vi så alle den usynlige Tamburin og hørte de uhyrlige Kastagnetter, vi så først og fremmest, hvor smuk og ægte hun var.

I Kunstens skønne Verden var hendes sande Hjem, og havde hun magtet at bære den Oplevelse, som hun i Sandhed havde haft med en streng og barmhjertig Gud, med sig ind i Kunstens Verden og der begyndt et nyt Liv i en god Samvittigheds Pagt med Gud, da havde vi oplevet det sublime, det ophøjede, men det har hun vel følt, at hun ikke magtede.

Vi hørte engang fra Nordsjælland, at Fru Anna Larssen havde helbredet Patienter på Anstalten i Sakskøbing ved Bøn og Håndspåbyggelse. Det havde absolut intet med Virkelig-

heden at gøre. Men så længe der sker, hvad jeg har læst i Bladene som meddelt fra Politiet selv, at en ung Tøs lige fra Gaden ved at høre Fru Anna Larssen i Evangelieteltet går i sig selv og uden ydre tvingende Nødvendighed melder sig til Politiet for at tage sin Straf for et aldrig opklaret Tyveri, ja, så længe er Fru Anna Larssen et Middel til, at der sker Mirakler.

Paulus siger i Brevet til Filipp. 1. Kap. 18. V.:

»Hvad så? Kristus forkyndes dog på enhver Måde, være sig på Skrømt eller i Sandhed, og derover glæder jeg mig, og jeg vil også fremdeles glæde mig.«

VORT FIRKLØVER

DET er en vidunderlig Oplevelse at se fire, søde, unge Døtre med c. 2 Års Mellemrum blive voksne. Vore Venner, Frk. Møller Dampmøllen og Fru Anna Ubert i Svejts

Vore Døtre Inga og Laura.

havde hjulpet os i disse År, hvor jeg havde været så optaget, men også i Fremtiden havde vi Hjælp nødvendig og fik den i rigt Mål.

Ingen Bymennesker vil nogensinde helt kunne forstå, hvor vanskeligt det er for Forældre langt ude på Landet at skaffe Børnene den nødvendige Uddannelse, så de senere kan klare sig i Livets svære Kapløb, især jo da, når Pengemidlerne er beskedne.

Selvfølgelig har de alle først gået i Folkeskolen, bedre alment Grundlag kan ikke fåes,

og så har vi enten selv holdt Lærerinder, eller de har fået nogen privat Undervisning i Skovridergården.

Jeg husker, at jeg gik i Bekymring for, hvad vi skulde gøre for den tredie unge Datter, den søde, rødblonde Laura, hun var så huslig flink derhjemme, tænkte på Hest og Hund og Høns og alle de Småbørn, der kom indenfor hendes Række-

vidde, men derfor skulde hun dog ikke i andre Henseender stå tilbage for sine Søstre. Men vi så ingen rigtig Udvej.

Et År havde hun været i Norge hos min Mands Kusine, den fornøjelige, levende Fru Herdis Åmoth f. Bojsen, men det var jo de fremmede Sprog, det gjaldt; altid havde det pint mig, at jeg, der havde lært tre, alligevel slet intet kunde, at kunne tale ét fremmed Sprog hver var det min Drøm, at mine Småpiger skulde få lært.

Da kom der en Dag Brev fra en Komtesse Reventlow, der var Stiftsdame i et adeligt Frøkenkloster i Pretz i Holsten. Hun bad om Tilladelse til at oversætte mine Småfortællinger på Tysk. Særlig Fortællingen: Kong Christian d. IX og gamle Florentine mente hun, at hun kunde få Glæde af; vor gamle, nylig afdøde Konge var både elsket og agtet også langt Syd for Grænsen.

Hun må have haft Glæde af dette Arbejde; thi en Dag spurgte hun mig, om der ikke var noget, hun kunde gøre for mig.

Og så var jeg ikke sén, — »om hun kunde tænke sig et godt, tysk Hjem, der på moderate Betingelser vilde modtage vor unge Datter for nogen Tid, så hun kunde lære Sproget —«.

Hendes Svar kom hurtigt og var som et helt lille Eventyr: Hun kunde komme i Huset hos Baron von der Recke på Godset Bienebeck i Holsten. Datteren, Baronesse Helli v. d. Recke, var Prinsesse Helenes Barndomsveninde og var undertiden Prinsessens Gæst, hvis vor Datter vilde undervise Baronessen i dansk, vilde hun til Gengæld undervise hende i tysk. Opholdet kostede selvfølgelig intet, og hun kunde komme snarest.

Der blev vild Jubel og voldsom Travlhed.

I sidste Øjeblik var der nær sket en Katastrofe, de solide Rejsestøvler var til Forsåling hos vor Nabo Skomageren, der rejste bort og glemte at aflevere dem. Vi så gennem Vinduet, at de stod færdige og blanke i Værkstedet. Alt stod nu uhjælpeligt fast! Da knaldede min Mand i Afrejsens sidste Stund impulsivt en Rude og bortførte Støvlerne efter dog foreløbig at have slået et stort, solidt Brædt for Vinduet.

Skomageren fik ved sin Hjemkomst næsten et Chok, —

der var selvfølgelig en Del, der talte til Præstens Undskyldning, men Indbrud var dog Indbrud!!

Nå, Laura kom da på Støvlerne og af Sted ud i den vide Verden.

I sidste Øjeblik at købe et Par ny Støvler var ganske uden for Hjemmets nøjsomme, snusfornuftige Indstilling.

Ingen, der i disse År var vor kære Gæst, vil have undgået at høre de Jubelråb, der gjaldede gennem Hus og Have, når Posten havde bragt Brev fra et af Børnene.

Var det Vinter, samlede man da om Ovnen i Havestuen (Salen), hvor jeg med Fødderne solidt plantede til Varmen besørgede Oplæsningen, og var det Sommer, da ude på Plænen under det store Akazietræ. Selvfølgelig blev Gæsterne, (der jo var Venner) draget med ind i denne vor store Glæde.

Et hastigt Kort, og så efter 14 Dages Forløb lød Fryderåbet: »Brev fra Laura, Brev fra Laura!« og alle kom stormende.

Langt Brev i den sirligste Stejlskrift fra vor lille 17årige Pige, og jeg læste:

»Ja, jeg ved, I er spændt på at høre, hvordan jeg befinder mig hernede mellem de »fæle« Tyskere, hvad jeg bestiller o. s. v. Først må jeg fortælle Jer, at jeg har det så storartet »som Blommen i et Æg«. De er så umådelig søde mod mig allesammen, så jeg kan ikke andet end føle mig glad og tilfreds iblandt dem — selv om der en Gang imellem er Øjeblikke, hvor jeg kunde græde af Længsel efter Danmark — det danske Sprog og — Hjemmet, men det er da kun godt! Jeg læser så dansk med Datteren, som er meget sød med et henrivende Væsen, vel en 23 År, og hun læser så tysk med mig. Uha, jeg tror, jeg begynder at få grå Hår af lutter Anstrengelse — det er frygtelig svært, synes jeg. Jeg har 2 Værelser til min egen Rådighed, et til Sove- og Toiletbrug og et til sy, skrive, læse o. s. v. Brug. I Soveværelset er der en vidunderlig Udsigt ned over Haven og Parken, i Begyndelsen, jeg var her, var det Måneskin, og jeg vil ikke nægte, at det kneb lidt om Aftenen med at komme i Seng, det var så smukt. Nu skal I høre, hvordan en Dag går for mig: »Kl. 8 kalder den unge Baronesse på mig (vi har Værelse

lige ved Siden af hinanden), når jeg så har klædt mig på og redt min Seng (mere gør jeg ikke i mit Værelse), går jeg ned til Morgenandagt, som jeg kun forstår $\frac{1}{3}$ Kuk af, så spiser vi til Morgen. Og så nusler Frk. v. d. Recke og jeg lidt i Huset, plukker Blomster, tørrer Støv o. s. v. Kl. 11 $\frac{1}{3}$ spiser vi lidt Frokost og Frugt til Styrkning ovenpå de mægtige Anstrengelser. Så læser vi Sprog, klæder os om, og Kl. 2 $\frac{1}{2}$ spiser vi Middag. Så læser jeg Lektier og skriver Breve. Kl. 4 drikker vi Kaffe, og derefter spadserer vi, roer, kører, spiller Krokket o. s. v., til det er mørkt, så spiser vi til Aften, og efter Aften læser jeg på Tysk højt for dem til Sengetid — det giver Øvelse, men er det ikke venligt, de vil høre på mig? Sådan går Hverdagene, men ofte kører vi på Besøg på Nabogodserne, eller vi selv får fremmede. En Dag besøgte vi en Grevinde Reventlow (vi omgås næsten kun Grever og Baroner). Først kørte vi med Toget (naturligvis på 2den Klasse, heldigvis betaler jeg ikke selv). Blev hentet i en elegant Vogn med livréklædt Tjener på Bukken. Det var en meget hyggelig Dag. Der var en ung, dansk Pige i Besøg, og vi benyttede os sandelig af Lejligheden og fik talt ud på dansk for lange, lange Tider. Sikken Mad vi fik, det har jeg aldrig i mit Liv fået før; jeg nyder det ordentligt, men desværre spiser de adelige kun så lidt, blandt dem er det ikke fint at spise sig mæt. Der var Vindruer, Ferskener, Abrikoser, Nødder o. s. v., naturligvis Vin i lange Baner og Tjener og Stuepige til Opvarthing. I Forgårs var Hertuginde af Schleswig-Holstein med 2 Prinsesser på Visit her. Jeg havde i den Anledning foregivet Hovedpine og fortrukket op på mine Værelser og gemt mig, men der hjalp ingen »kære Moer«, jeg måtte pænt følge med ned. Og det var meget hyggeligt, den ene af Prinsesserne kunde tale dansk, og vi talte helt gemytligt sammen, også Hertuginde underholdt sig med mig en lille Tid, hun kunde også tale lidt dansk — så den Hovedpine kunde jeg have sparet mig. En Dag var vi i Byen Slesvig for at besøge en von Bülow, og for at fornøje mig kørte de rundt i Byen og viste mig det gamle berømte Slot Gottorp, hvor Kong Chr. d. IX er født, men hvor der nu er fuldt op af Pikkelhuer, og Domkirken, som vi også var

inde i, den var så vidunderlig smuk. Jeg har nu været her i 14 Dage og skal være her, til de skal flytte til Slottet Glücksborg, hvor Baronens jo er Hofchef, men tænk, så vil de få mig i Huset hos deres Venner i Kiel, en Enkefrue von Witzendorff med to Døtre, de kan ikke et Ord dansk, så der får jeg lært mere, her gør Frøken v. d. R. større Fremskridt i dansk end jeg i tysk. — — Liebe Mutter, jeg har en Bøn, her skal snart være et lille Bal og Selskab, naturligvis tager jeg min blå på, det er måske den eneste Gang, jeg får Brug for den, men jeg har ingen Hansker til den, og det er absolut nødvendigt, kunde du ikke inden i et Brev sende mig et Par lange Tråd¹⁾hansker, helst lyseblå, jeg kan umulig få købt nogen her — — — —«

Fra Laura senere til hendes Bedsteforældre: »Jeg havde sådan en sød Fødselsdag nede i Kiel, jeg tænkte mig, at de slet ikke anede den og blev derfor så rørt og overrasket, da jeg om Morgenen kom ned til Frokostbordet og fandt det pyntet med Blomster og Gaver, og rundt om min Tallerken stod 18 tændte Lys og brændte til min Ære, det så virkelig så nydeligt ud, og de var så søde mod mig. Men I kan tro, det er dejligt nu at være hjemme igen. Skønt jeg var dødtræt efter Rejsen, kom vi ikke i Seng før langt over 1, der var så meget at tale om og fortælle — —«.

Men min gamle Fader, den fordrevne Sønderjyde, var vred på mig og skrev: »Lær af den lille Fugl aldrig at bygge Reden større end Vingerne række til. Bryd dig ej om at få dine Børn overført på tysk. Tyskerne er vore onde Fjender, så længe de forholde os vort gode, danske Kronland Sønderjylland. Alt for Fædrelandet og Modersmålet!«

Tyve År er gået.

Endnu kalder de gode Mennesker den danske Præstedatter: »Freulein Sonnenschein«, som de kaldte hende dengang, og endnu mindes vi med varmt, taknemmeligt Sind to vildfremmede Hjemms store, gavmilde Gæstfrihed mod vor lille Pige.

¹⁾ Det blev dog Silkehansker.

Min Mand skriver engang til to af Børnene, der var ude i Verden: Kære Børn, vi tænke altid på Jer. Vi sad i Aftes i Mørkningen ved Kakkelovnen i Salen, der er vi mest nu, i Spisestuen fyres slet ikke. Mor med Fødderne på den varme Ovn, I kender det — og så talte vi om, hvor mærkelig betegnende I alle fem er Inkarnationen af bestemte Afsnit af vort Liv følgende efter hinanden i samme Orden som I.

Jeg begyndte med at sige, at du, Signe, var som selve vor aller første Forlovelsestid med al dens poesifyldte Romantik, og så gennemgik vi hele Rækken. Den Rebus kan I nu spekulere lidt på.

KÆRE GAMLE VENNER

MIN Mand og jeg har altid følt os meget tiltrukket af de gamle i Sognet. Derfor var det dejligt at komme til Vignæs, for så mange interessante, gode, gamle Mennesker på en ganske lille Plet havde vi aldrig før mødt.

Lolland bliver ganske undervurderet i det øvrige Land. Der er hernede en Tone beslægtet med noget af det bedste i den jyske Folkekarakter, jeg synes mere rørende, vemodig og blød end noget andet Sted i Danmark, — men den gemmer sig — Pilehegnene har været som Symbol på Folkekaraktern, her leves endnu mange Steder noget bortgemt, åndeligt blufærdigt i Læ af det nedarvede.

Provst Th. Elmkvist fortalte mig engang et rørende lille Træk om en gammel Kvinde, der inde på et Hospital i København i en let syngende Tone klagede sin Nød for Overlægen. Og han stod pludselig stille og sagde mildt: »Tal videre, det er så kønt, det er min Moders søde Mål. Hun var fra Lolland.«

Det er mig et Billede på den bløde, lollandske Hjemstavns-kærlighed.

Men Sygeplejerskerne, de unge Læger og de andre Patienter smilede let ironisk.

De havde vel næppe smilet, om det havde været jysk, fynsk eller sjællandsk — men lollandsk! Dette lave, flade Land bortgemt bag Pilene!

Den første af de gamle, vi fik lært at kende, var vor nærmeste Nabo, den gamle Urmager Rasmus Hansen, et af de stiltfærdigste Mennesker, jeg har kendt.

Som et Islæt i hans åndelige Liv gik Præster af Slægten Bojsen.

Han var en Gårdmandssøn fra Oreby ved Sakskøbing og huskede fra sin tidligste Barndom, at han havde været med sine Forældre i Sakskøbing, hvor Biskop Bojsens ældste Søn, Boje Outzen Bojsen, var Præst. Han prædikede, og Biskop Bojsen katekiserede med sådan Liv og Lyst, så »Menigheden næsten dansede i Stolene« og Bispen med det gode, joviale Ansigt var så ivrig og måtte hvert Øjeblik tørre Sveden af sit Ansigt med et stort, broget Silkelommetørklæde.

Rasmus Hansen blev konfirmeret i Sakskøbing hos Pastor Bojsen. Denne havde et særdeles mildt og vindende Ansigt, men da han tillige var en nidkær Præst, forsikrede han ofte sine Konfirmander, at de endelig ikke måtte tro, han var så mild, som han så ud til.

Han oprettede en skriftlig Konfirmationspagt med 14 Paragraffer!! med sine Konfirmander. R. H. underskrev sin d. 13. April 1828.

Som ung Mand lå R. H. tre År inde som Soldat. I den megen Fritid lærte han sig Urmagerhåndværket og at spille Violin, og han fik Brug for begge Dele; for da han kom hjem, var hans gamle, svagelige Fader så forarmet, så de måtte sælge Gården og flytte ind i et Hus med en lille Jordlod (i Vignæs), hvor han så ernærede sig selv og sin Kone og senere en Børneflokk samt sine gamle Forældre ved sit Urmageri og ved at spille til Dans.

Den Tids almindelige Urmagersvendestykke var et Repeaterur, der kunde slå, når man trykkede på en Fjeder. R. H. pålagde sig selv som Svendestykke at udføre et Repeaterur, der kunde slå af sig selv. Han blev med Årene en meget berømt og påskønnet Urmager.

Hans Liv er gået med meget Arbejde, men så kom der en god Tid for ham, da en yngre Søn af Biskoppen, Pastor Harald Bojsen, i Tredserne blev Præst i Vignæs.

Ved hans Forkyndelse var det, som en Kilde fra Sjælens Dyb brød frem til Overfladen. I de År skrev Urmageren sine 188 Salmer og åndelige Viser.

De er ikke kunstnerisk værdifulde, de er som oftest øjensynlig Kopi af andre Salmer, men de fortæller om så megen

Fromhed, og når man har kendt ham selv, så ved man, at det er ægte Følelse, der har skabt dem.

Efter Pastor Harald Bojsens Afrejse holdt det op, og Salmerne gemtes hen. Men så hændte det jo, da han var nær de 90, at min Mand, Pastor Frede Bojsen Jensen, Bispens Barnebarnsbarn, blev hans Præst, og nu kom han frem med sine gamle Salmer, og da Melodierne altid var angivet, sang min Mand ofte — når han besøgte ham — nogle af hans egne Salmer for ham, ligesom de blev sunget ved hans Begravelse.

Som Prøve et lille Aftensuk fundet mellem hans Sange:

»Lad mig hvile denne Nat
under dine Vingers Skygge,
Jesus Kristus er min Skat,
jeg på ham mit Håb vil bygge,
slumre ind i Jesu Navn,
vågne op i Nådens Favn«.

Midt i Vignæs By i et morsomt og hyggeligt, gammelt Hus boede Madam Buksbom i den østre Gavl.

Hun var temmelig døv, bekendt for at være noget vanskelig. Et lille Udsalg af hengemte, søde Sager bragte hende i Forbindelse med Skolebørnene, men det gav ofte Anledning til Fjendtligheder mellem hende og dem.

I hendes fjerne Ungdom havde hun tjent som Kokkepige på Orebygård under den »gamle Kammerherreinde«, som hun elskede.

Da hun mærkede, at det interesserede mig, fortalte hun med Glæde om »gamle Dage«:

»Kort efter Kammerherreindens Død blev det første Komfur sat op i Køkkenet. Madam Buksbom, der var stokkonserverativ, havde misbilliget denne Forandring, men det blev der altså ikke taget Hensyn til. Men da det stod i Køkkenet, begyndte Kammerherreinden at gå igen, hun kunde heller ikke lide det nymodens Væsen. Madam Buksbom så hende tit i Skumringen i sin hvide Natdragt komme ind og stå og se på Komfuret, hvorpå hun svandt hen som en hvid Tåge, og så følte det meget koldt.

Så vilde hun ikke tjene længere på Slottet. En Aften, hun lå i sin Seng, hørte hun tydeligt Kammerherreindens Stemme sige helt mildt og venligt:

»Nu må du hellere formæle dig med den gamle Snedker Buksbom.«

Det gjorde hun, og sådan kom hun til Vignæs, hvor hun levede som barnløs Enke i henved 40 År.

Hendes Mistænksomhed kunde virke temmelig stødende, da hun fra sin Ensomhed havde den Vane at tænke højt.

Første Gang, hun besøgte os, havde jeg smurt noget Hvedebrød og sat ind; inden jeg var kommet ud efter Kaffen, hørte jeg hende sige med streng Stemme: »Mon det sku' være Otto Mønstedts Margarine« og da jeg vendte mig, så jeg en krum Negl skrabe hen ad Brødet. Da hun havde smagt, sagde hun mildere: »Nej, Gud ske Lov, det er Smør!«

Hun var meget betaget af, at hun første Gang i sit Liv skulde opleve at komme i Kirke Juleaften, se Juletræ og Kirken oplyst. Derom fortalte hun os senere: »Men da jeg så kom ud fra Kirken, helt blændet af de mange Lys, så blev der på engang ravende sort omkring mig, og jeg gik vild og kunde ikke finde hjem. Så stod jeg stille og bad til Vor-Herre, at han vilde hjælpe mig hjem, og lige med et følte jeg en stor, varm Hånd, der tog om min Hånd og ledte mig lige til min Dør.

Jeg hørte jo ingen Ting, og jeg ved ikke, om det var et Menneske eller Vor-Herre selv, men det ved jeg, at da jeg lå i min Seng, da sagde jeg, at det var den bedste Juleaften i hele mit Liv.«

Min Mand vandt hende hurtigt og fuldstændigt. Hun havde besøgt os en Efterårsaften, og min Mand fulgte hende hjem. Hun var højt op i Firserne, og da hun kom ind i sin Stue, sank hun ned på en Stol, idet hun udbrød: »Hvem der dog nu lå i sin Seng.« Så klædte min Mand hende af og lagde hende i Seng.

Nogle Dage efter kom hun hen med en gammel, meget slidt Tegnebog, der havde tilhørt »Salig Buksbom«, i den lå 60 Kr., alle hendes rede Penge, dem skulde min Mand gemme, og så — når hun var død — sætte en Sten over hende og

hendes Mand, hun stolede ikke på, at andre vilde gøre det, »men nu ved jeg,« sagde hun med sin rystende gamle Stemme, »at Præsten ham kan man stole på.«

Det vilde føre for vidt at nævne alle vore gamle Venner, der var prægtige, ejendommelige Mennesker hver på sin Vis. Den gamle enøjede Fisker Bjørn i Vestermark, der havde været med i Slaget ved Helgoland, var vel nok den stouteste af dem alle. — Vi havde altid Glæde af den »gamle Fynbo« ude i Vestermark og hans gode, kloge Hustru, Grete. Han havde en Rigdom af gamle Sange, der kom frem ved den muntre Del af »de gamles Julegilde« i Præstegården, og gamle Grete kunde fortælle smukt og klogt fra »gamle Dage«. Men også ny Tid kunde hun tage på Kornet, jeg husker engang, hun sagde: »Hvorfor taler »de Store« altid om, at »Småfolk« får for mange Børn, hvad vilde de gøre, hvis vi pludselig ingen fik, der kunde arbejde for dem?«

Jeg har et Minde om »den gamle Fynbo«: Nogen Tid efter Gretes Død gik jeg en Dag forbi Kirkegården og så ham stå inde ved sin Hustrus Grav i en tungt bøjet Stilling. Jeg gik ind for at tale med ham, men da opdagede jeg, at han under Gråd stod og talte til sin gamle, afdøde Hustru, så fortroligt, så ømt, så sikker på et Gensyn — nogle Sekunder måtte jeg lytte, så gribende smukt var det, det var for mig, som jeg først nu kendte dem begge. Så skyndte jeg mig bort, uden at han mærkede det.

Altid talte min Mand om Kvinderne i Vendsyssel, som de i vor Ungdom kom til Kirken iført deres sorte Silkehovedklæder — Martha Steffensen, Marie Østergård, Else Jørgensen, Else Thirup — ja, det er næsten Synd at nævne nogen, når man dog ikke kan nævne dem alle, lige til den gamle, stokdøve Jordemoder, der fik det altsammen gennem Blikket (der så til Gengæld også så meget). Aldrig kunde han glemme dem, aldrig var han ophørt med at længes efter dem.

Da sidder der en Dag i Vignæs Kirke en ældre Kone med det sorte Silkeklæde om de fine Træk og det samme opmærksomt lyttende Blik.

Fra nu af sad hun der Søndag efter Søndag (og sidder der for den Sags Skyld endnu), og så måtte vi have opklaret, hvem det var. Det var og blev til »Gamle Karen«, den unge jyske Smedekones Moder, der nu var flyttet ned for at være i sine Børns Nærhed.

En Uro i Sjælen har hun altid beholdt, siden hun mistede sit Hjem og sin Mand, med hvem hun havde opdraget en stor Flok dygtige Børn, spredt ud omkring i Landet, men aldrig har noget Menneske i enklere og dybere Ord end hun udtrykt hvad Betydning den gamle Folkekirke med sin åbne Favn til alle har for vort Folk.

Jeg vil prøve at give Ordet til »gamle Karen«:

»Ja, a er jo kommen vidt omkring i hele Landet til Børnene, og altid var det så fremmed, så fremmed, men så var det godt, a vidste, at et Sted var a ventet, der stod der en Plads til mig, og der var a hjemme, såsnart a kom inden for Døren, for der var jo den samme gammel Skik, som a altid har kendt og elsket, sålæng a kan huske. A kan aldrig få så travlt, så a kan glemme at gå derhen om Søndagen, for mistet a det Hjem, hvad had' a så?«

Hun fik for en kortere Tid en lykkelig Oplevelse, da vi i den afdøde Madam Buksboms Lejlighed fik indrettet en smukt møbleret Stue til Syskolen. Særlig den friske unge Lærerinde, Frøken Elisabeth Nielsen, nu Fru Kloppenborg Skrumsager, (ældste Datter fra Anstalten i Sakskøbing) var hende en Fryd. Sange, hun elskede, gamle Børnelege, hun huskede fra sin egen og sine Børns Barndom, slog nu Kreds om hende, og vi så hende gladere end før.

Dog atter drev Længselen efter Børnene hende langt bort — senere vendte hun atter tilbage til Vignæs. Alt er for hende underlig omskifteligt, men et — ja, jeg siger imponerende fast og lykkeligt Holdepunkt er hendes Gudsforhold i uløselig Forbindelse med den gamle Folkekirke.

Ved en Julefest for de gamle i Sakskøbing kunde jeg ikke undgå at lægge Mærke til en gammel Mand, der øjensynligt var meget glad ved mig.

Han var halvt tiltalende og halvt det modsatte. Hans Dragt var fattig, men på en af Fingrene glimrede en ikke alt for kostbar Diamantring, og da han gik om Aftenen, så jeg, at han var iført en Spadserepels.

Da jeg nogen Tid efter mødte ham på Gaden i Saksøbing, gik jeg hen og hilste på ham. Han blev meget glad, og nu kom det i stor Veltalshed, »at det var man ikke vant til med Overklassens Damer, de kunde nok lave Velgørenhed f. Eks. sådan en smuk Aften som den forleden, og da var vi jo som Brødre og Søstre allesammen, ja, meget mer for Resten, for da var Damerne som Vor-Herre selv, så kærlige og opmuntrende, men mødte man dem så Dagen efter på Gaden, så havde de helt glemt én, og nu blev Damerne ikke på den Måde igen, før der var gået et År — o. s. v.«

Det var rigtig kedeligt at høre på, og jeg afbrød kort: »Det er noget Vrøvl, De ser jo, at jeg standser og taler med Dem — forresten er De vel heller ikke altid ens Året rundt, De så rarere ud ved Julefesten end i Dag.«

Nå, han holdt fast ved Bekendtskabet og kom af og til ud og besøgte os, jeg vidste nu, at han hed Christian Hansen, men blev kaldt Romer og var f. d. 15. Juni 1845 i Nørre Ørslev på Falster; i mange, mange År havde han været i Amerika, men var havnet som Arbejdsmand her på Egnen og var nu alderdomsunderstøttet fra Saksøbing Landsogn. Han var ugift.

Han fortalte mig ofte, at jeg lignede én, han i sin Barndom og første Ungdom havde holdt meget af, og at han fandt mig meget smuk!

Det sidste var mig så aldeles nyt og fantastisk at høre, men min Interesse var vakt efter at høre noget om den lille Pige, han i over to Menneskealdrer havde bevaret i trofast Kærlighed.

Det er min Erfaring, at det oftere er en sådan tidlig Barnekærlighed (fremfor en langt senere Kærlighed), der bevarer en Mand i trofast, ugift Stand i et helt Liv. Jeg har i hvert-Fald kendt flere.

En Dag fortalte han mig under stor Bevægelse sin Livshistorie:

Først hørte jeg om den fattige Tjenestedreng på en af gamle Tesdorpf's Gårde på Falster, der halvvoxen forelskede sig i en lille Pige med mørkt Hår og røde, runde Kinder.

Hendes Fader var en af de velbegavede Holstenere, E. Tesdorpf indkaldte for at lære Danskerne Mergling og Dræning m. m. Han blev kaldt Chæferen og havde Opsynet med den store Fåreavl omkring på alle Gårdene, en lidt overordnet Stilling.

Hans lille Pige måtte ikke lege med den fattige Dreng, allermindst om det skulde udvikle sig til mere — og det gjorde det.

Fra den Stund de mærkede, at man vogtede på dem og forbød dem at lege sammen, mødtes de i Smug, og nu blev deres Barneleg en Leg med Kys og Kærtegn.

En skønne Dag var hun sendt langt bort til Slægten i Holsten.

Men Godsejer Tesdorpf havde lagt Mærke til Drengen, han hjalp ham, d. v. s. da han var blevet ung Mand, til fra Forkarl at blive Landvæsenselev — Under- og senere Overforvalter.

I nogle År havde han nu Plads i Jylland, derovre hørte han, at den lille Pige, han engang havde holdt så meget af, var død.

Hun var på Veje til at blive glemt, mente han, men nu, da han hørte om hendes Død, blev Mindet om hende atter forunderligt levende i hans Sind.

Imidlertid havde han fået en overordnet og særdeles god Stilling på et andet Gods på Falster, hans Fremtid lå tiltalende og fordelagtigt for ham.

Hans Barndomshjem havde været et fattigt Arbejder- og Indsidders hjem i Nørre-Ørslev.

Moderen mindedes han altid som en ordentlig, retsindig, meget streng Kvinde, hverken Mand eller Børn kunde nogensinde være hende helt tilpas, hvilket gav en underlig Utryghed i Hjemmet.

Engang gik hun for vidt. En voksen Datter, der var ude at tjene, havde bedt Moderen opbevare nogle Valnødder i den store Klædeskiste, en Dag var de forsvundet, og de to mind-

ste Dreng skulde nu tvinges til at gå til Bekendelse. Den ældste af dem svarede: »Om du så slår mig ihjel, Moder, jeg har ikke gjort det.« Hun hørte på Stemmens Klang, at det var Sandhed, og vendte sig nu i stor Vrede mod den yngste, Kristian, hendes lille Yndling, og lovede ham Tilgivelse, om han straks tilstod — ellers Hug, — og så tilstod han straks, men hun var nu så ophidset, så hun slog ham alligevel.

Nogle Dage efter kom Søsteren hjem, og det opklaredes da, at hun selv havde fjernet Valnødderne uden at huske at omtale det.

Moderen blev fra den Dag mørk og tung i Sindet.

På den Tid prædikede nogle Mormoner på Eggen, de optrådte med Ildhu og megen Alvor, hun blev grebet af deres Forkyndelse og vedkendte sig at høre dem til.

Fra nu af var hun mild og god hjemme, hendes strenge Sind blev til et Missionssind, der fik Udløb udadtil overfor Mennesker, som hun enten overbeviste eller kom i et fjendtligt Forhold til.

Hun overbeviste således fuldstændig en velhavende Nabo-kone, som hun senere fulgtes med til Utah.

Hendes Arbejdsmark var ubegrænset, der var Mennesker nok at tale til, og i det lille Hjem fik de Fred. Faderen, der var en godlidende Mand, og den ene af de voksne Døtre blev så betaget af den Forandring, der var foregået med hende, så de også vilde tilhøre »De sidste Dages Hellige«. Disse måtte hverken drikke Spiritus, Kaffe, ryge eller skrå. Det sidste Forbud slog dog Benene væk under hendes Mand, det viste sig, at Skråen — hans Trøster i et langt, slidsomt, glædesløst Liv, kunde han ikke forsage, og så blev han udstødt! af Samfundet.

Men den unge Datter rejste i Flok og Følge med mange andre begejstrede, unge og ældre Kvinder fra Danmark til Utah.

På den Tid, da Kristian Hansen havde fået den gode Stilling på Falster, var hans Moder lige blevet Enke, hun solgte nu, hvad hun ejede for at rejse til Utah, og han hjalp hende dermed.

Hun kom ham i denne Tid nærmere end nogensinde før. Der var i den Tid en egen Alvor og Højhed over hende, hun kunde selv tale om, at hun ikke havde gjort Faderen så lykkelig, som han havde fortjent, men nu forklarede hun Sønnen, at hun ovre i det hellige Tempel vilde lade sig døbe for ham.

Der var nemlig den milde Bestemmelse i Mormonernes Lære, at de kære vantro afdøde kunde frelses, når en, der elskede dem, lod sig døbe i deres Navn, men det skulde være i Templet ovre i det fjerne, velsignede Land, ellers havde det ingen Virkning.

Han gav hende alt det gode Tøj, hun ønskede sig. Forsynet med det og med de bedste Sengeklæder fra det gamle Hjem, fyldt af en brændende Tro og grænseløs Forventning så han hende rejse bort, men hun nåede aldrig frem.

Sejladsen til New York og Jærnbanerejsen til Omaha holdt hun til, men på den sidste langsommelige, besværlige Rejse i Oksekærre døde hun og blev begravet på den øde Prærie.

Senere forstod han, at større Barmhjærtighed kunde ikke vises hende.

Hans eget Liv derhjemme på Falster gik i enhver Henseende, som det skulde og burde, — vel lidt — vel stillet —, og atter var Mindet om hans første Ungdoms Kærlighed blegnet.

Da drømte han en Nat, at han var på et underligt fængselsagtigt Sted, han gik ned ad en lang Gang med Rum på begge Sider.

I et af disse Rum sad en ung Kvinde, som han straks kendte, for det var hende. Hendes Forældre var der også, og han så, at hun rettede Bebrejdelser mod dem.

Nu forstod han, at det var Dødsriget.

Om Dagen ved Arbejdet vilde Drømmen ikke rigtig komme ud af hans Tanker, først efter en fjorten Dages Forløb var Indtrykket overvundet.

Da drømte han nøjagtigt den samme Drøm, kun at hans Ungdoms Elskede denne Gang var ene og vendte sig ud mod

ham og forgrædt og ulykkelig strakte sine Hænder mod ham og klagede: »Hvorfor vil du ikke udfri mig?«

Denne Gang havde Drømmen gjort et så mægtigt Indtryk på ham, så han øjeblikkelig bestemte at opsøge hendes Forældre og høre om hendes Død og sidste Dage.

Forældrene tog vel mod ham, han var jo nu højere på Strå end den gamle Chæfer, og havde Datteren levet, havde der ikke været noget til Hinder for hans Bejlen.

De talte ikke egentligt om disse gamle Minder, men Forældrene fortalte af sig selv, at da hun ung og køn kom tilbage fra Holsten, havde mange ønsket at få hende, men hun havde altid svaret: »Nej, når jeg ikke kan få den eneste, som jeg har holdt af, så vil jeg ingen have.« Mere blev der ikke fortalt om hende, men for min gamle Ven havde det også været nok, nu var han ganske sikker på, at hun havde kaldt på ham, men hvad vilde hun dog, at han skulde gøre?

Da tænkte han på de sidste gode Samtaler med Moderen, og det slog ham, »hvad om også jeg skal rejse til Utah og lade mig døbe for hendes Skyld, — er det det, hun kræver af mig for at få Fred?«

Det var ikke let at bryde op, hans Fremtid lå så lys som aldrig før, Tesdorpf havde atter sat sig i Forbindelse med ham og vilde holde ham et Semester på Næsgård Landbrugsskole og derefter kunde ventes endnu bedre og mere selvstændig Virksomhed.

Men alt dette, der ellers vilde have været ham så stor en Glæde, forekom ham nu kun som en Fristelse. Mange af Bibelens Ord kom nu til ham med hans Moders Stemme — hvad Betydning havde disse gode, ydre Kår i Sammenligning med hans Elskedes Ulykke.

Så kom Afskedens Stund, den gode Godsejerfrue (jeg glemte at få at vide, om det var Fru Tesdorpf) græd, da han sagde Farvel: »Hansen, jeg føler, det er et Fata Morgana, der drager Dem!«

Ligesom i sin Tid Moderen havde han jo nu Søsteren at rejse efter. Der var vel ikke vekslet mange Breve, men han mente, hun havde det godt.

Det blev en stor Skuffelse at komme til hende, og noget af det første hun sagde, var, at det dog var godt, at Moderen var død på Rejsen og ikke var kommet over og set hendes Elendighed!

Søsteren havde, såsnart hun var kommet derover, fået Plads i Huset hos den Mand, hvis anden Hustru hun nu var.

Alt var begyndt såre vel, hans første Hustru havde billigt Forbindelsen, dels fordi Religionen bød det, og dernæst fordi hun syntes udmærket godt om den unge Tjenestekvinde, der så tappert tog Arbejdet op ved hendes Side til Gavn for hende og hendes Børn.

Men da den ny Hustru begyndte at få Børn, gik det ikke længere, og nu måtte Manden købe et Hus til Kone Nr. 2 og hendes Børn.

De to Koner kappedes ikke om at vise Manden Æmhed og Taknemmelighed, de var begge ulykkelige og utilfredse.

Gamle Romer skildrede Manden som skikkelig og fredelskende, men magte den Opgave, han havde påtaget sig, kunde han ikke. Dog havde han det vel bedre end Konerne, der foruden andre Kvaler havde Samvittighedens, de vilde fremdeles gerne være rettroende og hellige, så det var pinligt at komme så ynkeligt tilkort på dette Punkt. Men i begge Hjem kom der et Kuld vakre, men skeptiske Børn parat til Frafald fra Læren, så snart de var vokset til.

»Romer« følte sig dybt skuffet og hjemløs mellem Mormonerne. Af Naturen ret kritisk opdagede han både det ene og det andet, som bød ham stærkt imod.

Han blev uglest, fordi han vilde vedblive at være ugift, en Mormon, der ikke bliver gift, kan ikke blive salig!

I de År påbegyndtes Arbejdet på det store Tempel, han gav sammen med utallige andre sit Arbejde, var med at tilhugge de store Stenblokke oppe i Bjergene.

Han hørte om det mægtige Bækken, der var en tro Kopi af det Bækken, der stod i Kong Salomons Tempel i Jerusalem, der vilde han engang døbes for hende, han aldrig kunde glemme.

En skønne Dag mærkede han, at Lysten til at lade sig

døbe for en anden, selv for den, der var ham kærere end ham selv, var døet bort.

Fra nu af og til han forlod Utah og tog Arbejde andetsteds i U. S. A., levede han i Kamp og Strid med Mormonerne, han mente selv, at denne Strid havde været betydningsfuld; jeg fik det aldrig skrevet op og har fuldstændig glemt det.

Sine allersidste År levede han mellem de andre gamle Mænd på »Højen« (en Villa midt i en skøn, gammel Have), der hører ind under den store sammensatte Virksomhed, der hedder Saksjøbing Tvangs-, Arbejds- og Plejeanstalt, og hvor vor Svigersøn og Datter har deres Hjem og Gerning.

Her traf jeg nu ofte gamle Romer, der altid følte sig de andre gamle Mænd noget overlegen. Det utiltalende hos ham var, at han altid var mere kritisk overfor andre end overfor sig selv, og at egentlig Syndsbevidsthed var ham ganske fremmed. Man har fortalt mig, at der er noget, som hedder død Jord. Det er den Jord, hvorpå der alt for længe har været opført en Bygning, der har lukket Lys og Luft ude. Der var noget sådant over hans Sind. En sådan Jordbund skal kulegraves, luftes ud og først og fremmest beskinnes af Solen! Jeg gjorde Forsøg derpå, men magtede det kun dårligt. Under Gravningen fandt jeg dog disse gamle værdifulde Ting, som jeg synes fortjener at komme frem i Dagens klare Lys.

Mod mig var han altid usigelig mild og venlig. Kort før sin Død vilde han gerne glæde mig: »Deres Søn skal arve min Diamantring, den vil bringe ham Lykke.« Da jeg blev betænkelig, fordi det var for meget, sagde han beskedent: »Den har da nu kun kostet 60 Kr. og er købt her i Saksjøbing. Jeg har aldrig kunnet undvære noget smukt at se på og pynte mig med — Goldboy kaldte de mig derovre — men nu er jeg færdig med det, tag den bare, det vil glæde mig.«

Til allersidst på Saksjøbing Sygehus ønskede han at se mig.

Jeg forsøgte atter at tale som en kristen Præstekone bør og gerne vil ved en sådan Lejlighed, men der var ingen

Sangbund. Så sang jeg gamle Salmer, som dog måske hans Moder engang havde elsket, og det var han glad ved.

Men glædest blev han, da jeg begyndte at tale om hans lille Barnekæreste, da lyste han helt op. »Ligger De og tænker på, at De snart skal se hende,« sagde jeg. »Ja,« sagde han mildt og hemmelighedsfuldt.

»Romer,« sagde jeg, »De er så ene i Verden og har været så god og venlig mod mig, jeg vil sætte en Sten på Deres Grav, hvad synes De om det?«

Han lå lidt — — »ja Goldboy synes godt om det, men — — den anden synes ikke, det er nogen Nytte til.«

Han døde Dagen efter, d. 19. Maj 1927.

NÅR DEN NY VIN BLOMSTRER — —

Skin nu, du milde Sol,
kald frem fra Pol til Pol
Fuglesang og Blomster små af Grave.
Skin over grønne Lund,
skin over Guldborgsund,
ned i Vignæs Præstegård og Have.

Thi her er Fest i Dag,
og i så godt et Lag
fyldes Gård og Have, ja, og Stuer.
Det ser man i en Studs,
i stive Stads og Puds
møder Egnens bedste Mænd og Fruer.¹⁾

NÅR Forholdene er gode, er der da noget så lykkeligt som at holde Sølvbryllup. For mig står vort 25 Års Bryllup næsten i større Glans end det første.

Man har i nogen Måde vist, hvad man evnede, »Ingen« har nu Lov at vente det udmærkede af èn, og dog går man selv omkring med en morsomt kriblende Følelse af, at samme »Ingen« slet ikke skal vide sig sikker, om alt går vel, kan man endnu have en god Arbejdsdag tilbage.

»Kammeratægteskabet« — det jeg mener, man skal slutte og absolut ikke begynde med, er i fuld Gang, Omsorgen for Børneflokket har nødvendiggjort det, og dog — er man blevet ung gift, er man ung nok til, at der endnu er noget af Ungdommens Fryd i Samlivet. Ungdommen sværmer jo omkring èn, og som Bjørnson just i disse År så erfarent skrev: »Når den ny Vin blomstrer, gærer den gamle!«

Mangen ung og Mand søgte i disse År (da fire søde, unge

¹⁾ Af en Sølvbryllupssang skrevet af vor Svigerinde, Fru Marie Lauesgård.

Præstedøtre med et halvt Års Mellemrum blev voksne) for en Tid til den afsides Vignæs Kirke, uden at vi dog deraf (klog af Skade) turde drage den Slutning, at et stærkt religiøst Gennembrud var Anledningen.

Nå, der var jo også mange andre Veje, der førte til Målet, og de blev betrådt af de to Brødre, Juristerne C. og J. Fabritius de Tengnagel.

Min Mand havde lige fra sin Ungdom næret en stor Uvillie mod Jurister. Ofte — måske også for ofte — havde han overfor de unge Døtre udmalet den Forskel, der i hans Studentertid var på Teologer og Jurister, når de kom ud fra hver sit Auditorium, »man så straks, hvem der var hvem, Teologerne med gode, beskedne Ansigter, snavset Flip og Håret, som det kunde og vilde falde, — Juristerne med Neglemanchetter, pomadiseret Hårskilning og et overlegent for ikke at sige storsnudet Udseende, — de var ikke tiltalende,« sluttede min Mand.

Nu skal man vist ikke nære den Slags Fordomme, navnlig ikke udtale dem¹⁾ — kort sagt — vi fik i Løbet af et År to prægtige Svigersønner, med hvem min Mand hurtigt forsonede sig, om han end endnu den Dag i Dag mener, at det er et kedeligt »Levebrød«, der gennemgående må leve højt af, at Folk ikke er så gode, som de burde være, — og af at være besværlige for »skikkelige Folk« som glemmer Færdselsreglerne, cykler på Fortov og lader deres Hestekøretøj stå forladt på et ganske uskyldigt — men dog ret befærdet Sted — m. m. m.

Jeg var henrykt for dem, mit gamle Sværmeri for Fru Constance Leth f. Fabritius de Tengnagel fik, — syntes jeg — som en Slags poetisk Bekræftelse, og ganske hemmeligt begyndte jeg at ordne mit Stof til Bogen om hende.

Kort før Sølvbrylluppet fik vi — navnlig jeg — en stor Forskrækkelse. Der havde været Indbrud i Præstegården en Aften, vi ikke var hjemme. Fodtrin stod i den bløde Jord udenfor Vinduet i min Mands Værelse, der var også Spor henover Gulvet, men det var ganske umuligt at opdage, at

¹⁾ Jævnfør Urmagerens Ko.

noget manglede, selv min Mands Pengeskuffe var urørt. Jeg opdagede kun, at der var sket stærkt Svind i en Kasse nybagte Småkager, men da det var noget, der var sket før, var det selvsagt ikke nok til en Anmeldelse!

Jeg rådførte mig dog selvfølgelig indgående med min ny, juridiske Svigersøn, Hr. Dommerfuldmægtigen i Sakskøbing, viste ham Sporene o. s. v. Jeg var lidt skuffet over den Mangel på virkelig Alvor, han udviste, thi selv om der vist ikke var taget noget, var det dog i højeste Grad uhyggeligt!

Ja, det måtte han jo indrømme.

Sølvbryllupsdagen blev Forbryderen opdaget.

Vi havde fra min Mands Hjem 5 yndige Tegninger af Lorents Frølich, Dronning Dagmars Rejse til Danmark. I vor daværende Fattigdom satte vi dem selv i Ramme, der bestod af Fyrrepinde med påklitrede fine Byggryn, der til sidst blev bronceret.

I Vigsnæs havde Musene opdaget Grynene og ædt hele Dekorationen, hvorfor Billederne, der ellers var os meget dyrebare, var hængt hen i en Krog. Nu kom de som Sølvbryllupsgave fra vor Svigersøn i yndige Rammer.

Endnu en Sindsbevægelse blev jeg sat i, idet Biskop Wegener meldte sig til Bispevisitats på selve Sølvbryllupsdagen.

Først var jeg fortvivlet, men så prøvede jeg at lade Modgangen fremme i Stedet for at hemme. Vi besluttede nu at lade Festligheden vente til Pinsen, så kunde flere komme med, ja, det havde endog til Følge, at min Broder, Læge S. Lauesgård i Ålborg kom kørende i sin Bil, medførende vor eneste Dreng, der var Latinskoleelev i Ålborg og gæstfrit optaget i hans Hjem, — og hvad der var det aller bedste, min Broder kørte om ad mit Barndomshjem ved Skanderborg og tog min Fader og min gamle værkbrudne Moder, der så vanskeligt kunde rejse, med herover.

Vore andre Børn i Skoler og Virksomhed vidt omkring kunde nu også bedre komme.

Men ved Bispemiddagen, som jeg nu alligevel lidt straffende havde gjort meget fåtallig, troppede jo Gaverne op — yndigt Sølvtøj fra Beboerne i Hovedsognet og Kvinderne i

Vestermark, en Palme fra Søndagsskolen og D. K. S. Kreds i Saksøbing o. m. fl. En stor og kostbar Sølvopsats fra Menigheden i Skallerup, som vi for tolv År siden forlod, gjorde os ganske stille og beskæmmede.

Fra selve Festen i strålende Pinsevejr er så meget glemmt, af de mange, mange Taler husker jeg vist egentlig kun, at min Mand sammenlignede mig med de lollandske Pile, der skyder kraftigere, for hver Gang de »stynes« —, og bærer Løvet langt ind i Efteråret.

Og så fandt jeg fornylig en lille, meget omhyggelig skrevet Kladde, og øjeblikkelig ser jeg en lille strålende, levende 17årig Pige, der frisk og frejdig udtaler:

»Fader og Moder og gode Venner!

Den Gang, jeg blev født, syntes Folk, det var så strengt for mine Forældre at få den fjerde Pige, så de skrev Trøste- og Opmuntringsbreve, og engang, mens vi var små, var Laura og jeg blevet Uvenner, og så sagde hun: »Ti du bare stille, din lille, forlørne Søn!« så hun har da ligefrem følt sig bedraget ved ikke at få en Broder.

Nu har jeg så længe ventet på en Lejlighed til ligesom at gøre lidt Bod, fordi jeg ikke er en Søn, og derfor vil jeg holde en ganske lille Tale for Far og Mor.

Da jeg var ganske lille og gik i Vignæs Skole, skrev jeg engang et Digt til Lærer Hansen, der begyndte:

»Hr. Lærer Hansen er den bedste Skolelære
der kan være — —!«

Det passer også på Fader, han er den bedste Fader, der kan være; han vil så gerne glæde os og gøre os alt det gode, han kan, og jeg kender ingen, der så godt kan glæde sig over andres Glæde som min Fader, han kender slet ikke til Misundelse og tror så godt om alle, lige så længe det er muligt.

Når vi Søkende oplever noget glædeligt, tænker vi altid:

»Åh, hvor det skal blive dejligt at fortælle det til Fader og se hans Glæde!« Har Fader en Fejl, da er det den, at han elsker at forkæle os og sige, at vi er de smukkeste, klogeste og bedste Børn på Jorden; derfor kunde det måske også gå galt, hvis vi ikke havde Moder, for hun er nu lige

modsat, hun er så bange for, at vi skal blive vigtige, for det bringer Ulykke, siger hun, og derfor er der vist ikke mange, der forstår at vise os vore Fejl som Moder; men når vi kommer ud i Verden, synes vi så ofte, at hun alligevel havde Ret, og når det slår fejl for os på en eller anden Måde, så tænker vi altid: »Ah, hvem der nu kunde tale med Moder og få Råd og Trøst,« for det forstår Moder: at trøste og hjælpe de bedrøvede.

Og derfor synes jeg, at min Fader og Moder er for os de bedste Forældre, fordi de er så forskellige, er så gode og kære, og derfor vil vi drikke deres Skål!»

Den Tale rørte flere ældre Kvinder.

Men i den lyse, sommerlige Aften havde den unge Otto Ottosen sammen med andre unge fået den kønne, gamle Have illumineret.

Det var så smukt, og vi var uendelig lykkelige og taknemmelige.

GØGEMODEREN GØR GENGÆLD

HAVDE vi end — ret som et Par Gøge — anbragt vore Æg i andres Reder, snart her, snart der: Svejts, Tyskland, Norge, hos Frk. Møller, Fru Mathilde Nielsen, Sognefoged Madsens i Rørbæk, Forpagter Krebs', Gudumholm, o. s. v., så var vi, når Tid og Lejlighed tillod det, ikke uvillige til at gøre Gengæld.

Det er i Hundredvis af unge Piger, som for kortere eller længere Tid har været optaget i vort Hjem.

For de allerfleste blev det til Gavn og Glæde, for nogle blev det ret ligegyldigt — med enkelte mislykkedes det.

Når jeg tænker tilbage på dem alle, er de som en yndig Blomsterkrans, så broget og myldrende, så man aldrig kan blive træt af at mindes dem, og stadig fryder det os at modtage de kære Breve fra dem, selv om vi forlængst er ophørt med at svare regelmæssigt på alt, dertil er vort Liv nu for kort. Mest optager det os, når de kommer til os, når Nød og Modgang har ramt dem, og de tror, vi kan og vil hjælpe dem, så må der svares.

De allerfleste vil vist sige, at de blev fornuftigere hos os, og det er vi glade ved, men det modsatte kunde også ske, som da Frk. Christiane Sommerfeldt sagde: »Jeg var gammel Jomfru, da jeg var 17 År, jeg var aldrig blevet ung og glad, hvis jeg ikke var kommet i Skallerup Præstegård!«

Hende er vi meget stolte af.

Men ellers må jeg sige, at den kæreste af dem alle-alle-sammen var og er Frk. Else Eriksen. Hun døde af spansk Syge i 1920, men aldrig er vi og vore Børn ophørt med at elske hende og længes efter hende.

Hun var Datter af en kendt Øjenlæge i Århus, hendes Hjem var senere i København. Som 14årig kom hun i Huset

hos os for at blive konfirmeret hos min Mand og for i et Års Tid at få åndelig og legemlig Luftforandring.

Hun var den sødeste, mest næbbede lille Skabning, vi endnu havde været ude for. Her et Brudstykke af hendes første Dagbogsoptegnelser:

»På Saksköbing Station blev jeg modtaget af Præsten selv.

Vignæs Præstegård set fra Vejen.

»Køretøjet holder her udenfor,« sagde han med Stolthed. Jeg så mig om til alle Sider og fik så Øje på den mindste lille tottede Hest, jeg har set, den stod bundet til et Havestakit, og en Vogn lidt større end en Cigarkasse. Jeg måtte selv hjælpe med at slæbe mine Kurvekufferter ombord. Så kørte vi to Mil ud ad en næsten lige Landevej med Pile og høje Popler og nåede så Præstegården. Ved Indkørselen var et Rendestensbrædt, der vippede op i den ene Ende og fra den anden Ende sendte en Skvat sortbrun Vædske, på begge Sider lå nemlig en kæmpemæssig, stærkduftende Mødding, hidtil de højeste Punkter jeg har set på Lolland. Brolægningen her og i Gården var fuldkommen livsfarlig, min Hat vippede op og ned på Hovedet. Så holdt vi foran Hoveddøren, som blev smækket på vid Gab, og en lille trivelig, nærmest madammeagtig ud-

seende Kone stod og bredte smilende Armene ud, det viste sig at være Præstefruen, hende er der ved Gud ikke noget som helst imponerende ved. Her er et Mylder af Børn i alle Aldre og foruden mig 3 andre Husholdningselever. Præstegården har jeg døbt Møddingevang Præstegård, nu skal jeg se at få mine Bekendte til at skrive det på Brevene, så skal vi se, om de ikke nok finder herud¹⁾. Hvor er det dog helt borte fra al Civilisation. Robinson og Fredag kunde ikke være mere henvist til hinandens Selskab, end vi er her. Her bliver ved Gud ikke anden Morskab end den, vi selv laver — —«.

Vi blev i Løbet af få Dage alle fuldkommen forelskede i hende, men hvad der var mere mærkeligt var, at hun også kom til at holde af os.

Hun var en mærkelig lille Pige, sammen med den klareste Forstand og skarpeste Iagttagelsesevne ejede hun det varmeste Hjærte. Hun måtte interessere sig for de Mennesker, hun daglig var sammen med, støtte det, de var optaget af, ja, være hjælpsom og gavmild, så længe hun formåede.

Fra det Øjeblik vi opdagede, hvor inderlig god hun var, fik hun stor Indflydelse iblandt os, ikke alene alle de unge, men også vi ældre regnede med hendes Mening om en Ting.

Skønt hun til at begynde med nærmest tog den megen Optagethed f. Eks. af Gymnastikken — ret humoristisk, så havde hun næppe mærket, hvor meget det lå hendes jævnaldrende, vor Nanna, på Sinde, før hun også blev fanatisk Gymnast.

Frk. Olsen (Lærerinden der boede hos Sognefogdens) havde de voksne til Gymnastik, Nanna ledede et Børnehold. Nanna var bekymret for, om hun med sine 16 År kunde bevare Respekten, straks gik Else også med på hendes Hold som Fløjmand. Nanna, der selvfølgelig arbejdede gratis med dette Hold, havde yderligere udlovet Flidspræmier til alle, der holdt ud til Enden uden Forsømmelser.

Hun tømte sine Skuffer for alle sine små Rariteter, Else mønstrede dem kritisk og erstattede de mindst værdifulde med egne Ting.

¹⁾ det lykkedes.

I Saks København fandtes en Gymnastikforening for unge Mænd, ikke for de unge Kvinder. En Dag kom Toldforvalter von Rosen, der dengang var Formand for Foreningen ud i Præstegården. Han udtalte, at de dvaske Saks Købingsgenserinder trængte til en Opstrammer, om ikke vi kunde interessere os for, at Kvindeholdet i Vignæs kom ind og gav en Opvisning. Jeg lovede efter store Betæneligheder at forhandle med Læreren. Hun var straks villig, hvorimod de fleste af Eleverne faldt fra. Nanna og Else var Fyr og Flamme, at Else kunde være det undrede mig meget, hun med sin kritiske Sans måtte kunne indse, hvor let det hele kunde komme til at virke noget latterligt, det kunde hun også, men nu var det blevet en god Sag, som skulde fremmes, så trådte det andet i Baggrunden.

Da Frafaldet var gjort op, viste det sig, at der kun var 7 tilbage, 5 fra Præstegården og 2 fra Sognefogdens.

Åh, jeg ser dem for mig i det Øjeblik, de marcherer ind i Saks Købings tætpakkede Teatersal, en og en med et vist Mellemrum for at fylde mere, Læreren i Spidsen, det var let at se, at de følte sig som Banebrydere for en god Sag, med flammende Begejstring sang de:

»År har ej ældet Oldtidens Lære,
 fribåren Kvinde har Hjemstavn i Nord — — —«.

At Gertrud Jensen, der ofte kom til at fnise på ubejlelige Steder, fik et Latteranfald på Bommen og faldt ned, følte af Troppen som en grænseløs Skændsel.

Virkelig formåede den lille Skares varme Begejstring og Henrevethed at tage Tilskuerne med Storm, de klappede og tiljublede dem, da de løb ud syngende: »Syv raske Piger i en Ring!« — — —

Jeg ser hende i Mørkningen derhjemme i Præstegården gratiøs og yndig lære de unge, landlige Præstedøtre at danse, det var især »den glade Enkevals« — smægtende — langsom — utrætteligt arbejdede hun med dem. — Og så Oplæsningen, når Lampen var blevet tændt, ingen var så optaget deraf som hun.

Da der skulde afholdes én af mine mange Bazarer, kom

hun og bad, om hun ikke sammen med Laura og Nanna måtte lave en Parodi på en Biografforestilling, hun mente, det vilde være let, forfærdelige og rystende, som de første bevægelige Film var.

»Laura kom ind med stor Sommerhat oversæet med Blomster, hendes Gang var vippende, alt på hende rystede — Hatten dirrede, og Blomsterne hoppede.

Hun tog Plads på en Bænk, da kommer Frieren, Else Eriksen, Havelok med høj Hat og Frierbuket, nu var der to dirrende og rystende Personer på Scenen, og under Tilskuerenes store Jubel udviklede sig nu de ømmeste Scener med Knæfald etc. Da optræder den grumme Svigermoder, Nanna, med Favnen fuld af opblæste Papirsposer, en forfærdelig Forfølgelse opstår, hvorunder Svigermoderen ofte falder, og Papirsposerne knalder.

Og som Film ofte dengang endte, faldt de alle tre i Bunke — —«.

Den noget svære Lærer Hansen erklærede siden, at han havde let så voldsomt, så hans Lommeuhr var slynget op af Vestelommen.

Skønt hun ved Konfirmationsundervisningen slet ikke tog mod noget, som på Forhånd givet, syntes min Mand, at han aldrig havde haft så god en Konfirmand. Det var jo nemlig sådan, at blev hun grebet, da følte det så afgjort, at her var noget at bygge på.

Vi slap hende nødig, men hun skulde tilbage til København for at uddannes til et Erhverv.

Hendes Breve blev i de følgende År mere og mere flagrende, morsomme og levende nok, det var dog mere og mere som unge Piger er flest, — hun dansede, hun flirtede, nok sød, men — vi havde nu ventet mere af Else.

Da kom en Sommerdag et fortvivlet Brev fra hendes Moder: Else var lykkelig og glad rejst til Vesterhavet for at bade, der havde hun fået Børnelammelse (lam fra Hoften), kunde hverken stå eller gå.

Det var for os alle det tungeste, det unaturligste af alt, den unge, glade Else stækket for hele Livet.

Men vi blev alle besjælet af en inderlig Trang til at slå Kreds om hende, elske hende.

Fra nu af blev hun Præstegårdens kæreste Gæst. Alle, der kunde, kappedes om at bære hende, og her må jeg fremhæve vor Søn Student Boje Jensen og vor Datter Laura. Men alle ønskede og søgte at være gode mod hende. Dog kunde der undertiden handles tankeløst.

Ungdommen sidder på Plænen under Akazietræet og mindes med Spøg og Latter de mange pudsige Oplevelser fra den Tid, da Else var i Præstegården.

Da er der en, der foreslår: »Lad os læse noget højt af det fra den Gang«, og en anden springer ind efter Gøsta Berlings Saga.

Der ledes omkring i Bogen og pludselig læses der med Begejstring:

»La Cachucha.

Stridshest, Stridshest! du gamle, som nu står tøjret på Marken, husker du din Ungdom?

Husker du Kampens Dag, modige Ganger? Du sprængte frem, som børen af Vinger — — —«.

Videre kom hun aldrig, for pludselig skar en Hulken så hjerteskerende igennem Idyllen. Det var Else, hun som altid var så rolig og munter, så selvforglemmende, så vi andre også kunde glemme, glemme, at der var en ung Pige, som nu stod tøjret på Marken og ikke måtte huske på sin Ungdom!

Frøken Else Eriksen.

VIGSNÆS PRÆSTEGÅRDS SOMMERKURSUS¹

DA Krigens Vanvid rasede, mærkedes det også i Vignæs. Sommeren 1914 var så smuk og blid. Vore to Døtres Svigerforældre, den forhenværende Landmand og Officer Hr. Fabritius de Tengenagel og Frue, var vore kære Gæster.

Hver Dag næsten sloges vi om Aviserne, meningsløs brutalt og frygtelig urovækkende lød dagligt Tyskernes drønende Skydeøvelser fra Østersøen — eller var det Søslag — hvad skete?

Indkaldelserne kom, en midaldrende lidt svag Kone i Vestermark brød helt sammen, da hendes yngste Søn en Nat! fik Indkaldelsesordren, hun forvandt det aldrig. Den unge Otto Lærke i Nabogården var indkaldt, hans unge Søstre, vore Døtres Legekammerater gennem Barneårene, talte ikke om andet.

Der var og er et Hjem, hvortil vi gennem Årene har været knyttet med det varmeste Venskab, det var Skovrider Bangs i Hillesvig (mellem Vignæs og Guldborg).

Skovriderens første Hustru, f. Kornerup, var et uendelig musikalsk og levende søgende, interesseret Menneske, der gennem alt og alle søgte efter den evige Sandhed og fandt den.

Hun var meget svag og var død, da Krigen udbrød. Også den ældste, yndige Datter Johanne, en lovende ung Kunstnerinde, purung optaget på Akademiet, var lige død.

Nu var der af vore Børns kære Barndoms-Legekammerater tilbage: Den unge Student Tage Bang og Hjemmets Yndling, den purunge Ingeborg.

Det var endnu i den ellers så idylliske Ferietid, men den ældgamle Stemning: »Jeg kan ikke blive, jeg har ingen Ro,

jeg må med de andre til Lejren —« havde fuldstændig bemægtiget sig Egnens unge Studenter.

En Dag rejste Studenterne Tage Bang og Poul Nielsen (fra Anstalten) ind for at deltage i Akademisk Skyttekorps' Øvelser og være parat, når det gik løs.

De unge Pigers Stemning gik nu helt over Gevind, vor yngste Datter Inga — med de stærke Følelser — hulkede: »Åh Mor, jeg ser dem allerede dræbt eller lemlæstede!«

Vi husker endnu alle, hvordan Krigsårene sled sig hen.

I Begyndelsen af Krigen havde vi Besøg af vor svejtsiske Veninde, Madame Ubert, hendes nærmeste Slægt var med på tysk Side, hendes Mands Hjærte bankede i Takt med Frankrig.

Jeg husker, hun sagde: »Åh, om Danmark nu — når Nøden er størst — viste, at de vilde hjælpe Tyskland, da er jeg sikker på, at Tyskland, den Dag de står som Sejrherre, vil huske det og give Nordslesvig tilbage, — for sådan er Tyskland — —.«

»Men om nu Tyskland taber?«

Hendes Smil sagde: »Umuligt!«

I denne underlige Tid skød mange Tanker op fra Sjælens Bund.

En stærk Trang til at udrette noget, bringe noget i Orden, være til Glæde, arbejde så strengt, så man kunde glemme Verden omkring sig.

Vel var man optaget af Samariterkursus og smittet af Hamstringens sære Væsen, men helt kunde det da ikke opfylde òn.

Min gode Veninde, Skomager Holms Hustru, mindes mig vandrende bekymret fra Brugsen, hvor jeg havde hamstret, hvad der var af små, skarpe Knap-Oste! — det var kun lidt og ret unyttigt, da hverken jeg selv eller min Familie nød den Vare. Der var kommet noget uroligt og latterligt planløst over mange Mennesker.

Da kommer jeg som så ofte til at tænke på Else Eriksen, vor elskede unge Invalid.

Var det ikke muligt at gøre noget, få hende glad og optaget af en Gerning.

Hun sad derinde i København ved sit Vindue, munter og elskværdig, optaget af at sy Kjoler og udviklende et henrivende Tegne- og Maletalent.

Mens hun var rask, havde hun haft Kontorarbejde, nu udviklede hun sig uden nogen Undervisning til en lille Kunstnerinde, men det var svært at få det ret udnyttet.

En enkelt Illustration eller Reklameplakat fik hun da solgt, og altid var det præget af hendes fine, lyse, stolte Pigesind, — moderne, københavnsk indstillet.

Når hun var nede hos os i Sommerferien, malede hun Portrætter i Akvarel og solgte. Skønt hun helst forærede dem bort, ønskede hun samtidig så inderligt at tjene Penge.

Men hvad jeg især var optaget af hos hende, det var den levende Prædiken, hun var for andre unge — ja, for os ældre med. At en Ulykke kunde tages på den Måde, at f. Eks. hun, der havde været en lidenskabelig Danser, nu kunde glæde sig over at se andre danse. At hun stadig var i rivende Udvikling. Klog og kritisk og dog så inderlig barmhjærtig, når hun da ikke mødte det gemene, overfor det var hun skånselsløs sand.

Man kunde ikke være i hendes Nærhed uden at regne med hendes Dom, som med næsten ingen andens.

Skulde ikke mange flere unge bringes i Forhold til hende?

En lys Morgenstund havde i Nattens Løb min Underbevidsthed lavet hele Planen færdig:

En Slags Pige højskole i Præstegården, Plads foreløbig til 12 unge Piger. Essensen af det, jeg havde elsket ved de danske Højskoler, bevaret. Det, jeg egentlig altid havde kritiseret, den pludselige åndelige Overfodring med de mange daglige Foredrag, skulde undgås og erstattes med legemligt Arbejde (som jeg nu har læst, det praktiseres i Svejts og Tyskland).

Men Sjælen i det hele skulde være Else, — midt iblandt dem Dagen lang, undervisende i Kjolesyning, Maling og Tegning.

Jeg skulde have Morgenandagten, hvor min Mand spillede og sang for, med det første Foredrag, dernæst det huslige og nogen Broderiundervisning. Min Mand skulde holde Aften-

foredraget, og så vilde vi ellers opfordre andre Mænd og Kvinder til at holde enkelte Foredrag eller Foredragsrækker.

Den ny Frue i Skovridergården, Fru Margrethe Bang, f. Holm, havde i flere År på Java styret Huset for sin Broder, Ingeniør Holm, nu var hun vendt hjem til Danmark i Følge med sin Broders to små Drengene og var blevet gift med Skovrider Bang.

Hun var kommet med et Pust fra den vide, vide Verden, og varmhjærtet, interesseret som hun var, måtte jeg straks rådføre mig med hende. Hun syntes, Planen var god, og troede, den vilde slå igennem, nu da så mange unge Piger, der før var sendt til Pensioner i Udlandet, på Grund af Krigen var afskåret derfra og alligevel gerne vilde ud. Pengeknaphed var der jo ingen Steder i de nordiske Lande. Fru Bang lovede at undervise i Engelsk og holde Foredrag om fremmed Litteratur.

Også min Mand syntes om Tanken. Vi havde jo alligevel næsten altid haft Huset fuldt af unge Piger, at vi nu samlede dem i de tre Sommermåneder Juni, Juli, August og så gjorde mere ud af det, var ham ganske tiltalende.

Derimod var han temmelig uforstående overfor det, at jeg særligt vilde søge at få fat i Overklassens unge Piger, de, som ikke tager på vore gode Højskoler, men nok vil tage i en Præstegård på Landet. Hvis ikke Elses Evner havde ligget absolut i denne Retning, kunde det have interesseret mig mindst lige så meget at få fat på de fattige, unge Piger fra store Byer, der heller ikke tager på Højskole, men det kunde jo ikke gøres uden Statstilskud og andre store Pengevanskeligheder, og vi vilde gøre dette Arbejde ganske uafhængigt frit. Hvis vi efterhånden tjente mange Penge på dette, kunde vi jo tage fattige unge Piger fra Byerne hvert År i tre Vintermåneder.

Så gav min Mand efter og gik efterhånden med Glæde i Lag med Opgaven. Foredragsvirksomheden ude omkring i Landet havde begyndt at trætte ham, og i Vignæs var jo ikke så meget at gøre, navnlig da i disse tre Sommermåneder.

I Præstegården var umådelig megen Plads, nogle og tre-

dive Stuer, Kamre og forfaldne Smårum. I det ene Sidehus var yderligere en gammel Forpagterbolig. Den havde været fuldstændig forladt i en Snes År (der lå nu Forpagterbolig på den anden Siden Vejen). Denne Lejlighed var frygtelig, med sine halvrådnede Gulve, mugne, lasede Tapeter m. m. m.

I det andet Sidehus var ganske øde Oste- og Mælkekældere fra en endnu fjernere Fortid, da Præsten som Sognets eneste Proprietær selv drev det herlige Landbrug på 110 Tdr.

Indkørselen fra Vejen ind i den tæt sammenbyggede Gård.
Efter Akvarel af Holger Hansen.

Land af Lollands bedste Jorder samt 10 Td. Land Skov lige ned til den smilende Strand.

Al den Forfaldenhed, som det havde været ganske ørkesløst og alt for kostbart at gøre i Stand, havde altså fra længe før vor Tid ligget sådan hen, hyggeligt var det ikke undtagen for Mus og Rotter. Nu blev der rømmet op. Vi glemte næsten den modbydelige Krig. Hvor vi frydede os over hvert Rum, der blev forvandlet til et lille Jomfrubur. Da vi jo selv skulde betale det hele, og det aldrig blev benyttet, var her ingen Vanskeligheder, kun hvis vi forandrede noget i vor egentlige Lejlighed, måtte vi ansøge Ministeriet.

Salen, den dejlige Stue 11 og 14 Alen — hele Husets Bredde — var som skabt til Formålet, men af den nuværende Spisestue, et Fadebur og et andet lille Rum måtte vi have lavet en ordentlig Spisestue (naturligvis stadig selv betale det). Vi ansøgte, men fik Afslag. Departementschef Damkiær havde så mange sørgelige Erfaringer om Præsters Vandalisme

Indgang til den gamle Forpagterbolig.
Efter Tegning af Signe Bojsen Jensen.

overfor de gamle Bygninger, så han var kommet ind på som oftest at svare nej, og når de så, som Pastor Lundby i Søllested, alligevel lod opføre en Karnap, så blev de truet med at pille den ned igen.

Ved at sysle meget med Tanken, se godt efter og rådføre os med Håndværkerne, havde vi opdaget, at det, vi ønskede fremmet, var det oprindelige, fra da Præstegården blev bygget. Der havde også den Gang været een stor Stue, og denne havde haft lave Paneler helt rundt, hvoraf der endnu var en Stump under Vinduet ud til Haven. Resterne af Panelet fandt vi i

Gæstekamre og i den gamle Forpagterbolig, splittet ad ved tidligere Forandringer.

Nu rejste jeg øjeblikkelig ind til Damkiær og forklarede ham, at vi fortjente Tak og Påskønnelse, om vi nu førte Stuen tilbage til dens gamle, skønne Skikkelse med Bjælkeloft, hvidskuret Gulv og blå¹⁾ Paneler Stuen rundt.

Jeg fik ham begejstret og rejste hjem med Tilladelsen.

Vi averterede i Norge og Danmark, og næppe havde det stået, før der havde meldt sig alt for mange.

Vi lod de halve være fra Danmark, de halve fra Norge.

På et af Afslagene kom der følgende nydelige lille Rim-brev:

»Tilgi at jeg skriver nu igen,
 Det er vist ikke rigtig — men —
 Jeg vet sikkert, De forstår,
 Slik lyst jeg har at komme ned,
 Nyde landlig ro og fred —
 I Vigsnæs Præstegård.

Til far De skrev så hårdt et »nej«,
 Så jeg blev ganske motløs jeg,
 At slik mit håp det skulde briste,
 For siden først jeg i den gamle have —
 Så det vildvindækte huset lave —
 Jeg intet mere hjemlig visste.

Herhjemme er jeg træt at være,
 Vil helst ut — not andet lære —
 Som kan bringe nytte mig og gavn.
 I Vinter har jeg bare gåt og slængt —
 »Ikke arbeid!« — »Mor dig!« har jeg tænkt,
 Og jeg har festet og blit fylt av savn — —

Så ber jeg Dem så pænt og stille,
 Om De ikke med Herr Pastoren tale vilde,
 Og svare ja og ikke nej —?
 Og samtidig — undskyld nu mit brev —
 Det var for lykken min jeg skrev —
 Kan De tilgi mig? —

Fins der nu ej en bitte liten krok,
 Som — hvis jeg krøp sammen — mot mig tok?«

¹⁾ Det opdagede vi også, at de oprindeligt havde været.

Dette Brev fra den 19årige Gunvor Holmen, Godsejerdatter fra Vestre Holmen Hovedgård ved Kristiania, kuld-kastede alt, hende måtte vi have med.

Der var jo endnu den øde Mælkestue i det andet Sidehus, her byggede vi nu straks et stort Værelse til 4. Og mens vi ledte efter et Navn (alle de andre Værelser havde fået Navn) kom et Svalepar og byggede under de gamle Bjælker, det fik de Lov til, og Værelset hed da Svalereden, og Navnet blev som Symbol for det hele Sommerkursus.

Vignæs Præstegårds Sommerkursus, som det kom til at hedde, fik 18 Elever, 9 fra Danmark og 9 fra Norge (1 fra Tromsø og 1 fra Trondhjem), og med mine to ungdommelige Hjælpere, min Broderdatter Karen Lauesgård og Eva Dinesen, havde vi hver Dag 20 unge, glade, interesserede Kvinder at arbejde med foruden Else, der var den gladeste af dem alle og Pladsen voksen, just som jeg havde tænkt.

Hvor var det frydefuldt om Morgenens Kl. 8 at samles om det lange Bord i den skønne, ny Spisestue, der just så gammel ud, som jeg altid havde drømt, min Stue skulde se ud. Alt det gamle Tin og Kobber, jeg gennem Årene så ivrigt havde samlet, skinnede fra de hvidkalkede Vægge, og de gamle mørke Kister og Skabe stod, som om de havde stået, hvor de nu stod, i over 100 År, aldrig har jeg følt så megen Besidderglæde ved noget af alt det, som Møl og Rust kan fortære, som ved denne Stue.

Nå, al den blomstrende Ungdom kunde da få mig til at glemme den, alle disse unge der skulde erstatte vore egne unge, der snart var spredt for alle Vinde. Den yngste Datter, Inga, var for et År siden rejst til Malakka til sin Kæreste, den unge Planter Poul Nielsen (fra Anstalten). Men derom har hun selv allerbedst skrevet i sin Bog »Hjemliv i Østen«. Og nu tænkte vort yngste Barn og eneste Søn kun på at rejse samme Vej.

Han havde som lille Dreng elsket i Mørkningen at løbe op på sin Faders Værelse for at få min Mand til at fortælle enten Danmarks eller Bibelhistorie. Kom han så stormende gennem Stuerne, råbende: »Iaften er det rigtig Historie!«

så vidste vi, at han mente Bibelhistorie, og så Morgenens derpå, når han kom kravlende op i Sengen til mig for at genfortælle alt det vidunderlige, han havde hørt Aftenen forud, ja, da så vi til hinanden og smilede, han vilde nok følge Slægts-traditionen og blive Præst.

Men disse Tanker havde vi forlængst skubbet til Side, lige fra han tog nysproglig Studentereksamen anede vi, at hans Drømme gik andre Veje, og nu vidste vi, at han kun tænkte på at få Lov at drage langt bort til Søsteren og Svogeren.

De to gifte Døtre herhjemme havde vi vel og deres Småbørn, og så havde vi Gymnastiklærerinden, Nanna, der lige havde fået Ansættelse ved Latinskolen i Nykøbing F., ved hende og så ved al den kære Ungdom omkring os vilde vi holde os unge og jage alle bekymrede Forældretanker på Flugt.

Min Mand skriver fornøjet om det hele til mit Hjem:

»En lille Hilsen fra den mærkelige og uhyre travle gamle Præstegård med tusind Tak for Lån af Sengetøj; det kan jo ikke nægtes, at alt dette har været en dyr Omgang, Værelsernes Istandsættelse og Møblering, men vi håber dog at få det meste betalt i Løbet af Sommeren. Ja, hvilken Virksomhed. Lige i Øjeblikket ligger hele Flokken på Plænen og tager sig svært godt ud, mens Solen skinner og blinker på de nydelige, lyse Sommerdragter og de brogede Parasoller, man læser Engelsk omkring Fru Bang og skal nu snart have The. Det er et prægtigt Syn, de er alle så elskværdige og glade. Grundtvig siger etsteds i Rimkrøniken om Tilstanden i Paradis:

»Med Arbejd som Leg
hvor ingen får Nykker og ingen får Neje« —

jeg synes, at sådan er det her, det går med Sang og Glæde altsammen. Undervisningen deltager de i med stor Iver. Vi begynder med Morgensang og Morgenandagt. Så fremdrager Thyra Florence Nightingales Liv for dem, hvorefter de i tre forskellige Hold hver flyver til sit. Om Eftermiddagen er der altså forskellig Undervisning, og om Aftenen har jeg bibelske Fore-

drag, — der leges og synges og sluttet altid med Aftenandagt og Sang.

I Kirken fylder de dejligt og hører godt efter, så det hele er blevet ligesom mere festligt ikke alene for mig, men også for Menigheden.

Bispevisitats har vi nylig haft, både Biskop Wegener og Menighedsrådet var så elskværdige at glæde sig med os over al den vakre Ungdom. Der er en af de unge Piger, som digter og deklamerer, hun stod op ved Bordet og talte på Vers, og siden deklamerede hun hele Terje-Vigen mesterligt på sit klangfulde, norske Sprog.

Vi har på ingen Måde fortrudt at have norske og danske sammen, det er forfriskende og udviklende for dem. Mange Ture har vi allerede gjort, i Søndags til Hardenberg med Slut hos Conrad og Signe, hvor vi drak The og fik dejlig Musik og »Historier«, og hvor lille Nanna¹⁾ strålede. De har den dejligste Villa med stor Have ned til Fjorden. Nu kommer snart Laura med sin lille Inga, og en Efternøler blandt de unge Piger kom i Går, hun er kun 14 År og hedder Inga Nienstedt, en yndig lille Pige, som blev fulgt herved af sin Moder, der åbenbart syntes godt om det hele — — —.

Ak ja, sådan gik disse første velsignede 5 Uger, når jeg mindes dem, ligger de som badet i Lys, Lykke og glad Virksomhed.

¹⁾ Vort ældste Barnebarn.

BRANDEN

DEN 6. Juli 1918 vågnede vi alle op til en ny og strålende Dag.

Min Mand var allerede oppe, jeg havde lidt ondt ved at blive færdig, for vor Datter Laura var kommet ind i Sovekammeret med sin lille Pige, og den lille var så sød. Nu er jeg dog færdig og ser ud i Haven — men hvad er det for en Uro mellem de unge Piger, der går Arm i Arm og venter på, at Gongonen skal kalde dem ind. De ser op mod Taget, og nu råbes der i Forfærdelse: »Brand! Taget brænder!« Jeg farer til Telefonen for at ringe, men Ledningen er allerede ødelagt, ingen svarer. Jeg ser min Mand tumle med Brandstigen ude i Gården, men inden han får den rejst, indser han, at det er unyttigt. Jeg løber ud i Rædsel for Else Eriksen, men hendes trofaste Hjælper, Valborg Glasser, har allerede fået hende anbragt på en Stol midt på Plænen med vort Barnebarn, lille Nanna, på Skødet — men så alle de andre — jo, de er da rolige, flere også betænksomme, der løber Else Backe sammen med min Mand og redder Kirkebøgerne, og der kommer èn med alle de små Familieportrætter, som jeg elsker. Ja, men Laura med lille Inga, forstod hun Faren, jeg må tilbage til Sovekammeret, for nu er jo Taget et Flammehav. Jeg møder dem i Sovekammerdøren halvt påklædte. »Skynd Jer, for Guds i Himlens Skyld løb ud i Haven, ikke i Gården, så er I fortabte!«

Nu ser vi, at Bjælkeloftet er ved at brænde igennem, noget Lædersvæerte fra Loftet styrter kogende ned og er ved at ramme Barnet, da løber Laura med hende.

Jeg sunder mig et Øjeblik, jeg ved, at jeg har to værdifulde Ting her inde i Sovekammeret, som jeg burde huske at redde, men det er mig umuligt at huske, hvad det er — man

råber mit Navn ude fra Haven, jeg løber gennem Spisestuen og ser det lange, dækkede Bord, alle Sølvskeerne til Havregrøden, jeg samler dem i min Nederdel og nogle Theskeer samt Sukker- og Flødesættet, vi fik i Sølvbryllupsgave. Henne i Skabet ligger alt det dejlige Sølvtøj, vi fik til vort Sølvbryllup og min Oldemors fine gamle Dækketøj, men jeg kan ikke sanse det — der er noget, der forekommer mig magtpåliggende — jo, jo, det er min Oldemoders gamle Kobber-

Vignæs Præstegård efter Branden.

kedel, den vil jeg redde, men den er jo borte. Nu kommer min Mand og fører mig ud gennem Havestuen, der næsten er tømt, det gamle Bord er reddet, min Svigermoders Broderier, Familiemalerierne — Frk. Hattings Platter, Frölichs Tegninger, jo, men så er jo det vigtigste reddet.

Else trækker mig hulkende ned til sig. Lille Nanna råber grædende: »Se Fuglene, se Fuglene«, ja, hvad er det dog for en Mængde skrigende Småfugle, har de alle haft deres Reder under Tagskæget, det gir med ét et Stik igennem mig — Svalereden! med sine Unger, den er fortabt.

Jeg ser, at min Mand påny vil ind i Huset, men Frk. Glasser holder ham fortvivlet tilbage.

Spisestuens Vinduer er endnu hele, men ganske sorte, »giv det Luft!« råber en Stemme, og så slår de Ruderne ind, og nu så jeg et sælsomt, dejligt Syn: Den Stue jeg elskede, strålende oplyst, det lange Bord så hyggeligt dækket, ventende på os, og alle Kobbertingene, hvor de dog skinnede, og der hang den svenske Maler Børjesons store, skønne Maleri af vor Datter Signe. Det Maleri og denne Stue havde været min største Forfængelighed her i Hjemmet. Maleriet var i dette Nu som levende, med sviende Øjne stirrede jeg derind — om Sekunder så jeg det jo aldrig, aldrig mere.

Pludselig løber alle Mændene, det er Urmagerens Hus, der brænder. Vinden er i Vest, havde den været i Øst, var vel hele Landsbyen brændt.

Vi står og ser vort Hjem brænde, denne gamle Præstegård som vi har elsket så usigelig højt. Jeg synes, som enkelte Gange før i mit Liv, at Gud er mig helt nær og taler så højt og alvorligt, så alle må kunne høre, hvad han siger, og jeg kan kun bøje mit Hoved og give ham fuldkommen Ret.

Det sidste, der med Vanskelighed blev reddet, var da Forpagter Danielsen ud gennem Vinduet i min Mands Værelse med en Brandhage fik draget min Mands Sølvskrivetøj med Indskriften: »Fra en lille Vennekreds i Vennebjerg« og så hans Bibelordbog stærkt forbrændt. Det var den eneste Bog, der blev reddet. Hele hans Bibliotek, hvoraf det meste var Arv fra hans Faders Bibliotek (gamle Førsteudgaver af Grundtvigs Skrifter), alt var brændt.

Man hører Strengene springe i Flygelet, det er nylig anskaffet, en Anskaffelse vi har været så stolte af.

Inden en eneste Sprøjte er ankommet, ligger ved højlys Dag Præstegården i Ruiner — en halv Time er vel gået. Derimod kommer i flyvende Fart Vogne fra fjern og nær, det er bekendte og gode Venner, som vil være os til Hjælp.

Urmagerens Hus er brændt.

Mændene kommer tilbage og har Urmageren med sig, han og hans Søster er ældre end vi, og Huset var deres Ejendom, deres Barndomshjem, det eneste Sted de har levet.

Nu endelig kommer Tårerne, Urmageren og jeg græder i hinandens Arme.

Men omkring os står alle de unge Piger grædende og beder om at få Lov at blive hos os, hvis det ikke var så alvorligt, var det jo latterligt. Blive — hvor?

Jeg ser ind i Øjnene på hende, der har rejst allerlængst, og som ved Undervandskrigens Rædsler nylig har haft den største Hjertesorg, en ung Kvinde kan have, skal hun da allerede sendes den umådelig lange Rejse tilbage til Tromsø! Og uden i Øjeblikket at ane nogen som helst Udvej, lover vi, at vi vil blive sammen Tiden ud.

Den venlige Fru Lærke i Nabogården har fået os derind og søger at nøde os til at drikke Morgenkaffen.

Derind kommer Ejeren af de store Frugtplantager ved Guldborg — »Nielsen Guldborg« som han altid vil hedde, om der så var Hundrede, der hed Nielsen i Guldborg. »Ved De, at Guldborg Højskole nu er ophørt og Forstanderens rejst, der bor en Skræddermester, hvis Kone har nogle Pensionærer. De kan sikkert få den ene Skolestue, det ene Køkken og måske et enkelt Kammer, skal jeg forhandle for Dem?«

Det var den første Lysstråle.

Og nu kom de frem, en Mængde gode Mennesker, Forpagter Bille Madsens på Ødegård, Direktør Boje Frits-Rasmussens fra Saksøbing, Skovrideren og jo da først og fremmest vor egen Svigersøn og Datter, der kørte bort med Else Eriksen og vore egne nærmeste Pårørende; mens de andre Hjem tog hver 3—4 unge Piger med sig, indtil vi fik en Ordning.

Min Mand og jeg kørte hjem med Frk. Møller på Dampmøllen, så snart de reddede Ting var bragt hen i Brugsforeningens Sal.

De fleste af Beboerne var denne første Dag som lamslåede, kun Gårdejer Brandt og Frue meddelte os til Opmuntring, at en betydelig Sum, vi skyldte, var kvitteret, og tilbød at tage mod Else Eriksen, hun ønskede dog at blive i min Mands og min Nærhed, alle trængte vi jo til at komme til en By for at blive udstyret med det nødvendige.

Da vi barhovede sad på Frk. Møllers Vogn kun ejende

det, vi var iført, følte det så forunderlig barmhjærtigt, at en pludselig bagfra satte en Hat på min Mands Hoved.

Min Oldemoders dyrebare Kobberkedel stod midt på Vejen udenfor Præstegården. Jeg havde nylig fortalt de unge Piger dens Historie, derfor havde Frøken Sanne Dybvad Dietrichson haft Tanke for at redde den.

Mange mærkelige Ansigter, som jeg aldrig før havde set, dukkede op ved Branden og reddede adskillige af de Ting, der allerede var reddet, således er jeg ikke i Tvivl om, at de to herlige Platter malet af Frk. M. Hatting med Motiv fra Bydammen og Præstegården er havnet som Kogetallerkener i en Polakkaserne.

Da vi om Eftermiddagen sad i Frk. Møllers hyggelige Stue, halvforstyrrede ved Tanken om nu straks at måtte ind i Byen for at blive udstyret med Tøj, modtog vi en mægtig Kuffert fra Baronnen og Baronessen på Oreby indeholdende den allerbedste Gave, vi kunde få — Tøj, to Sæt af alt til os hver lige fra det allerinderste til Overfrakke og Spadsere-drugt. Min Mand gik lige i det smukke Tøj. Den slanke unge Baronesse havde for kort Tid siden ventet en Baby, så også jeg var straks velklædt.

Og som Hatten havde været den første Håndsrækning til at føle sig normal, så blev dette, at vi øjeblikkelig kunde færdes velklædte mellem Mennesker, den utroligste Stimulans. Vi syntes pludselig, at nu kunde vi sagtens tage Kampen op med Vanskelighederne.

Vor Datter Nanna, der efter Ferien skulde flytte fra Odense til Nykøbing, havde hævet sin Assurance derovre og lige sendt alt sit Tøj hjem tidsnok til at få det hele brændt, ligeså vor Søn, der deltog i et Engelskkursus i Saksjøbing.

Nu steg Nanna ind i Lollandstoget i den lykkeligste Feriestemning og hører straks Folk i Kupeen tale om en frygtelig Brand. »Hvad er brændt?« spørger hun, »Vignæs Præstegård!« da skar et fortvivlet Skrig igennem al Snakken.

Jeg ser i et af min Mands gamle Breve:

»På at glæde og gavne de unge Piger tænkes der hver Dag, i Dag Tur til Knuthenborg, i Aftes en dejlig Aften hos Skovrider Bangs. I Søndags en bevæget Gudstjeneste med Alter-

gang. Nej, de unge Piger lider ingen Nød, og Thyra har nu gjort Vidundere i Retning af at fortsætte på Højskolen i Guldborg. Guldborgs Beboere har så de unge Piger fordelt i Hjemmene om Natten, således kan det fortsættes; vi to gamle bor hos »gamle Baggers«, der er så elskværdige og gode mod os. Efter en Uges Forløb samles vi nu Onsdag Aften alle på Højskolen og ordner os. Her er så smukt, og Folk er overordentlig deltagende og hjælpsomme. Vi er begge meget trætte, trænger til at sove, sove (Søvnen vil ikke rigtig komme), men vi takker Gud, at der slet intet ulykkeligt skete, skøndt der var to små Børn, en lam ung Pige og min stokdøve Broder Harald, og hele Gården brændte ned i mindre end en halv Time. Jeg kan vist ikke skrive mere, jeg har så ondt ved at se, Øjnene er så stramme — de har fået for megen Varme og for lidt Søvn.◄

Når det nu alligevel trods utrolige Vanskeligheder blev muligt at føre vort Sommerkursus igennem til Enden, var der jo nok det religiøse, de unge Piger var blevet virkelig grebne og satte megen Kraft ind på hver Søndag at komme den lange Kirkevej til Vignæs, men de var samtidig blevet uhyre spredte og forlystelsessyge. Stakkels lille Else stred og stred med at sy Kjoler med dem og male Porcelæn, en Dag var hun dødtræt, da holdt Frøken Olga Brandt med sit Køretøj udenfor Højskolen for at føre hende nogle Dage op til Toftekærgård i Vignæs, hvor var hun dog lykkelig og frigjort, da hun kørte bort. Min Svigerinde, Fru Lønborg Jensen, der har det fineste Instinkt for at glæde Mennesker, sendte mig øjeblikkelig en umådelig Pakke Kunstsyningsgarn i alle Farver, og vi kom straks i Gang med c. 20 Sofapuder, men Prikken over I'et, det samlende, fornøjelige og inspirerende blev Folkedansene. Vor Datter Nanna lejede øjeblikkelig Salen på »Hotel Prins Valdemar«, det var nu straks bort fra de lidt snævre Grænser op og ned ad Skrædderens noget pietistiske Pensionærer, der kunde beklage sig over de uskyldigste Sange og Viser.

Hvem der ikke selv har oplevet noget lignende, kan vanskelig tænke sig, hvad de gamle Folkedanse blev for os alle.

Snart mente de sig dygtige nok til i deres Fritid, i Stedet for Fristelsen til at flagre enkeltvis omkring, i samlet Trup at danse snart i Teatersalen i Nykøbing — Saksøbing eller i Bangs Have i Maribo, hvor de alle Vegne blev modtaget elskværdigt af Presse og Publikum, de var så unge, kønne og begejstrede. Nanna indledede med et lille Foredrag. Det skulde være til Fordel for det elskede Sommerkursus, og jeg

Vor Datter Nanna og de tyve unge Piger som Folkedansere.

tog med Tak mod deres Hjælp; thi det var en streng Tid, alle Nyanskaffelserne var brændt, men ikke betalt eller assureret. I det hele taget havde vi lavt assureret. Vor inderlig gode Ven, Inspektør Nielsen Anstalten, havde kort før vort Kursus begyndte sagt til min Mand: »Sæt nu din Assurance op, her kommer megen Ungdom, og den gamle Præstegård er brandfarlig«. Det havde min Mand nu ikke fået gjort, derimod havde han gennem den Samtale fået Lyst til at sørge for, at de unge Pigers Tøj, Cykler og Smykker blev assureret for ca. 40.000 Kr., og det havde han lige fået i Orden, så nu fik de alle de mange Penge udbetalt.

Selv vidste jeg nu kun alt for godt, hvad det var, jeg på Branddagen var løbet ind efter, men ikke kunnet huske, det var mit Manuskript til »Constance Leth« og en Mængde rede Penge, jeg havde lige fået Betaling d. 1. Juli; af disse Penge var omtrent i Behold 800 Kr. i norske ¹⁾ Sedler og 300 i danske Sedler.

Min Svigersøn i Saksjøbing skrev ind til Nationalbanken, om der kunde tænkes Erstatning, — men når der ikke var mindste Rest af Sedlerne, var det jo ganske udelukket.

De unge Piger og vi havde undertiden en ejendommelig Aftenunderholdning med hinanden, som vi alle gik op i med den allerstørste Samvittighedsfuldhed, og som kunde være så indgående, så vi kun nåede at komme igennem nogle ganske enkelte en hel Aften: Vi tænkte — ligesom i sin Tid den gamle Madam Buksbom i Vigsnæs — højt om hinanden. Enhver af os stod op og gav på Omgang enhver af de tilstedeværende en dadlende og rosende Bedømmelse, der senere (ved Modsigelse) blev begrundet og forsvaret. Det var forunderligt, så klogt og godt en sådan Aften kunde forløbe. Ofte faldt der drøje Sandheder, og jeg tænkte, nu går det vist galt, men det gik.

Min huslige Hjælp, Frk. Eva Dinesen (udgået fra Menighedskredsen i Høve), var næsten »den bedste til den Leg«, om man kan kalde det sådan. I »Svaleredens« Revy var der to Linier tilegnet hende og hendes Hjælper, Frk. Karen Lauesgård:

»Du rappe Mund og du rappe Fod

Du hævded' din Stilling som klog og god« — og det passede. Men om Else stod der:

»Du lænkede Fod, du talentfulde Hånd,

Du sad der som Kursusets gode Ånd« — og det var en endnu større Sandhed.

Vinteren tilbragte vi dels på Rejse, dels i Saksjøbing hos vor Datter og Svigersøn, d. v. s. min Mand havde sit andet

¹⁾ dem var der Kurs på, så de blev gemt længst.

Hjem i Skovridergården, der tog han ned for at undervise Konfirmanderne, der var han fra Lørdag Aften og ofte til Mandag Morgen; hvad dette Hjem var for ham og os i dette År, vi ikke selv havde Hjem i Vignæs, kan slet ikke siges med Ord.

I min Broder Kontorchef Lauesgårds Hjem i København traf jeg engang i Løbet af Vinteren en Stortingsmand, Konsul Carl Stousland, fra Norge. Som næsten altid dengang kom jeg til at tale om Branden, nævnede også de brændte norske Sedler, han sagde som i Forbigående, at han havde nogen Forbindelse med Norges Nationalbank. Kort efter fik jeg de brændte Sedler erstattet deroppefra, et Træk jeg aldrig har kunnet glemme og som bevirkede, at den danske Nationalbank også sendte mig de 300.

Hermed skal det være Slut med den megen Tale om Penge og Penges Værdi, men der kan komme Tider i Livet, da Tanken om dem kan være stærkt pågående.

Præstegården var endnu ikke bygget, og der myldrede ind med Forespørgsler om Kursus, jeg havde stor Lyst til at fortsætte i Sommeren 1919, men hvor?

Inspektør Nielsen og Frue, med hvem vi delte al Glæde og Bekymring angående vore Børn i Siam, havde været de mest trofaste, utrætteligt hjælpsomme Venner. Nu fik Inspektøren det ordnet sådan, at jeg kunde leje »Højen« ved Saks-købing.

Men ellers var vi i Efteråret 1918 optaget af at skaffe mine gamle Forældre og min Søster et Hjem. Også de var på en Måde blevet hjemløse.

Den Villa, de boede til Leje i i Charlottenlund, kunde på Grund af de unormale Tider, pludselig sælges med stor For-del, hvorfor de var sagt op.

Vi havde lovet at prøve på at finde et foreløbigt Hjem til dem i vor Nærhed. Helst kun til Leje, det var let at mærke, at min Fader, den gamle Slesviger, sad og lyttede og spejdede, sådan som han havde gjort det gennem 50 År, — Krigs-lykken var ikke længere Tyskerne god — og hvad vilde så ske?

En Dag er jeg så lykkelig at kunne skrive til min Fader: »Jeg kommer lige i dette Øjeblik fra Nykøbing, hvor jeg har

købt Skrædderens Hus i Vignæs, det er det pæne lille Hus, der ligger lige for Vejen, der hvor Vejen drejer fra Sognefogdens Gård til Præstegården, Egebindingsværk og en lille Kvist. Nu skal jeg have fat i Håndværkerne, måske jeg til Faders Fødselsdag eller til Juleaften kan melde, at alt er beredt til jer.

Havde I ikke presset så hårdt på, kunde jeg måske have fundet noget bedre, det kunde ikke lejes, kun købes. Det er hårdt, I skal flytte midt om Vinteren, men derved er altså ikke noget at gøre, og vi skal hjælpe jer, alt hvad vi formår.

Tænk, at vi nu kommer hinanden så nær og dog ikke så nær, så vi mister vor Selvstændighed på nogen af Siderne — — —«.

Også vort Kursus i Sommeren 1919 blev helt godt. Else Eriksen, min Mand og jeg havde det samme som hidtil. Overlærer Nedergård Engelsk, Dr. Halvorsen Samariterkursus, Fru Bang kom også, og så ellers forskellige Foredragsholdere. Jeg erindrer fra den Sommer særlig nogle Foredrag af Pastor Stenstrup i Tårs om J'eanne d'Arc ud fra et stort, udmærket interessant, engelsk Værk.

Borgmester Gandil i Sakskøbing holdt Foredrag om Faust, men det kræver lidt Forklaring:

Selvfølgelig havde vi ved Branden fået en Del med Politiet at gøre. Hvordan var Branden opstået? Ved en Gnist eller en Revne i Skorstenen, det kunde ikke opklares og er endnu ikke blevet det.

Vi lærte påny en menneskelig fin, god og klog Jurist at kende. Det var Borgmester Gandil, Sakskøbing.

Jeg husker, at jeg sagde til min Mand, da vi gik fra Forhøret: »Man føler sig så hjærtelig tillidsfuld overfor den Mand«.

Året efter ved en Fest på Valdemarsdagen, da Valdemar Gandil blev 50 År, blev han ved Fællesspisningen på forskellig Vis meget hædret. Om Aftenen ude i Holme Skoven sad vi en lille sluttet Kreds som Frøken Laura Møllers Gæster. Der var knapt med Stole, så vor Datter Nanna havde sat sig på sin Faders Skød. Da kom Gandil og bortførte

hende med en spøgefuld Bemærkning. Senere så vi meget lidt til dem.

Samme Aften sent betroede hun os, at hun havde givet ham sit Ja. Hun, der altid kun havde haft grumme lidt med Forelskelse at gøre, var her usigelig lykkelig.

Allerede Sommeren før, da Gandil sammen med Miss Vereys Kursusdeltagere havde været i Guldborg og der var mødtes

med vore, havde han lagt Mærke til hende blandt de unge Piger. Han havde hørt om, hvilken Sorg Tabet af det gamle Hjem havde været hende og hvor brandlidt og-så hun var, nu så han hende glad og frejdig føre hele Flokken an i de muntre Folke-danse.

Vor Datter Nanna.

Senere havde han jævnligt søgt at mødes med hende, hvor Lejlighed gaves, særlig i hendes Svogers, Dommerfuldmægtigens Hjem, det vi dog ikke havde mærket syndeligt til.

Så fik min Mand den tredje Jurist som Svigersøn, kun en halv Snes År yngre end han selv.

Et Par Dage efter sagde han sagtmodigt: »Så, nu er der da sat en solid Stopper for mine sidste Overtrædelser af alle Slags Reglementer.«

Forlovelsen skulde være hemmelig til Brylluppet sidst i August. Borgmesterens Søster, Fru Oberstinde Harbou, var Skærmbredt.

Men Dommer Gandil holdt nogle meget skønne, poetiske Foredrag om Faust og Margrethe i »Højens« Have for os og de unge Piger, og jeg vil ikke påstå, at de bidrog til at holde Forlovelsen hemmelig.

Sidst i August kunde man en Dag læse i Politikken:

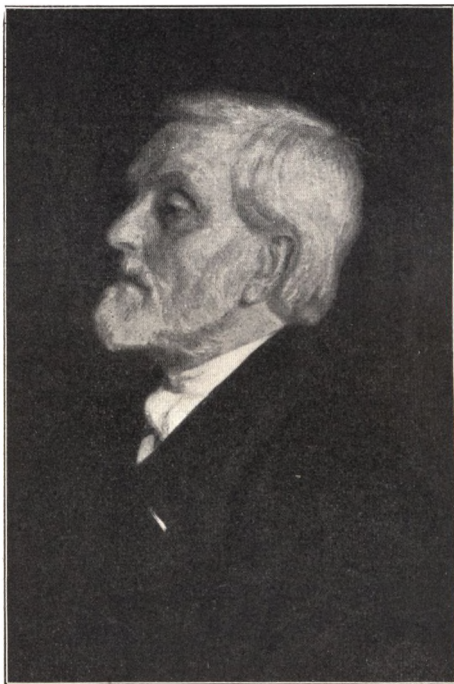
Kompliceret:

»Igår viedes By- og Herredsfoged, Borgmester Gandil til Frk. Nanna Bojsen-Jensen, Datter af Sognepræst Frede Bojsen-Jensen og Hustru, Forfatterinde Thyra B.J. Vielsen fandt Sted i fransk-reformert Kirke i Kjøbenhavn, men foretoges af Brudens Fader på Dansk og efter Folkekirkens Ritus. Derefter meddelte Pastor Nicolet på Fransk Brudeparret den reformerte Kirkes Velsignelse.

Brudeparret, der var rejseklædt, rejste straks efter Vielsen på Bryllupsrejse til Stockholm«.

Gandil var af gammel Hugenotslægt og havde selv i mange År som sine Forfædre haft en fremskudt Stilling indenfor den reformerte Kirkes Bestyrelse i København, han var en varmhjertet, impulsiv Natur, det greb mig (og ikke mindre Bruden) at han på et af Brudevielsens Spørgsmål ikke nøjedes med at sige Ja, men svarede: »Ja, af hele mit Hjærte!«

GENFORENINGEN

Min Fader: Lærer J. P. Laesgård
(efter Maleri af Oskar Matthiesen).

SELVFØLGELIG havde min gamle Fader hørt til dem, der altid havde bevaret Troen på, at Sønderjylland kom tilbage også i hans Levetid, nu stod han som den kloge, klartskuende, mens alle vi yngre med al vor Tvivl og Skepsis havde været kortsynede.

Nu var han og Moder 81, og det var en Fest den Vinter at leve i deres Nærhed, hver Dag at tale med dem om den store Lykke, der forestod. Hvor har jeg ofte den Vinter i Mørkningen efter Dagens Travlhed hastet ud ad Vejen, der førte

til deres lille hyggelige Hjem, set Lyset fra Vinduet i Gavlen blinke som en lille Stjerne. Ja, sådan havde Lyset fra mit kære, kære Hjem været: En Stjerne, hvorefter jeg i mørke Stunder altid havde kunnet styre, som aldrig havde ledet mig vild — —.

»Da Dagen var der, og vi kom hjem,« har jeg set broderet på en Sofapude i Sønderjylland, ja, for det var jo det

store Æventyr i Danmarks Historie i vor Levetid, at den Dag virkelig kom.

Det havde i mange Måder været en forunderlig Tid i Danmark, så megen politisk Strid og Uenighed var ligesom stilnet af, vi var jo dog, når det gjaldt, ét Folk, og nu dette til sidst: Genforeningen! Ja, vi der var ombord på disse Skibe, der sejlede ud på det skønne, fredelige Generobringstogt, vi følte det, som vi sejlede en forunderlig, ny, retfærdig Tid i Møde: den nationale Selvbestemmelsesrets Sejr over Krigens Vold og blodige Uret, — jo, vi følte os virkelig som det, der var sagt dernedefra: som en Korsfarerhær, dybt grebne af Øjeblikkets Alvor og Glæde.

Ja, hvad talte vi om, mens vi sejlede?

At der i Historiens Levnedsløb som i det enkelte Menneskes før eller senere — her eller hisset — er en Balance. For 56 År siden drog i disse samme Februardage et andet stille Tog fra Danevirke nord på mod Dybbøl, det var det tunge Tog mød Nord, nu gik det mod Syd i Håb og Glæde, og vi frydede os over, at der endnu var nogle af de gamle fra den Gang, der kunde være med nu, — og så sang vi — jeg har aldrig kunnet så mange Salmer og Fædrelandssange udenad som på den Sejl tur fra Korsør ind igennem Haderslev Fjord.

I Sønderjylland havde man ikke ligget på den lade Side, ret som ved de gamle, store Bondebryllupper var to festklædte Herolder redet rundt i hvert Sogn fra Hus til Hus, fra Gård til Gård for at byde alle til Fest for Danmark i Forsamlingshuset d. 10. Febr.

Og for at alt skulde virke så fuldkomment som muligt, var der blevet nedsat et Utal af Komitéer. I et lille Sogn ved Haderslev — 11: Hovedkomité, Indsamlingskomité, Kogekomité, Smørrebrødskomité o. s. v. o. s. v.

Nu sejlede vi ind i Haderslev Fjord, men gamle Fader vilde nu kun stå op og spejde fremefter, jeg stod med ham om Livet, et Øjeblik opfattede jeg, at en ældre mig ganske ubekendt Mand havde sin Arm om mit Liv, men der var hverken Tid eller Sind til at undres over den Slags — nu så vi jo de første sønderjydske Hjem langs Kysten — og hvad var det

— Danebrog vajede! og det måtte de jo ikke før næste Dag d. 10. »De hår et ku' næret sig«, hørte jeg en tilfreds Stemme bag mig. Vi græd, vi sang, og vi vinkede, og da Fjorden blev smallere, så vi tydeligt, hvordan de kom løbende ud fra Husene for at se os og vinke til os. Og et Sted så vi en gammel værkbruden Mand blive båret ud for også at se os, han måtte kunne høre vore Hurraraab og vor Sang. Jeg ved absolut ikke andet Udtryk for Stemningen, som den var på denne sidste Del af vor Eventyrrejse, end paradisisk, ja, det var det, den var.

Og så skulde dog mit første Indtryk, da Skibet lagde til i Haderslev, blive blandet. Midt i al Glædesbruset så jeg to små fattigklædte Drengene i 9—10 Års Alderen tæt ind på Skibet stå og se ivrigt op mod os, den ene var meget renvasket og holdt et lille Danebrogsflag i Hånden genert og lykkelig — den anden så vred og trodsig ud, han råbte gentagende noget op til os, jeg bøjede mig langt frem og opfangede (på bredt dansk): »De æ Tyskland, I æ kommen te« og atter: »De æ Ty'skland, I æ kommen te.« Der var flere, der havde opfattet det samme, han så pudsigt nok ud, og vi smilede, — det kunde han ikke tage, jeg tror snarere, om vi havde spyttet på ham, forbitret rev han Flaget fra den anden lille Dreng, smed det på Jorden og trampede på det og forsvandt i Mængden. Den første lille Dreng samlede sit tilsmudsede Flag op og viftede med det midt imellem Smil og Gråd.

Jeg har ofte siden tænkt, at dette lille Træk var symbolsk nok.

Hvor var det herligt at være af gammel sønderjysk Bonderod i de Dage, der fulgte. Men det var jo ikke først Slægten, det gjaldt, jeg var jo skrevet i Mandtal, der hvor jeg var født i Sillerup, Fjeldstrup Sogn.

Min Vært var Sognets første danske Komuneforstander, de to Døgn, jeg levede i hans Hjem, vil jeg aldrig glemme. Trods lidt Rejsetræthed måtte man være på Pletten Kl. 8, da Danebrog gled til Vejrs — Kl. 8¹/₄ begyndte alle Kirkeklokker at ringe til Gudstjeneste i alle Kirkerne Kl. 9¹/₂. Den Mand, der prædikede i min Barndoms Kirke, var født i Sognet, nu Præst i

Vendsyssel, forunderligt, at han kunde glemme de faldne, selv på denne Glædesdag sad jo de fleste Kvinder i Sørgedragt, og endda Flaget i en halv Time havde været på halv til Ære for og Minde om de 6000 unge og midaldrende Mænd, som Kri-gen tog.

Så var der den festlige Middag i Hjemmet. Suppe, Steg Bagværk og Vin. Hvor var dog Hjemmet beredt til Festdagen. De snildt bevarede gamle Tin- og Kobbering strålede nypudsede i den store, smukke Spisestue. Og de trofaste Kammerater fra de frygtelige År, de gamle Mænd, Arbejderkonerne med deres Børn og Tjenestefolkene, alle sad sammen med Gæsterne fra Danmark.

En sønderjydsk Husfrue i de Dage var (forekom det mig) noget af det rankeste, mest selvhjulpne. I Mændenes Fraværelse havde de måttet styre de store Gårde: »De har fået sådan en Lyst til at råde«, spøjte Mændene. »Nej, nej dog« hørte jeg én svare, »vi fik Lov at prøve det længe nok, vi var trætte og det helt til Bunds og«, nu smilede hun, »vi var nok heller ikke rejst i Flok og Følge den lange Vej til Berlin til Kejserinden og bedt, om I måtte få Orlov og komme hjem og hjælpe os, hvis Herredømmet var blevet os så »galant«.« Og så Festen fra Morgen til Aften i Sognets største Lokale. Jeg har aldrig og vil aldrig få se så meget Bagværk på ét Sted, som de sønderjydske Kvinder havde kappedes om at præstere til den Dag.

Først kom alle Sognets Børn, som efter at have set Dane-brog blive hejst udenfor Skolen gjorde det første Indhug i Bagværket. Det kendtes ved Bordene, men Reserverne var uudtømmelige, alle, som kom fra Stemmelokalerne, kunde slå sig ned ved de lange Borde, kun de få forstemte, tyske Vælgere skyndte sig hurtigt bort. Men størst var jo Festen om Aftenen, da vi med strålende Ansigter sad bænkede med hinanden Time efter Time, da lærte jeg den berømmelige, sønderjydske Kaffe-drikning at kende: Den første Kop og så én til, derpå en Nødekop og så en Listekop og endelig en Kop med Gevalt, den Aften drak vi dem alle fem.

Der er Jubel i alle Stemmer, mens Sang følger på Sang.
— »Aah, at vi kan tale frit.«

Det første Sejersbud fra Stemmeurnen er selvfølgelig vort eget, Sillerup: 155 danske — 21 tyske, og så fra Hovedsognet, Fjeldstrup, 318 danske og 22 tyske, hvor vi jublede. Ved 9 Tiden strømmede Telefonmeldingerne ind — Jubelen steg — og nu blev Punchen baaret ind — ja, der blev sunget og talt den halve Nat. Gud ved, hvor ofte jeg hørte sige: »Det er vel nok »galant«, i Morgen vågner vi nord for Grænsen«. Men Landsognene var det, der bar Sejren hjem, og vi vidste alle, at Takken derfor først og fremmest skyldtes den danske Folkehøjskole.

Dagen derpå i Haderslev. Atter hejstes Flagene. Takkedigtstjeneste i alle fire Kirker. Sønderjyderne er meget kongeligsindede, gamle Koner græd højt, da man for første Gang siden 1864 læste Bønnen for det danske Kongehus. Om Eftermiddagen en mægtig Procession, hvori deltog den gamle Ringriderforening, Spejderne, Skolebørnene, alle danske tilrejsende og Tusinder af Haderslevs Borgere. I Spidsen af Toget, der var som tilhyllet af Danebrøgsflag, bar man de gamle, historiske Faner, der for første Gang siden 1864 atter vajede frit. Den mægtige Skare, 6000 Mennesker, sluttede foran den store Kaserne, hvorover Trikoloren vajede. Nu spillede Marseillaisen, og den franske Vagt præsenterede Gevær, med blottede Hoveder sang Forsamlingen »Kong Christian«, hvorefter en af de stemmeberettigede, Borgermester Bloch fra Odense, bragte et begejstret Leve for Frankrig. Kommandanten takkede bevæget på Fransk, han lod derefter hele Kompagniet træde an, og med opplantede Bajonetter vandrede nu hele den franske Garnison med Musikkere i Spidsen og under flyvende Faner tilbage til Søndertorv. Alle Vegne så man de små franske Alpejægere gøre sig elskværdige — hjælpe en gammel Morlille ud af Trængselen — trøste et grædende Barn, der var blevet borte fra sin Mor o. l. — Da to af dem så min gamle Fader og mig, vi så vel nok lidt udpræget dansksindede ud, stillede de sig militærisk op, hilste med et bredt Smil og sagde »Goddav!«

Meget smukt var det alle Vegne at se de mange smykkede Grave, ikke alene de private blev husket, nej også alle dem, der havde betydet noget for dansk Folkeliv og Folkesind, jeg

husker således fra Haderslev både Madvigs og Hjort-Lorenzens skønt prydede Grave.

Er det sandt, hvad Dostojewski har sagt et Sted, at ethvert Folk er en særlig Vej til Gud, så er det min varme Bøn, at Danmark altid må være Sønderjyllands Vej til Gud.

SORG OG SAVN

DET er undertiden, som om Gud samler Glæderne i vort Liv sammen på én Gang, så vi ret kan fyldes med Tak og Undren over al den Glæde, der er os tiltænkt.

Men det synes også, som om Sorgerne undertiden kommer den ene efter den anden. Hvad er da Meningen? Skal den ene Sorg ligesom hjælpe os over den anden, eller skal der så meget til, før Gud får os derhen, hvor han vil?

I Løbet af $1\frac{1}{2}$ År kom der 4 Dødsfald ind i vort Liv, de greb os så dybt og har haft det tilfælles, at vi aldrig er hørt op med at længes så inderligt efter dem, vi mistede. Vi har aldrig kunnet få dem erstattet, og vi lever ligefrem stadig med dem, skønt Døden nu i mange År har gemt dem for os.

Det var: et lille Barn, en ung Pige, en moden Mand og en meget gammel Kvinde.

Ja, vi havde et Barnebarn i Siam, en lille Dreng, som var så højt elsket, som noget Barn kan være. Ikke alene derude, hvor han var Sjælens Solskin for de to unge Forældre, der stod i så stor Kamp og Strid, nej, men også blandt os her-hjemme. Brevene handlede til sidst jo næsten kun om ham, alle de små Amatørbilleder viste os mere og mere, hvor dejlig han blev, så fuld af Kraft og sprudlende Liv. Det vilde blive det store Eventyr, den Dag hans Forældre kom hjem til os med ham.

Og så fik vi det utrolige Brev, at han var død, syg næppe to Dage, død en Morgen, begravet inden Solnedgang, så hurtigt går det derude.

¹⁾ Om disse Forhold kan læses i vor Datter: Inga Gerner Nielsens Bog Hjemliv i Østen, Gyldendal 1927.

Lille Svend! Topsy kaldte de dig, — det betyder »lille Drukkenbolt« på engelsk. Så levende var du, så du endnu efter tolv Års Forløb er os lige nærværende, måske just fordi vor Kærlighed til dig var så mættet med Længsel, det at vi aldrig havde fået dig at se, aldrig havde fået Lov at knuge dit lille, smukke Drengelæge i vor Favn.

Når Tanken om min egen Død er mig meget nærværende, da kan jeg gribe mig selv i at tænke: »Den af os, der dør først, kommer først sammen med lille Topsy — tænk, om det skulde blive mig! Stakkels Poul og Inga, om jeg skal se ham først — og er han endnu den lille Dreng? Eller er han nu en ung Mand, vidunderlig skøn, men dog så let at kende?«

Lille Topsy, din Død var det, der drog dem alle hjem til os. Først Din Moder og lille Søster Thyra, dernæst Din Fader og sidst Din Morbroder Boje.

Mens min Fader og jeg var i Sønderjylland til Afstemning, var min Mand i København for at begrave Else Eriksen, der var død af spansk Syge. Hun havde haft den store Sorg, at hendes Fader, der i mange År havde været en kendt Øjenlæge i Kairo, var død på Rejsen hjem til Danmark for at besøge sin Familie.

Hun elskede, beundrede og længtes egentlig altid efter sin Fader og kunde se så strålende ud, når hun talte om at mødes med ham.

Jeg tror, at den Skuffelse knækkede hendes Livsmod, så da Sygdommen kom, var der ikke den tidligere Modstandskraft.

Kort før hendes Død fik jeg det eneste forsagte, livstrætte Brev, jeg nogensinde har modtaget fra hendes Hånd.

Jeg havde vist haft den Forestilling som det ganske givne, at Else vilde overleve mig, hun var så ung, jeg var gammel, der var rigelig Tid til at glæde hende til Gengæld for alt, hvad hun havde været for mig! — Og så en Dag var det for sent altsammen. Jeg tænkte, som sandt var, at det nok var det bedste for Else selv at dø ung, så hjælpeløs hun var, men lidt efter lidt, ja, endnu den Dag i Dag indser jeg mere

og mere, hvor uerstattelig strengt det er for mig og mine Børn (og sikkert for mange, mange andre Mennesker), at vi ikke længere har hende at ty til.

I den protestantiske Kirke har vi ikke »Skriftestolen«, og jeg tror, det er et tungt Savn for mange Mennesker. Men så hjælper Naturen sig selv! vi finder Mennesker (få og dyrebare), som vi kan gå til med alt, fordi de tåler alt, tror alt, håber alt og tilgiver alt, fordi de i en sjælden Grad er fyldt med Kærlighed!

Sådan var denne prøvede unge Pige, det er utroligt, så ofte vi endnu siger til hinanden: »Hvor jeg dog stadig længes efter at tale med Else!« »Hvad vilde Else have sagt til det!« »Hvad vilde Else have syntes om ham eller hende?«

Ja, hun var efterhånden blevet Prøvestenen for os i alle Forhold, jeg ved, det må lyde overspændt, men jeg vover at påstå: ofte mere vågen og fintmærkende end vor egen Samvittighed.

Hun kunde endogså på en egen forbløffende Måde omkalfatre vor egen snusfornuftige Samvittighed.

Hun var så levende, medfølelse og opfindsom som ingen anden, jeg har kendt.

Den Sommer, da vi efter Branden havde vort Kursus på »Højen« ved Sakskebøing, havde min Datter og Svingersøn lavet et lille Sommerkarneval for nogle unge norske Piger, der var i Huset hos dem. De havde ikke haft Mod til at indbyde vore c. 20! unge Piger, og pille ud af dem, vilde de ikke. Det forstod de allesammen, — alligevel — — da Aftenen nærmede sig, var det let at mærke, at Stemningen på »Højen« var lidt sløj.

»Fru Jensen, skal vi ikke gøre noget ekstra i Aften for de unge Piger?« sagde Else. Jeg var vel træt og uoplagt, i hvert Fald svarede jeg dydigt: »Nej, det skal vi slet ikke, de har kun godt af at beherske sig og vide, at i Aften er det andre, som morer sig.«

Else havde sit mest uimponerede Ansigt på, da jeg lidt utilpas forlod hende.

Alt forløb som det i Almindelighed plejede, det glædede mig, at de unge øjensynligt tog Situationen med Humør, de

påskyndede endog Aftensangen, hvorefter jeg godtroende gik til Ro, træt af Dagens Møje.

Min Mand mente rigtignok senere, at han havde hørt Listen og Puslen og undertrykt Latter, men så var alt blevet roligt.

Dagen efter fik vi det hele!

Else havde samlet dem inde på sit Værelse og der udstyret dem alle som en Bande af Ku-Klux-Klan. Over de hvide Natkjoler var de iført et hvidt Lagen sat op som en spids Hætte over den hvide Halvmaske af Skrivepapir.

Således udstyret vandrede de Kl. 12 som et Spøgelsetog ud fra »Højen« gennem Sakskebings øde Gader (noteret af Politiet) og videre ud på »Mariehøj«, hvor Festen var i fuld Gang.

Forrest gik de højeste: Eli Magnussen og Elisa Wisby, sidst den ganske lille norske »Bri«, og nu vandrede de — til Gæsternes Forbløffelse — tavse, truende, majestætiske gennem Stuerne, rundt i Haven og derfra hjem med Rapport til Else, der sad lattermild, utrættelig forventningsfuld i sin Stol.

De havde i nogle Minutter ved selve Festen behersket Situationen, og så den spændende Vandring gennem Byen, det opfyldte dem utroligt og havde — slet intet kostet!!

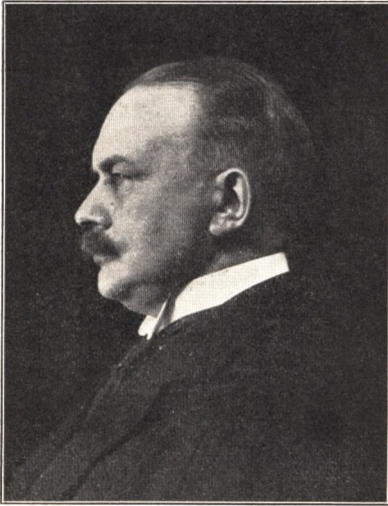
At jeg jamrede lidt, da det kom i Bladene med dette Spøgelsetog gennem Gaderne ved Midnat (og en enkelt bekymret Moder kom rejsende for at se, hvordan det dog gik til ved dette Sommerkursus) gjorde intet Indtryk på Else, det kom jeg nok over! og Luften mellem vore Unge var atter sund og munter, og det var for hende det vigtigste.

Et lille Exempel blandt mange, mange.

Og nu var dette varme, muntre, kloge Sind taget bort.

Det troede vi dengang, senere har vi forstæet, at hun endnu lever iblandt os.

Dommer Valdemar Gandil. Det var os meget vanskeligt at se en Svigersøn i Dommer Gandil, der kun var en halv Snes År yngre end vi selv; mig kaldte han da heller

Valdemar Gandil.

aldrig Svigermoder, men »Tante Thyra« ligesom de unge Piger gjorde.

Gandil syntes os i meget så fremmedartet: Embedsmand, konservativ, Frimurer — reformert.

Hans historiske Indstilling var det, jeg først fik fat på, her måtte mit gamle slesvigske Hjærte banke i Takt. Det var en Huskeseddel, som jeg studerede, Gandil havde sat den op til Efterretning for sin Husjomfru.

Flaget hejses:

- 1. Januar — Nytårsdag.
- Langfredag (på halv).
- 1. Påskedag.
- 1. Pintsedag.
- 5. Juni — Grundlovsdag.
- 6. Juli — Fredericiadagen.
- 25. Juli — Isteddagen.
- 26. September — Kongens Fødselsdag.
- 24. December — Dronningens Fødselsdag.
- 25. December — 1ste Juledag.

Jeg måtte mindes en Samtale med Frede Bojsen på Rødkilde, der engang havde spurgt mig, om jeg vidste, om den Borgmester Gandil, der var kommet til Sakskøbing, var en Søn af hans overordnede fra Krigen i 64, den udmærkede Kaptajn Gandil (der af Soldaterne blev kaldt hvide Gandil i Modsætning til sin Fætter, en meget mørk Kaptajn Gandil, der blev kaldt sorte Gandil). Jo, det måtte han være, og Bojsen fortalte nu, at Gandil — der allerede havde været med ved Istedslaget, — havde været en tapper Officer, omsorgsfuld for sine Soldater og tillige en meget from Mand (reformert).

Kaptajn Gandil havde haft stor Glæde af, at Bojsen indøvede smukke Fædrelandssange i Stedet for de ækle, rå Viser, Soldaterne hidtil havde marcheret efter, og opmuntrede ivrigt Bojsen til at samle Soldaterne i deres Fritid og fortælle for dem — særlig af Fædrelandets Historie og ofte knyttet til et eller andet minderigt Sted, hvor de just befandt sig.

Bojsen sluttede med at sige: »Det er ikke for meget sagt, at Kaptajn Gandil var med til at indvi mig til min Fremtids Gerning blandt Ungdommen i den danske Folkehøjskole!«

Vi havde allerede ved Branden opdaget, at en betydelig Embedsmand kan være et endnu betydeligere hjærtensgodt Menneske. Vi skulde efterhånden opdage, at stort Frisind kan forenes med konservativ Indstilling, noget vi næppe havde tænkt os muligt.

Men det franske Huguenotblod kunde rulle varmt og heftigt, — stærkt i Vrede og Uvillie, dog altid endnu stærkere i Glæde og Kærlighed.

Vi havde været en af de billige Valutarejser sydpå.

Gandil, der nylig havde overstået en Blindtarmsoperation, var vel ikke helt rask, da vi rejste, vi var dog uden Frygt. Inden vi nåede hjem, havde en ny Operation været nødvendig, og han var død.

»Hvide Gandils« Søn fik det smukkeste Eftermæle.

For hans unge Hustru blev deres korte Ægteskab et Livsens Æventyr, hvori hun endnu lever sit Liv — tolv År efter hans Død.

Det havde været en stor Lykke for min Mand og mig at hjælpe mine Forældre og min Søster fra Bolignøden ind i det lille Hjem i Vignæs.

Utallige var vore Besøg derude. Min Mand måtte ud til Moder og læse sin Søndagsprædiken for hende, jeg måtte ud med Brevene fra Børnene i Siam og andet Steds.

Når hun så fik et ganske eget Udtryk i Øjnene, vidste jeg, at nu længtes hun efter at tale om sine egne Børn og deres Ægtefæller, og så måtte vi tale om dem alle, fremdrage alt det lyse, og jeg har aldrig set noget skønnere end

min gamle Moders søde Ansigt, når det gennem Bekymringernes Skylag efterhånden oplystes af det mildeste Smil.

Nu var hun 80. Gennem en Menneskealder havde en ubønhørlig Sygdom fuldstændig nedbrudt hendes Legeme.

Denne sidste Sommer (1921) var det Stemmen. Lammelsen gjorde det mer og mer umuligt for hende at tale og synke.

Men det er ubegribeligt, hvad en stærk Sjæl alligevel kan udrette: Når vi sad om hende og var lovlige kritiske over for en eller anden fraværende, havde hun altid før sagt os imod, taget i Forsvar; nu da hun næsten intet kunde sige, skulde man jo synes, at nu var der frit Slag, — men nej, langtfra, hun havde endnu tilbage en lille misbilligende, advarende Rømmen, der altid kunde kalde os til Orden og minde om et lille Ord, hun ofte udtalte i sine yngre År: »Den Kritik et Menneske sår, skal han engang høste, og da kan det blive bittert nok.«

Jeg ser i de gamle Breve, at hendes Formaninger til os (gennem Faders Breve) undertiden kunde forekomme os lidt for grundige, som da jeg svarede: — — »Du kære, lille Moder, altid er du bange for, at vi skal blive vigtige, men det skal du nu ikke bekymre dig om, det kan Vor Herre alligevel meget bedre afværge end du, og han sender immervæk sorte Skyer ind imellem Solskinnet, men dem vil vi så nødig plage vore kære gamle Forældre med, især da vi, som Årene går, erfarer, at selv den voldsomste Haglbyge glemmes, så snart Solen atter skinner. Vi går og samler hver Solstråle, vi kan få fat i og bærer den hjem til vore gamle Forældre, men derfor må I alligevel ikke tro, at vi lever i lutter Solskin — —«.

Vi havde vort sædvanlige Sommerkursus, og i den Tid så hun ikke meget til mig.

Jeg vidste nok, at hun syslede stærkt med Tanken om sin nære Død, men håbede, at det ikke havde noget på sig.

Det var ved Midnat mellem d. 24.—25. Juli. Vore unge Piger havde en lille Festlighed, så vi var alle oppe og havde det livligt og morsomt. Pludselig stod min Søster i Døren og bad mig følge med hjem til Moder.

Jeg så det straks, det var Døden. Hendes Udtryk havde altid forekommet mig ædelt og godt, nu havde hun fået et

ubeskriverligt Præg af Højhed og Ro, den stærke Rysten havde næsten forladt hende.

Hvorfor sendte vi Bud efter Lægen? Hendes Død var indledet så harmonisk og skønt, og vi vidste jo dog alle, at her var intet at gøre.

Han kom, og skønt han var en gammel Læge (altså en Mand med Erfaring fra Liv og Død) sagde han straks med meget rolig Stemme: »Ja, det er Døden!« Jeg så lynsnart hen på Moder, hun havde hørt det, hendes Sjæls klare Ro var brudt, — var det hans Stemmes Klang eller var det selve Ordene? Tårerne piblede bag de lukkede Øjenlåg. »De kender ikke, hvor svag Moder har været i mange År, og hvor uundværlig hun er os, vi mister hende sikkert ikke endnu« — forsøgte jeg.

Så gav han hende en Kamferindsprøjtning og forlod os.

Fra det Øjeblik begyndte en hård legemlig Dødskamp, men samtidig så vi, hvor mageløst alt det, hun havde elsket og troet på i et langt, langt Liv, stod sin sidste Prøve.

En stærk Uro pinte hende, men når vi bad eller sang de gamle kære Salmer, kom næsten øjeblikkeligt den klare Ro tilbage og varede, sålænge vi sang eller bad.

Min yngste Broder — hendes Benjamin — nåede at kom-

J. P. Lauesgård og Datter ved det nye Hjem i Sønderjylland.

me til hende. Lykken over at se ham kunde også fordrive hendes Pine og Uro. Før han rejste, løftede han hende op i sine Arme, knugede hende ind til sig og gav hende nogle Kys så faste og stærke, så jeg tænkte, »ja, nu dør hun da«, — men tværtimod, han fik hendes sidste Smil!

Nu, da det var for sent, havde jeg Tid nok. Jeg spurgte i det uendelige: »Lille Mor, vil du drikke? — lille Mor, skal jeg vende dig?« Men min Stemme nåede ikke længere ind til hendes Bevidsthed.

Kom derimod min Søster, hendes trofaste Plejerske gennem de mange, mange År og spurgte ganske stille: »Vil du drikke, lille Mor?« Da bevægede hun straks Læberne, hende havde hun hørt.

Da vi kom tilbage fra Moders Begravelse (på Yding Kirkegård) sagde Fader til mig: »Thyra, jeg er så fuld af Hjemvé. Nu Mor er borte, er Hjemmet her falmet for mig. Jeg vil prøve at finde mig et Hjem i Sønderjylland, hvem ved, måske i det Sogn, jeg blev fordrevet fra. Vil I ikke med derned?«

Det var vi nu ikke inde på. Men min Fader og Søster rejste derned, og ved Pastor Tolderlunds Hjælp fandt de et smukt, gammelt Hus i Sillerup Fjeldstrup Sogn, kun kort fra den gamle Skole, hvor min Fader havde haft sin Ungdoms Gerning, hvor jeg var født, og hvorfra han for 56 År siden var fordrevet.

SIDSTE ÅR I VIGSNÆS

MIN Mands og mine Opbrudstanker fra Vignæs syntes at komme umotiveret pludseligt, men var dog længe på forskellig Måde naturligt forberedt.

Hurtigere og hurtigere var Tiden fløjet, nu havde vi været i Vignæs i 20 År, ingen Præst siden Reformationen havde været så længe på dette yndige, men afsides Sted med en Befolkning på 3—400 Mennesker. Det var rimeligt, at man, da min Mand fyldte de 60, gik ud fra som en Selvfølge, at nu blev han i Vignæs til sin Afsked eller Død.

Men altid havde vi båret på et lønligt Håb, der allerede i en lille Sang fra mig til min Mands 50 Års Fødselsdag fik sådant Udtryk:

»Men Tiden går og Vignæs med,
hvem ved, hvad der nu kommer,
om Kirken engang blir et Sted
med Solskin, Sang og Sommer«.

Der er megen både gammel og ægte Fromhed på Lolland, men de allerfleste Steder er man sløje Kirkegængere, og i Vignæs med en forholdsvis alt for stor Kirke til de få Mennesker kunde det ofte se trist ud. Til midt i 60'erne havde der ligget en lille bitte Kirke, gammel og skrøbelig, men bedårende stemt ind i Sognets Behov og øvrige Bebyggelse; men Baronens på Oreby var Kirkeeejer, han skulde ikke skånes, så blev den gamle Kirke kasseret, og en ny — alt for stor — blev bygget til alle senere Præsters »Forknyttelse.«

Vi havde aldrig kunnet slippe Håbet om den fyldte Kirke. Vi tænkte ofte, som der står i Salmen: »En Vej eller anden — Vor Herre ved Råd!«

Da Præstegården brændte, var det med til at bære os

gennem alle Vanskelighederne, at vi tænkte: »Ja, her er måske Vejen«. Megen Hjærlighed og Hjælpsomhed mødte vi, men det, vi så inderligt havde håbet på, blev det ikke, og nu kom der til Tider en dyb Modløshed over min Mand.

Fru Marie Ebbe i Vignæs, der sammen med sin Mand på mange Måder har vist os Godhed, har engang på sin ejendommelige Måde karakteriseret vort Arbejde i Vignæs

Vort Sommerkursus.

sådan: »Ja, I kom og søgte at vække os ved jeres glade Kykliky!«

Først studsede jeg lidt ved den Benævnelse; men den er god nok. Det var aldrig »Midnatshanen der goel« — endnu mindre en Dommedagsbasun, men det var, håber og tror jeg, netop denne utrættelige Smågalen, som kan vække én en Sommermorgen og give Lyst til at stå op og gå ud i Guds klare Dag.

Men nu kunde vi altså pludselig ligesom ikke vente læn- gere. Som Børn, der har plantet Aflæggere, følte vi en utål- modig Trang til at trække dem op og se, om de var begyndt at gro.

For mig havde vort Sommerkursus siden Else Eriksens Død tabt sin egentlige Tiltrækning. Jeg havde forskellige

udmærkede Hjælpere, den mest forstående var vel Frk. Kitty Kornerup i Sommeren 1920, hun skrev engang om denne vor lille Sommergerning:

»Lad os forestille os, vi en Sommerdag besøger Vignæs Præstegård, medens Sommerkursuset er i Gang. Langs poppelklædte Landeveje drager vi af Sted, Skove og Marker strækker sig til begge Sider, og vi passerer smukke, velhavende

Vort Sommerkursus.

Gårde, friskt og blåt ligger Guldborgsund mod Nordøst, og ovre på den anden Side Vandet ligger Falsters Kyst med Skove, Marker og gule Skrænter. Dette er rigtig Bondelandet langt fra alt Københavneri — — så ligger Præstegården der som i en hel lille Skov af gamle Træer, ny, skinnende hvid under det røde Tegtag, (den gamle Præstegård brændte for nogle År siden).

I Gård og Have ser vi Flokke af unge Piger, i alle Markblomsternes Farver flagrer de omkring. Så lyder der en Klokke, vi er kommet tidligt, så vi får Morgenandagten og den første Time med. I denne Time taler enten Pastor Jensen eller Fru Jensen så smukt og varmtfølt enten om religiøse Emner eller om Tildragelser fra deres eget Liv.

Derpå tages der fat på Dagens Arbejde. Første Hold

laver Middagsmaden, dækker Bordet og pynter det smukt med Blomster. Andet Hold bager og læser Lektier.¹⁾ Tredie Hold drager til Stranden for at bade.

Efter Middagshvil kaldes de unge Piger atter sammen for at sidde nede i Haven under det store Akacietræ og sy Kjølesyning eller Kunstbroderi, som Fru Jensen underviser i. Når de unge Piger til September vender hjem, overrasker de deres Familie med de nydeligste Puder og Skamler, som ingen havde troet dem i Stand til at sy.

Efter Eftermiddagskaffen er der Frihed til at gøre Udflugter i den smukke Omegn eller at drive omkring i den store Have (jeg husker nok, når Stikkelsbærrerne var modne!) Et Hold er dog optaget af at sørge for Aftensbordet. Derefter samles vi alle igen enten til Foredrag, Klaverspil, Sang, Leg eller Dans.

Når man ved 10 Tiden efter Aftenandagten går til Ro, er det efter en Dag, der i passende Grad har været opfyldt af Alvor, Arbejde og Fornøjelse.

Ofte tilkaldes en eller anden bekendt af Familien, der holder Foredrag for Kursuset i den store Havesal eller nede i Haven.

Ligeledes har Fru Jensen i Sommerens Løb Lærerinder i Besøg, der underviser i deres Specialiteter: Samaritergerning, Porcelænsmaling, Plastik, Folkedanse, alm. Danse o. s. v.

Ja, der arbejdes flittigt, og Fru Thyra Jensen har en forbausende Evne til at få Øje på, hvilke Evner andre Mennesker sidder inde med, og få disse Evner vækket og udfoldet. Hendes Lyst og Glæde er at se alle de unge Ansigter om sig, høre deres Skæmt og Latter og tale til de friske, modtagelige Sind — og i sidste Henseende har både hun og hendes Mand ganske særlige Evner, på en sjælden Måde forenes i deres Hjem Livsglæde med Livsalvor, de unge Piger får Impulser, der kan spire i Sindet og senere blive af stor Værdi, når Livet tager alvorligt fat på dem. — — — Tiden går, og Afslutningen nærmer sig. »Allerede forbi« siger de unge

¹⁾ i Sprog og Samaritergerning.

Piger forskrækket, og så kommer Afskedens Dag — med mange Tårer — og med et »på Gensyn!« skilles man«.

Ja, sådan gik Dagene, og jeg synes endnu, 10 År efter at vi (i Sept. 1921) afsluttede det sidste Kursus, at der i vor Måde at holde Pige højskole på, var noget af det rigtige, og det har fornøjet mig meget at opleve, at man i Svejts og enkelte Steder i Tyskland (ja, måske flere Steder) har grebet det an på lignende Måde: en passende Blanding af legemligt og åndeligt Arbejde.

Men skønt der stadig hverken manglede Anerkendelse eller Tilslutning, havde jeg dog ofte en Følelse af, at for mig var denne yndige Gerning egentlig Slut. Med Else Eriksen som Kompagnon (det jeg forsømte at få gjort hende til) kunde jeg sikkert frisk og glad have arbejdet med de unge Piger endnu den Dag i Dag.

Vi havde efter Branden anstrengt os meget med Indkøb af gamle Møbler på Auktioner og andet Steds for derigennem at skabe et Hjem, der kunde ligne et gammelt Hjem, passende til vor Alder; men aldrig blev vore store Børn alligevel helt hjemme i den ny Præstegård, om det så var det ny Haveanlæg på den gamle Møddingplads betragtede de det med en vis Misbilligelse.

»Det kan ikke nytte« — sagde de, »I passer bedst i en gammel, lavloftet Præstegård!«

Det havde vist næsten været for stor en Glæde for mig, at mit gamle Hjem i nogle År havde været flyttet ned i min Nærhed, — det var i hvert Fald et knugende Savn, da min gamle Moder døde, og min Fader og Søster nu syslede med Tanken om at flytte til Sønderjylland.

Sådan forberedt kom der en Dag, da jeg af hele min Sjæl bad Gud om at give os en ny Arbejdsplads, de sidste Ar vi nu havde tilbage.

Bønnen er Guds forunderligste Gave til os, er der noget sælsommere end dette, at man mærker, at man er bønørt, ja, ligefrem ved, at det, man har bedt om, vil komme snart.

Det havde været mig en ubeskrivelig Sorg, at mit Manuskript til Fru Constance Leth og de gamle Breve og Oplysninger, Bogen var bygget over, var gået tabt ved Branden. Jeg var fuldstændig inde på, at jeg nu aldrig formåede at skrive den. Det eneste bevarede var et eneste Kapitel »Festen på Tranekær« i Hagerups Julebog.

En Dag læser jeg dette Kapitel, og o Under! pludselig står hele Bogen lyslevende for mig, jeg føler, at om jeg nu kan få Tid og Ro, vil jeg atter kunne skrive den.

Min Søstersøn Ingeniør Jørgen Halses unge Kæreste, Frk. Esther Weitemeyer, er den Vinter hos os for at lære Husholdning. Jeg sætter hende ind i Forholdene, og frisk og hjælpsom lover hun at hjælpe mig til Tid og Arbejdsfred, (hvor meget Husholdning hun egentlig fik lært, er jeg ikke helt klar over!)

Men en stor Vanskelighed er tilbage: Jeg ved selve Sandheden om mit Emne, men kan ikke længere bevise noget — og må på forskellige Steder bruge min Fantasi som Binde-middel mellem de Brokker, jeg endnu kan få fat i. Min gamle Veninde, Frk. Sofie Gad, var død, men hendes Veninde, Frk. Kamilla Hagemester, går hendes efterladte Papirer nøje igennem og finder endnu nogle enkelte Breve fra Fru Leth til Jørgen Gad.

Men et Kildeskrift til videre videnskabeligt Brug vil min Bog nu aldrig kunne blive.

Sprogforskeren Svend Grundtvig skriver i 1880 til den svenske Eventyrforfatterinde Wendela Hebbe i Anledning af en af hendes Bøger, at han under Læsningen ved Siden af den æstetiske Nydelse også har følt videnskabelig Fortrydelse, fordi det på Grund af Bogens ypperlige Støbning har været ham så godt som umuligt at se, hvad der tilhørte Traditionen, og hvad der måtte tilskrives Forfatterinden.

Men næppe har Svend Grundtvig ført dette Angreb, før han Hjærtens elskværdigt selv kommer Forfatterinden til Hjælp med Forsvaret, idet han siger: »Jeg tillod mig i sin Tid at spørge den danske Forfatter Goldschmidt om, hvorledes Forholdet var i så Henseende i én af hans sidste Fortællinger, og derpå svarede han mig blot: »Det er Digterens Hemmelig-

hed«. Jeg indser også meget vel, at Spørgsmålet var indiskret, og jeg kan ikke fortænke Dem i, om De svarer mig på samme Måde, når jeg tillader mig at komme med en hel Række Spørgsmål . . .«

Uden at bilde mig ind at være i Plan med Wendela Hebbe, endsige da — — —, har dette Brev fra Svend Grundtvig været mig til Trøst, når der om min Bog ret hånende er blevet sagt: »Ja hvad er historisk, og hvad er Fantasi?«. »Ja, se det er nu min lille Hemmelighed!«

Der skulde en tidlig Forårsdag i 1922 være Bryllup hos vore gode Venner og Medsvogrede, Inspektør Nielsens på Anstalten. Deres ældste Datter, vor lille Yndling Frk. Lisbeth, skulde giftes med den unge Landmand, Niels Kloppeborg-Skrumsager.¹⁾

Brylluppet skulde være stort, vi vilde komme sammen med hele hans sønderjyske Slægt, der var Medlemmer af Rødding Frimenighed. Pastor Lykke i Rødding var nylig død.

Da slår det mig pludseligt, — nu kommer det, jeg så bestemt har fået Løfte på, de søger en Præst, selvfølgelig vil de synes godt om min Mand (han skulde forrette Vielsen), og snart vil der komme Opfordring til ham om at blive deres Præst!

Skønt selv helt sikker i min Sag, kunde jeg dog ikke rigtig komme af Sted med at delagtiggøre min Mand i denne Opdagelse!!
Hvor betaget Kloppenborg-Skrumsagerne blev af min Mands

R. H. Skaftø.

¹⁾ der havde deltaget i hele Verdenskrigen.

Brudevielse, fik jeg aldrig at vide, jeg fik nemlig hurtigt andet at tænke på!

Min Bordherre ved det festlige Bryllupsbord var Amtsrådsmedlem Direktør Skaftø fra Søllested, en Mand vi nærrede megen Agtelse for og ofte havde truffet hos Pastor Lundby.

At vi var bestemt til at have hinanden til Bords, var i sig selv ganske mærkværdigt; thi allerede ved Suppen udtalte Skaftø, at han havde det Ærinde fra Menighedsrådet i Søllested, som han var Formand for, ved denne Lejlighed at opfordre min Mand til at søge Søllested Sognekald.

Jeg tænker mig, at Skaftø er blevet en Smule forbavset over, så øjeblikkeligt jeg gik ind på Tanken, der var slet ingen Overvejelser, hverken i den ene eller den anden Retning, heller ikke om hvor vidt vi syntes bedre om Søllested end om Vignæs, der var kun den mest ubetingede Tilslutning. Skaftø kunde jo ikke vide, at for mig sad han og bragte Hilsen og Bud fra Vor-Herre selv.

Pludselig udtalte han med en vis Ængstelse: »Vi er rigtignok bange for, at Indtægterne er for små, Søllested er nu tredje Klasses Embede, Vignæs må sikkert være meget større!«

Ja, det vidste jeg, at det var, og vor eneste Søn var lige kommet hjem fra Siam med Lyst og Trang til at studere Teologi for rimeligvis at blive Præst, han skulde hjælpes! Men en Udvej måtte og skulde findes, og pludselig fandt jeg den: »Når min Mand rejser fra Vignæs, bliver det også gjort til et tredje Klasses Embede, hvis De, Hr. Skaftø, rejser ind og taler med J. C. Christensen om det, kan det sikkert nok ordnes sådan, at min Mand får sine Indtægter med sig til Søllested, Statens Udgifter vil jo blive de samme, der er kun den Forskel, at min Mand får mindst dobbelt så meget at bestille for den samme Løn, det kan ingen have noget imod«.

Mens alt dette blev ordnet, hengav min Mand sig ukymret i Feststemningen. Med ham fik Skaftø efter Bordet større Vanskeligheder, til sidst måtte han tilkalde mig, og så klarede det sig efterhånden.

Som den gode Ordensmand, Skaftø er, gik han og Menighedsrådet først til Biskop Wegener, der viste sig som vor

sande Ven, først ved at påtage sig at føre Sagen om Lønningsoverflyttelsen frem hos J. C. Christensen og dernæst ved at omtale min Mand smukt og forstående, han forstod straks, at det kunde blive vanskeligt nok at komme til Sølleded efter Pastor Lundby, der havde været en meget afholdt og påskønnet Præst.

DER LÆGGES UD PÅNY

HVIS vi ikke havde haft den Tro, at sådan burde det nu være, ved jeg ikke, hvordan vi skulde være kommet over Afskeden fra Vignæs.

Hvor vi dog elskede det altsammen — Kirken¹⁾, den lille Foredragssal i »Brugsen«, Skolen, hvor vore egne Børn havde siddet blandt Sognets kære Småbørn, de mange hyggelige Hjem og Mennesker, den poetiske Skovridergård, Stranden, Skoven og først og sidst den Plet, der havde været vort Hjem i den gamle og den nye Præstegård. Den Plet, der havde set Børnene blive voksne og flyve ud fra Reden, den Plet, der havde budt de fire Svigersønner så hjærteligt velkommen og åbnet sin Favn for de første yndige Børnebørn. Her hvor vi under så megen hjærtelig Godhed fra Beboernes Side havde fejret vort Sølvbryllup.

Og Præstevenerne! Hvor havde det været en Oplevelse, da der kom ny Præst til Nabsognet, Tårs: Pastor Stenstrup. Det morede mig at læse i Vignæs Præstegårds gamle Embedsbog, at den forrige Pastor Stenstrup i Tårs havde levet på Svenskekrigens Tid og havde fået Embedet på den udtrykkelige Betingelse, at han giftede sig med Præsteenken Gunild fra Vignæs (Kaldsmændene vilde ikke have Enken forskudt! stod der) og fandt sig i at få Embederne slået sammen.

Den sidste Pastor Stenstrup risikerede ikke noget i den Retning, han hjemførte fra Amerika sin unge danskamerikanske Hustru, der snart udviklede sig til den friskeste, danske Landsbypræstekone, vi kunde ønske os.

Og så Musse-Herreds hyggelige Præstekonvent — hvor Præstekonerne endelig kom med, og som var så interessant,

¹⁾ der havde fået så smuk Sang ved den unge Lærer Dam.

fordi alle kirkl. Retninger var repræsenteret. Det er vist egentlig forkasteligt, når hver Retning laver sit Konvent og derved fremturer i ukærlig Ensidighed. Pastor Aschenfeldt Hansen og min Mand, der i det nordligste Vendsyssel (selvfølgelig i hver sit Konvent) havde været stridbare og forkætrende overfor hinanden, mødtes her spagfærdigt, næsten kærligt forstående. Ikke at tale om, at min Mand ganske tabte sit Hjærte til de to højkirkelige Præster: Skougård i Øster-Ulslev og Skovgård i Kjettinge. Den sidstes åndfulde Hjærtelighed var nu heller ikke let at stå for, han var ikke for ingen Ting Ungdomsven af Professor Høffding. Det virkede højst stimulerende, at han uden videre gik ud fra, at vi alle var filosofisk religiøst interesserede. Det kneb at holde Ørerne stive, dengang han ret længe underholdt sig med mig om den franske Filosof Bergson!!

Jeg læser i et gammelt Brev fra ham » — — og i et oprigtigt Håb om, at De må have meget godt i Vente af den Slags, som De allerede har oplevet så meget af — for det har De sikkert! Jeg kan forresten knap forestille mig, at De virkelig allerede er et Sølvbrylluppar — De ser mig så nygifte ud. Men det er jo ikke andet end godt for os andre at se på og for Dem selv at være. Konventet er her i Kjettinge d. 23 Juni Kl. 12^{3/4} præcis. Pastor Widding prædiker, jeg skulde give noget til bedste om Viljen som Faktor især i det religiøse Liv. — — «

Vi glædede os!

Men nu var det altså Afsked over hele Linien. Afskedsprædiken i Vignæs Kirke, hvor min Mand åbent og ydmygt vedgik, hvad der var Skyld i, at han rejste bort og hans dybt personlige Bøn om Tilgivelse.

Og så Afskedsfesten, den skønne Gave og den store Tilslutning. Salen var dejligt pyntet med Flag, friske Bøgegrene og et Væld af Blomster fra så godt som alle Hjem i Vignæs.

Skovrider Bangs Tale til min Mand vil jeg aldrig glemme. Takken for den sanddru, åndfulde Forkyndelse, og at der altid havde stået en Personlighed bag Ordene — og Takken for Foredragsforeningen. Også min Virksomhedstrang (Søndagsskolen og Syskolen) fremhævede han.

Og Sognerådsformand Hers, der talte så smukt for vore Børn og deres Ægtefæller og vor eneste Søn, lige kommet hjem fra den store Verden. Han fremdrog Børnenes Glæde, da de som små fra det barske Vendsyssel var kommet ned til den smukke, frugtrige Vignæs Præstegårdshave.

Gårdejer Lærke takkede for 20 Års venligt, fredeligt Nabo-skab, de to Hjems Børneflokk, et lille Dusin når de var samlet og så fornøjeligt legede sammen.

Og så kom vel det, der rørte os allermost, da Fru Sofie Hansen fra Vestermark takkede os for, hvad vi havde været for Sognets gamle, som vi i de mange År havde samlet til Julefest i vort Hjem, noget, der aldrig før var kendt i Vignæs. De gamle var altid kommet så glade og oplivede hjem og kunde længe leve højt på den Fest — og hun takkede for vor Gæstfrihed mod alle, så Småfolk kunde føle sig som hjemme hos os — hun syntes, at Pastor Jensen, der havde båret over med Menigheden i så mange År, kunde være blevet i Vignæs sine sidste År. Sluttelig fremhævede hun mig som modig, fordi jeg havde turdet komme i deres Hjem, da den spanske Syge rasede — —.

Taler og Sange vekslede Time efter Time, der var endnu ingen Træthed at spore, da vi efter fire Timers Forløb sang: »Så vil vi nu sige hinanden Farvel« og sammen bekendte Troen og bad Fadervor. Sluttelig sang vi: »Alt står i Guds Faderhånd«.

Hvad vi ganske særligt glædede os til, var at komme i Nærheden af Lollands Højskole, der altid havde haft vor Kærlighed.

Højskoleforstander Carl Hansen havde været som Foredragsholder i Vignæs og boet hos os, vi syntes udmærket godt både om Foredraget og om Manden selv; det sporedes straks, syntes vi, at han var en ægte Discipel af Pastor Otto Møller i Gylling, og at hans Hustru var Datter fra Vrigsted Højskole glædede mig som Jyde fra Horsensegnen.

Vi anede ingen Vanskelighed, før vi var kommet til Søllested og fik at vide, at der havde været et Brud mellem vor gode Ven, Pastor Lundby, og Højskoleforstander Hansen. Og

nu var det ikke frit for, at en hel Del af Lundbys Venner ønskede og ventede, at min Mand — sammen med at arve Lundbys Embede skulde vedgå Arv og Gæld i dette Forhold.

Der kan siges meget for og imod dette at arve, i al Almindelighed har vi vel som oftest ikke noget imod Tanken, men at arve et Uvenskab, som vi ikke forstår Grunden til, og ikke uden et vidt-dreven Studium vil kunne trænge til Bunds i, det følte — særlig i vor Alder — meget utiltalende og værdiløst, det taltale os langt mere at arbejde på at få det gode Forhold genoprettet, hvilket dog aldrig ret lykkedes.

Sådan ganske menneskeligt havde vi vel nok mest Sympati med Højskoleforstander C. Hansen, der stod ret svært i sin Kamp for at holde Højskolen gående, hvor-

imod det snart viste sig, at Lundby også i sit ny Embede i Vemmelev kunde få Folk i Tale og vokse sammen med sin Menighed, nærmest oplevende en ny Ungdom.

Hvor er man taknemmelig overfor de Mennesker i den ny Menighed, der, samtidig med at de har elsket og trofast vil vedblive at elske den bortdragende Præst, alligevel modtager den ny tillidsfuldt og kærligt, ikke alene under ham Lov til, men endog sætter Pris på, at han er sig selv, d. v. s. et ganske andet Menneske, så vist som der ikke er to Mennesker helt ens her på Jorden.

I Søllested Præstegårdshave.

Vi skal aldrig glemme dem, der tog imod min Mand på den Måde, da han i sit 61. År kom til Søllested til en Gerning meget forskellig fra den i Vignæs.

Det var let for mig at se, at min Mand meget hurtigt følte sig hjemme i Søllested. Der er et Par Verslinier af Grundtvig, der i den første Tid ofte kom til mig:

»At Hjemmet efter så lang en Tid
det er både kendt og fremmed — —«.

Min Mand havde ligesom været langt borte, men var nu atter hjemme.

Jeg har ofte grundet på, hvad det var, der skabte den Stemning?

Ja, det var vel først og fremmest den Kirkesti, som min Mand Søndag Morgen betrådte så taknemmelig og glad, men der var også noget andet, jeg er lige ved at kalde det Ånden fra Vesterborg, den han kendte og elskede fra sin Moder og Morfader, den gamle, fromme, hjærtevarme Budstikke-Bojsen, og her i Søllested mødte fra så mange Sider, mest inderligt vel nok hos sin Moders Kusine Fru Helga Jørgensen f. Bojsen, den gamle Godsejerfrue fra Søllestedgård, der nu havde sit yndige Enkesæde i Dyrehavehuset.

Vi havde længe kendt Fru Jørgensen på Afstand som en stadselig Borgfrue, nu lærte vi hende at kende som det, der er langt, langt mere:

»med Øjet, som det skabtes himmelvendt,
lysvågent for alt skønt og stort hernelen,
men med de dybe Længsler velbekendt,
kun fyldestgjort af Glans fra Evigheden.«

Vort Liv i Søllested er mig så nær ind på Livet, så det er vanskeligt endnu at kunne se det i det rette Perspektiv, men ganske kort vil jeg dog berøre, hvad vi hurtigst muligt blev optaget af.

Først maatte vi også her tænke på en Julefest for de gamle.

Her var alt for mange til, at vi kunde rumme dem i vort eget Hjem, og selv magte Udgifterne som i Vignæs kunde

vi heller ikke, altså skulde der skaffes Penge, hvilket dog gik helt let ved at holde et Foredrag med Lysbilleder fra min Rejse til Oberammergau. Men nu var der en Sag, der lå mig stærkt på Sinde. Jeg havde aldrig kunnet glemme den gamle Romers Kritik af vi Damers lidt nedladende Godhed mod de ubemidlede. På en Måde gav jeg ham Ret, det var nok ikke rigtig i Kristi Ånd, i Julens Ånd. Hvad kunde der gøres for at afvæbne en sådan Forestilling hos dem, der skulde være de modtagende. Vi drøftede og grundede og kom til det Resultat, at kunde vi få alle Mænd og Kvinder, lige fra den gamle Godsejerfrue til den fattigste Indsidderkone (over de 60 eller gift med en Mand over de 60) til at tage mod vor Indbydelse, var vi på rette Spor. Hvor var vi lykkelige, da det skete.

Vi var en Flok Kvinder, der hurtigt havde fundet hinanden i dette Arbejde; men nu var det så, hvordan Festen skulde ordnes?

Min Mand og jeg var begge udgået fra alvorlige grundtvigske Hjem, og det hørte ligefrem til vor Børnelærdom, at alt det, vi ikke følte i vor Samvittighed som Synd, det skulde ikke alene tåles, men, hvis det kunde være til uskyldig Fornøjelse, modigt tages frem i Guds klare Dagslys og forædles.

Så besluttede vi da nu, at dette Julegilde (ligesom i 20 År i Vigsnæs) ikke skulde være som en Fortsættelse af Julens mange kirkelige Gudstjenester, nej, de gamle skulde, om vi magtede det, ikke alene være som glade Børn, nej endog — lystige (Lukas 15 — 23). Vi gik til det i stor Angst for ikke at kunne magte Opgaven; at være selvretfærdig og ked-sommelig, det kan jo ethvert Fæ, men at være så beskeden og munter, så de gamle kunde blive — lystige!! det var sandelig en Opgave.

Hvad sætter os rent menneskeligt i Stemning og vækker de gode, lyse Minder hos gamle Mennesker?

»Blomsterduft og gamle Melodier!« står der et Sted.

Blomsterduft! nå ja, Kaffeduft og en god Cigar kan her langt mod Nord erstatte en hel Del i den Retning; men så

er det de gamle Melodier: de gamle Salmer, Fædrelandssange og Folkedanse!

Vi havde oplevet i Vignæs ved et Julegilde, at da vore unge iført de gamle Dragter dansede Folkedanse for vore gamle Gæster, havde disse rejst sig og danset med — belærende overfor et og andet forkert, som havde sneget sig ind. Det blev en henrivende lystig og god Aften, og der blev de følgende År fortsat med de gamle Danse.

Kunde noget lignende lade sig gøre i Søllested? Om noget Steds så måtte det være her med den gamle frisindede, på engang alvorlige og lyse Kristendomskultur, som prægede Befolkningen og Menighedslivet.

At Jesus, da han gik her på Jorden, ikke var bange for på rette Tid og Sted at give den rent menneskelige Livsglæde, hvad dens er, har jeg altid følt så inderligt bekræftet i Fortællingen om Brylluppet i Kana. Hvor højt jeg end sætter Pastor Morten Pontoppidan, jeg må dog indrømme, han har bedrøvet mig ved sin lille Prædiken Vand til Vin. Just fordi den er så åndfuld og siger så meget, der er ubestrideligt, piner det mig, at den samtidig rokker ved noget, der fra min Ungdom har været mig helligt og dyrebart.

Det at have Jesus i Hånden, når man gennem et langt Liv i al Skrøbelighed har søgt at dæmme op imod letkøbt Askese og selvgod Fordømmelse af andres uskyldige Fornøjelser, har været en forunderlig Styrke; men hvis Undergerningen i Kana er »Heksekunster, der virker uhyggeligt«, så mister jeg noget, jeg ikke kan eller vil undvære.

For mig er det en Herlighed, at Jesus havde Mod og Kraft til at begynde sine Undergerninger med dette at imødekomme vort Menneskelivs Trang til uskyldig Glæde.

Når Pastor M. Pontoppidan ser et Bevis på Fortællingens Umulighed i den »Massefrembringelse af Vin«, der er Tale om, 7—800 Flasker, så har jeg nu altid i al enfoldig Husmoderlighed tænkt mig, at al den tiloversblevne, vidunderlige Vin er blevet gemt og holdt højt i Hævd i Slægten, (som jeg gemte Æblevin fra Æbeltoft¹ og højtideligt kunde traktere

¹) Æbeltoft Præstegård var min Mand's Barndomshjem.

vor første Svigersøn dermed). Så langt mod Syd, hvor man drikker Vin hver Dag, er det heller ikke så fantastisk som hos os i Danmark.

Sammen med mine Veninder og gode Arbejdskammerater tilrettelagdes nu Festen således:

Først bringes de gamle til Sæde omkring de festlige Borde. Det herlige Juletræ er tændt, og nu synges de uopsidelige gamle Julesalmer; min Mand holder en lille Juleprædiken og så atter Salmesang.

Og så drikkes der Kaffe og spises Kage, længe og indgående, og derefter en lettere, uskyldig Underholdning: Et H. C. Andersensk Æventyr med levende Billeder — en lille Komædie — smuk Musik og Solosang el. lign.

Men nu er man blevet træet af at sidde, Bordene ryddes væk, man går omkring og finder gamle Veninder fra Skoletiden — eller en gammel Højskole- eller Soldaterkammerat, der er virkelig meget at drøfte. Og hvad er det? Nu spiller Musikken de ældgamle Danse, de stive Ben tramper allerede Takten, idet man stiller sig op til den indledende March.

Præsten i Spidsen (endnu slank og spændstig) som oftest med sit Sværmeri »gamle Fru Mogensen« (over de firs). Bag efter følger Højskoleforstanderen med en Dame i samme Alder — der kommer Præstekonen med én af de allerældste Dansere, — hun holdes ud i stiv Arm, Cirklen bliver derved større for hende, hun tænker et Sekund lidt bekymret på sin Værdighed; hvorfor husker hun pludselig på en Linie i en af Bergstedts Viser, hvor en Morlille »hopper som en Bolle«?

Nej, det var noget andet! der kommer vor smukke, stadse-lige Fru Godsejer Ziersen fra Wilhelmshøj, hvem kan som hun så let som ingenting føre en gammel Huskone i Dansen. Til Hverdag er den gamle Kone så svag, så hun kun kan sidde i en Stol, i Aften danser hendes umulige Ben som for et Par Menneskealdre siden, og hun er så tryk, Fru Ziersen tager hende med i sin lukkede Bil lige til Døren og får hende i Seng. — Ja, var det ikke Angsten for at krænke Privatlivets dyrebare Fred, vilde jeg fortsætte længe, længe, for det er jo et Selskab på flere Hundrede Mennesker.

Forpustede, trætte, men mindst 30 År foryngede, daler man ned på sin Plads.

Hvad der er skænket af Kager og Desserter, overgår enhver Beskrivelse, og for at det hele kan fremføres i en så frisk Anretning som mulig, har hele »Generalstaben« været samlet i Timevis om Eftermiddagen og pyntet med Flødeskum. Jeg vover at påstå, at der ikke i hele Mellem- og Sydeuropa¹⁾ findes en Konditor, der i kunstfærdig Skønhedsans kan måle sig med en lollandsk Husmoder.

Når der har været danset en god Timestid, trænges der til en Hjærtestykning, og nu bæres Desserterne rundt. Hvor herlige de er, kan de dog virke vample, og Kaffe èn Gang til kan vi ikke, men en lille varm Drik skal de have inden Hjemturen i den kolde Vinternat. Hed Saftvand (til Afholdsfolkene) og med »et Stænk i« til hele Resten — varm Punch hedder det — med eller uden Stænk i. Og så skal man have endnu en Sekstur eller Pirrevals. Endnu er alt på det højeste, men så er just Opbruddets Time der. Det kan jo hænde, at »vor Far« sidder med Podagra og ser »vor Mor« svinge sig, eller omvendt »vor Far« svinger sig, mens »vor Mor« trods alt må tænke på sine Åreknuder. Det er jo nemlig en stor Misforståelse at tro, at vi gamle er helt fritaget for lidt Skinsygefornemmelser.

Så kommer da den sidste Dans, den er besindig, lidt langtrukken.

Og så sidder de alle stille, for nu ved de, at Afslutningen kommer. En af de gamle Aftensange, og så Aftenbønnen med Tak for Aftenen. »Dejlig er Jorden« synger de, og som en Hyldest til Ham, der har skænket denne gode, lyse Aften, vil de alle op at stå, mens de synger Salmen til Ende.

Og så er der den omsorgsfuldt tilrettelagte Hjemfærd og megen Taksigelse til den glade, taknemmelige (også lidt trætte) »Generalstab«.

¹⁾ dette skrives i Rom.

LOLLANDS HØJSKOLE

NABOPRÆSTEN i Skovlænge og Gurreby: Pastor Borella blev »Professor« for vor Søn, der til vor store Glæde efter sit flerårige Ophold i Østen altså foreløbig kunde læse hjemme, endog med så godt Resultat, så han fik Egregie til Hebraicum.

Men Ak og Vel! Pastor Borella søgte og fik Kald i Jylland. Min Mand var kaldet på den Betingelse, at han eventuelt også skulde betjene Skovlænge og Gurreby, men ærligt talt havde vi ikke hæftet os videre derved; nu blev det imidlertid Alvor.

Efter det lille Vignæs havde min Mand nu pludselig tre Sogne, hvoraf Søllested med sine 1400 Indb. allerede gav ham mere end nok at bestille. Ganske vist fik han først 1200 siden 1500 Kr. for det forøgede Arbejde, hvilket dog ikke var så meget, så han kunde holde Bil i det vidtstrakte Pastorat, hvilket atter bevirkede, at Befolkningen ikke fik den Betjening, som de kunde have Krav på. Ligeledes gav de skiftende Højmesser i tre Kirker Anledning til nogen Utilfredshed.

Men Staten tjente i de følgende År en lille Formue på den Ordning, hvad der fornøjede min Mand at tænke på. Selv fik vi megen Glæde af Forbindelsen med Skovlænge og Gurreby.

Gennem Højskoleforstander Hansens havde vi allerede stiftet Bekendtskab (der snart blev til Venskab) med Amtsrådsmedlem Gårdejer Jens Nørregårds i Skovlænge. Fire Søskende af Slægten Nørregård (Jyder fra Bering Valgmenighedskreds) er omplantet til Lolland og for de tre's Vedkommende giftet ind i lollandske Slægter. Vi Kronjyder har vist undertiden den Forestilling, at vi som Race betragtet er lidt mere end andre Danske (deri selvfølgelig indbefattet Lollikkerne);

men er vi blevet plantet herved, er det forbavsende, så godt vi slår Rod i den gode, lollandske Lermuld, der binder så fast, at det næsten er umuligt at komme bort igen. Sådan er det gået Sognerådsformand Hers i Vignæs, Slægten Nørregård, Pastor Lundby, os selv og mange andre mere kendte Navne.

Det kneb for Højskoleforstander Hansen at samle Elever

Skovlænge Præstegård set fra Haven.

til Pige højskolen om Sommeren. Jeg erindrede fra Ar tilbage en varm Sommerdag i Vignæs Præstegårdshave, at Børnene og jeg gik omkring og nød Tilværelsen. Da så vi pludselig en ældre os ubekendt Mand — med stort Skæg — hvilende med korslagte Arme på det lave Pilegærde uden om Haven og stirrende længselsfuldt derind. Jeg var ikke dengang klar over, at bag Pilegærdet var en dyb, tør »Grøft«, som han stod i, så vilde jeg ikke være blevet så forbavset over hans Udseende — han stod lavt, det var hele Sagen.

Da han fik Øje på os, udbrod han med en meget vemodig Stemme, hvori dog sporedes et Glimt af Håb: »Har ingen set vor Sværm?«

Vi forstod, at ingen var os, og stillede os straks beredvilligt til hans Rådighed, gennemkrydsende Haven, spejdende og lyttende op i Luften, men Sværmen var ikke fløjet til os, så vi kunde ikke hjælpe ham. Imens havde vi fået Beskrivelsen af hans Uheld. Længe havde han fulgt den flygtende Sværm, men den var for hurtig, og nogle »slemme Dreng«, som han havde mødt, og som øjensynligt vidste Besked, havde så lokket ham på Vildspor, måske til egen Fordel, en sådan Sværm var sine 10 Kr. værd.

Pludselig var Manden væk, og han var glemt, men en Dag mødtes han og jeg på Vejen til Saksøbing. Vi standsede, og han sagde oprømt: »Ja, Sværmen kom ikke, men en Dag kom der en anden Sværm til mig, er det Præstens, skal han ha' den«. Nej, det var det ikke, og vi skiltes; hvem han var, ved jeg ikke, men i mit stille Sind kaldte jeg ham Lolland, han var et Stykke Lolland.

Ud fra dette gamle Minde skrev jeg et lille Opråb i Højskolebladet, der sluttede således:

»Har ingen set vor Sværm?

Lolland — selve det gamle, skønne Land står i det lave og stirrer langt ad Led efter sin Sværm af Ungdom. Enten må vi jo fange den ind eller som Gengæld fange en anden Sværm, men dertil må enhver, som har læst denne lille Artikel, være os behjælpelig. Husk, det er Danmarks — for det tror jeg — allernødvendigste og sydligste Højskole.« —

Det var jo helt fikst og meget varmt følt, men hjalp slet intet. Så hjalp det unægteligt bedre, at Direktør Skaftes Døtre drog ud for at lede efter Sværmen. Fru Højskoleforstander Hansen vilde Sommeren 1924 forsøge at drive Kvindehøjskole på sin egen Maner. Eleverne skulde kun komme om Eftermiddagen — bo hjemme — og ikke nyde andet Maaltid end Eftermiddagskaffen. Fru Hansen, der var mere end almindelig dygtig i al Slags Håndgerning: Knipling, Broderi, Filing m. m. m. skulde undervise deri (jeg skulde undervise i Kunstsyning), Højskoleforstanderen holde et Foredrag for os hver Dag og, så vidt jeg husker, var der også Undervisning i Sygepleje og Engelsk.

Frkn. Skaftede cyklede fra By til By, og snart var Sværmen samlet, Fruer og Frøkener, unge og gamle.

Det blev en dejlig Sommer, og det var let at se, hvor lykkelig Forstander Hansen var over hver Dag at tale til en så stor, forstående og taknemmelig Forsamling.

På en Foredragsrejse i Jylland ind under Jul døde Forstander Carl Hansen pludselig, han havde længe lidt af en stærkt fremskreden Sukkersyge. Højskolegerningen havde altid haft hans Kærlighed. Med sin gode Lærereksamen kunde han have siddet i sikker, pensionsgivende Levevej, han kunde således engang have fået et godt Lærerembede i Jellinge, men Højskolen sejrede. Det har været usigelig strengt for ham at kæmpe så hårdt for at holde Lollands Højskole oven Vande.

Carl Hansen var en fin og klog Mand, som vi var kommet til at elske og agte. Vi mistede i ham en god Ven, en bedre Tilhører i Kirken kunde ikke tænkes.

Efter Carl Hansen kom nuværende Højskoleforstander Arthur Petersen, gift med en Datter af Pastor Bruns i Levring. Han er en livfuld, veltalende Mand med mere end almindelig historisk Viden, det er at vente, at han og hans Hustru vil kunne løse den svære Opgave.

Onsdagsmøderne om Vinteren, der var påbegyndt af Carl Hansen og også dengang vandt god Tilslutning, er under Arthur Petersen vokset næsten kolossalt. Man kommer i Biler langvejs fra og flere Hundrede Mennesker er det ganske almindelige Syn. Men med Antallet af Elever kan det endnu have sin Vanskelighed.

Engang i Begyndelsen af hans Virksomhed var det lige ved at gå galt, det var selve Statstilskuddet, der var i Fare, og uden det så det ret håbløst ud.

Da skrev en gammel Højskoleven, Fr. Søgård fra Birket, om jeg ikke gennem Bladene vilde virke for, at vi fik de unge arbejdsløse Mænd på Højskole, han bad mig skrive om Sagen i mit eget Navn.

Det syntes jeg ikke, jeg kunde med Sandhed; men jeg blev meget begejstret for Tanken, som jeg dengang aldrig

havde hørt eller set fremført. Jeg overgav Sagen til Redaktør Haugner, der god og forstående som altid indledte en længere Artikel i »Tidende« på denne Måde:

»Arbejdsløse på Højskole.

Skaft Fru Thyra Jensen 1000 Kr. inden Jul. — Her er Begyndelsen!«

Der kom 1000 Kr. og mere til som Understøttelse til de arbejdsløse, der vilde tage på Lollands Højskole, og hvad der end kan siges både for og imod den Ting, så er det dog sikkert, at Sægårds Tanke fik Lollands Højskole over et dødt Punkt. Selv gav han Tanken denne smukke Begrundelse: »Vi gamle søger tidt tilbage i Mindet, og der er et, jeg aldrig glemmer; det var, da jeg for c. 50 År siden mødte de hjemkomne Højskoleelever og lyttede til deres Tale og Sang, det var fremmed for mig, men fik Hjærtet til at juble og Øjet til at dugges, og derfor tænkte jeg — — —« — »At bevare Lollands Højskole som et Sted, hvor vi kan samles og høre et godt Ord, møde et venligt Blik og et varmt Håndtryk, som hjælper til at bære op, når Livet tager hårdt.«

TRAVLHED OG EN DRØM FRA GUD

AT tage Søndagsskolegerningen op som i Vignæs lykkedes ikke, dertil var den for fast og godt indarbejdet af Indremission, og et Samarbejde kom ikke i Stand.

Søllested er en Stationsby, der i Valutatiden havde taget stort Opsving. Her var meget, som kunde sprede, vel også nedbryde både den mandlige og kvindelige Ungdom.

Det gjorde os ubeskrivelig ondt at høre om unge, jyske Roearbejdere, der efter en hel Sommers Slid til sidst kunde forlade Søllested så blanket af i Spil, at Sommerens Fortjeneste var væk, og Overfrakken måtte pantsættes for at få Penge til Hjemrejsen til Jylland. Var der end måske nogen Overdrivelse i de Beretninger, der strømmede ind til Præstefolkene, så var det dog ganske klart, at det stod ikke godt til.

Vi fandt vågne og dybt interesserede unge Landmænd i Landbrugskandidaterne Chr. Esbensen og Forpagter Laursen, der kendte det hele fra første Hånd. Esbensen var stærkt biblioteksinteresseret, vi fik snart et Samarbejde igang, og ved stort, offervilligt Slid fra hans Side blev der virkelig efterhånden skabt et Bibliotek med regelmæssigt Udlån og smukt udstyret Læseværelse.

Vi var nu fra de tre Sogne blevet en ret stor Kreds af Kvinder, som holdt af hinanden og stod trofast sammen i at arbejde for alt, hvad vi mente kunde komme ind under Benævnelsen det gode, sande og skønne.

At Bibliotekssagen fra første Færd fik vor Støtte, er en Selvfølge. Nå, der er jo Grænser for, hvor mange Bazarer man kan afholde, men der er ingen Grænser for, hvor mange Penge der kan bruges til Opgaver nær og fjern, og at tigge rede Penge hos Befolkningen har altid været os svært. Jeg husker, at da der blev bedt om Bidrag til Grundtvigs Minde-

stuer i Udby Præstegård, vilde jeg gerne være med, men så ingen Udvej.

Da kom jeg til at tænke på den dyrebare Arv fra min Svigermoder (Fru Nanna Jensen f. Bojsen), Kunstsyningen (som den kaldes). Giv mig en Pose Garn, nogle små Trærammer og lidt Stof, og jeg skal påtage mig at komme i Forhold til Kvinder fra det nordligste Grønland til det sydligste Cicilien, så sandt der da er nogle Småblomster, vi kan tage ind og sy efter. I al Almindelighed er Nål, Tråd og Farver vi Kvinders Verden, hvad er naturligere for os end at prøve på at fremstille — helt umiddelbart som vi ser den — den Natur, som vi elsker, ja ofte er ganske forelsket i. Det skærper vort Øje for Naturen, vi opdager Ting og Skønheder, vi aldrig før har anet, ja, jeg vover at påstå, at det vækker Kvindernes Skønhedssans og Skønhedsglæde, og alle kan mer eller mindre være med.

Kun den øvede, overlegne Kunstner er det givet at kunne stilisere.

Så indbød jeg da til et lille Kursus, hvor Indtægten skulde gå til Grundtvigs Mindestuer.

Hvem var nu den første Elev, der meldte sig? Fru Helga Jørgensen fra Dyrehavehuset! der ønskede at kopiere den Sofapude, hun for mer end et halvt Århundrede siden havde fået som Brudegave fra min Svigermoder.

Det vilde føre alt for vidt at udrede, hvad dette Kursus (der kan ses som en Fortsættelse af Fru Højskoleforstander Hansens sidste Virksomhed i Søllested) efterhånden udviklede sig til: Kursus i skønne, gamle Håndarbejder (Amagersyning) med Motiver fra Musæerne (Enkefru Hedevig Krøyer, nu Præstefrue i Nakskov), Tøndersk Knipling (Frk. Lorentzen fra Ballum), Vævning (Fru Agnes Møller f. Skaftø) Hvidsøm (Fru Kathrine Rasmussen f. Nørregård) o. s. v. o. s. v. stadig afbrudt af smukke Udstillinger, hvoraf den største med gamle og nyere Håndarbejder fra hele Landsdelen var til Fordel for Landeværnet, og hvor vi havde den Glæde som en af Talerne at kunne modtage Sydslesvigernes trofaste Ven: Fru Louise Wright.

Takket være Fru Olsen, Gabrielsminde, og Lærer Højmark, bredte Interessen sig også til Nabosognet med Kursus og efterfølgende Udstilling i Græshave Skole.

Men det bedste af det hele er, at vi til sidst fik sat det i System lige midt i Søllested By, hvor vi søgte at indfange al den kvindelige Ungdom, det var os muligt at få fat på (ja også Børn og ældre Kvinder), og her kommer endnu

stadig en Flok Kvinder for uegennyttigt at undervise i, hvad de nu kan bedst.

Fru Marie Nørregård, Skovlænge.

Her kommer min dygtigste, selvstændigste Elev, Fru Marie Nørregård, med sine Rammer, Fru Helga Petersen fra Højskolen med sit fine Strikkearbejde, den fordums Pogelærerinde fra Gurreby, Fru Højgård, der fanger de mindste ind, — og hvem kommer så der andre end Frk. Korneliussen, der har arbejdet mer end en Menne-skealder med sin Dameskrædersyning og endnu er så frisk i Sindet (rigtignok også

gammel Højskoleelev af Fru Jutta Møller i Sorø), så hun kan sidde og undervise i Kitler og Bluser (kun afbrudt af når hun selv skal have lidt Kunstsyningsundervisning hos Fru Nørregård) — ja, der er vist endnu flere, og ét er fælles: de får ikke andet Vederlag end Eftermiddagskaffen (men den er nu også god!)

Min Svigermoder mente altid, at Interessen for Håndarbejde var for Kvinderne »en bevæbnet Engel«, der bekæmper så megen Dårlighed hos os. Ud fra det Synspunkt arbejdes der i Søllested Håndgerningsskole, der stadig har stor og interesseret Tilslutning.

Engang sad jeg i Toget mellem Maribo og Søllested og hørte tre Mænd drøfte mig ugenert. Den ene påstod, at han nylig havde hørt mig holde et Foredrag og fremførte derfra meget forbitret en hel Del Udtalelser — det var tydeligt nok Fru Thit Jensen, han havde hørt. De andre to mente ikke, jeg kunde have sagt det, de havde nylig hørt mig på Højskolen, og der havde jeg ikke talt sådan.

»Hun er lille og fyldig«, sagde den første, »ja, det passede« og nu fortsatte han med sine Angreb på Fru Thit-Thyra Jensen. Men pludseligt nævnede han mit korte, krøllede Hår, og de to protesterede nu kraftigt, — de kendte mig så godt, (jeg sad stadig ukendt iblandt dem) og kort, krøllet Hår det havde jeg ikke.

Manden gav sig nu til at kritisere, så dårligt som Præstegårdshaverne blev holdt. Det blev indrømmet, og en af de andre mente, at det skyldtes, at Præsterne i Stedet for en solid Gårdmandsdatter tit giftede sig med en splejset Københavnerinde.

Nu var vi tæt ved Søllested, og den kritiske Mand sagde: »Hvad så Præstegårdshaven her i Søllested, her er det jo altså, at den Fru Thyra Jensen er Præstekone?«

Den ene af de to, der »kendte mig så godt«, sagde, at den var rigtig pænt holdt. Man kunde skyde Genvej gennem den til Stationen, det havde han flere Gange gjort, der var såmænd ikke noget at sige den på, — men — tilføjede han så godmodigt overlegent: »Fru Thyra Jensen er jo også en rask, gammel Dame!«

Ja, nok gammel, men — rask!

Det var vist just i den Tid, at jeg led under en pinagtig Underlivsbesværighed, som jeg sikkert har samlet ved altfor meget møjsommeligt Arbejde for at holde vore store, skønne, lollandske Haver så nogenlunde.

Vi havde skridtet vore brede, ikke grusede, Havegange i Søllested af, det var c. $\frac{1}{4}$ Mill

Det har hele Tiden været min faste Beslutning, at dette skulde (såvidt jeg formåede) være en fuldt oprigtig Bog. Hvis

biografiske Skildringer ikke er et helt ærligt Udsnit af Menneskelivet, hvad Værdi har de da?

Så må jeg da nu ganske kort skildre en Oplevelse i Begyndelsen af vort Liv i Søllested. Var den ikke kommet, frygter jeg — sådan som jeg desværre kender mig selv — at jeg ganske var gået til i Selvtilfredshed.

Jeg indlagde mig på Maribo Sygehus for min Underlivs-svaghed, og efter den første foreløbige Undersøgelse (hvor jeg var noget uhåndterlig) syntes jeg, at Overlægens Ansigt var ret alvorligt. Jeg blev da noget angst og bad ham svare mig ærligt, når jeg spurgte ham, om det var så alvorligt, så der var nogen Grund til at kalde Børnene hjem, hvortil han svarede: »Ja, jeg synes, Deres Børn skal komme hjem.«

Natten efter blev meget alvorlig for mig. Jeg troede selvfølgelig, at det var Kræft, og var sikker på, at jeg så havde gået alt for længe med det. Jeg prøvede — hvad man jo aldrig har Skade af — at se Døden under Øjne, lagde mit Liv på Vægtskålen og fandt ikke meget, der tyngede til den rigtige Side, og undredes meget over, hvad det egentlig var, som i mit lange Liv skulde vise sig at have Evighedsbetydning.

Det var en fuldstændig søvnløs, ydmygende, meget lang Nat.

En eneste Lysstråle havde der været: Hvis jeg døde, skulde jeg snart gensé min elskede, gamle Moder og vor yngste Datter Inga Gerner Niensens to små Dreng: Svend (Topsy), der døde i Siam, og den lille Poul, som hun havde født kort efter sin Hjemkomst; han levede kun i 18 Dage, men jeg havde elsket ham meget højt — jeg syntes, han var min Mands udtrykte Billede.

Næste Dag blev jeg bedøvet for at blive grundigere undersøgt. Da blev det hele ordnet, det var nok ikke noget videre, et Ophold på Sygehuset med Lapisbehandling klarede Resten.

Men der var jo skrevet til Børnene, der også kom hurtigst muligt og var ubeskrivelig kærlige. En af dem sagde, at hun hele Tiden havde været sikker på, at det ikke var så slemt, »for du kan jo ikke undværes, Moder!«

Dejliger Ord kan man vel ikke høre.

Også fra Menigheden i Søllested mødte jeg megen Kær-

lighed. Fru Helga Jørgensen skrev til mig bl. a. — »Vor gode Præst var så varm og kraftig i Sang, Tale og Bøn, og da jeg så Deres kærlige Døtre og talte med dem om Mor, varmede det mit gamle Hjærte — —.«

Som jeg nu lå med Besøg af Mand og Børn og andre gode Mennesker, med Blomster og god Læsning og med Selskab af en sød, ung Patient på Stuen, svandt Indtrykket af den alvorlige Nat mere og mere. —

Lige siden min gamle Moders Død, havde jeg længtes ubeskriveligt efter hende. Kort før hun døde, fristede det mig en Dag at bede hende (hvis hun kunde) da efter Døden at komme til mig i Drømme. Jeg kunde dog ikke få det sagt, men var egentlig sikker på, at det vilde ske alligevel.

Nu var der gået flere År, og trods min Længsel var det aldrig sket. Jeg kunde drømme om både den ene og den anden, som jeg holdt af og længtes efter, kun ikke om hende.

Det var én af de sidste Nætter på Sygehuset, jeg var sovet ind glad og vel til Mode, havde slet ikke tænkt på min Moder! Da drømmer jeg pludselig på en underlig indtrængende Måde, at jeg er Barn hjemme i Yding Skole. Jeg har tumlet mig med Børnene på Legepladsen, og da ser jeg min Moder komme gående — en køn, ung Kone, men med et ubeskriveligt alvorligt Ansigt. Nu er hun mig ganske nær og ser på mig — ikke med det milde Blik jeg i År og Dag havde længtes efter at møde igen. Nej, det var det Blik, vi godt kendte som Børn, og som var langt strengere end lidt Skænd (hvad hun sjældent gav sig af med). For mig var der altid noget af Kristus selv i det Blik.

Og i den underlige Tilstand, hvori en Drøm er ved at svinde, vidste jeg nu, at når jeg levede videre her på Jorden, så var det ikke, fordi jeg ikke kunde undværes, men ene og alene, fordi jeg endnu ikke var sådan, så min fromme Moder kunde glæde sig til at mødes med mig.

Jeg vågnede ved, at jeg ganske højt sagde: »Nå sådan!«

EN SØNDAG I PARIS

VOR ældste Datter Signe og hendes Mand, Dommerfuldmægtig C. Fabritius-Tengnagel, med deres to Småpiger havde besluttet at leve et År i Paris for at studere Sprog m m.

De lejede af en Officersenke en møbleret Lejlighed i en stille, fornem Gade med Plads til Gæster, og vi blev indbudt.

Det blev den vidunderligste Oplevelse at mødes med de kærlige, jublende Børnebørn og gennem de voksne hurtigt og let at blive delagtige i alt det, de mere besværligt efterhånden havde opdaget. Men selv gik vi naturligvis også på Opdagelsesrejse.

Det blev ikke Søndagsgudstjenesten i den katolske Kirke, der gjorde dybest Indtryk på os, nej, men en Hverdag at komme lige ind fra Gaden og se dem — flest Kvinder — komme ind, købe et Vokslys, selv tænde det og anbringe det i det lille Sidekapel, der alle Vegne er rejst for de faldne i den store Krig, — jo, det tager en om Hjærtet.

Jeg ser hende endnu den tidligt faldede unge Kvinde komme hurtigt ind med sit tændte Vokslys, anbringe det, mens hun ser hen på et bestemt Navn blandt de 3000 Navne, der er udhugget på Væggen i dette Kapel, bøje sig og synke hen i Bøn.

Hun ser ingen af de omkringstående, hun er hos ham og hos Gud i denne stille Time.

Mange Kapeller, mange Altre ligger som glemte hen i den katolske Kirkes Tusmørke, men alle disse Kapeller stråler i Glansen af mangfoldige tændte Lys.

Du underlige Kirkesamfund, så meget holdt du gennem Århundreder gemt i Dunkelhed, Forstandens klare Lys trænger

med den yderste Besvær gennem de skønne, farvemættede Kirkeruder, men altid var der et Alter for Sorgen og Savnet, Uroen og Angeren, for det oprindeligste i Menneskesjælen, her får Lysene Lov at flamme helt overvældende, og vi der på et kort Besøg kommer indenfor disse Mure, vi glemmer Tusmørket over de Lys, vi ser tændt.

Jeg husker Søndag Morgen i Notre-Dame Kirken, den mægtigste, skønneste, ældste af alle Kirkerne.

Den Morgen er det ikke så meget Moderen eller den Elskede, der køber Lys for ham, der døde for Fædrelandet. Nej, om Søndagen kommer Mændene: Kammeraten der slap levende hjem, Broderen eller Faderen med de unge Brødre, der senere er vokset op, eller måske hans Principal. De kan og vil ikke glemme ham, derfor kommer de Søndag efter Søndag og køber Lys og Messe for ham. Det, at de tror, de kan gøre noget for ham, gør jo Erindringen mere levende, Gensynshåbet friskere og festligere.

Vi herhjemme ødsler én eneste Dag med Kranse og Hæder for den døde, og så siden — så lidt, så lidt.

Hernede hjælper Kirken den enkelte, og den enkelte hjælper Kirken.

De mange små Lys brænder, Kirken har dem, men den enkelte kommer ind og køber dem, tænder dem selv og sætter dem just der, hvor Hjærtet kræver det.

Herhjemme er det ofte, som vi i gold Kritik venter, at Kirken skal gøre det hele. Det er så store Ting, om vi går Foden lang, så vi lige slipper indenfor Kirkedøren, og føler vi så ikke Varmen i Sjælen, da er vi sikker på, at det er Kirkens Skyld. Om vi dog selv havde et lille Lys at tænde eller en rød Rose at bringe.

Vi fandt i Madeleine-Kirken et lille Kapel, hvor Alterbilledet forestillede et knælende Brudepar, hvis Ægteskab blev viet af Gud selv.

Her var det ikke Lys, men røde Roser, der blev købt og sat i de ventende Glas, ofte en ganske enkelt, undertiden en stor, rig Buket. Side om Side stod de på Gulvet foran Alteret.

Også her var det oftest Kvinder, der knælede med røde Kinder og blanke Øjne, bad og græd.

Kunde det tænkes, at de to mødtes ved dette Alter, — ja, så vilde nok alle Vanskeligheder være henvejret med det samme.

Madeleine Kirken blev påbegyndt i 1806 af Napoleon I som et Tempel til Minde om hans tapre Soldaters mange Sejre, den blev først fuldført i 1842. Senere er den omdannet til Kirke, og her samles de moderne, rige Parisere, måske det er betegnende nok, at det var her, vi fandt de indviklede, vanskelige Ægteskabers — de røde Rosers Kapel.

Søndag d. 13. Juni skulde nu ikke helt være helliget Kato-licismen.

Den Dag indviedes K. F. U. K.s nye Hjem i Paris.

I et frit og sundt Kvarter af Byen — ikke langt fra Boulogneskoven — har Styrelsen fundet dette smukke, lyse Hus med to Etager, der endog har en Stump Havemur ud til Gaden.

Det Indre svarede til alle Forventninger; det var smukt at se, hvad ægte, god, dansk Smag kan få ud af et fransk Hus. Alle Rum var fyldt med glade unge Mennesker.

Den danske Præst, Pastor Arnberg, boede på 1. Sal, hans Frue var Formand for K. F. U. K. og Baronesse Wedel-Wedelsborg Sekretær.

For nogle År siden samlede K. F. U. K. kun en Snes unge Piger, nu var der c. 150, der i Lyst og Nød søgte hertil.

Jeg tænkte meget på Frimenighedspræst Morten Larsen, der i min Ungdom kom hjem til Æbeltoft Højskole efter at have været Præst for de Danske i Paris, jeg kunde vel ikke helt undertrykke det Ønske, at Gerningen hernede endnu havde været ud fra det Livssyn, som er blevet min Mands og mit, men da alle de kære, gode Mennesker samledes i den lille Have omgivet af høje Mure til alle Sider og istemte Grundtvigs Salme: »Hyggelig rolig, Gud er din Bolig —«, ja, da var det, som alle Dagens skønne, katolske Indtryk og Stemninger fortonede sig, og noget forunderligt lyst, stærkt og ægte dansk tog mig ind til sig.

Ved Afskeden udtalte Frk. Wedel-Wedelsborg sin Glæde over, at vi havde kunnet være med til denne for det lille danske Samfund så store Dag. Ja, det var en åndelig sund

Glæde i det fremmede at føle, hvorledes Skillemurene falder, og kun det, der i Sandhed er fælles, bliver tilbage.

Til Slut fandt vi den lille, gamle Kirke St. Germain de Prés, som blev os meget kær, fordi der til den knytter sig en smuk og ærefuld Oplevelse for den danske Kirkearkitekt, Harald Lønborg-Jensen, (det er ham, der drejede St. Katarine Kirke i Ribe og har restaureret den skønne, gamle Kirke i Møgeltønder m. m. m.)

Han gik engang sammen med en Kollega og opmålte Sorø Kirke, der som bekendt er bygget af Absalon; pludselig udbrøder han: »Her er taget noget bort fra Tårnet, her mangler noget af det smukkeste og oprindeligste!« Og han søgte at føre Bevis for sin Påstand, men blev ikke troet.

År efter gik han med den samme Kollega i Paris, begge standser de ved den gamle Kirke, St. Germain de Prés, og Lønborg-Jensen siger i den største Sindsbevægelse: »Her står jo den oprindelige Sorø Kirke, med alt det bevaret, der mangler derhjemme.« Og virkelig! Hele den arkitektoniske Idé er den samme. Det, der hjemme i Sorø syntes en meget fantastisk Påstand, er her fuldt bekræftet. Kollegaen bøjer sig straks.

Hvad fortæller nu denne Oplevelse?

Ja først, at her i denne Bydel af Paris har den unge Absalon færdedes, og at denne Kirke er blevet ham så kær, så han har besluttet og sat igennem, at den er blevet bygget efter hjemme i Sorø. Og dernæst, at en dansk Kunstner i vor fortravlede og rastløse Tid elsker vor gamle Kirkekunst så højt, så hans Øje er opladt til at se det, ingen anden har kunnet se, nemlig at Sorø Kirke har lidt Overlast, er amputeret i sin kunstneriske, oprindelige Idé.

Det må vel kaldes den fineste Form for Fund af Danefæ.

Vor eneste Søndag i Paris var på Held. Vi sidder i den gamle Cistercienser Klostergård, der med sine ærværdige Ruiner ligger som en fredelig Have ind til den gamle Kirke.

Det har været Bygevejr hele Dagen, nu er Belysningen så overjordisk skøn, som den just kan være det hernede.

Udenfor på Gaden pulserer Livet stærkt og uroligt, herinde er det, som Tiden står helt stille.

Har Absalon siddet her og drømt for sit jordiske og himmelske Fædreland, drømt for sin egen Fremtid, har han hernede lært at se på Liv og Død, Sejr og Nederlag i Evighedsbelysning, og blev han derfor den, han blev?

DØBEFONTE

DET faldt så godt i Tråd med 1000 Års Festen for Ansgar at tænke på en ny Døbefont til Søllested Kirke. Den, der stod, var uden Skønhed af nogen Art og øjensynligt ikke den, der havde stået oprindelig.

Ved dette Arbejde kom vi til at virke sammen med andre og flere Kvinder end hidtil. En af dem, jeg særlig må minde som inderligt optaget af Arbejdet for Døbefonten, er nylig afdøde Fru Lærer Hansen, Søllested, (den eneste Kvinde i Søllested Menighedsråd, agtet og afholdt af alle, der kendte hende).

Det skulde være ægte Kunst, den smukke gamle Kirke værdig, det var vi enige om.

Ikke uden en vis Betænkelighed henvendte jeg mig til Domarkitekt H. Lønborg-Jensen om Hjælp, som han dog var villig til at yde.

De fleste Penge blev skaffet ved en stor Bazar på Højskolen, hvor Biskop Ammundsen indvirkede meget på den almindelige Stemning i Sognet ved at sammenligne vort Arbejde med Kvinden, der kom og brød sin Alabasterkrukkel

I Bil fra København kom Stenhuggeren, Svante Person, og afleverede sit Arbejde.

Fra Arkitekten selv vidste vi, at ikke siden Valdemarernes Tid er denne gamle, stærke, smukke Form genoptaget.

Foden minder om Døbefonten i Løjtofte, hvorimod Lønborg-Jensens Udsmykning af Kummen er noget helt nyt, men også i den gamle Stil.

Det var en Højtidsdag Fredagen d. 19. November Kl. 2¹/₂, da Indvielsen skulde finde Sted.

Redaktør Haugner skrev bl. a. »Søllested Kirke var fyldt til Trængsel, da Festgudstjenesten begyndte. Kirken var smukt

pyntet med Grønt og Blomster, og foran Knæfaldet stod den nye Døbefont dækket af et Dannebrogslag.

Der lå en stille Stemning og Højtid, Forventning og Fest over Kirkerummets mange Mennesker, og denne Stemning udløstes flere Gange i dyb Bevægelse; de fleste følte, at dette var en Oplevelse, som altid vilde blive mindet med Taknem-

Døbefonten i Søllested Kiike.

melighed og Glæde —«. Efter et indgående Referat af Pastor Grells alvorligt skønne Prædiken og Fru Helga Petersens og Menighedens smukke Vexelsang, slutter han: »Og så kom det Øjeblik, da Pastor Bojsen Jensen trådte frem indenfor Knæfaldet og talte om den nye Døbefont, der nu skulde opfylde Ordet, at selv Stenene vilde tale. I sin smukke kunstneriske Udførelse med sin Billedfrises på en Gang enkle og dog

særprægede Skikkelser vilde den i kommende Århundreder kalde Børnene til sig for at gøre dem delagtige i den hellige Døb. Meget bevæget, men også meget betagende talte den gamle Præst og læste til sidst et lille Stykke af en Præsts Barndomserindring om Dåben.

Så løftede han Dannebrog af Døbefonten, og pludselig stod den der i al sin skønne Renhed, — ny og dog en værdig Gen-givelse af Valdemartidens enfoldige, rigt talende og stærkt virkende Kirkekunst — hugget i den hårde Granit.

Den nye Døbefont blev straks indviet ved Dåben af en lille Dreng. —«

Samme Aften var der en smuk og righoldig Aftenunderholdning på Højskolen, hvor Præsterne: Provst Jungersen og

Berggren sang Gluntarne m. m. Pastor Wimtrup spillede Violin. Min Mand reciterede Åses Død til Frk. Helga Skaftes Akkompagnement. Pastor Berggren læste et Digt af ham selv: En Helt fra Verdun m. m.

Et righoldigt Program til 1 Kr., hele Indtægten til de gamles Julefest.

Minderne kommer næsten faldende over hinanden — tag mig med — tag mig med! Alle de gode Minder om Biskopperne: den fromme Biskop Leunbach — Biskop Sørensen, der, midt i en Tid hvor vi næsten alle jager for at komme tilvejs, kunde sige Nej til Ministertaburetten og senere vælge det stille Præstekald fremfor Bispeembedet i Århus — Biskop Wegener, der gjorde os så trygge og blev os kærere År for År, allerkærest var han os som gammel Biskop emer. —

Jeg husker Skuffelsen, da vi ikke fik Welding til Biskop, især da i Sølsted hvor han havde lagt sin første Ungdomsgerning, og jeg husker, hvor hurtigt vi blev glade ved Biskop Ammundsen, der jo helt levendegjorde det Bispeideal, som den gamle sjællandske Bondekone havde indgivet mig at tale for i det første kirkl. Udvalg. — Det sidste kirkl. Udvalg — jeg husker med Beskæmmelse min Opsæthed på at blive valgt ind endnu engang og min jammerlige Fiasko ved det grundtvigske Prøvevalg i Odense — jeg skynder mig at minde noget bedre — vor Søns Ordinationsdag i Maribo Domkirke, fra Biskop Ammundsens gode Ord mindes jeg især Klangens i hans Stemme, da Biskoppen sagde — »Du min unge Broder —«. Nu flyver Tankerne til Indsættelsesdagen i Vester-Ulslev Kirke, hvor Provst Prior havde just de Ord, som den unge Præst og hans Forældre trængte til. Men så langt frem i Tiden vil jeg jo slet ikke. Så mindes jeg vort vestlollandske Calente, det der består to Steder i hele Danmark: i Nørre og Sønder Herred på Vestlolland. Det går på Omgang (en Gang årligt) og ligner et almindeligt Konvent, men har det forborgne ved sig, at Præsterne, når det skal holdes, fra en eller anden mystisk Kasse får 150 Kr. og derfor bliver det ganske uvilkårligt flottere end andre Konventer, hvilken Præste-

kone vil mistænkes for at have nogen Fortjeneste af at holde Calente?

Jeg grundede meget over denne hemmelige Kasse, som Præster og Provster enten ikke kunde eller ikke vilde oplyse noget om.

På en Præstegårdsauktion fik jeg fat i nogle sørgelige Rester af »Kirkehistoriske Samlinger«. Der fandt jeg nogle løsrevne Blade, hvor der fortælles, at fra Middelalderen var der i alt Fald i adskillige Stifter Kirkegods, som kaldtes Calente (Vingods, hvis Indtægter skulde forsyne Kirkerne med Vin og Brød ved Altergang).

Calente var ikke Småting: Væggerløse 1 Gård, Nørre-Ørslev 3 Gårde, Eskildstrup en øde Jord og 1 Gadehus og i Nykøbing en Humlegård (der gav 5 Skp. Humle) og 1 Gård o. s. v. o. s. v.

Ved et Kongebrev fra 1564 forlenedes Biskop Niels Jespersen i Fyns Stift (hvortil Lolland og Falster dengang hørte) med det falsterske Calente, dog mod at skaffe Præsterne på Falster det nødvendige Vin og Brød til Brug i Kirkerne. Men i 1684 forlenedes en Bispeenke Else Hannsdatter »efter kongeligt Løfte« med det falsterske Calente uden den gamle Forpligtelse, og det er nok faldet de lollandske Præster for Brystet; kort og godt! Året efter afhænder de Calentegodset til en Adelsmand, Erik Rud. Det kommer Kongen for Øre, og han beordrer, at den Sag skal nøje undersøges, »på vore Vegne at tale på samme Gods, og det igen inddeler«. Der sker ingenting. Året efter skriver Kongen endnu strengere, denne Gang fra Nykøbing Slot både til Landsdommeren og »Albrett Oxen«, at Sagen nu skal hurtigt fremmes. Man hører intet derom, Hr. Erik Rud med alle de lollandske Præster i Ryggen har ikke været så let at komme om ved, Kongens Anvendelse af Calentegodset på Falster har jo heller ikke været så indlysende rigtig.

Men hvordan det så senere er gået, ved jeg ikke, kun kan jeg jo nok indse, at de vestlollandske Præster må have forstået at holde en lille Del af Calentegodset tilbage, og at vi efter c. halvtredie Hundrede Års Forløb sad glade og vel

til Mode i vort Calente, ubevidst trodsende Katolicisme og kongelig Vilkaarlighed.

Der er Mindet om vor sidste Julefest med ikke de, men vi gamle. Der var næsten ingen Grænse for så godt, så alvorligt, så fornøjeligt jeg ønskede, det kunde blive. Jeg havde en Følelse beslægtet med den, der får Udtryk i en Kærlighedssang: »Alt lægger for din Fod jeg ned —«. Det var den 25. Gang, vi havde stået i Spidsen for disse Fester. Tanken gik så vidt omkring, så langt tilbage, helt til den elskede gamle Æbeltoft Præstegård, der hvor jeg endnu bedre end i mit eget Hjem havde lært, ikke at det er let, men at det er sandt, at Lærkesang og Klokkeklang, de kan godt forliges; at den glade Kristendom i dybeste Forstand er den alvorligste. — Var min Mand virkelig nu så gammel, så han snart vilde

Fru Anna Møller Søllested.

tage sin Afsked? Jeg mindedes ham den Jul derhjemme for 45 Aar siden, da han som ung Student i Velgørehedsøjemed spillede Dilletantkomedie — han var Anker, Stig Bredstrup Glob, i Soldaterløjer, — jeg så på min Mand — Skikkelsen var endnu den samme, Sangstemmen var også tildels i Behold, og pludselig slår det mig, »han skal endnu engang være Anker! Højskoleforstanderen med Frue, Lærerne Henriksen og Petersen og Marius Jørgensen, vor Tillidsmænd på alle Punkter, Sognefoged in spé, alle må de være med —«.

At J. Nørregård og R. Skaftede lykkeligt undgik mine Efterstræbelser må desværre indrømmes!

Ved den Julefest tænkte jeg meget på, hvorledes denne Fest kunde fortsættes i Fremtiden. Alle i »Generalstaben«

var hver for sig mer end dygtige nok til at lede det videre, men der var dog èn, i hvis Hånd Initiativet skulde lægges, og så tænkte jeg på Ånden fra Vesterborg, den er from, fornøjelig, betænksom og med en vis Urokkelighed, og Fru Anna Møller bar Prisen, (hendes Mand har da også været under Poul Bojsens¹⁾ Påvirkning).

¹⁾ død som Valgmenighedspræst i Kerteminde.

NÅR SKYGGERNE BLIVER LANGE

J A, Skyggerne begyndte at blive lange. En Dag havde min Mand haft ondt ved at høre en døendes sidste Ord, og en anden Dag, kneb det med at høre Konfirmandernes Svar. »Når Boje er færdig, så går jeg, nu er der jo heller ikke længere Præstemangel — ved Embedsledighed vil Menighederne kræve Sognene adskilt, og det vil lykkes.«

Så vidste jeg da, at Opbruddets Time var nær.

Vi havde den sidste Sommer én for os selv både gribende og smuk Oplevelse i Søllested Kirke. Min Mand havde talt om Bispisningen i Ørkenen, hvor der står i en af Beretningerne »foruden Kvinder og Børn«. Han kom derfra til at tale om Disciplene, der søgte at holde Børnene borte, hvad Jesus aldrig selv gjorde. Og så kom han endnu engang ind på sin elskede Tanke »Børnealtergang« og talte smukt derom. Jeg tænkte, mens han talte, »ja, så højt vi dog har elsket den Tanke, og så ofte vi har talt om den, men aldrig har Gud ladet os opleve den, hverken med vore egne eller andres Børn.«

Efter Prædikenen bad min Mand dem, der ønskede at gå til Alters, om at rejse sig, og da rejste sig øjeblikkelig to af vore Børnebørn: lille Thyra og Signe, begge på 7 År (de sad ikke ved Siden af hinanden). Min ene Datter hviskede bevæget til mig: »Moder, jeg tager hende med.« Den anden Datter søgte at holde sin lille Pige tilbage; men da Altertjenesten begyndte, viste det sig umuligt, hun trak endog af Sted med sin Moder.

Det var dem som den naturligste Sag. Og så sømmeligt forløb det hele, at kun en enkelt af Altergæsterne bemærkede dem. Vi har aldrig turdet udforske deres Bevæggrunde, om de måske havde opfattet noget af Prædikenen? — Den ene

er med kortere eller længere Mellemlum vedblevet dermed, den anden ikke, hvorimod hendes lidt ældre Søster kort efter helt på egen Hånd gik til Alters hos Pastor Ølgård i Odense, der senere konfirmerede hende.

»Giv Tid, og hvad du drømte skønt, du skal i Sandhed skue.«

Kort efter vor sidste Jul på Lolland fremkom der i Bladene et ubehersket Angreb på Pastor Svendsen i Nakskov for hans Juleaftensprædiken og på min Mand og mig for Julefesten i Søllested for de gamle.

Dette Angreb rejste den mest forrygende og længste Bladpolemik, jeg i mit lange Liv har oplevet, særlig de to Retninger »grundtvigsk« og indremissionsk« tørnede voldsomt sammen.

Striden stilnede af, da Pastor Svendsen, der var en svag, ældre Mand, døde. Men senere flammede den voldsomt op påny og nu på en bredere Front, idet det var min Mands Oldefader, gamle Biskop Bojsen, der nu måtte holde for. Ud fra Leksikon og kirkehistorisk Viden kan man jo snart blive færdig med ham og hans Rationalisme, men kom til Lolland! hvor hans Andagtsbøger er inddrukket med Modernælken, hvor hans åndelige Børn lige så lidt som hans legemlige Børn (hvor vågne Kristne de så blev) nogensinde kunde glemme, hvad de skyldte denne dygtige, fromme, ømme Fader.

Det viste sig dog atter ved min Mands Afskedsprædiken og den uforglemmelige Afskedsfest, hvor vi fik den herlige Gave, (der gør, at vi i denne Stund sidder i Rom), at det alligevel ikke så meget var den gamle, døde Stormand som os, det gjaldt.

Angrebet har ikke voldt os Fortræd, aldrig havde vi anet, vi havde så mange Venner. Hvis jeg ikke allerede havde nævnet så altfor mange Navne, skulde I nævnes alle som et sidste, taknemmeligt, trofast Håndtryk, men det kan jeg altså ikke, men vi glemmer jer aldrig.

Min gamle Svigermoder, Fru Nanna (Bojsen) Jensen, der samlede så megen Livsvisdom gennem sin Omgang med Blomster, viste mig engang et ungt og et gammelt Vedbendblad. »Se det unge Blad har fem meget spidse Kanter, men

det gamle har mistet dem alle og har nærmest Form af et Hjærte, og når Vedbendens Blade er sådanne, så er det først, at den blomstrer«, og nu viste hun mig en Klynge ganske små beskedne, hvidgrønne Blomster.

Jeg har aldrig glemt den lille indirekte Prædiken, og som jeg ældedes, ønskede jeg inderligt at lægge mine skarpe Kanter af, blive forstående overfor andre kristne: Katholikerne, det var slet ikke så svært efter den Søndag i Paris. Overfor Frelsens Hær havde det længe været let, hvor gerne samledes jeg ikke til Møde med deres gamle Kvinder i Nakskov. God, gammeldags Lutherdom uden Retningspræg havde Biskop Wegener mer end nogen anden lært mig Ærbødighed overfor. Det kneb mig altid mest med Indremission, men også den Kant var lige som ved at runde sig lidt. Jeg havde så ofte set og hørt mig glad ved det ny, som gennem K. F. U. M. og K. var ved at bane sig Vej frem. Hvor længe jeg end havde håbet, at det skulde blive den danske Folkehøjskole i grundtvigsk Ånd, der skulde hjælpe Danmarks Byungdom, jeg måtte dog efterhånden indrømme, at det var K. F. U. M. og K. samt Frelsens Hær, der stod i Arbejdet, så havde jeg kun tilbage at ønske, at de (om end ubevidst) måtte blive mere og mere grundtvigske, for at jeg kunde komme til at elske dem.

Mest derfor blev jeg bedrøvet over denne sidste Fejde. Jeg må give Fru Juul i Søllested (vor gamle Sognerådshustru) Ret, når hun slog fast, »at man havde troet mere på Alvoren, hvis alle de ungdommelige Angribere personlig var kommet og havde talt med min Mand, i Stedet for at fare ud i Avisen.«

Men allerede nu, da jeg har det hele lidt på Afstand, mærker jeg, at jeg, trods det sære Angreb ikke kan holde Vreden fast. Jeg trænger til at bevise det og drager derfor disse Optegnelser frem om en Lærerinde fra K. F. U. K., vi kalder hende Frøken Holst:

»Vi havde engang i Anledning af Sygdom (og anden Vanskelighed) med kort Varsel fået en lille fjortenårig Husassistent fra én af vore større Provinsbyer.

Der var ikke noget særlig tiltalende ved hende, over-

dreven høj og ranglet, altid så urolig, kunde tydeligt nok ikke rigtig holde Orden hverken i sine Tanker eller sit Arbejde, og jeg gik og glædede mig ved Tanken om snarest at få hende erstattet med en anden.

Hun tog stærkt til i Vægt og blev efterhånden roligere, tillige meget fortrolig i sit Væsen overfor mig, hun måtte altid tale, og vi gik ene to om Arbejdet.

Hun lignede slet ikke nogen anden af dem, jeg havde haft som huslig Hjælp, alt, hvad hun sagde, overraskede mig og gjorde mig eftertænsom, en Del skrev jeg op med det samme.

En Dag er hun meget optaget af en Skandalehistorie, hun havde hørt omtalt i »Brugsen«. Jeg svarede undvigende: »Børn skal ikke tænke på eller vide den Slags.« Da trak hun pludselig på Skulderen og sagde rapt: »Åh ja, det er såmænd heller ikke noget at gøre Væsen af, det er ikke som hjemme i . . . ; der er nogle værre Historier, kan Fruen tro!»

»Kender Du noget til de Historier?» spurgte jeg.

»Ih ja, det kan man jo ikke andet, det taler alle Mennesker om.«

Og nu kom der Oplysninger så hårrejsende, at jeg glemte at arbejde og næsten måbende lyttede til hendes Snak:

»Men værst er det selvfølgelig, når vi får Plads på Hotellerne, så går det altid galt, synes Fruen ikke også, at 50 Kr. for en eneste Nat er mange Penge, når man ikke er ældre og ikke skal have mere i Løn for en halv Vinter?»

Jeg bare stirrede på hende.

»Men nu skal hun ind til København til Fødselsstiftelsen, vil Fruen se den Slangekrølle med en rød Sløjfe, hun har sendt mig? hun bliver femten nu i Februar, vi er lige gamle.«

»Har hun da ingen Moder, din Kammerat?» spurgte jeg.

»Jo, det har hun rigtignok, men hun er meget værre selv, de bor lige ved os, og min Fader har også truet med at melde hende til Værgerådet, for alle de små Børn ligger ene hjemme hele Dagen og græder for Mad og har næsten ikke Tøj på Kroppen, de små har alle sammen engelsk Syge, men de har sådanne smukke, store, mørke Øjne. Hun er også selv så smuk og elegant — hvis Fruen mødte hende, vilde De tro, at hun var en rigtig Dame.«

»Ja, men Manden?« spurgte jeg.

»Ja, han er Postbud, så han er altid borte sin bestemte Tid, og så går hun. Også om Søndagen, så går hun ud om Morgenens med Salmebogen og kommer hjem om Middagen og giver dem en Sjat Kaffe. Og selv om de græder for at få mere, så går hun tit igen med Salmebogen, men der er aldrig nogen, der har set hende i Kirke, siger Mor.«

»Ja, men Præsterne?« næsten hviskede jeg, »er der da ikke gode Præster i Byen?«

»Jo, ok jo, det kan Fruen være vis på, men de kender jo ikke noget til al den Slags. Der er også mange i Kirke om Søndagen, mange fler end her ude på Landet, men det er jo de pæne Mennesker, som aldrig gør den Slags. Men der er jo Frelsens Hær, Fruen kan tro, de får fat i mange af de allerværste.«

Nu spurgte jeg:

»Tror du da, at Frelsens Hær udretter mere end Præsterne?«

»Ok ja, naturligvis «

Nu blev der en lang, pinlig Pause, med ivrigt Arbejde. Jeg var imidlertid blevet sært urolig og spurgte påny:

»Men så Skolerne, var der ingen af Lærerne eller Lærereinderne, der kunde tale med jer om alle de farlige Ting?«

Nu svarede hun hurtigt og glædestrålende:

»Jo, der var jo »Frøken Holst«, Fruen kan tro, at hun kan fortælle, jeg kan lige så tydeligt huske, at det var i den allermindste Klasse, at hun fortalte os, om hvordan Jesus døde på Korset, da græd vi allesammen, og da vi kom ud på Legepladsen, talte vi videre om det, og det gør vi jo ikke efter de andres Timer, men vi talte videre om det med hinanden, og vi græd også mere.«

»Vil Du ikke fortælle mig lidt om hende?«

»Jo, men det kan jeg næsten ikke, for da jeg havde haft hende i to År, kom jeg til at gå i Skole på en anden Tid, og så fik jeg hende ikke i Religion. Mor havde jo os fire store hjemme allesammen om Eftermiddagen og ingen til Hjælp om Formiddagen, så hun fik det ordnet sådan, at jeg gik om Eftermiddagen og blev hjemme om Formiddagen for

at hjælpe hende med de små, og så fik jeg også en Byplads, der tjente jeg mange Penge, og dem satte Mor i Sparekassen til min Konfirmation.«

»Ja, det ved jeg jo,« svarede jeg, »men Frøken Holst, traf du hende aldrig siden?«

»Jo, sommetider kom jeg i Søndagsskolen, og hvis det så var hende, så kan Fruen tro, at jeg var glad, for hun forstod at tale med os om det altsammen; hun vidste Besked, også det med Biografteatrene.«

»Biografteatrene — hvad mener du?«

»Jo, Biografteatrene, det er det allerbedste, det er meget bedre end Slik, og når vi så står og studerer Plakaten, så kommer der en Herre, ja, det kan da også bare være en Læredreng og spørger, om vi vil ind og se, og så går vi med, og vi får også Godter. Men så bagefter skal vi jo så gå med dem, ellers bliver de vrede, og så er der jo mange, som ikke synes, de kan andet end gå med, eller de gør det da, men så er de jo i'et.«

Nu så hun meget vidende på mig, og jeg spurgte urolig:

»Har du selv været med til den Slags?«

»Nej, for Mor havde jo fortalt mig det altsammen og sagt, at jeg skulde fortælle hende, hver Gang nogen havde talt til mig, for hvis hun så havde Penge, fik jeg tit af hende til en Billet. Men så fik jeg jo ikke så mange i Sparekassen, og jeg vilde så gerne have den Dragt til min Konfirmation.

Men de, der blev ved at have Frk. Holst i Religion, de har fortalt mig, at hun kunde fortælle ligesom en Mor om det altsammen. Dagmar har fortalt mig, at en Gang havde Sofie sagt om hende, at hun skulde have et Barn.« Nu afbrød jeg bestyrtet: »Frøken Holst?« Svaret kom meget krænket: »Nej, Dagmar naturligvis, men så gik Dagmar i Religionstimen lige op til Frøkenen og sagde, hvad Sofie beskyldte hende for. Men Frøkenen skændte slet ikke, men hun talte så smukt med dem om, hvor lykkeligt det er for en Kvinde engang at blive Moder, og at det kunde de næsten alle vente at blive, og hvor ulykkeligt det var, når et Barn eller en ugift ung Kvinde skulde være Moder. De græd allesammen, sagde Dagmar, men jeg hørte det jo ikke,« tilføjede hun alvorligt. »Men nu skal

Fruen høre, Sofie var allerede den Gang så slem, men så Søndagen efter gik Frøkenen med hende ude i Anlæget næsten hele Eftermiddagen, en lang, lang Tur, og de havde hinanden i Hånden og talte så meget og græd også begge to, og så blev Sofie igen en ordentlig Pige, og nu går hun i K. F. U. K.« Nu spurgte jeg (prøvende): »Hvem, tror du, udretter mest, Frøken Holst eller Frelsens Hær?« Hun stod længe med dybsindig rynket Pande: »Ja, det gør nok Frøkenen, for hun er så smuk, hun er så høj og så ret (rank) med et hvidt Ansigt og store blå Øjne og sort Hår, og vi har sådan Respekt for hende; for det bliver altid, som hun har sagt. Når de andre Lærerinder har sagt, at vi skal sidde efter, så løber vi bare op og siger: Frøken, jeg skulde gerne følges hjem med hende eller hende, må jeg ikke nok gå, og så svarer hun: »Ja, skrup af med dig«, og når vi så kommer udenfor, så griner vi af dem. Men »Frk. Holst« tør vi ikke bede om den Slags, vi har sådan Respekt for hende, men vi holder alligevel mest af hende (småleende), Drengene tør ikke engang lade hende se, at de ryger Cigaretter; også efter at vi er kommet ud af Skolen, har vi Respekt for hende«.

»Nå, men Frelsens Hær, dem har I vel også Respekt for?«

»Nej, ikke på den Måde, for der er så mange i Frelsens Hær, der mangler noget, enten har de et stift Ben eller en lille Arm¹⁾, og det kan man jo ikke lade være med at grine af. Når de går forbi, så råber man efter dem »Goddag Hr. Frelsermand« eller »Goddag Fru Frelserkone«, men Frøkenen, hun er så smuk, der er slet ikke noget at grine af«.

Nu måtte jeg indskyde:

»Når I går til Konfirmationsforberedelse, bliver I så ikke glade ved Præsten?«

»Jo, ok jo; men det kan ikke rigtig hjælpe os noget, for Præsten kommer bare med nogle små Hentydninger til alt det slemme, men Frøkenen, hun taler med os om det altsammen, li'som vi selv taler om det, bare på sådan en køn Måde.« —

¹⁾ Dette Udtryk lagde jeg særlig Mærke til, da jeg selv netop har »en lille Arm«.

Vor eneste Søn, den nybagte Teolog, skal holde sin første Prædiken; men hvor skal det være? I Søllested? Han føler sig alt for ængstelig.

Da kommer vi næsten alle på engang til at tænke på den gamle Slægtskirke i Vesterborg, hvor Biskop Bojsen havde

Hjemkommet fra Gudstjenesten i Vesterborg Kirke.

prædiken til Trøst og Opbyggelse i et langt Liv, hvor den lærde, dybt alvorlige Lars Bojsen fulgte efter ham, den Kirke, der sikkert ofte har hørt Prædikener af alle Præstesønnerne.

Det blev let ordnet.

Som et lyst Varsel modtoges vi ved Kirkedøren af Fru Agathe Brandt fra Halsted, vor ny, men allerede så kære Veninde, af Pastor Qvade, der er så kærligt forstående, Lærer Sigvards og andre gode Venner.

Og som vor Søn da stod på det minderige Sted og så over på Maleriet, hvor han mødte sin gamle Stamfaders gode, ærlige Blik, da — sagde han os siden — fyldtes han af en forunderlig Tryghed med frimodigt Håb og Tro på Fremtiden.

FARS HAVE

(Hilsen fra vor yngste Datter på 40 Års Dagen for min Mands Præsteindsættelse.)

Jeg ved en lille Have,
 hvor Roser står i Flor,
 der går min Far at grave
 i kær og muldsort Jord.

Men stundom hviler Hånden
 på Spadens hårde Skaft,
 da hæver sig i Ånden
 hver Drøm, som Far har haft.

Jeg ved en Drømmehave,
 hvor Roser står i Flor,
 den fik min Far som Gave
 fra lille Tom og Thor. ¹⁾

I Haven er så stille,
 små Engle svæve om,
 de sende Blikke milde
 og hviske sagte: Kom.

Jeg ved en dejlig Have,
 hvor Roser står i Flor,
 den Paradisets Have,
 som var engang på Jord.

Ved Havens gamle Låge
 vi Glimt af Lyset så,
 mens udenfor i Tåge
 vi stille vente må.

I Kirken og derhjemme
 du tolked' Havens Pris
 — — vi lytter til din Stemme;
 Fortæl om Paradis!

¹⁾ Hans to små afdøde Brødre.